

Тања Павловић Недељковић, Снежана Марјановић, Драгана Марчетић, Небојша
Ђуричић, Зорица Банковић, Миланка Пјеровић

ПРИРУЧНИК ЗА ПРИМЕНУ ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Форум судија Србије
Београд, март 2021.

ПРИРУЧНИК ЗА ПРИМЕНУ ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Издавач

ФОРУМ СУДИЈА СРБИЈЕ

<http://forumsudija.org.rs/>

За издавача

Небојша Ђуричић

Друго издање

Рецензија

Снежана Андрејевић, Бранислава Апостоловић

Сарадници

Милица Јовановић, Драган Мاستиловић

Лектура

Драгана Мандарић

Коректура и прелом текста

Black Brick Studio

Дизајн корица

Black Brick Studio

Штампа

Скрипта интернационал

Тираж

300 примерака

ISBN 978-86-900091-.....

*

Приручника за примену Закона о парничном поступку израђен је уз подршку Амбасада Краљевине Холандије 2017. године. *Приручник* је намењен судијама који почињу да поступају у парничној материји. *Приручник* се може користити у оквиру обуке будућих судија. У *Приручнику* су садржане смернице и примери добре праксе у примени Закона о парничном поступку како би се помогло судијама у свакодневном раду.

После објављивања првог издања дошло је до промена Закона о парничном поступку 2018. године. Измењена је одредба члана 204. који се односи на отуђење ствари или права у току парнице. Такође, уследиле су и измене 2020. године које се односе на обавезу навођења јединственог матичног броја грађана, односно матичног броја правног лица у уводу пресуде. Друго издање *Приручника* усклађено је са наведеним изменама.

*

Напомена: Граматички изрази употребљени у овој публикацији за означавање женског или мушког пола подразумевају оба пола.

САДРЖАЈ

1. ПРЕТХОДНО ИСПИТИВАЊЕ ТУЖБЕ.....	7
1.1. Обавезни садржај тужбе.....	7
1.2. Вредност предмета спора.....	9
1.2.1.1. Таксе.....	14
1.3. Надлежност суда.....	19
1.3.1. Апсолутна (не)надлежност	20
1.3.2. Релативна надлежност	20
1.3.2.1. Стварна надлежност	21
1.3.2.2. Месна надлежност	27
1.3.2.3. Функционална надлежност	32
1.3.3. Надлежност судова за спорове са међународним елементом.....	33
1.3.4. Сукоб надлежности.....	33
1.3.5. Надлежност у спору по тужби за главно мешање, по противтужби, код спајања парница	34
1.4. Састав суда	35
1.4.1. Искључење и изузеће судија.....	37
1.4.1.1. Захтев за изузеће/искључење поднет од стране судије	38
1.4.1.2. Захтев за изузеће/искључење поднет од стране парничне странке.....	38
1.4.1.3. Правне последице одлуке о захтеву за изузеће/искључење.....	40
1.5. Странке, заступници и пуномоћници.....	41
1.5.1. Странке у поступку.....	41
1.5.2. Страначка способност	41
1.5.3. Парнична способност	43
1.5.4. Супарничарство.....	44
1.5.5. Заступници.....	47
1.5.5.1. Законски заступници	48
1.5.5.2. Привремени заступник	50
1.5.6. Пуномоћник.....	52
1.5.6.1. Пуномоћје	53
1.5.6.2. Заступник и пуномоћник за пријем писмена.....	55
1.5.7. Умешач.....	56
1.5.8. Именовање претходника и обавештавање трећег о парничном поступку	61
1.6. Језик у поступку.....	62
1.7. Поступак са неуредном тужбом	63
1.7.1. Рочиште за одбачај тужбе 294. став 2. ЗПП	63
1.8.1. Литиспеденција	69
1.8.2. Тужба на осуду на чинидбу (кондемпнаторна).....	69

1.8.3. Тужба за утврђење	70
1.8.4. Преображајна тужба	71
1.8.5. Противтужба.....	73
1.8.6. Тужба за главно мешање	74
1.8.7. Тужба с предлогом за одређивање привремене мере	76
1.8.8. Кумулација тужбених захтева	80
1.8.8.1. Евентуални тужбени захтеви	81
1.8.9. Преиначење тужбе	81
1.8.10. Повлачење тужбе	84
2. ДОСТАВЉАЊЕ.....	89
3. ПОЧЕТАК ПАРНИЦЕ.....	100
3.1. Одговор на тужбу.....	100
3.2. Мериторно одлучивање ван расправе	102
3.3. Припремно рочиште	104
3.4. Медијација.....	114
3.5. Прекид поступка	118
3.5.1. Наставак поступка.....	119
3.6. Застој поступка.....	120
3.7. Обустава поступка	121
4. ГЛАВНА РАСПРАВА	122
4.1. Ток главне расправе	122
4.1.1. Решење о извођењу доказа.....	124
4.1.1.1. Увиђај.....	125
4.1.1.2. Исправе	125
4.1.1.3. Сведоци.....	127
4.1.1.4. Вештаци	130
4.1.1.5. Саслушање странака.....	135
4.2. Јавност главне расправе	136
4.3. Руковођење главном расправом	136
4.3.1. Одлагање рочишта	138
4.3.2. Враћање у пређашње стање	140
4.3.3. Спајање парница	143
4.3.4. Одвојено расправљање	145
4.4. Одржавање реда на главној расправи	146
4.4.1. Непоштовање процесне дисциплине.....	151
4.5. Закључење главне расправе	152
4.5.1. Поновно отварање главне расправе	152
5. ПРЕСУДА.....	154
5.1. Садржина писане израђене пресуде	154

5.2. Врсте пресуда	168
5.2.1. Делимична пресуда.....	169
5.2.2. Међупресуда.....	170
5.2.3. Пресуда на основу признања	172
5.2.4. Пресуда на основу одрицања.....	173
5.2.5. Пресуда због пропуштања.....	174
5.2.6. Пресуда због изостанка	176
5.2.7. Допунска пресуда.....	177
6. СУДСКО ПОРАВНАЊЕ.....	178
7. ТРОШКОВИ ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА	183
7.1. Ослобођење од плаћања трошкова парничног поступка	187
8. РЕДОВНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ	191
8.1. Поступања по жалби првостепеног суда	191
9. ПОНОВНО СУЂЕЊЕ НАКОН УКИДАЊА ПРВОСТЕПЕНЕ ПРЕСУДЕ	194
10. ВАНРЕДНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ	196
10.1. Ревизија.....	196
10.2. Захтев за преиспитивање правоснажне пресуде	197
10.3. Захтев за понављање поступка	197
11. ОСТАЛЕ СУДСКЕ РАДЊЕ У ОКВИРУ ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА	202
11.1. Правна помоћ	202
11.2. Поступак за решавање спорног правног питања	203
11.3. Обезбеђење доказа	204
11.4. Разматрање списка предмета	205
12. СУДИЈСКИ МЕНАЏМЕНТ	207

Аутори приручника израдили су делове текста појединачно, а након тога ти делови су повезани у једну целину.

УВОД

Идеја за израдом Приручника је настала из потребе да се новоизабраним судијама, као и судијама који су променили материју, приближи руковођење првостепеним грађанским поступком, кроз практична упутства, а такође уз обиље практичних примера и савета.

Циљ ове публикације је значајно олакшавање посла судијама и убрзавање свакодневног сналажења у прописима, а самим тим омогућавање доступности правде и права на правично суђење грађанима. Како бисмо што ефикасније то постигли, уз публикацију ће бити омогућене и усб меморије на којима се налазе примери већ готових образаца судских одлука.

Гледали смо да најчешћа спорна питања која се могу јавити током руковођења поступком прегледно поделимо хронолошки, онако како им судија приступа, те текст почиње од припремних радњи, преко главног претреса и пресуде до других судских радњи у оквиру парничног поступка.

На крају, област која је пред нама је толико широка да за потребе решавања свих спорних питања која се могу јавити код практичара свакако један рад не би био довољан. Међутим, сматрали бисмо успехом када би бројне свакодневне недоумице биле умногоме решене, док би за неко дубље и даље бављење одређеним спорним питањима ова публикација била полазни оквир.

1. ПРЕТХОДНО ИСПИТИВАЊЕ ТУЖБЕ

1.1. Обавезни садржај тужбе

Парнични поступак покреће се тужбом.

Тужба је радња увођења у парнични поступак.¹ Том радњом тражи се заштита повређеног или угроженог права. Подношењем тужбе суду настају последице материјално-правне природе (прекида се застарелост потраживања – члан 388. ЗОО, прекида се застарелост захтева за побијање правних послова закључених у присуству недостатка воље, прекидају се преклузивни рокови предвиђени законом, сметање државине, радни спор..., прекида се време потребно за одржај као начин стицања својине...) и процесно-правне природе (не може се покренути нова парница између истих странака са идентичним тужбеним захтевом, без обзира на страначке улоге субјеката права).

Према моменту подношења тужбе цени се месна надлежност суда, парнична способност странака, дозвољеност ванредног правног лека, уредност у заступању, почиње да тече процесна камата...

Тужба мора бити уредна, дозвољена и благовремена.

¹ Закон о парничном поступку ("Службени гласник РС", 72/2011, 55/2014).

Тужба, поред података које мора да садржи сваки поднесак (подноси се у писаном облику, мора бити разумљив и да садржи: означање суда, име и презиме, пословно име привредног друштва или другог субјекта, пребивалиште или боравиште, односно седиште странака, њихових законских заступника и пуномоћника, ако их имају, предмет спора, садржину изјаве и потпис подносиоца, а поднесе се искључиво изван рочишта), **мора да садржи одређени захтев у погледу главне ствари и споредних тражења, чињенице на којима тужилац заснива захтев, доказе којима се утврђују ове чињенице, вредност предмета спора.**

Тужилац који има боравиште или пребивалиште, односно седиште у иностранству, дужан је да у тужби именује пуномоћника за примање писмена.

Уколико не означи пуномоћника за примање писмена суд ће тужбу **одбацити**. Уколико тужилац има пуномоћника суд неће одбацити тужбу, већ ће доставу вршити пуномоћнику, сматрајући га овлашћеним за пријем писмена.

Тужбени захтев (petitum) није законом одређен и узима се да је то тужиочева тврдња да из чињеница наведених у тужби проистиче правна последица о којој суд треба да одлучи. Свака тужба мора имати захтев и он мора бити одређен, дозвољен и могућ. Тужбени захтев је предмет спора. О њему суд расправља и одлучује. Када говоримо о тужбеном захтеву, онда мислимо на тужиочеву тврдњу о правној последици о којој тужилац тражи пресуду.

Чињенични наводи су чињенице које тужилац наводи у тужби представљајући један животни догађај или низ таквих догађаја повезаних у целину (нпр. чињеница да је тужилац упутио изјаву којом нуди закључење уговора). Значај наведених чињеница је у томе да оне представљају основ тужбеног захтева. Ови наводи поткрепљују се **доказима** који се у тужби наводе и заједно чине реферат тужбе.

Споредна или факултативна садржина тужбе састоји се у томе да у тужби могу бити одређени и неки процесни предлози, нпр. ослобађање од парничних трошкова или предлог за обезбеђење доказа. Слично, тужилац може ставити предлог да се расправљање по тужби споји са расправљањем у другој парници коју је он пред истим судом покренуо. У тужби може бити предложена и привремена мера.

У закону је изричито прописано да тужилац није дужан да у тужби изнесе правни основ захтева. За тужиоца нема значај правни основ по коме ће његов захтев бити усвојен, већ је суд дужан да тужиоцу пружи правну заштиту у оквиру постављеног тужбеног захтева у оном обиму у коме то, с обзиром на чињеничне наводе и предложене доказе, омогућавају прописи материјалног права. Суд је дужан да увек испита да ли из чињеница на којима се заснива тужбени захтев произлази његова основаност, односно да одлучује у меритуму. Када то буде утврдио, одлучиће о тужбеном захтеву применом одговарајућег материјално-правног прописа, јер није везан за правни основ који је тужилац навео у тужби. **Недостатак правног основа или погрешно навођење чињеница не могу бити разлог за одбацивање тужбе.**

Достављањем тужбе туженом на одговор почиње да тече парница и настаје правни однос између тужиоца и туженог.

Тужба се **не** може узети на **записник**, али се на записнику **може преиначити** тужба. Уколико тужба или сваки други поднесак није достављен у довољном броју примерака за суд и супротну странку, суд неће одбацити тужбу, у смислу одредаба ЗПП, већ ће је умножити на терет тужиоца.

Кад надлежност, састав суда или право на изјављивање ревизије зависи од вредности предмета спора, а предмет тужбеног захтева није новчани износ, незначавање вредности предмета спора има за последицу одбацавање тужбе. Ако се тужбени захтев односи на потраживање у новцу, вредност новчаног потраживања је истовремено и вредност предмета спора, па се таква тужба не може одбацити.

Уколико је тужбу потписао пуномоћник, а уз тужбу није приложио пуномоћје, суд ће је одбацити као поднету од неовлашћеног лица. Међутим, ако је тужбу писао адвокат, а потписао тужилац, недостатак пуномоћја не води одбачају тужбе.

Тужба може бити кондемпнаторна – управљена на чинидбу, деклараторна – усмерена на утврђење или конститутивна – преображајна тужба, односно мешовита, о чему ће касније бити више речи.

1.2. Вредност предмета спора

Одредбе **Закона о парничном поступку**, на основу којих се утврђује вредност спора дате су **ради одређивања стварне надлежности суда и оцене да ли ће се поступак водити по правилима општег парничног поступка или правилима која важе за спор мале вредности, за примену одредаба које се тичу поступка издавања платног налога, као и права на изјављивање ревизије**. Начин одређивања вредности предмета спора и његова природа регулисани су одредбама чл. 28–33. Осим за одређивање надлежности, одређивање вредности предмета спора у парничном поступку битно је и због наплате судске таксе, те је питање одређивања вредности предмета спора **ради наплате таксе уређено Законом о судским таксама**, и то одредбама чл. 21–29. Према одредби члана 21. Закона о судским таксама у парничном поступку таксе се плаћају према вредности предмета спора.

Због тога треба водити рачуна да је Законом о судским таксама прописано (ако тим законом *није другачије одређено*) да се одредбе прописа о парничном поступку, на основу којих се утврђује вредност спора ради одређивања стварне надлежности и састава суда, примењују и приликом одређивања вредности спора ради наплате таксе, а вредност предмета спора ради наплате таксе утврђује се према вредности коју предмет спора има у време подношења тужбе.

Под **предметом спора** подразумева се право о коме суд треба, по тужбеном или противтужбеном захтеву, да одлучи пресудом. Предмет спора представља **главни тужбени** захтев. Вредност тог захтева изражена у новцу у **моменту подношења тужбе представља вредност предмета спора**. Приликом утврђивања вредности спора не узима се у обзир вредност споредних захтева (камате, уговорна казна и остала споредна тражења, као и трошкови поступка). С друге стране, када су камате, уговорна казна и друга споредна потраживања предмет главног тужбеног захтева, односно, када су у **посебној парници истакнути као главни тужбени захтев**, онда вредност тих

потраживања представља вредност предмета спора. Ова правила идентична су у Закону о парничном поступку и Закону о судским таксама.

Члан 98. став 3. ЗПП прописује да тужба, као и сваки поднесак, треба да садржи вредност предмета спора. С друге стране, одредбом члана 192. став 3. ЗПП, прописано је да је, ако надлежност или право на изјављивање ревизије зависи од вредности предмета спора, а предмет тужбеног захтева **није** новчани износ, тужилац **дужан** да у тужби назначи вредност предмета спора.

Суд је дужан да у току претходног испитивања тужбе води рачуна и о томе да ли је у тужби означена вредност предмета спора. Ово је битно стога што Закон прописује одређене новчане цензусе, од којих зависи примена одговарајућих одредаба Закона о парничном поступку. Тако је одредбом члана 403. став 3. ЗПП прописано да ревизија није дозвољена ако вредност предмета спора побијеног дела пресуде не прелази динарску противвредност од 40.000,00 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе. Такође, од вредности предмета спора зависи и висина судске таксе, као и обрачун трошкова заступања парничних странака од стране пуномоћника адвоката према важећој адвокатској тарифи.

Уколико у тужби није означена вредност предмета спора, када су предмет захтева неновчана потраживања, суд ће тужбу одбацити као неуредну, уколико су испуњени услови прописани одредбом члана 101. ст. 1, 4. и 5. ЗПП у вези са чланом 294. став 2. ЗПП.

Међутим, **није од утицаја на уредност тужбе чињеница да тужилац у уводу није навео вредност предмета спора када се тужбени захтев односи на одређени новчани износ**, јер се према одредби члана 28. став 1. ЗПП као вредност предмета спора узима само вредност главног захтева. **У том случају вредност предмета спора утврђује се на основу висине постављеног тужбеног захтева. Исто правило важи и када тужбени захтев није новчани износ, али тужилац у тужби тражи да му се досуди испуњење дуговане чинидбе и предложи да тужени уместо дуговане чинидбе плати одређени новчани износ или да испуни неку другу чинидбу (*facultas alternativa* из члана 196. у вези са чланом 33. став 1. ЗПП).** У таквом случају тај износ представља вредност предмета спора. Наведени износ узима се као вредност предмета спора и када се тужбом истиче право на две чинидбе у алтернативном односу, од којих је једна у новчаном износу. **ЧИНИДБЕ НЕ МОГУ БИТИ АЛТЕРНАТИВНО ПОСТАВЉЕНЕ, ВЕЋ САМО ЕВЕНТУАЛНО, ПОШТО ЈЕ ПРАВО ИЗБОРА НА ТУЖИОЦУ, осим код *facultas alternativa*.**

Када се уз главни захтев постави и евентуални, вредност предмета спора утврђује се према висини главног тужбеног захтева, а тек по правоснажном одбијању главног тужбеног захтева вредност предмета спора цени се према висини евентуалног захтева.

Уколико је тужбом против истог туженог **опредељено више тужбених захтева који се заснивају на истом чињеничном и правном основу**, вредност предмета спора представља збир свих тих захтева и према том износу одређује се и стварна надлежност суда. Међутим, уколико је у једној тужби постављено више тужбених захтева из разних основа или против више тужених, а уколико је за све захтеве стварно надлежан исти суд, вредност предмета спора одређује се посебно за сваки захтев.

Поред већ изложених правила, Закон о парничном поступку садржи и друга правила, таксативно набројана.

Једно од тих правила односи се на **будућа давања која се понављају**, код којих се вредност предмета спора рачуна по њиховом збиру, али највише до износа који одговара збиру давања за време од пет година.

У случају да се тужбеним захтевом тражи **утврђење права својине или других стварних права на непокретностима, утврђење ништавости, поништај или раскид уговора, који има за предмет непокретност**, вредност предмета спора одређује се према тржишној вредности непокретности или њеног дела. Ако се води спор о постојању закупног односа, вредност се рачуна према једногодишњој закупнини, осим ако се ради о закупном односу закљученом на краће време.

Такође, ако се тужбом захтева само давање обезбеђења за извесно потраживање или установљење заложног права, вредност предмета спора одређује се према износу потраживања које треба да се обезбеди. Међутим, ако предмет залогa има мању вредност од потраживања које треба да се обезбеди, као вредност предмета спора **узеће се вредност предмета залогa**.

Ако се тужбени захтев не односи на новчани износ, меродавна је вредност предмета спора коју је тужилац означио у тужби.

У судској пракси поставило се питање **одређивања вредности предмета спора у случају супарничарства**. Тако је устаљен став судске праксе да, уколико се ради о активном формалном супарничарству (када на једној страни има више тужилаца који нису нужни и јединствени супарничари), приликом утврђивања вредности предмета спора цени се вредност сваког појединачног захтева, с тим да се вредност предмета спора одређује према износу највишег појединачног тужбеног захтева, а не према њиховом збиру. Код формалног супарничарства вредност предмета спора утврђује се према вредности сваког појединачног захтева, сходно примени члана 30. став 2. ЗПП.

Тужба тужиоца није неуредна због означања вредности предмета спора у иностраној валути у динарској противвредности, јер је **званични курс НБС** за ту страну валуту општепозната чињеница. Приликом обрачуна мора се узети **средњи курс**, с обзиром да је то прописано одредабама Закона о парничном поступку, у којима се одређује начин обрачуна курса (спорови мале вредности, платни налог, ревизија и друго).

У судској пракси појавиле су се одређене недоумице у погледу уредности тужбе због **неозначавања вредности предмета спора у споровима о заснивању, постојању и престанку радног односа**. Неозначавање вредности спора у овој врсти поступака не представља разлог за одбацивање тужбе као неуредне, јер је одредбом члана 439. ЗПП прописано да је ревизија дозвољена у парницама о споровима о заснивању, постојању и престанку радног односа. Ово произлази и из одредбе члана 187. став 3. ЗПП, којом је прописано да ће се тужба одбацивати само када надлежност, састав суда или право на изјављивање ревизије зависи од вредности предмета спора, а предмет тужбеног захтева није новчани износ.

Такође, у посебном парничном поступку ради **објављивања исправке информације, у коме надлежност, састав суда и право на изјављивање ревизије не**

зависе од вредности предмета спора, неозначавање вредности предмета спора у тужби не представља разлог за одбацивање тужбе као неуредне. Исто је и у споровима за развод брака или вршење родитељског права.

Када тужбени захтев **није новчани** износ, тужилац је дужан да означи износ који у таквом случају представља вредност предмета спора. Тај износ требало би да буде меродаван за суд. Међутим, ако је тужилац очигледно сувише високо или сувише ниско означио вредност предмета спора, суд ће, најкасније на припремном рочишту, а ако припремно рочиште није одржано онда на главној расправи, пре почетка расправљања о главној ствари, брзо и на погодан начин проверити тачност означене вредности и утврдити вредност предмета спора.

Тужени може, до закључења главне расправе, да поднесе код истог суда противтужбу, ако је захтев противтужбе у вези с тужбеним захтевом, или ако ти захтеви могу да се пребију, или ако се противтужбом тражи утврђење неког права или правног односа од чијег постојања или непостојања зависи, у целини или делимично, одлука о тужбеном захтеву. Међутим, **противтужба не може да се поднесе** ако је за захтев из противтужбе **стварно надлежан виши суд или суд друге врсте**, у смислу одредбе члана 198. став 2. ЗПП, те уколико се ради о тужбеном захтеву за који је надлежан виши суд, вредност предмета спора цениће се пред вишим судом, с обзиром да се ради о посебној парници.

Промена вредности предмета спора

Правила Закона о парничном поступку, којима је прописано на који начин и у ком тренутку се означава вредност предмета спора, императивне су природе и због тога **није могуће мењати вредност предмета спора у току поступка без преиначења тужбе.** Према томе, вредност предмета спора код неновчаних потраживања јесте она која је означена у време подношења тужбе (одредба члана 33. ЗПП).

Законодавац дозвољава промену износа означеног као вредност предмета спора у тужби уколико је тај износ сувише високо или сувише ниско означен, **али ограничава фазу поступка у којој се то може чинити, одређујући да се то чини најдоцније до почетка расправљања о главној ствари.** Стога, ако се тужени до упуштања у расправљање о главној ствари нису противили тачности означања вредности предмета спора у тужби, а ни поступајући судија није сматрао да је та вредност очигледно сувише високо или сувише ниско назначена, нема накнадног испитивања вредности предмета спора.

Изузетак од правила установљеног одредбом члана 34. став 3. ЗПП, односно накнадна измена вредности предмета спора у току поступка могућа је само у случају када дође **до преиначења тужбе** у смислу члана 194. став 1. ЗПП, и то тако што тужилац повећа постојећи захтев или уз постојећи истакне још неки тужбени захтев. У том случају, пошто се ради о преиначењу тужбе, суд поступа сходно одредби члана 199. став 3. ЗПП, па ако парнични суд за преиначену тужбу **није стварно надлежан, уступиће предмет надлежном суду**, осим у случају из члана 15. став 2. овог закона. У овом случају, када се повећава вредност предмета спора, нижестепени суд оглашава се стварно ненадлежним и предмет уступа вишем суду у смислу одредбе члана 23. став 1. тачка 7. Закона о уређењу судова у вези са чланом 199. став 3. ЗПП.

С друге стране, када се ради о потраживању које није новчано, ако се вредност предмета спора касније, током трајања главне расправе, измени независно од воље тужиоца (повећа се цена ствари на тржишту, а тужилац не тражи исплату у новцу), онда се једном заснована надлежност првостепеног суда не може мењати. **Суд не може више ни по службеној дужности, ни по приговору супротне странке, поново оцењивати своју стварну надлежност (члан 15. став 3. ЗПП). То даље значи да кад се тужбени захтев не односи на новчани износ, а вредност предмета спора је већ утврђена, накнадно повећање вредности предмета спора од стране тужиоца нема никаквог процесног значаја, па ни за примену адвокатске тарифе приликом обрачуна парничних трошкова.**

У ситуацији када је првостепени суд донео пресуду, те када у једном делу ова пресуда постане правоснажна, а у погледу другог дела тужбеног захтева предмет буде враћен првостепеном суду на поновно одлучивање, тада се једном заснована надлежност суда не мења. Међутим, вредност предмета спора која се узима ради обрачуна таксе и обрачуна трошкова, јесте вредност преосталог захтева (члан 398. ЗПП), јер је то захтев о коме се даље расправља. У погледу ове околности у току парничног поступка који се спроводи након укидања пресуде у преосталом делу тужбеног захтева, не доноси се решење о утврђивању вредности предмета спора. Та вредност утврђена је у време подношења тужбе, односно најкасније на припремном рочишту или, ако се оно не одржава, онда на првом рочишту за главну расправу. Слично прописује и одредба члана 36. став 3. Закона о судским таксама, који наводи да се у случају када се вредност промени због преиначења захтева или због тога што је захтев делимично решен, као вредност за плаћање таксе узима промењена вредност, и то за све поднеске и радње учињене после такве промене.

Утврђивање вредности предмета спора код неновчаних потраживања када је сувише ниско или високо означена у тужби

Одредбом члана 33. став 3. ЗПП прописано је да **ће суд брзо и на погодан начин проверити тачност означене вредности и утврдити вредност предмета спора ако је тужилац очигледно сувише високо или сувише ниско означио вредност предмета спора. Ово суд може учинити најкасније на припремном рочишту, а ако припремно рочиште није одржано, онда на главној расправи, пре почетка расправљања о главној ствари. Проверу суд може извршити и на предлог противне странке.**

Међутим, Закон не прописује шта представља брз и погодан начин, нити која су овлашћења суда да би могао да изврши утврђење вредности предмета спора на начин који би омогућио брзо поступање, што суду у пракси чини велике потешкоће. Ипак, у пракси су се искристалисале неке методе. **Суд ову проверу може извршити, пре свега, тако што ће од самих странака прикупити информације о предмету спора, затражити решење о одређивању пореза на имовину, те може затражити мишљење надлежне пореске управе о процењеној вредности пореске основе за утврђивање пореза на имовину. Постоје одлуке на нивоу јединица локалне самоуправе у погледу утврђивања ових износа, којима се суд може служити приликом утврђивања вредности предмета спора.** Град Београд донео је Одлуку о одређивању зона и најопремљенијих зона на територији Града Београда за утврђивање пореза на имовину, као и решење којим се утврђује висина просечне цене по метру квадратном, ради утврђивања пореза на имовину. Ова акта садрже податке о вредности

непокретности, у складу са просечном тржишном вредности некретнина на одређеној локацији, односно у одређеној зони.

Уколико суд пође од тога да је вредност предмета спора правилно одређена, не доноси процесно решење о утврђивању вредности предмета спора, већ само наставља са даљим радњама испитивања тужбе, заказивања рочишта и др. Уколико је приступио провери вредности предмета спора и утврдио да је превисоко или прениско одређена, на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу, уколико се припремно не одржава, донеће решење у коме ће констатовати вредност предмета спора и ово решење објавити и унети у записник.

Против овог решења није дозвољена жалба.

Навођење противвредности потраживања, израженог у страниј валути није неопходно, јер су подаци Народне банке Србије јавни и доступни сваком грађанину, али сматрамо да би ипак било корисно да се противвредност унесе у ово решење због каснијих провера, пре свега због стварне надлежности суда и могућности изјављивања ревизије.

Корисно је и одштампати и улепити у спис податак који је добијен са сајта НБС о средњем курсу евра на дан подношења тужбе.

Уколико суд у току претходног испитивања тужбе утврди да је прениско одређена вредност предмета спора и да је иста већа, те да на основу тако утврђене вредности постоји стварна надлежност вишег суда, у том случају ће донети решење о стварној ненадлежности и предмет уступити надлежном вишем суду. У том решењу у образложењу ће се навести утврђени износ. Виши суд ће даље ценити све процесне претпоставке за вођење парнице пред тим судом.

1.2.1.1. Таксе

Одмеравање и наплата судске таксе обично спада у споредну и занемарену активност судије. То се, за сада, нигде не евидентира и не мери се учинак судије у наплати таксе. Посао судије је да **контролише наплату таксе** према члану 143. Судског пословника. Контрола би требало да се састоји у одређивању вредности предмета спора, а не у конкретном давању наредби у ком износу и коме треба наплатити таксу. Међутим, устаљена је пракса у судовима да се без наредбе судије такса не наплаћује. То је административни део посла и питање је за расправу да ли би тај посао уопште требало да обавља судија или је довољна и мања стручност за обављање тог посла. У сваком случају, интерес је државе да се закон поштује и таксе редовно наплаћују у прописаним износима. И буџет правосуђа зависи од наплате таксе, па и сама могућност функционисања судског система, јер се 40% наплаћене таксе користи за текуће расходе судова, а 20% за побољшање материјалног положаја запослених, као и за друге расходе и инвестиције. Стога, до измене пословника и устаљене праксе судије морају знати за шта су све дужни наложити наплату таксе и у ком износу. Свако одступање од законом прописане наплате штети буџету, па и функционисању судског система. Наплата таксе **застарева у року од три године по истеку календарске године у којој је настала таксена обавеза**. Одговорност је судије да води рачуна о томе да потраживање таксе не застари.

Закон о судским таксама одређује таксену тарифу према вредности предмета спора. У судовима обично постоји електронски програм за обрачун таксе или се обрачун таксе штампа и тако користи.

Када се вредност **не може утврдити**, као вредност за одмеравање таксе узима се износ који тужилац означаи, али је он минимум:

1. за деобне парнице 7.500,00 динара и таксена обавеза износи **1.900,00**;
2. износ од 4.000,00 динара и таксена обавеза износи **1.900,00** динара у парницама:
 - у којима је предмет спора извршење радње, нечињење или трпљење, утврђење да постоји ли не постоји неко право или правни однос, истинитост исправе;
 - о отказу уговора о најму или закупу ствари, о отказу уговора о коришћењу, односно закупу стана или подстанарског уговора и у споровима за иселење из стана;
 - сметању државине;
 - ради утврђивања или оспоравања очинства и са издржавањем;
3. износ од 19.000,00 динара и такса износи **2.660,00** динара у споровима:
 - ради утврђења пуноважности брака, поништења или развода брака и са захтевом за издржавање;
 - о стварним и личним службеностима;
 - о доживотном издржавању;
 - о отказу уговора о закупу пословних просторија или по тужби за иселење из пословних просторија – **једногодишњи износ закупнине**.

Ако се **не може** утврдити вредност предмета спора, као вредност се узима износ од **15.000,00** динара и такса износи **2.500,00** динара.

У том **једноструком** износу наплаћује се такса за:

1. тужбу;
2. противтужбу;
3. споразумни предлог за развод брака;
4. пресуду и решење у спору због сметања државине:
 - независно од правоснажности;
 - у случају укидања урачунава се у таксу за следећу пресуду, а ако је плаћено више – такса се не враћа;
 - за пресуду по противтужби плаћа се такса као да је одвојено расправљано;
 - више парница спојено ради заједничког расправљања, такса за пресуду плаћа се посебно за сваку парницу, као да не постоји спајање више парница;
5. решење о трошковима поступка, кад се о њима одвојено одлучује;
6. међупресуду (не плаћа се такса за коначну пресуду);
7. допунску пресуду ако није плаћена и за допунску у основној пресуди;
8. делимичну пресуду (за преостали део тужбеног захтева по коначној пресуди наплаћује се такса);
9. пресуду након приговора на платни налог у висини разлике од наплаћене таксе за платни налог до пуне таксе за пресуду (ако је мање – не враћа се разлика);
10. жалбу на пресуду/решење у парницама за сметање државине/решење које подлеже плаћању таксе;
11. одлуке другостепеног суда по жалбама на првостепене одлуке за које се плаћа такса.

Половина основне таксе наплаћује се за:

1. тужбу у којој је стављен предлог за издавање платног налога;
2. предлог за обезбеђење доказа;
3. решење о обезбеђењу доказа;
4. предлог за обезбеђење привременом мером предат уз тужбу (плус такса за тужбу; не у споровима за развод брака или у споровима за издржавање деце);
5. одговор на тужбу;

6. решење о одбацивању тужбе, али не више од 9.800,00 динара, пред привредним судом 19.500,00 динара;
7. решење о издавању платног налога;
8. решење донето по предлогу за обезбеђење (привремене мере);
9. решење којим се усваја, одбија или одбацује предлог за враћање у пређашње стање не више од 1.900,00 динара, пред привредним судом 19.500,00 динара;
10. жалбу против решења којим се одбија или одбацује предлог за враћање у пређашње стање, али не више од 1.900,00 динара, пред привредним судом 19.500,00 динара;
11. поравнање;
12. пресуду због пропуштања, признања, одрицања;
13. одговор на жалбу;
14. одговор на ревизију.

Двострука такса плаћа се за:

1. ревизију против пресуде или решења;
2. предлог за понављање поступка.

Трострука такса плаћа се за одлуке суда по ванредним правним средствима.

Не плаћа се такса за:

1. предлог за одређивање привремене мере у спору за развод брака или издржавање деце;
2. одлуку другостепеног суда којом се жалба одбацује или првостепена одлука укида;
3. одлуку о одбачају ванредног правног средства или укидању одлуке суда нижег степена;
4. у споровима из радног односа, у споровима које запослени или бивши запослени покрену против стечајног или ликвидационог дужника, **осим** ако се захтев односи на новчано потраживање;
5. решења о исправци одлуке;
6. за поднеске који **нису наведени**, као и за предлоге уз поднеске.

Таксу не плаћају:

- Република Србија;
- државни органи, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе;
- посебне организације (наведене у Закону о министарствима у члану 23):
- 1) Републички секретаријат за законодавство;
- 2) Републичка дирекција за робне резерве;
- 3) Републички завод за статистику;
- 4) Републички хидрометеоролошки завод;
- 5) Републички геодетски завод;
- 6) Републичка дирекција за имовину Републике Србије;
- 7) Центар за разминурање;
- 8) Завод за интелектуалну својину;
- 9) Завод за социјално осигурање;
- 10) Републички секретаријат за јавне политике;
- организација Црвеног крста;
- издржавана лица у парницама за издржавање;
- лица која траже исплату минималне зараде;
- страна држава у складу са међународним уговором или под условом узајамности;
- НБС према Закону о НБС (члан 78а).

Када је у поступку пред Привредним судом једна од странака физичко лице које није предузетник, плаћа се такса као пред Судом опште надлежности.

Код формалног супарничарства свака странка је посебан таксени обвезник. Опомене за таксу могу се достављати заједничком пуномоћнику, уколико га имају.

За препис (фотокопирање или штампање из меморије компјутера) плаћа се на рочишту 10,00 динара по страници, а ван рочишта 20,00 динара. То се мора констатовати:

СЛУЖБЕНА БЕЛЕШКА

Констатује се да је, сходно члану 145. ЗПП ("Службени гласник РС" 125/04 и 111/09), односно сходно члану 149. ЗПП ("Службени гласник РС" 72/11 и 55/14):

1. по захтеву:

- пуномоћника – тужиоца/пуномоћника – туженог

издата копија текста записника након потписивања записника од стране присутних лица, уз уручење **опомене** за плаћање таксе на издату копију у износу од _____ динара.

2. таксу у таксеним маркама **платио** тужилац/тужени/ _____.

3. таксена марка поништена прецртавањем, јер тренутно не постоје техничке могућности за поступање по члану 6. став 2. Закона о судским таксама.

4. Потребно је поништити таксене марке сходно члану 6. став 2. Закона о судским таксама.

Дана _____ 2017. године

Записничар:

Таксени

обвезник:

И фотографисање записника мора се констатовати.

Пример:

СЛУЖБЕНА БЕЛЕШКА

Констатује се да је, сходно члану 145. ЗПП ("Службени гласник РС" 125/04 и 111/09), односно сходно члану 149. ЗПП ("Службени гласник РС" 72/11 и 55/14) по захтеву:

- пуномоћника тужиоца – тужиоца;

- пуномоћника туженог – туженог;

- умешача;

- сведока;

- _____

дозвољено фотографисање записника након потписивања записника од стране присутних лица.

Дана _____

Записничар

Опомена за плаћање таксе износи 390,00 динара, а пред привредним судом 780,00 динара.

ПРИМЕР ДОСТАВНЕ НАРЕДБЕ ЗА НАПЛАТУ ТАКСЕ

1. Потврђује се да је решење/пресуда

П. _____ од _____

правоснажно/на дана _____ године;

и извршно/на дана _____ године.

Уручено/на је извршном дужнику дана _____

Уручено/на је извршном повериоцу дана _____

2. Доставити опомену за плаћање таксе на:

4. _____ у износу од _____ дин. тужиоцу/туженом/преко пун. _____

2. _____ у износу од _____ дин. тужиоцу/туженом/преко пун. _____

3. _____ у износу од _____ дин. тужиоцу/туженом/преко пун. _____

4. _____ у износу од _____ дин. тужиоцу/туженом/преко пун. _____

3. Евиденција 20 дана, односно осам дана од дана пријема опомене од стране таксеног обвезника.

4. Уколико нема уплате до краја евиденције, спис изнети судији ради израде решења о извршењу за наплату судске таксе.

Дана _____ 2017. године

СУДИЈА

Налог и опомена за наплату таксе не прекидају рокове застарелости, и да би се могли позвати на рок од 10 година из члана 379. став 1. ЗОО неопходно је донети решење о принудној наплати таксе.

Пуномоћје не може искључити законско овлашћење пуномоћника да прими налог и опомену за наплату таксе.

Принудна наплата таксе

Уколико такса не буде плаћена у року мора се принудно наплатити. Тај део посла може се поверити записничару или приправнику, уз наредбу, јер се то своди на попуњавање формулара. Принудна наплата не врши се уколико укупна таксена обавеза не прелази износ најниже таксе за тужбу, односно 1.900,00 динара.

***примери:**

ДНА:

Писмено изградити – попунити решење о извршењу по узорку, и то:
тужиоцу/туженом/преко пун.:

Таксе се односе:

1. на _____ у износу од _____ динара

+ казнене таксе на укупни износ у износу од _____ динара (мин. 3900,00 динара)		
+ судске таксе за опомену у износу од 390,00 динара динара (тар. бр. 39);		
2. на _____	у износу од _____	динара
+ казнене таксе на укупни износ у износу од _____ динара (мин. 3900,00 динара)		
+ судске таксе за опомену у износу од 390,00 динара (тар. бр. 39);		
3. на _____	у износу од _____	динара
+ казнене таксе на укупни износ у износу од _____ динара (мин. 3900,00 динара)		
+ судске таксе за опомену у износу од 390,00 динара (тар. бр. 39).		
Дана _____	2017.	године
СУДИЈА _____		
Дн-а:		
- копирати доказе о достави опомене за плаћање таксе таксеном обвезнику према решењу;		
- у компјутерској евиденцији евидентирати принудну наплату таксе;		
- спис доставити писарници ради достављања судској управи решења и доказа о уручењу опомене;		
- након здружења доказа о извршеној достави извршитељу евиденција шест месеци, па спис архивирати.		
Дана: _____	2016.	године
СУДИЈА _____		

1.3. Надлежност суда

Судска надлежност одређена је Уставом и Законом. Судска власт у Републици Србији припада судовима опште и посебне надлежности. Судови опште надлежности су основни судови, виши судови, апелациони судови и Врховни касациони суд. Судови посебне надлежности су привредни судови, Привредни апелациони суд, прекршајни судови, Прекршајни апелациони суд и Управни суд.

Суд не може одбити да поступа и одлучује у ствари за коју је надлежан.

Основни суд оснива се за територију града, односно једне или више општина, а виши суд за подручје једног или више основних судова. Подручје суда је територија на којој се простире надлежност суда.

Надлежност судова одређена је Законом о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – др. закон, 78/2011 – др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 – др. закон и 13/2016).

Под надлежношћу неког суда подразумева се право и дужност тог суда да поступа у одређеној правној ствари, односно да води поступак и мериторно одлучи о предмету спора.

Закон о парничном поступку садржи скуп правила, на основу којих судови опште надлежности и привредни судови расправљају и одлучују у споровима насталим поводом повреде права личности и спорова из породичних, радних, привредних, имовинскоправних и других грађанскоправних односа, осим спорова за које је посебним законом прописана друга врста поступка. Одредбом члана 1. ЗПП одређено

је у којим се то спорним правним односима има примењивати овај закон, односно када се може водити парнични поступак.

У одредбама Закона о парничном поступку разликују се две врсте надлежности, односно, боље речено ненадлежности, и то: апсолутна и релативна.

1.3.1. Апсолутна (не)надлежност

Да би водио парнични поступак, суд мора бити апсолутно надлежан, односно мора утврдити да за поступање у одређеном предмету није надлежан неки други домаћи или страни орган.

Тзв. *апсолутна ненадлежност* постоји ако решавање конкретног спора не спада у судску надлежност, већ је за одлучивање у одређеној правној ствари надлежан неки други домаћи или инострани орган, као и када за решавање спора није надлежан суд Републике Србије, осим ако надлежност домаћег суда зависи од пристанка туженог, а тужени је дао свој пристанак (члан 16. ЗПП).

Одредбом члана 16. ЗПП прописано је да сваки редовни суд (опште надлежности, привредни суд) у току целог поступка пази по службеној дужности да ли решавање конкретног предмета спора уопште спада у судску надлежност редовног суда или је у надлежности другог државног органа или страног суда.

Уколико суд нађе да за решавање спора није надлежан суд, већ неки домаћи или страни орган, огласиће се ненадлежним, укинуће спроведене радње у поступку и одбациће тужбу као недозвољену. Против тог решења странка има право жалбе, јер погрешна оцена судске надлежности представља битну повреду одредаба парничног поступка у смислу члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП.

Пример апсолутне ненадлежности постоји, рецимо, у случају када је тужбом тражено да суд усвоји тужбени захтев и утврди да је ништава Одлука о детаљном урбанистичком плану насеља К..... (Службени лист града Б..... бр.) у делу који се односи на спорну катастарску парцелу, те да се утврди да је ништаво решење Општине В....., којим је дата спорна парцела на коришћење туженом и да се утврди да је ништав упис права коришћења спорне парцеле у корист трећетуженог у земљишним књигама. Наиме, суд у парничном поступку не одлучује о пуноважности аката донетих у управном поступку од стране органа Републике или Општине, као ни о актима Скупштине града, односно постоји његова апсолутна ненадлежност.

Исто тако, према одредби члана 14. Закона о арбитражи, суд коме је поднета тужба у ствари која је предмет споразума о арбитражи огласиће се ненадлежним и одбациће тужбу по приговору странке, који мора бити поднет пре упуштања у расправљање о предмету спора, осим ако утврди да је споразум о арбитражи очигледно ништав, да је без дејства и да га није могуће извршити.

1.3.2. Релативна надлежност

Уз помоћ релативне надлежности одређује се који ће суд, с обзиром на врсту и степен, те подручје за које је основан, поступати у конкретној правној ствари (**стварна, функционална и месна надлежност**).

1.3.2.1. Стварна надлежност

Стварна надлежност је право и дужност одређеног суда да, у зависности од природе спора, суди у првом степену. **Критеријуми на основу којих се одређује стварна надлежност могу бити врста предмета спора, својство субјеката, вредност предмета спора. Стварна надлежност не може се уговарати, она је прописана законом.**

Закон о парничном поступку прописује да суд своју надлежност цени одмах по пријему тужбе на основу навода у тужби и на основу чињеница које су суду познате. То значи да када је тужба поднета основном суду, тај суд је дужан да на основу навода у тужби и чињеница које су суду познате оцени, пре свега, како је напред речено, своју апсолутну надлежност, односно да ли је предмет спора у надлежности суда опште надлежности. Уколико јесте, дакле уколико не спада у надлежност другог државног органа или страног суда, приступа се оцени да ли је за расправљање надлежан тај суд коме је тужба поднета, или виши суд или привредни суд. Уколико је за решавање тог спора надлежан неки од тих судова огласиће се стварно ненадлежним и уступиће предмет надлежном суду по правоснажности тог решења. Међутим, ако нађе да је за решавање тог предмета спора надлежан суд опште надлежности коме припада, приступа се испитивању месне надлежности у оквиру устројства судова опште надлежности. Такође, након испитивања стварне и месне надлежности суд приступа испитивању у ком саставу је надлежан да суди.

Све ове оцене суд врши на основу навода у тужби и чињеница које су суду познате у моменту подношења тужбе. Уколико се у току поступка промене околности на којима је заснована надлежност суда (нпр. ако тужени током поступка промени место пребивалишта и друго), суд који је био надлежан у моменту подношења тужбе остаје и даље надлежан. Међутим, уколико дође до преиначења тужбе суд поступа сходно одредби члана 199. став 3. ЗПП и ако парнични суд за преиначену тужбу **није стварно надлежан, уступа предмет надлежном суду**, осим у случају из члана 15. став 2. овог закона.

Како суд на стварну и апсолутну надлежност пази по службеној дужности у току целог поступка, уколико би дошло до тога да се промене законски прописи који регулишу надлежност, те ако би нпр. о предмету спора током трајања поступка због промене надлежности требало да расправља Управни суд или одлучује други државни орган, онда би поступајући суд био овлашћен и дужан да у сваком стадијуму поступка пази на своју надлежност и да оцени да ли је за решавање спора надлежан суд или други државни орган. Дешава се да, због измене закона, дође до промена надлежности, када се обично у прелазним и завршним одредбама регулише питање примене нових одредаба о надлежности, али је било случајева и када таквих одредаба није било.

Нпр. по доношењу Закона о државном премеру и катастру, који је ступио на снагу 11. 09. 2009. године, односно 03. 04. 2010. године, практично је престала надлежност судова опште надлежности да одлучују о брисању стварних права на непокретностима и одлучивање је преишло на Републички геодетски завод, у првом степену, док је у другом степену надлежност преузело министарство надлежно за послове планирања и урбанизма, у поступку који је уређен законом, уз сходну примену одредаба Закона о општем управном поступку, а против коначног другостепеног решења у управном поступку остварује се судска управна заштита у управном спору

код управног суда. Из овога произлази да после доношења овог закона није дозвољена било каква заштита путем брисовне парнице, пред судом опште надлежности.

Када суд оцени да је стварно надлежан, не доноси никакву одлуку, већ предузима прописане парничне радње, заказује припремно рочиште, односно прво рочиште за главну расправу, у зависности од врсте парнице.

Према одредби члана 17. ЗПП, као што је наведено, **суд је обавезан да у току целог поступка пази на своју стварну надлежност.** Међутим, **ако виши суд првог степена прими тужбу и одмах не оцени да се ради о спору који у првом степену треба да суди основни суд, већ одржи припремно рочиште или се на првом рочишту за главну расправу, ако припремно није одржано, тужени упусти у расправљање о главној ствари, онда се виши суд не може огласити стварно ненадлежним ни по службеној дужности ни по приговору.** С друге стране, уколико виши суд одмах по пријему тужбе утврди да је надлежан нижи суд првог степена или ако то утврди на припремном, односно првом рочишту за главну расправу, када припремно рочиште није одржано, пре него што се тужени упусти у расправљање о главној ствари, виши суд се може огласити стварно ненадлежним за решавање предмета спора који спада у надлежност нижег суда. То може да учини и по приговору туженог.

Уколико виши суд првог степена поводом приговора донесе решење о стварној надлежности или ненадлежности, против такве одлуке није дозвољена жалба (члан 17. став 3. ЗПП). Сврха оваквог законског решења јесте да се избегне непотребно одуговлачење поступка, при чему се претпоставља да једном заснована надлежност вишег суда представља већу гаранцију за правилнију одлуку. Међутим, право је основног суда да изазове сукоб надлежности уколико сматра да је ипак стварно надлежан виши суд првог степена.

У пракси су се јавиле неке недоумице у погледу стварне надлежности када су странке привредни субјекти или када је једна од страна привредни субјекат, а друга друго правно лице или предузетник.

Пракса Врховног касационог суда предвиђа следећа решења.

За суђење у споровима за утврђење права својине на непокретности тужбама Републичког фонда пензијског и инвалидског осигурања против здравствене установе стварно је надлежан суд опште надлежности (Закључак усвојен на седници Грађанског одељења ВКС од 13. 09. 2010. године).

Својство предузетника на дан подношења тужбе је релевантно за одређивање стварне надлежности привредног суда. Привредни суд задржава надлежност и након брисања предузетника из регистра Агенције за привредне регистре (Правно схватање ВКС, које је верификовано 23. 03. 2012. године).

Привредни суд у Београду је искључиво месно надлежан за територију Републике Србије, за спорове о интелектуалним правима иницираним тужбама поднетим пред осталим привредним судовима у Републици Србији пре 01. 01. 2014. године (Правни став усвојен на седници Грађанског одељења ВКС дана 23. 09. 2014. године).

Чланом 22. став 2. Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС" бр. ____) прописано је да Основни суд у првом степену суди у грађанскоправним споровима ако за поједине од њих није надлежан други суд и води извршне и ванпарничне поступке за које није надлежан неки други суд. Основни суд у првом степену суди у стамбеним споровима; споровима поводом заснивања, постојања и престанка радног односа; о правима, обавезама и одговорностима из радног односа; о накнади штете коју запослени претрпи на раду или у вези с радом; споровима поводом задовољавања стамбених потреба на основу рада. Основни суд пружа грађанима правну помоћ, међународну правну помоћ ако није надлежан други суд и врши друге послове одређене законом. Законом се може предвидети да у одређеним врстама правних ствари поступају само неки основни судови са подручја истог вишег суда.

Одребом члана 25. Закона о уређењу судова прописано је да Привредни суд у првом степену суди:

1. у споровима између домаћих и страних привредних друштава, предузећа, задруга и предузетника и њихових асоцијација (привредни субјекти), у споровима који настану између привредних субјеката и других правних лица у обављању делатности привредних субјеката, као и кад је у наведеним споровима једна од странака физичко лице ако је са странком у односу материјалног супарничарства;

2. у споровима о ауторским и сродним правима и заштити и употреби проналазака, индустријског дизајна, модела, узорака, жигова, ознака географског порекла, топографије интегрисаних кола, односно топографије полупроводничких производа и оплемењивача биљних сорти који настану између субјеката из тачке 1. овог става; у споровима поводом извршења и обезбеђења из надлежности привредних судова, а у споровима поводом одлука изабраних судова само кад су донете у споровима из тачке 1. овог става;

3. у споровима који произлазе из примене Закона о привредним друштвима или примене других прописа о организацији и статусу привредних субјеката, као и у споровима о примени прописа о приватизацији и хартијама од вредности;

4. у споровима о страним улагањима; о бродовима и ваздухопловима, пловидби на мору и унутрашњим водама и споровима у којима се примењују пловидбено и ваздухопловно право, изузев спорова о превозу путника; о заштити фирме; поводом уписа у судски регистар; поводом реорганизације, судске и добровољне ликвидације и стечаја, осим спорова за утврђење постојања заснивања и престанка радног односа који су покренути пре отварања стечаја.

Привредни суд у првом степену води поступак за упис у судски регистар правних лица и других субјеката, ако за то није надлежан други орган; води поступак стечаја и реорганизације; одређује и спроводи извршење на основу извршних и веродостојних исправа када се односе на лица из става 1. тачка 1. овог члана, одређује и спроводи извршење и обезбеђење одлука привредних судова, а одлука изабраних судова само кад су донете у споровима из става 1. тачка 1. овог члана; одлучује о признању и извршењу страних судских и арбитражних одлука донетих у споровима из става 1. тачка 1. овог члана; одређује и спроводи извршење и обезбеђење на бродовима и ваздухопловима; води ванпарничне поступке који произлазе из примене Закона о привредним друштвима. Привредни суд у првом степену одлучује о привредним преступима и с тим

у вези о престанку заштитне мере или правне последице осуде. Привредни суд пружа међународну правну помоћ за питања из своје надлежности и врши и друге послове одређене законом. Законом се може предвидети да у одређеним врстама правних ствари поступа само одређени привредни суд.

За разлику од ранијег законског решења, **садашњи Закон о уређењу судова** за заснивање стварне надлежности привредног суда за суђење у првом степену када су странке привредни субјекти, **прописује само субјективни критеријум**, тако што у надлежност привредног суда ставља спорове између одређеног круга побројаних лица. Ово је имало за последицу да су у надлежности привредних судова спорови из области стварно правних односа, као што су утврђивање својине, сметање државине, спорови о стварним и личним службеностима и спорови из области накнаде вануговорне штете, што раније није био случај.

Одредбом члана 25. став 1. тачка 1. Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС" број 116/08, са изменама) привредни суд у првом степену суди у споровима између домаћих и страних привредних друштава, предузећа, задруга и предузетника и њихових асоцијација (привредни субјекти), у споровима који настану између привредних субјеката и других правних лица у обављању делатности привредних субјеката, па и када је у наведеним споровима једна од странака физичко лице, ако је са странком у односу материјалног супарничарства.

Ако се протумачи цитирана одредба може се закључити да се стварна надлежност привредних судова одређује према два критеријума: субјективни (према својству странака у спору) и објективни критеријум (према природи материјално-правног односа који је предмет спора, за правна лица).

Овде **разликујемо три ситуације** у којима је у првом степену надлежан да суди привредни суд:

- 1) у споровима између привредних субјеката привредни суд је надлежан, без обзира на природу спора;
- 2) у споровима који настану између привредних субјеката и других правних лица релевантна је и природа спора, односно спор треба да је настао у обављању делатности привредних субјеката;
- 3) када је у наведеним споровима под бројевима 1) и 2) једна од странака физичко лице, ако је са странком у односу материјалног супарничарства.

Нпр. ако је једна странка привредни субјект, а друга "друго правно лице", стварна надлежност привредног суда постојаће ако је реч о спору насталом у обављању делатности привредног субјекта. Ако су обе странке "друга правна лица", привредни суд неће бити стварно надлежан.

Нарочито су учестали сукоби надлежности између судова опште надлежности и привредних судова у споровима у којима је предузетник странка у парници. Врховни касациони суд је, кроз одлуке о решавању тзв. негативног сукоба, изразио став који гласи: "У парницама из надлежности привредних судова, у којима је једна странка **предузетник који је престао да постоји** (брисан из регистра) **пре покретања**

парнице, за суђење је стварно надлежан суд **опште** надлежности. У супротној ситуацији, у којој је предузетник престао да постоји у току трајања парнице пред привредним судом, привредни суд задржава надлежност".

*Један од примера из праксе судова јесте и питање стварне надлежности код обновљеног **пољопривредног газдинства**. Обновљено регистровано пољопривредно газдинство индивидуалног пољопривредног произвођача није предузетник у смислу члана 83. Закона о привредним друштвима (у вези са чланом 2. став 1. тачка 4. Закона о пољопривреди и руралном развоју, чланом 2. став 1. тачка 11. Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, чланом 4. став 1. Правилника о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинстава и чланом 5. Правилника о упису у регистар пољопривредних газдинстава и обнови регистрације, којим је регулисан упис у регистар пољопривредног газдинства, као добровољан), пољопривредно газдинство нема статус привредног субјекта у смислу члана 25. Закона о уређењу судова, па постоји стварна надлежност основног суда.*

Након доношења Закона о уређењу судова и измене Закона о парничном поступку појавила су се спорна питања око **стварне надлежности у случају отварања стечаја и ликвидације**.

С обзиром да Закон о парничном поступку у члану 222. више не предвиђа као разлог за прекид поступка наступање последица отварања ликвидационог поступка, то основни судови више не могу да доносе решења којима се утврђује прекид поступка, јер за то не постоји процесни основ. Основни судови у споровима насталим поводом ликвидације, у којима по покретању поступка ликвидације над дужником као странком у парници наступи атракција надлежности из члана 25. став 1. тачка 4. Закона, доноси само решење којим се оглашава стварно ненадлежним и по правоснажности решења предмет уступа привредном суду као стварно и месном за суђење у започетој парници. **У споровима поводом ликвидације привредних друштава надлежан је привредни суд, без обзира на чињеницу што тај суд не спроводи поступак ликвидације.**

У случају отварања стечајног поступка над туженим постоји атракција надлежности у корист привредног суда као стварно надлежног суда.

Врховни касациони суд је, решавајући сукобе надлежности, заузео већи број ставова у вези с **надлежности када наступе последице стечаја**, а полазећи од одредаба Закона о стечају ("Службени гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон, 71/2012 – одлука УС и 83/2014). Наиме, одредбом члана 88. Закона о стечају прописано је да се у тренутку наступања правних последица отварања поступка стечаја **прекидају сви судски поступци** у односу на стечајног дужника и на његову имовину, сви управни поступци покренути на захтев стечајног дужника, као и управни и порески поступци који за предмет имају утврђивање новчане обавезе стечајног дужника. Према одредби члана 89. истог закона судски поступак у којем је стечајни дужник тужилац, односно предлагач, **наставља** се када стечајни управник обавести суд пред којим се води поступак да је преузео поступак. Одредбом члана 90. истог закона набројани су услови за наставак парничног поступка прекинутог у смислу одредбе члана 88, и то када је: тужилац као стечајни или разлучни поверилац поднео благовремену и уредну пријаву потраживања; на испитном рочишту стечајни управник оспорио пријаву потраживања; тужилац као стечајни или разлучни поверилац закључком стечајног судије упућен на наставак прекинутог парничног поступка ради утврђивања оспореног потраживања;

тужилац као стечајни или разлучни поверилац предложио наставак прекинутог поступка у року од осам дана од дана пријема закључка стечајног судије из тачке 3. овог члана.

Даље је, одредбом члана 91. Закона о стечају, прописано да ако нису испуњени сви услови из члана 90. овог закона парнични суд решењем одбацује предлог за наставак прекинутог поступка, а ако су испуњени сви услови из члана 90. овог закона парнични суд решењем против кога није дозвољена посебна жалба одређује наставак поступка. Ако се прекинути парнични поступак водио пред судом опште надлежности, тај суд се, уколико настави прекинути поступак, решењем **оглашава стварно и месно ненадлежним и предмет уступа суду који спроводи стечајни поступак над туженим**. С друге стране, ако се прекинути парнични поступак водио пред привредним судом код кога се не води стечајни поступак над туженим, тај суд се, уколико настави поступак, решењем оглашава месно ненадлежним и предмет уступа суду који води стечајни поступак над туженим. Против ових решења није дозвољена жалба.

Такође је, одредбом члана 92. истог закона, прописано да ће, **уколико у предлогу за наставак поступка тужилац не преиначи тужбу постављањем утврђујућег уместо обавезујућег тужбеног захтева, надлежни суд наставити поступак и одбацити тужбу као недозвољену**.

Полазећи од ових одредаба, Врховни касациони суд је у току решавања сукоба надлежности у већем броју одлука изразио став да је за суђење надлежан привредни суд, уколико тужилац пријави своја потраживања Привредном суду, предложи наставак поступка и преиначи тужбу истицањем утврђујућег уместо обавезујућег тужбеног захтева, што све представља услове за наставак прекинутог поступка, иако је закључак о листи признатих и оспорених потраживања донет после тих процесних радњи. Разлози целисходности определили су Врховни касациони суд за такво одлучивање.

С друге стране, када нису испуњени услови, односно редослед процесних радњи које тужилац као поверилац и суд треба да спроведу у смислу одредбе чл. 88–92. Закона о стечају, нема услова за наставак поступка и оглашавање стварне ненадлежности.

У пракси се појавио већи број сукоба надлежности апелационих и виших судова са привредним судовима. У том погледу, Врховни касациони суд изразио је јасан правни став да **у жалбеном поступку нема атракције надлежности**. То значи да, уколико у току жалбеног поступка који је у првом степену вођен пред судом опште надлежности над странком буде отворен стечајни поступак, за одлучивање по жалби надлежни су виши или апелациони суд, а не судови или Привредни апелациони суд.

Забрана вишеструког укидања мериторних првостепених одлука, која је први пут прописана Законом о парничном поступку из 2004. године, а која постоји и у сада важећем ЗПП, довела је до **појаве специфичне врсте сукоба надлежности**. У случају да другостепени суд, и поред забране вишеструког укидања, поново укине првостепену пресуду донету у истом поступку, првостепени суд мора изазвати **сукоб надлежности**, јер је за суђење у оваквом случају надлежан другостепени суд.

1.3.2.2. Месна надлежност

Месна надлежност је право и дужност стварно надлежног суда да на одређеној територији врши судску функцију. Регулисана је Законом о парничном поступку.

Месна надлежност може бити **општа и посебна**.

а) **Општа месна надлежност** одређује се према пребивалишту, односно боравишту туженог. Дакле, општа месна надлежност одређује се према туженом, и то тако што се за физичка лица одређује према пребивалишту или његовом боравишту, а за државне органе и правна лица према њиховом седишту (одредба чл. 39–41. ЗПП).

Када није прописана искључива надлежност за поједине врсте спорова, увек је опште месно надлежан суд на чијем подручју **тужени има пребивалиште**. Законодавац је ову врсту надлежности регулисао у корист туженог, с обзиром да свако може поднети тужбу против сваког лица, а на тај начин би га изложио непотребним трошковима. С обзиром да тужени, поред пребивалишта, може имати и боравиште, Закон о парничном поступку је општу месну надлежност прописао и за **боравиште туженог**, уз услов да ће у једном месту боравити дуже време (то је ситуација када борави ван места пребивалишта). Када тужени, држављанин Републике Србије, нема уопште пребивалиште на територији Србије, месна надлежност за то лице заснива се према његовом боравишту, односно ако нема ни боравиште, онда **према месту његовог последњег пребивалишта у Србији**.

У тужби се мора навести адреса последњег познатог пребивалишта или боравишта туженог, а уколико се то не учини, тужба је неуредна. Ово значи да се **не може** поднети тужба у којој ће се назначити име туженог и да је **непознатог пребивалишта**. Уколико би се тако нешто дозволило могло би доћи до разних злоупотреба, због чега овакво поступање Закон о парничном поступку не дозвољава.

б) **Посебна месна надлежност** разликује се од опште по томе што она није одређена за све парнице, већ само за оне за које постоји посебан основ надлежности. Она се дели на **искључиву, изабрану и помоћну**.

- **Искључива месна надлежност** искључује општу месну надлежност и онемогућава да се странке споразумеју о месној надлежности (члан 65. став 1. ЗПП). Законодавац је искључиву месну надлежност изричито прописао законом у заједничком интересу странака, али и због општег интереса и како би олакшао рад суда. **Код искључиве месне надлежности нема арбитражности већ је, у зависности од предмета спора, законом прописано који је суд месно надлежан**. Она је прописана у следећим случајевима:

1) за спорове о правима на **непокретностима** и за сметање **државине**, ако је учињено на непокретним стварима (члан 51. став 1. ЗПП), и то по месту налажења непокретности, а ако се непокретност налази на подручју више судова, надлежан је сваки од тих судова;

2) затим, одредбом члана 52. став 1. у споровима о **ваздухоплову и броду**, код којих је месно надлежан суд на чијем се подручју води уписник у који је ваздухоплов, односно брод уписан;

3) одредбом члана 56. у вези са споравима из односа са **војним јединицама**, где је искључиво надлежан суд на чијем се подручју налази седиште команде војне јединице, односно војне установе;

4) одредбом члана 57. у вези с наследним односима, али само ако је **наследни** поступак у току пред истим судом;

5) као и у члану 58. истог закона у поступцима поводом судског или административног **извршног** поступка, односно у току и поводом стечајног поступка, када је искључиво месно надлежан суд који спроводи извршни, односно стечајни поступак, односно суд на чијем се подручју налази суд који спроводи извршни поступак, односно суд на чијем се подручју спроводи административно извршење;

6) одредбом члана 481. став 3. истог закона прописана искључива надлежност за спорове који проистичу из уписа у **регистар**, односно брисања из регистра. У том случају је месно надлежан суд према месту уписа у регистар. Овим одредбама тачно је одређено који је суд месно надлежан и у тим случајевима тужилац не може бирати ком суду ће поднети тужбу.

- **Изабрана месна надлежност**, као што и сам назив говори, **омогућава тужиоцу да изабере између више месно надлежних судова** (пored суда опште месне надлежности може бирати и други суд који је одређен овим законом). Изабрана месна надлежност прописана је одредбама Закона о парничном поступку које се односе на накнаду штете (члан 44), издржавање (члан 43), у споровима за заштиту права потрошача (члан 45), у споровима због повреде права личности (члан 46), у споровима за заштиту права гаранције произвођача (члан 47), у споровима ради утврђивања постојања или непостојања брака, поништења брака или развода брака и имовине брачних другова, уколико се не ради о искључивој надлежности (чл. 48. и 49), у поступку ради утврђивања или оспоравања очинства или материнства (члан 50), у споровима због сметања поседа на непокретностима које леже на подручју више судова или сметања поседа на покретним стварима (члан 51. став 2. и 3), у споровима због сметања поседа на бродовима и ваздухопловима (члан 52. став 2). Изабрана месна надлежност предвиђена је и одредбама 54, 55, 59, 60. и 61. Закона о парничном поступку. Такође, и у посебном одељку Закона којим је регулисан поступак у привредним споровима у члану 481. став 1. и 2. прописана је изборна надлежност за спорове ради утврђења постојања или непостојања уговора, ради извршења уговора, у споровима ради накнаде штете услед неизвршења уговора, као и за статусне спорове који настану поводом уписа у регистар, односно брисања из регистра.

- **Помоћна месна надлежност** дата је на располагање тужиоцу када се не може користити општа или искључива месна надлежност. **То је, нпр. случај код супарничара, с обзиром да по правилу не постоји један месно надлежан суд за све супарничаре. У тој ситуацији месно је надлежан суд који је месно надлежан за једног од тужених (члан 42).** Међутим, ова одредба односи се на супарничаре који чине правну заједницу, односно чија права и обавезе произлазе из истог чињеничног и правног основа (јединствено супарничарство, члан 205. став 1. тачка 1. ЗПП). С друге стране, у смислу одредбе члана 205. став 1. тачка 2. ЗПП, када су предмет спора захтеви, односно обавезе исте врсте који се заснивају на битно истоврсном чињеничном и правном основу, односно када је у питању формално супарничарство, суд може поступати у односу на све њих само уколико постоји стварна надлежност тог

суда за сваки захтев и за сваког туженог. Уколико се међу супарничарима из члана 205. став 1. ЗПП налазе тужени, од којих је један главни дужник, а други јемац, тужилац нема право избора, јер месно је надлежан суд према главном дужнику, односно према једном од главних дужника, ако их је више, уколико то није у супротности са садржином уговора о јемству.

Од правила да је за супарничаре месно надлежан било који суд који је надлежан за неког од њих треба разликовати правила која важе за меничне или чековне дужнике, који нису супарничари из члана 205. став 1. тачка 1. ЗПП, па се у том случају, уколико тужилац хоће да заснује месну надлежност суда по општој надлежности за неког од њих, мора водити рачуна да је тај суд опште месно надлежан за све меничне, односно чековне дужнике. Због тога тужиоци који су повериоци на основу менице или чека, када се обраћају суду тужбом, по правилу заснивају надлежност по месту плаћања, јер је она иста за све потписнике, сходно одредби члана 59. ЗПП.

У погледу лица за које не постоји општа месна надлежност на територији Републике Србије (члан 53), односно када се подноси тужба у имовинскоправним захтевима против лица која немају пребивалиште или боравиште у Републици Србији, тужба може да се поднесе сваком домаћем суду на чијем се подручју налази имовина тог лица или предмет који се тужбом тражи. Ако надлежност домаћег суда постоји зато што је обавеза настала за време боравка туженог у Републици Србији, месно надлежан је суд на чијем је подручју обавеза настала. За спорове против лица за која не постоји општа месна надлежност у Републици Србији, за обавезе које треба да се испуне у Републици Србији, тужба може да се поднесе суду на чијем подручју та обавеза треба да се испуни.

Суд се, по пријему тужбе, не може огласити месно ненадлежним само зато што би и други суд могао бити месно надлежан за неког од супарничара, јер је тужилац извршио избор суда у складу са одредбом члана 42. ЗПП.

1.3.2.2.1. Испитивање месне надлежности

Одмах по пријему тужбе поступајући судија, на основу навода у тужби и чињеница које су суду познате, оцењује своју месну надлежност, односно проверава да ли постоји искључива месна надлежност или споразум о месној надлежности, уколико је на њега странка указала. Уколико се странка позива на споразум о месној надлежности он мора бити приложен уз тужбу (члан 65. ЗПП). Уколико постоји изборна надлежност (члан 20. став 2. ЗПП), суд ће претходно затражити од тужиоца да се изјасни о суду коме предмет треба уступити, у року од три дана. Уколико се не изјасни, предмет се уступа суду опште месне надлежности.

Суд ће се, по службеној дужности, огласити месно ненадлежним ако постоји искључива месна надлежност неког другог суда, а најкасније у року од осам дана од дана пријема одговора на тужбу (члан 19. ЗПП).

Сматрамо да је наведени рок од осам дана за оглашавање месно ненадлежним инструктивне, а не преклузивне природе, посебно када се ради о искључивој надлежности, независно од тога што законска норма садржи одредницу "најкасније", јер закон не прописује последицу непоступања суда у том року. На то упућују и остале

законске одредбе о роковима за суд, у циљу убрзавања процедура пред првостепеним и другостепеним судом, у циљу вођења ефикаснијих поступака. Прописивање рока за оглашавања суда месно ненадлежним у почетној фази поступка треба да спречи одуговлачење спора неодлучивањем о овом процесном питању, али не и да рокови треба да буду препрека за примену императивних одредаба о искључивој надлежности одређеног суда. Тиме би се обесмислили циљеви због којих је за поједине случајеве законом одређена искључива месна надлежност одређеног суда. Због тога, пропуст суда да се у року од осам дана, према члану 19. ЗПП, огласи месно ненадлежним, представља релативно битну повреду одредаба парничног поступка.

По приговору месне ненадлежности, који може бити истакнут искључиво од стране туженог, а никада од стране тужиоца, за кога се сматра да је подношењем тужбе изабрао месно надлежан суд, суд може да се огласи месно ненадлежним у року од осам дана од дана пријема одговора на тужбу. Ако се тужба не доставља на одговор, тужени може да истакне приговор месне ненадлежности најкасније на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу ако се припремно рочиште не одржава пре упуштања у расправљање, о чему суд мора да одлучи у року од осам дана од дана изјављивања приговора. Овај рок је, такође, инструктивне природе и циљ му је спречавање одуговлачења поступка.

Као што је већ речено, **суд је дужан да, уколико нађе да је месно ненадлежан, донесе решење о месној ненадлежности пре започињања расправљања**. Оваква норма донета је ради убрзања поступка и избегавања ситуације да суд заборави на приговор и донесе одлуку о месној надлежности уз одлуку о главној ствари, што за странке у том моменту више није од утицаја.

У судској пракси поставило се питање да ли на решење о оглашавању суда месно ненадлежним странке имају право жалбе, имајући у виду да се не ради о решењу којим се окончава спор. Преовлађује мишљење које је засновано на ширем тумачењу норми, у духу обезбеђења гаранција за остварење права странака на правни лек, на правично суђење и на доступност суду. Наиме, иако се сам спор не окончава доношењем оваквог решења, ипак се поступак окончава пред оним судом који је донео решење којим се суд огласио месно ненадлежним. Да би се наставио поступак пред надлежним судом, потребно је проверити законитост тог решења, јер од тога може зависити доступност суда странкама, посебно туженом, од чега зависи вршење других процесних права, пре свега права расправљања, а могу бити и изигране одредбе о искључивој месној надлежности, као и воља странака изражена кроз споразум о месној надлежности одређеног стварно надлежног суда. **Овде је јасно предвиђено чланом 20. став 1. ЗПП да ће суд уступити предмет надлежном суду, по правоснажности решења којим се огласио ненадлежним (чл. 17. и 19), из чега следи да је закон предвидео могућност права жалбе на ова решења.**

1.3.2.2.2. Делегација надлежности

Само првостепени суд може упутити захтев за делегацију надлежности највишем суду одређене врсте. Захтев, односно предлог за делегацију надлежности, може да се поднесе и у другостепеном поступку из истих разлога као и за суд првог степена.

Странка може само да иницира подношење таквог захтева, а првостепени суд може предлог странке да прихвати или да одбије.

Делегација надлежности, према одредби члана 62. ЗПП важи из разлога целисходности, односно постојања разлога због којих би се лакше спровео поступак (на територији другог суда налазе се странке, сведоци и слично). **Делегацијом се не може мењати стварна, већ само месна надлежност.**

Према овој одредби, постоје две могућности, и то:

1. да суд првог степена, по службеној дужности, поднесе захтев за делегацију највишем суду у Републици (Врховном касационом суду);
2. да странке поднесу захтев за делегацију.

Захтев за делегацију који подноси надлежни суд не доставља се странкама на изјашњавање.

Предлог странке за делегацију надлежности надлежни суд првог степена доставиће на изјашњавање противној странци, са налогом да се изјасни о предлогу у року од три дана од дана достављања. Предлог се подноси до припремног рочишта, а после припремног, односно првог рочишта за главну расправу, странка може да поднесе овај предлог само ако је разлог настао или је странка за њега касније сазнала. У тој ситуацији првостепени суд је у обавези да предлог туженог за делегацију надлежности достави на изјашњење тужиоцу, са налогом да се о предлогу изјасни у року од три дана од дана достављања, а да потом о предлогу туженог одлучи решењем против кога **жалба није допуштена**, у року од осам дана од дана пријема предлога. Ова законска одредба подразумева одлучивање првостепеног суда о томе да ли прихвата или не прихвата предлог туженог за делегацију надлежности. Тек уколико првостепени **суд решењем прихвати овај предлог, предмет се доставља Врховном касационом суду**, као највишем суду одређене врсте, **ради одлучивања о предлогу за одређивање другог стварно надлежног суда** за поступање у овом предмету.

Надлежни суд првог степена може да застане са поступком уколико је поднео захтев за делегацију надлежности.

Уколико је једном већ одлучивано о предлогу за делегацију, суд ће у смислу члана 63. ЗПП одбацити поновни предлог за одређивање другог стварно надлежног суда, као и у случају ако је предлог необразложен, односно не садржи разлоге из члана 62. став 1. ЗПП, или **ако странка предлаже одређивање другог стварно надлежног суда из разлога који се односе на искључење, односно изузеће.** Ова решења доноси председник првостепеног већа, односно веће другостепеног суда и против ове одлуке није дозвољена жалба.

1.3.2.2.3. Споразум о месној надлежности

Споразум о месној надлежности регулише одредба члана 65. ЗПП ("Службени гласник РС", бр. 72/2011 и 49/2013 – одлука УС). За пуноважност споразума нужно је испуњавање неколико услова:

1. да је споразум сачињен у писаној форми;
2. да се односи на суд који је стварно надлежан, а није месно надлежан, или ако је прописана месна надлежност више судова, на један од њих (странке споразумом не могу мењати законом прописану стварну надлежност судова);

3. да се односи на одређени спор или више спорова из одређеног правног односа (странке не могу закључити споразум о месној надлежности суда за било који спор из било ког међусобног односа или будућих односа, већ за конкретан однос);
4. да је споразум од стране тужиоца приложен уз тужбу или од стране туженог уз приговор ненадлежности;
5. да није прописана искључива месна надлежност неког суда за одређени спор.

Суд не пази, по службеној дужности, на постојање споразума о месној надлежности, већ се странке на њега морају позвати.

1.3.2.3. Функционална надлежност

Функционална надлежност је право и дужност једног суда, односно органа у оквиру суда или одељења суда, да спроведе одређени поступак или део поступка или обави поједине послове у вези са одређеном правном ствари.

Полазећи од одредаба Закона о парничном поступку, суд има обавезу да цени и да ли је предмет спора такав да се на њега могу применити правила парничног поступка. Наиме, неки од спорова који су одређени чланом 1. ЗПП не решавају се у парници, већ по правилима ванпарничног поступка. Стога, када парнични суд установи да спорни однос треба да се решава по правилима ванпарничног поступка, суд не одбацује тужбу, већ у смислу одредбе члана 18. ЗПП доноси решење о обустави парничног поступка. Против овог решења парничне странке имају право жалбе и тек по правоснажности тог решења поступак се наставља пред надлежним судом по правилима ванпарничног поступка. Функционална надлежност одређена је стварном надлежношћу суда, али закон не познаје термин "функционална надлежност".

Пример када се обуставља поступак у смислу члана 18. ЗПП јесте ситуација када је предмет тужбеног захтева само физичка деоба. Законом о ванпарничном поступку у одредби члана 148. прописано је да се о деоби и начину деобе заједничких ствари или имовине одлучује у ванпарничном поступку. Имајући у виду цитиране законске одредбе, суд доноси решење којим обуставља парнични поступак и одређује да ће се поступак наставити по правоснажности тог решења, по правилима ванпарничног поступка.

Други пример функционалне надлежности био би разграничење између опште парнице и радног спора. У случају када парнични суд утврди да је предмет тужбе заштита неког права из радних односа, даје наредбу да се предмет достави на даљу надлежност одељењу радних спорова у суду и прикаже као решен (наредба се односи на развођење у једном уписнику и увођење у други уписник тог предмета). У случају сумње у надлежност, о надлежности парничног одељења, односно одељења радних спорова, одлучује председник суда.

1.3.3. Надлежност судова за спорове са међународним елементом

Према одредби члана 26. ЗПП, **домаћи суд је надлежан за суђење ако је његова надлежност за спор са међународним елементом изричито предвиђена законом или међународним уговором.** Ако у закону или међународном уговору нема изричите одредбе о надлежности домаћег суда за одређену врсту спорова, домаћи суд је надлежан за суђење у тој врсти спорова и ако његова надлежност произлази из одредаба закона о месној надлежности домаћег суда.

Тако, на пример, у парници по тужби страног правног лица (из Републике Хрватске) против тужених из Републике Србије, Града К..... и Предузећа за изградњу града К..... ради утврђивања да је тужилац власник непокретности која се налази у К..... (град у Србији), за поступање је надлежан основни суд у складу са чланом 22. став 2. Закона о уређењу судова. Питање постојања страног елемента (странке у поступку) регулисано је Законом о потврђивању уговора између СРЈ и Републике Хрватске о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима.

1.3.4. Сукоб надлежности

Сукоб настаје када суд, коме је предмет достављен од стране суда који се огласио ненадлежним, сматра да није надлежан (месно или стварно) за поступање у том предмету. Суд коме је предмет уступљен није везан одлуком суда који се прогласио ненадлежним за поступање у конкретној правној ствари.

Уколико суд коме је предмет уступљен сматра да је за расправљање надлежан онај суд који му је предмет доставио изазваће сукоб надлежности. Ово се у пракси назива **прави** сукоб надлежности, који треба да реши непосредно виши суд у смислу одредбе чл. 21. и 22. ЗПП.

Међутим, може се догодити да суд коме је предмет уступљен сматра да је суд који се огласио ненадлежним заиста то и јесте, али да је за поступање у том предмету надлежан неки трећи суд. У овом случају нема слагања судова по питању надлежности, али нема ни правог сукоба надлежности. Овде се ради о тзв. **негативном сукобу надлежности**, који такође треба да реши заједнички виши суд за сва три суда.

У ставу 2. члана 21. ЗПП постоји **ограничење у погледу изазивања сукоба месне надлежности, и то у ситуацији када је другостепени суд донео одлуку поводом жалбе против решења којим се један суд огласио месно ненадлежним и потврдио то решење, јер је суд коме је након ове одлуке предмет уступљен везан за одлуку другостепеног суда, ако је овај суд надлежан за решавање сукоба надлежности између тих судова, па ће одмах наставити поступак.**

Такође, одлука другостепеног суда о стварној ненадлежности првостепеног суда везује сваки суд коме исти предмет буде касније уступљен, ако је другостепени суд надлежан за решавање сукоба надлежности између тих судова. То значи да суд коме је предмет достављен не може изазивати нови сукоб надлежности након одлуке о сукобу.

Сукоб надлежности између судова исте врсте решава заједнички непосредно виши суд, а сукоб надлежности између судова разне врсте решава Врховни касациони суд. Против решења којим се решава сукоб надлежности није дозвољена жалба.

Нпр. уколико постоји сукоб надлежности између Првог и Другог основног суда у Београду, о том сукобу одлучује Виши суд у Београду, као непосредно виши суд. Уколико постоји сукоб надлежности Другог основног суда у Београду и Основног суда у Врању, заједнички непосредно виши суд за одлучивање је Врховни касациони суд. С друге стране, уколико постоји сукоб између нпр. Првог основног суда у Београду и Вишег суда у Београду, заједнички непосредно виши суд је Апелациони суд у Београду. Даље, уколико постоји сукоб надлежности између нпр. Другог основног суда у Београду и Привредног суда, надлежан за одлучивање је Врховни касациони суд.

Иначе, суд може да одлучује о сукобу надлежности и ако се странке нису претходно изјасниле о надлежности. Суд коме је предмет уступљен дужан је, док се не реши сукоб надлежности, да предузима оне радње у поступку за које постоји опасност од одлагања, с тим да суд предузима радње у поступку на свом подручју, а ако постоји опасност због одлагања, суд ће предузимати поједине радње и на подручју суседног суда, и о томе обавестити суд на чијем подручју је предузета радња.

У погледу стварне надлежности, суд води рачуна по службеној дужности, и уколико суд који није стварно надлежан донесе одлуку, таква одлука је незаконита и суд је начинио битну повреду парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 4. ЗПП.

Питање сукоба стварне ненадлежности и спорни случајеви из судске праксе детаљније су изнети у одељку о стварној надлежности 1.3.2.1.

Од сукоба надлежности у одредби члана 21. ЗПП прави разлику у ситуацији када је суд који се огласио месно ненадлежним очигледном грешком доставио предмет једном суду уместо неком другом суду који јесте надлежан. То је честа ситуација код судова у Београду, где постоје три суда опште надлежности за целу територију Града, која није мала, и која обухвата велики број општина у односу на које је подељена надлежност судова. Тако се дешава да судови ван територије Београда погреше и приликом оглашавања месно ненадлежним предмет доставе нпр. Првом основном суду у Београду, а очигледно је према подели општина да је предмет требало доставити Другом основном суду у Београду. У ову групу очигледних грешака могу се уврстити и грешке у насловљавању пошилике.

Када се догоди таква грешка суд коме је предмет достављен треба само да проследи спис суду коме је иначе требало доставити тај спис, и то **без доношења решења о месној ненадлежности или изазивања сукоба, већ уз допис у коме се треба позвати на одредбу члана 21. став 1. ЗПП** и другим одредбама Закона о подручјима судова које указују на насталу грешку.

1.3.5. Надлежност у спору по тужби за главно мешање, по противтужби, код спајања парница

За суђење у парници по тужби за главно мешање увек је надлежан суд пред којим тече првобитна парница, па и онда када иначе не би био месно надлежан. То

произлази из одредбе члана 207. ЗПП, којом је прописано да лице које за себе у целини или делимично тражи ствар или право о коме између других лица већ тече парница, може пред судом пред којим та парница тече тужити обе странке једном тужбом, све док се поступак правоснажно не заврши.

Могло би се рећи да је ово посебан случај потпуне атракције надлежности, која се заснива на томе што је првобитно покренута парница између истих тужених пред одређеним судом. Ово даље има за последицу да је парница покренута тужбом за главно мешање прејудицијална за првобитно покренуту парницу, због чега се у пракси обично сви ови поступци спајају ради заједничког расправљања, али није редак ни случај да суд прекине поступак у првобитно покренутој парници до окончања поступка по тужби за главно мешање.

У погледу противтужбе постоји правило да она не може да се поднесе ако је за захтев из противтужбе стварно надлежан виши суд или суд друге врсте. И то је један пример атракције месне надлежности.

Такође, по питању спајања парница и надлежности, одредба члана 328. ЗПП је јасна, с обзиром да се поступци могу спајати само уколико се воде пред истим судом.

1.4. Састав суда

Под саставом суда подразумева се у ком саставу суд поступа када суди у првом степену и када, као другостепени суд, одлучује о неком правном леку. Правилима о саставу суда одређује се да ли одлуку доноси **судско веће или судија појединац**. Овим одредбама истовремено се одређује и колико судија, односно судија поротника улази у састав већа. Треба нагласити да, без обзира на састав суда по закону, неке одлуке надлежан је да доноси само председник већа.

С друге стране, Уставом Републике Србије ("Службени гласник РС", бр. 98/2006) прописано је **правило да се суђење обавља у зборном саставу**, али у члану 142. Устав дозвољава одступање од зборног суђења, у случајевима прописаним законом.

Раније редакције Закона о парничном поступку предвиђале су нешто другачија решења, па је тако Закон о парничном поступку ("Службени гласник РС", бр. 72/2011 и 49/2013 – одлука УС) омогућавао странкама да захтевају да им у конкретној парници не суди судија појединац, већ судско веће. Међутим, та одредба је брисана изменама и допунама Закона о парничном поступку ("Службени гласник РС", бр. 55/2014), тако да је састав суда одређен законом и није остављена могућност избора странкама.

Према сада важећем Закону о изменама и допунама Закона о парничном поступку ("Службени гласник РС", бр. 55/2014), у **првостепеном поступку по правилу суди судија појединац**, осим када је законом изричито прописано да се суди у већу.

Стога је одредбом члана 35. ставом 1. ЗППу прописано да у првом степену спорове суди веће, осим ако законом није прописано да суди судија појединац, па у одредби става 3. истог члана законодавац набраја случајеве када суди судија појединац, а то су:

- имовинскоправни спорови;
- стамбени спорови;
- спорови због сметања државине;
- спорови о ауторским и сродним правима;
- спорови о објављивању информације и одговора на информацију;
- спорови о заштити и употреби проналазака, индустријског дизајна, модела, узорака, жигова, ознака географског порекла, топографије интегрисаних кола (топографије полупроводничких производа) и права оплемењивача биљних сорти;
- спорови због дискриминације;
- спорови због повреде права личности;
- спорови поводом избора и разрешења органа правних лица;
- спорови поводом колективних уговора;
- потрошачки спорови;
- спорови поводом штрајка.

Такође, судија појединац спроводи поступак и доноси одлуку у предметима правне помоћи.

Према одредби члана 437. ЗПП, у парницама из радног односа у првом степену суди судија појединац.

У привредним споровима, према одредби члана 482. ЗПП, у првом степену увек суди судија појединац.

У споровима из породичних односа у првом степену поступа веће састављено од једног професионалног судије, који има **посебна знања из области права детета**, а другостепено веће које поступа у овим парницама састоји се од троје судија професионалаца, такође обучених у овој области. Ова знања стичу се на посебној обуци која се спроводи преко надлежних институција на основу Програма о начину стицања посебних знања, који је споразумом одређен од стране министра надлежног за послове правосуђа и министра надлежног за послове породичне заштите. У овим споровима поступају и судије поротници који морају имати посебна знања из области права детета и посебно се бирају, тако да постоје **посебни спискови судија поротника за ову област**. Веће које суди у првом степену у овим споровима састављено је од једног судије и двоје судија поротника.

Посебну лиценцу за суђење прописује и Закон о заштити узбуњивача, односно Закон о заштити од насиља у породици.

Другостепени суд увек суди у већу, било да суди у седници већа или на расправи. **Веће другостепеног суда увек је састављено од највише троје судија** (члан 37). Према одредби члана 482. ЗПП, овакав стастав одређен је и за суђење у привредним споровима у другом степену.

Врховни касациони суд одлучује у већу састављеном од троје судија, а о посебној ревизији одлучује у већу састављеном од пет судија.

Суд решава сукоб надлежности (члан 22) и одлучује у свим осталим случајевима у већу састављеном од троје судија.

1.4.1. Искључење и изузеће судија

Институти изузећа и искључења прописани су у сврху обезбеђивања објективности рада суда, јер **судија не сме да поступа у конкретној парници уколико постоји неки од разлога који би утицали на његову непристрасност** (члан 66).

Закон о парничном поступку у члану 67. ("Службени гласник РС", бр. 72/2011 и 49/2013 – одлука УС и 55/2014) прави не само термилошку разлику између *искључења* и *изузећа*.

Искључење, у суштини, представља обавезно изузеће судије по самом закону, уколико су **испуњени услови прописани законом. Ти разлози таксативно су изложени у члану 67. став 1. ЗПП** и поступајући судија мора се искључити из поступања у предмету када:

- 1) је сам странка, законски заступник или пуномоћник странке, ако је са странком у односу саовлашћеника, саобвезника или регресног обвезника, или ако је у истом предмету саслушан као сведок или вештак;
- 2) је као акционар власник више од 3% акција у укупном капиталу правног лица, члан привредног друштва или члан задруге ако је једна од странака његов поверилац или дужник;
- 3) му је странка или законски заступник или пуномоћник странке сродник по крви у правој линији, а у побочној линији до четвртог степена, или му је супружник, односно ванбрачни партнер, сродник по тазбини до другог степена, без обзира да ли је брак престао или није;
- 4) је старатељ, усвојитељ или усвојеник странке, њеног законског заступника или пуномоћника или ако између њега и странке, њеног законског заступника или пуномоћника странке постоји заједничко домаћинство;
- 5) између судије и странке тече нека друга парница;
- 6) је у истом предмету учествовао у поступку медијације или у закључењу судског поравнања које се побија у парници, или је донео одлуку која се побија, или је заступао странку као адвокат;
- 7) је у стечајном поступку као стечајни судија или члан стечајног већа донео одлуку поводом које је дошло до спора.

Судија **је дужан да, без одлагања**, када сазна да постоји неки од разлога за искључење из члана 67. став 1. **прекине сваки рад на том предмету и да о разлозима за искључење одмах обавести странке и председника суда**, који ће одлучити о искључењу (члан 68. став 1).

Изузеће, с друге стране, представљају сви они други разлози, односно околности, који доводе у сумњу непристрасност поступајућег судије (члан 67. став 2). И у случају када поступајући судија сматра да постоје разлози за његово изузеће, заостаје са поступком и одмах ће о томе обавестити странке и председника суда, који ће одлучити о изузећу.

Међутим, за разлику од искључења, код изузећа поступајући судија, до доношења решења председника суда, може да предузима само оне радње за које постоји опасност од одлагања.

У случају подношења захтева за искључење или изузеће у току расправе пред другостепеним судом примењују се правила која су ниже наведена.

Такође, одредбе Закона о парничном поступку о искључењу и изузећу судија примењују се сходно томе и на председника суда и судију поротника, с тим да је у погледу судије поротника додат још један разлог за искључење, и то уколико стално или привремено ради код предузетника или у правном лицу које је странка у поступку (члан 73. ст. 1. и 2). У закону нема одредаба о изузећу, односно искључењу записничара или судијског помоћника.

Захтев за изузеће, односно искључење, могу поднети поступајуће судије и парничне странке.

1.4.1.1. Захтев за изузеће/искључење поднет од стране судије

С обзиром да законом није прописано да се странке изјашњавају у погледу предлога судија за изузеће или искључење, поступајући судија се, **одмах када уочи да у конкретном предмету постоји разлог за његово искључење или изузеће**, обраћа председнику суда изјашњењем у коме наводи број предмета по коме поступа, законом прописан разлог за искључење, односно разлог за изузеће, као и **кратке разлоге због којих сматра да је потребно да буде искључен, односно изузет од поступања у том предмету** и заједно са изјашњењем предмет доставља председнику суда (односно лицу које председник одреди да прима такве захтеве). У одлуци председника суда наводе се ови разлози због којих је поднет овакав предлог, тако да су странке свакако о томе обавештене.

1.4.1.2. Захтев за изузеће/искључење поднет од стране парничне странке

Искључење и изузеће могу тражити *и странке*. Странка може да поднесе захтев за искључење или изузеће само оног судије који поступа по одређеном предмету.

Странка је дужна да поднесе захтев **чим сазна да постоји разлог за искључење, односно изузеће**. У првостепеном поступку такав захтев се подноси најкасније до закључења главне расправе, а ако није било расправљања, до доношења одлуке. Код подношења захтева за искључење и изузеће судије који поступа у другостепеном поступку треба правити разлику у погледу времена када се ови захтеви могу поднети. Захтев за *искључење* судије који одлучује у другом степену странка може да поднесе до доношења одлуке о правном леку, а захтев за *изузеће* у року од 15 дана од дана пријема списка у суд вишег степена. Уколико веће буде промењено, рок за подношење захтева за изузеће почиње изнова да тече од дана достављања странци те одлуке суда (члан 69. ст. 1. и 3).

У захтеву се мора навести законски разлог због кога се тражи искључење или изузеће, околности из којих произлази да је предлог благовремено поднет и чињенице на којима се заснива постојање разлога за искључење или изузеће (члан 69. став 2).

Чим прими захтев за изузеће, односно искључење, поступајући судија цени да ли је исти благовремен (члан 69. ст. 2. и 4), потпун (члан 69. став 3), односно да ли је допуштен.

Уколико захтев за изузеће/искључење није допуштен, благовремен, потпун или дозвољен, председник већа, односно судија појединац, пред којим се води поступак такав предлог ће одбацити. Председник већа, односно судија појединац пред којим се води поступак, одбацује овакав предлог, који садржи недостатке и кад је странка поднела предлог за његово искључење, односно изузеће (члан 70. став 1).

Закон прописује у одредби члана 70. став 2. ЗПП када се сматра да је недопуштен захтев за искључење или изузеће, па су захтеви недопуштени у следећим случајевима:

1) када се уопштено **тражи изузеће свих судија неког суда или свих судија који би могли да учествују у неком поступку.** У таквим захтевима странке обично износе незадовољство радом целог суда и само уопштено наводе да траже изузеће свих судија тог суда или судија које поступају у одређеном одељењу;

2) **када је о захтеву већ одлучено,** осим када се у односу на исто лице поново подноси захтев за изузеће/искључење који је базиран на другим разлозима;

3) **када у захтеву није образложен законски разлог због кога се изузеће тражи;**

4) **ако странка захтева искључење, односно изузеће судије који не поступа у том предмету,** јер се овакав захтев може поднети само у односу на судију који поступа у одређеном предмету;

5) **када се тражи искључење, односно изузеће председника суда** јер се, како је то већ речено, може тражити само изузеће, односно искључење поступајућег судије у конкретном предмету. Због тога је **овакав захтев дозвољен када сам председник суда поступа у конкретном предмету.** Ово ће бити случај у мањим судовима, где су и председници судова ангажовани на суђењима у одређеним материјама као поступајуће судије.

Треба правити разлику у погледу поступања са непотпуним, неблаговременим и недопуштеним захтевима у ситуацији када је захтев поднет на рочишту, као и када је изнет у поднеску. Ако је такав захтев са одређеним недостацима поднет на рочишту судија ће га одбацити и одмах наставити рочиште. Наиме, суд на записнику, након навода странке да подноси захтев за изузеће, односно искључење судије (уколико такав захтев садржи неки од напред наведених недостатака), доноси следеће решење:

РЕШЕЊЕ

ОДБАЦУЈЕ СЕ захтев тужиоца (или туженог) за изузеће (односно искључење) поступајућег судије, као недопуштен.

Након што констатује ово решење суд наставља са поступањем, а странкама против таквог решења није дозвољена посебна жалба и не ради се писани отправак тог решења. Суд у одлуци којом мериторно одлучује након спроведеног поступка, у образложењу наводи разлоге за овакво решење.

С друге стране, када је захтев за изузеће односно искључење судије (који има недостатке) истакнут у поднеску између рочишта, суд доноси решење о одбачају захтева као недопуштеног, најкасније у року од три дана од дана пријема поднеска. Против тог решења није дозвољена посебна жалба.

Када поступајући судија, након што се упозна са садржином захтева за изузеће или искључење, нађе да је исти благовремен, потпун и допуштен, односно да не постоје разлози за одбацивање, **уколико је захтев поднет на рочишту, завршиће то рочиште** (узеће изјаве, примити предата писмена и слично), а након тога ће донети решење у коме се констатује да је то рочиште завршено и заказати наредно рочиште (члан 181. Судског пословника). Потом ће судија сачинити писану изјаву у којој ће се изјаснити о наведеним разлозима за изузеће или искључење и, заједно са изјавом, предмет ће доставити председнику суда (односно лицу које председник одреди да прима такве захтеве). **Уколико је захтев истакнут у поднеску**, а судија након што се упозна са садржином захтева за изузеће или искључење нађе да је исти благовремен, потпун и допуштен, сачиниће писану изјаву у којој ће се изјаснити о наведеним разлозима за изузеће или искључење и, заједно са изјавом, предмет ће доставити председнику суда (односно лицу које председник одреди да прима такве захтеве). Након овога **до одлуке о захтеву, поступајући судија може само да предузима радње за које постоји опасност од одлагања**, с тим што ће уколико захтев буде усвојен, такве радње бити укинуте, па ово треба врло рестриктивно тумачити.

Председник суда о захтеву за искључење и изузеће судије одлучује, најкасније у року од три дана од дана подношења захтева, а о захтеву за искључење и изузеће председника суда и председника Врховног касационог суда одлучује се у року од 15 дана. Уколико је поднет захтев за искључење и изузеће председника суда, о њему одлучује председник непосредно вишег суда, а о захтеву за искључење и изузеће председника Врховног касационог суда одлучује Општа седница.

Уколико је странка захтев за изузеће доставила директно судској управи, затражиће се изјашњење од судије чије се изузеће тражи, и то пре доношења решења о изузећу (односно искључењу), а по потреби извршиће се и друге провере навода поднетог захтева.

Против решења о искључењу или усвајању захтева за изузеће није дозвољена жалба, а против решења којим се захтев за изузеће одбија није дозвољена посебна жалба, што значи да се ти разлози за изузеће могу истицати и у правном леку којим се побија мериторна одлука, уз указивање на битну повреду одредаба парничног поступка.

1.4.1.3. Правне последице одлуке о захтеву за изузеће/искључење

Уколико захтев за *искључење* буде усвојен, у решењу којим се усваја тај захтев председник суда ће укинути *све радње* које је предузео искључени судија. Такође, уколико захтев за *изузеће* буде усвојен, председник суда када одлучује о захтеву доноси одлуку и да се *укину радње* које су биле предузете *после подношења захтева*, осим ако се странке не сагласе да се предузете радње не укидају.

1.5. Странке, заступници и пуномоћници

1.5.1. Странке у поступку

У парничном поступку **странке су УВЕК тужилац и тужени**. Оне су пред судом **равноправне и задатак суда је да стално прати, да се стара и да обезбеђује ову једнакост**.

Тужилац је лице које, путем грађанске тужбе, поставља одређени захтев којим захтева или штити неко своје имовинско или статусно право. **Тужени** је лице од кога тужилац захтева признање одређеног права или неку чинидбу, односно лице према коме је усмерен тужбени захтев, од кога се нешто захтева.

Осим странака, у поступку се могу појавити и друга лица, на пример умешачи, али они немају статус странке, јер суд не одлучује о њиховим правима и обавезама. Због тога је и њихов процесни положај битно другачији од положаја странака, пре свега у погледу њихових процесних права и обавеза.

Уколико је у тужби као странка омашком наведено неко лице које то није, а из садржаја реферата тужбе се са сигурношћу може утврдити ко је тужилац, а ко тужени, суд тужбу неће одбацити. У том случају судија ће тужбу послати на одговор супротној страни, а на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу, констатоваће ову очигледну грешку. Друга могућност је да се тужба, уз допис, врати тужиоцу са налогом да у одређеном року исправи очигледну грешку.

Ако се тужба достави очигледно погрешном лицу, суд ће се понашати као да тужба и није достављена туженом, јер достављање лицу које није оно које је у тужби назначено као тужени нема за последицу почетак тока парнице. Ово лице достављањем тужбе не може постати странка у поступку, јер се тужба на њега не односи, односно тужилац није усмерио свој захтев на ово лице. У том случају судија понавља доставу тужбе лицу које је заиста тужено до коначног уручења.

Супротно поступање суда водило би нарушењу начела диспозиције и аутономије воље странака, јер једино тужилац има право да изабере кога ће као туженог означити у тужби. Овим се не задире у материјално право и питање стварне легитимације, односно не улази се у разматрање о томе да ли су странке поводом предмета спора у материјалноправном односу. О овом питању суд одлучује мериторно, по закључењу главне расправе.

1.5.2. Страначка способност

Страначка способност је својство неког лица која се огледа у томе да може бити странка у парничном поступку, и у том смислу слична је правној способности прописаној материјалним правом и представља њен процесноправни вид.

Суд по службеној дужности пази да ли неко лице може бити странка у поступку. Странке могу бити сва физичка и правна лица.

То значи да **сва физичка лица, без обзира на то да ли имају пословну способност или је њихова пословна способност ограничена, било због година старости (на**

основу закона –малолетници), било да су делимично или потпуно лишени пословне способности (на основу одлуке суда), било да је над њима продужено вршење родитељског права, имају право да буду странка у парничном поступку, односно да буду носиоци права и обавеза у парничном поступку.

Правна лица имају страначку способност у границама своје пословне способности, која је регулисана посебним законима, као и статутом правног лица, зависно од врсте правног субјективитета који то лице има. **Због тога суд, зависно од околности конкретног случаја, мора да процени страначку способност правног лица, односно да ли оређене процесне радње ово лице предузима у границама своје пословне способности.**

Посебним прописима регулисано је да ли неко, осим физичких и правних лица, може бити странка у поступку – то су најчешће јавни тужилац или орган старатељства, у складу са Породичним законом.

Јавни тужилац се, као странка, појављује увек на страни тужиоца, и то искључиво када је његово учешће прописано законом.

Од правила да само физичка и правна лица могу бити странке у поступку могуће је одступити у случају када парнични суд, посебним решењем на које није дозвољена посебна жалба, призна својство странке разним облицима удружења и организација које немају својство правних лица, нити је њихово учешће дозвољено посебним прописом (члан 74. став 4. ЗПП). Суд има право да оваквим облицима удруживања призна страначку способност ако утврди да испуњавају битне услове за стицање страначке способности, с обзиром на предмет спора, а нарочито да располажу имовином на којој се може спровести извршење. То значи да ће суд сваку конкретну ситуацију разматрати имајући у виду предмет спора, имовину и услове за признање страначке способности оваквим врстама удруживања, која иначе немају признат правни субјективитет. Против решења суда којим се неком облику удруживања призна страначка способност није дозвољена посебна жалба. С друге стране, **уколико суд одбије да оваквом виду удруживања да страначку способност, он ће тужбу као недозвољену одбацити. На ово решење незадовољна страна има право жалбе.**

Када суд утврди да лице које се као странка појављује не може да буде странка у поступку, онда позива тужиоца да отклони недостатак и у том случају одређује рок за отклањање недостатака под условима из члана 101. ЗПП. Против овог решења није дозвољена посебна жалба. До отклањања недостатака у поступку се могу предузимати само оне радње чијим би одлагањем могле настати штетне последице. Ако се недостаци не могу отклонити или остављени рок безуспешно протекне, суд доноси решење којим укида све спроведене радње и тужбу одбацује.

Само држава има страначку способност, али не и њени органи, због чега ће суд тужбу одбацити уколико је као странка означен само државни орган. Ово важи и за јединице локалне самоуправе – само оне могу бити странка у поступку, а не и њихови органи. Међутим, то не спречава странку да, поред државе или јединице локалне самоуправе, ближе одреди на који орган ових правних лица је тужба усмерена и овакво означавање не чини тужбу неуредном, већ може утицати и на оцену стварне легитимације, односно на то да ли постоји или не постоји пасивна легитимација у односу на државни орган, најчешће неко од министарстава, која су означена у тужби.

О стварној легитимацији суд одлучује мериторно и тужба се не сме одбацити зог недостатка активне или пасивне легитимације, већ се захтев мора одбити.

Огранак правног лица нема страначку способност, али може тужбом бити ближе означен, слично ситуацији са државним органима. С друге стране, под условима предвиђеним законом, суд би овим огранцима могао признати страначку способност на исти начин као и другим видовима удруживања у смислу члана 74. став 4. ЗПП.

До сада стамбена зграда, сходно Закону о одржавању стамбених зграда ("Службени гласник РС", бр. 44/95, 46/98, 1/2001 – одлука УС, 101/2005 – други закон, 27/2011 – одлука УС и 88/2011), има својство правног лица, а скупштина станара је само орган стамбене зграде. Због тога само стамбена зграда може бити странка у поступку и имати страначку способност. Сходно томе, суд ће тужбу скупштине станара одбацити као недозвољену.

По сада важећем Закону о становању и одржавању зграда ("Службени гласник РС", бр. 104/2016) чланом 16. је прописано да стамбену заједницу чине сви власници посебних делова стамбене, односно стамбено-пословне зграде и да стамбена заједница има статус правног лица, који стиче у тренутку када најмање два лица постану власници два посебна дела.

У јавно-правним односима и поступцима, у којима је прописано да се власник зграде појављује као странка, својство странке у тим поступцима има стамбена заједница. Ако зграда има више целина са засебним улазима, власници посебних делова сваке од тих целина могу формирати стамбену заједницу улаза на коју се примењују све одредбе овог закона које се односе на стамбену заједницу зграде у целини. Стамбена заједница уписује се у регистар стамбених заједница.

1.5.3. Парнична способност

Парнична способност представља способност неког лица да самостално поступа пред судом у својству парничне странке, односно да сам себе заступа пред судом. Она представља процесноправни вид пословне способности. Због тога се претпоставља да свако физичко лице које је пунолетно има парничну способност. Ипак, постоје изузеци од овог правила код делимичног и потпуног лишења пословне способности, као и код продужења вршења родитељског права, кад лица која су пунолетна немају или само делимично имају парничну способност, и тада их у парничном поступку заступају заступници који поступају у име и за рачун странке. Малолетници имају парничну способност у границама своје пословне способности. Исто важи и за лица делимично лишена пословне способности.

Правна лица никада немају парничну способност, па их увек заступа физичко лице, о чему ће у каснијем тексту, посвећеном пуномоћницима и заступницима, бити више речи.

Уколико судија посумња да је неко физичко лице способно да се само заступа пред судом, може одложити рочиште и прибавити мишљење од надлежног органа старатељства, Центра за социјални рад по месту пребивалишта или боравишта странке, у погледу парничне способности странке. Ово овлашћење суда произлази из члана 79. став 1. ЗПП. Суд ово мишљење прибавља по службеној дужности.

Уколико странка у току парнице изгуби парничну способност, њу заступа њен законски заступник, кога одређује надлежни орган старатељства.

Када суд утврди да странка нема законског заступника или да законски заступник нема посебно овлашћење када је то потребно, затражиће да надлежни орган старатељства постави старатеља парнично неспособном лицу или да предузме друге мере како би парнична странка била правилно заступана (члан 80. став 2. ЗПП). Ако се у току поступка покаже да би редован поступак постављања законског заступника туженом трајао дуго, па би због тога могле да настану штетне последице за неку од странака, суд ће туженом поставити привременог заступника – члан 81. ЗПП.

1.5.4. Супарничарство

Супарничарство представља процесну заједницу која подразумева да у истом поступку више лица, било физичка или правна, може учествовати на страни тужиоца или туженог, односно да више лица може једном тужбом тужити или бити тужено.

Сваки од супарничара је странка у поступку и мора испуњавати услове прописане законом, тј. мора имати страначку способност. Стога сваки супарничар, било да је правно или физичко лице, мора имати правну способност. Уколико је на страни тужиоца више лица, постоји активно супарничарство, а уколико је тужбом обухваћено више тужених, постоји пасивно супарничарство.

Парнични поступак покреће се тужбом, па је тужилац тај који има право да одреди ко ће бити парничне странке, те од њега зависи да ли ће као тужилачка или тужена страна бити обухваћено више лица. Ово правило произлази из начела диспозиције странака. С друге стране, суд је законом овлашћен да оцени да ли су испуњени услови за заснивање супарничарства, па уколико нађе да нема услова за заснивање супарничарства, раздваја поступке у односу на појединачне странке.

Да би се засновало супарничарство, морају бити испуњени следећи услови:

- 1) да су у погледу предмета спора у правној заједници или ако њихова права, односно обавезе проистичу из истог чињеничног и правног основа;
- 2) да су предмет спора захтеви, односно обавезе исте врсте који се заснивају на битно истоврсном чињеничном и правном основу;
- 3) да постоји стварна и месна надлежност истог суда за сваки захтев и за сваког туженог;
- 4) да је то законом прописано.

Ако су испуњени ови услови до закључења главне расправе може, уз тужиоца, да приступи нови тужилац или да се тужба прошири на новог туженог, уз његов пристанак. Ова лица која накнадно ступе у парницу, морају да је приме у оном стању у коме се парница налази у тренутку ступања.

Материјално супарничарство постоји када се више лица, било на страни тужиоца или на страни туженог, налази у правној заједници или ако њихова права и обавезе произлазе из истог чињеничног и правног основа. *То су спорови по тужби сувласника или против њих, спорови по тужбама које обухватају солидарне дужнике или повериоце, стране у спору из заједничког уговора или заједнички учињене деликатне радње, затим наследници који тужбом потражују своје право на нужни део, послодавац и радник, за штету коју је радник на раду или у вези са радом причинио трећем лицу.*

Формално супарничарство постоји када се поднесе тужба од стране или против више лица, а предмет спора су захтеви или обавезе исте врсте, који се заснивају на битно истоврсном чињеничном и правном основу. *То су нпр. тужбе више лица која су оштећена истом штетном радњом, тужбе за исплату зараде више лица против истог послодавца и слично.* Формално супарничарство могуће је засновати само ако је исти суд стварно и месно надлежан за сваки поједини захтев.

Према процесном положају супарничара постоји подела на просто и јединствено супарничарство. **Просто супарничарство** постоји у ситуацији кад се сваки од супарничара може третирати као самостална странка, то јест када је њихов положај исти као да су индивидуално тужили или били тужени. Њихове радње предузете у поступку не протежу се на остале супарничаре и рокови теку самостално за сваког од супарничара. За сваког од супарничара суд може донети другачију одлуку. Међутим, **њихов положај не треба поистоветити са појмом формалних супарничара, јер свако формално супарничарство јесте истовремено и просто, али материјално супарничарство може бити и просто и јединствено.** Тако, на пример, *солидарни поверилачки или дужнички однос представља материјало супарничарство, али је сваки од солидарних поверилаца или дужника прост супарничар.* С друге стране, *сувласничка заједница, иако представља пример материјалног супарничарства, зависно од конкретног случаја, може бити у положају простих или јединствених супарничара.* Члан 208. ЗПП прописује да главни дужник и јемац могу да буду заједнички тужени ако то није у противности са садржином уговора о јемству, док је чланом 209. прописано да је сваки супарничар у парници самостална странка и његове радње или пропуштања не користе нити штете другим супарничарима. У оба случаја ради се о **простом супарничарству**, где се сваки од супарничара третира као странка за себе.

Такође, закон прописује да тужилац може тужбом обухватити два или више тужених на тај начин што тражи да тужбени захтев буде усвојен према следећем туженом, за случај да буде правоснажно одбијен према туженом који је у тужби претходно наведен, али само ако према сваком од њих истиче исти захтев или ако према неким од њих истиче различите захтеве који су у међусобној вези и ако је исти суд стварно и месно надлежан за сваки од захтева. И овде је реч о простом супарничарству.

У случају простих супарничара жалба једног од тужених као супарничара не користи нити штети другом, односно другим туженима као супарничарима. Такође, уколико један од тужених није доставио одговор на тужбу, суд је овлашћен (када се не ради о спору мале вредности) да донесе пресуду због пропуштања у односу на тог туженог. **У случају простих супарничара, за проширење тужбе у току спора на новог туженог потребан је његов пристапак.**

Када се због природе правног односа или због принудног прописа спор мора решити једнако у односу на све супарничаре, ради се **о јединственом супарничарству**. Овим се спречава ситуација да се различитим пресудама које су међусобно противречне донесу одлуке које би једна другу искључивале. Ова врста супарничарства постоји у ситуацији када би правоснажност пресуде дејствовала и према другом лицу да није тужен истовремено, него у касније поведеној парници (*интервенцијско дејство пресуде*). Јединствени супарничари третирају се као једна парнична странка, тако да кад поједини супарничари пропусте неку парничну радњу, дејство парничних радњи које су извршили други супарничари односе се и на оне који те радње нису предузели. Ако рокови за извршење одређене парничне радње за поједине јединствене супарничаре истичу у различито време, ту парничну радњу може да предузме сваки супарничар све док и за једног од њих још тече рок за предузимање те радње (члан 212).

Радње једног од јединствених супарничара у парничном поступку користе другим супарничарима. У тој ситуацији, када било ко од тужених стави одговор на тужбу којим оспорава наводе из тужбе и постављени тужбени захтев, таква радња се протеже и на остале тужене, те суд не може донети пресуду на основу пропуштања према туженима који нису ставили одговор на тужбу. Међутим, ако неко од тужених призна тужбени захтев, суд не може донети пресуду на основу признања ни у односу на тог туженог ни у односу на остале тужене, уколико и сами изричито не признају захтев, јер се то сматра располагањем које штети туженима. Следствено томе, и судско поравнање је могуће само ако у њему учествују сви супарничари. Најзад, како је нужно да се у односу на све јединствене супарничаре донесе јединствена одлука, искључено је доношење делимичне пресуде у односу на некога од њих. Прекид поступка делује у односу на све јединствене супарничаре. Уколико жалбу не уложи сви, већ само неки од тужених који су у положају јединствених супарничара, тада се парнична радња – подношење жалбе протеже и на тужене који то нису учинили, односно жалба делује и према другим супарничарима који жалбу нису поднели.

Уколико се поступак може окончати на једнак начин према туженом као и према умешачу, и уколико се дејство судске одлуке протеже и на права умешача, тада умешач у поступку има положај јединственог супарничара и ради се **о умешачу у својству јединственог супарничара с туженим**. У ситуацији када у поступку учествује умешач са положајем јединственог супарничара, он је овлашћен да предузима парничне радње које су у супротности с радњама странке којој се придуржио у парници. Следствено томе, уколико је тужени признао тужбени захтев или није уложио жалбу на пресуду, умешач на страни туженог с положајем јединственог супарничара може уложити жалбу. Умешач са положајем јединственог супарничара може изјавити ревизију и када није учествовао у току парничног поступка као умешач.

Посебну врсту јединственог супарничарства представља нужно супарничарство. То је ситуација када је правни однос по својој природи такав да мора бити утврђен на тражење свих или против свих. Нужно супарничарство постоји ако по закону или због природе правног односа тужбом морају бити обухваћена сва лица која су учесници материјално-правног односа. Уколико се тужбом не обухвате сви нужни супарничари, тада парничној странци недостаје стварна легитимација, јер тужбом нису обухваћени сви носиоци недељивог права или обавезе, па ће суд донети пресуду којом ће одбити тужбени захтев, а због недостатка потпуне страначке легитимације. Пример нужног супарничарства јесте круг лица који је

прописан Породичним законом, који мора бити обухваћен тужбом у патернитетском или матернитетском спору. **О нужном супарничарству суд води рачуна по службеној дужности** (члан 211. ЗПП). Нужни супарничари могу остварити право и бити одговорни само у супарничарској заједници која обухвата све субјекте материјално-правног односа, па се радње једног супарничара протежу и на остале супарничаре, уколико им користе. Због тога у **случају повлачења тужбе**, ако бар један од тужених изјави да се противи повлачењу тужбе, таква изјава има дејство и на остале тужене и суд не може донети решење о повлачењу тужбе тужиоца.

У теорији и пракси сматра се да не може постојати нужно супарничарство на страни тужилаца, јер би то било у супротности са начелом диспозиције странака. Другим речима, не може се неко лице против своје воље натерати да поднесе тужбу, односно да буде тужилац у парничном поступку.

Супарничарство по правилу настаје подношењем тужбе, и у доктрини се назива **првобитним супарничарством**. Оно увек настаје вољом странке, јер не постоји дужност подношења заједничке тужбе, дакле факултативне је природе. Супарничарство настаје подношењем сваке тужбе. Ипак, постоје схватања да се супарничарство не може засновати мандатном тужбом – тужбом за издавање платног налога, јер њеним подношењем не настаје парница. Ово становиште данас је напуштено, јер се сматра да се супарничарство у свакој врсти спорова заснива подношењем тужбе, дакле покретањем парничног поступка, а не отпочињањем парнице.

Првобитно супарничарство може настати и подношењем противтужбе, с тим што ово супарничарство иницирају тужени као противтужиоци. Њихов положај не разликује се битно од положаја тужилаца у првобитној парници.

Осим првобитног, супарничарство може бити засновано и **накнадно**. То су ситуације када тужби приступи нови тужилац, када се тужба прошири на новог туженог, када дође до спајања парница, те до промене парничне странке. У свим овим случајевима супарничарство мора испуњавати услове за заснивање, као у случају да је настало подношењем тужбе.

Супарничарство најчешће престаје тако што се поступак оконча према свим супарничарима, али **може престати и пре окончања поступка**, тако што се тужба преиначи на начин да се тужи само једно лице; ако више тужених именује претходника, па он ступи у парницу уместо њих; када више тужених супарничара отуђи ствар или право поводом кога тече парница трећем лицу, па ово лице уместо њих ступи у парницу; када једно лице постане сукцесор осталих супарничара.

Међу простим супарничарима супарничарство може престати и повлачењем тужбе у односу на поједине супарничаре, као и признањем тужбеног захтева, одрицањем од тужбеног захтева или поравнањем, као и прекидом поступка.

Суд може одлучити да у току поступка не саслушава све супарничаре у својству парничне странке, већ само неке од њих.

1.5.5. Заступници

Треба разликовати **две врсте заступника**: законске – оне које закон посебно прописује, као што су родитељи и старатељи малолетних лица и лица лишених пословне способности, као и правобранилаштва, с једне стране, од заступника већине правних лица и привредних субјеката који су прописани најчешће статутима ових правних лица.

Правно лице заступа физичко лице које је уписано у одговарајући регистар, а одређено је посебним прописима, општим или појединачним актом правног лица или одлуком суда, а на обим овлашћења заступника суд пази по службеној дужности.

1.5.5.1. Законски заступници

Странку која нема страначку способност заступа њен законски заступник. Законски заступник овлашћен је да предузима све радње у поступку, осим када је посебним прописима предвиђено да за подношење или повлачење тужбе, признање или одрицање од тужбеног захтева, закључење поравнања, изјављивање, повлачење или одрицање од правног лека заступник мора да има посебно овлашћење.

Приликом предузимања прве радње у поступку законски заступник дужан је да докаже да је законски заступник, а ако је потребно посебно овлашћење за предузимање одређених радњи у поступку, треба да поднесе и посебно овлашћење.

Код заступања лица под старатељством суд има посебно овлашћење да, уколико утврди да законски заступник овог лица не показује посебну пажњу у заступању, о томе обавести орган старатељства. Ако би, услед пропуштања заступника, могла да настане штета за стараника, суд мора застати са поступком и предложити органу старатељства да постави другог законског заступника. У случају да суд утврди да странка нема законског заступника или да овај нема посебно овлашћење за заступање када је оно потребно, затражиће да орган старатељства – Центар за социјални рад, постави старатеља парнично неспособној странци или да предузме друге мере, како би ово лице било правилно заступано. Уколико Центар не поступа по захтеву суда, неопходно је Законом о парничном поступку предузети предвиђене мере и казнити га. Надлежан центар за социјални рад одређује се по месту пребивалишта, односно боравишта лица под старатељством.

Суд ће у овим случајевима одредити рок за **отклањање недостатака**, под условима прописаним чланом 101. ЗПП, а до отклањања недостатака у поступку се могу предузимати само оне радње које не трпе одлагање, односно оне чије би одлагање могло довести до настанка штетних последица. Против решења којим се одређују мере за отклањање наведених недостатака није дозвољена посебна жалба. У случају да ови недостаци не буду отклоњени у остављеном року или их је немогуће отклонити, суд ће укинути све спроведене радње и одбациће тужбу, ако су недостаци такви да спречавају даље вођење поступка.

Заступници малолетних лица су оба родитеља, уколико једном од њих није поверено самостално вршење родитељског права и уколико нису лишени родитељског права, а малолетнику се, у складу с одредбом члана 265. Породичног закона, може поставити **колизијски старатељ или привремени заступник ако између детета и његовог законског заступника постоје супротни интереси**.

Суд може затражити од надлежног органа старатељства да детету постави **колизијског старатеља по службеној дужности** када посумња да су интереси супротстављени, а то може учинити и на захтев детета способног за расуђивање, **које је старије од 10 година** (кумулативно постављени услови). Дете старије од 10 година, које је способно за расуђивање, може само преко другог лица или установе (органа старатељства, правног лица које се бави заштитом и збрињавањем деце, невладине организације) **затражити од суда да му постави привременог заступника**

због постојања супротстављених интереса између њега и његовог законског заступника. Овде је битно разлучити да колизијског стараоца поставља орган старатељства на захтев суда, а привременог заступника поставља суд на захтев малолетног детета.

Државно правобранилаштво заступа имовинска права и интересе Републике Србије у поступцима који се тичу њених права и обавеза, **осим делокруга рада Министарства одбране и Војске, које заступа Војно правобранилаштво**. Аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе у заштити имовинских права и интереса заступају правобранилаштва аутономних покрајина и јединица локалних самоуправа – градова и општина.

Судска пракса је заузела став да тужба **није неуредна** и да се не може одбацити уколико тужилац **не означи или погрешно означи заступника државе, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе**. Обавеза је суда да по службеној дужности пази да у стварима у којима је предвиђено заступање од стране Државног правобранилаштва доставља сва писмена непосредно правобранилаштву. Суд који има седиште на подручју за које је образовано одељење Државног правобранилаштва сва писмена доставља непосредно овом одељењу. Следствено томе, уколико тужилац пропусти да означи заступника ових лица или га погрешно означи, суд је дужан да тужбу и остала писмена достави надлежном правобранилаштву, сходно члану 9. Закона о правобранилаштву, који прописује ову обавезу.

Овом законском одредбом такође је одређено да ће се, уколико је достављање извршено другом државном органу а не правобранилаштву, сматрати да достављање није ни извршено. Како се сматра да у овом случају достављање није ни извршено, суд мора поновити доставу Државном правобранилаштву, а уколико то није учинио мора одложити рочиште јер нема уредне доставе, те нису испуњене процесне претпоставке за одржавање рочишта. Најзад, уколико пропусти доставу Државном правобранилаштву, суд мора дозволити враћање у пређашње стање, јер се сматра да достава није уредна, те да странка, држава, односно друго правно лице које Државно правобранилаштво по закону заступа није уредно позвана.

Законом о привредним друштвима прописано је да су **законски заступници привредних друштава она лица која су овим законом као таква одређена за сваки поједини облик друштва**, а да законски заступник може бити физичко лице или друштво које је регистровано у Републици Србији, с тим што друштво мора имати најмање једног законског заступника који је физичко лице.

Осим законског заступника, привредна друштва имају и заступнике који су актом или одлуком надлежног органа друштва овлашћени да заступају друштво, и као такви регистровани у складу са законом којим се уређује поступак регистрације. Због тога се ови заступници пред судом морају легитимисати изводом из АПР. Како упис у АПР има конститутивно дејство, када правно лице донесе одлуку о измени заступника, није довољно да достави суду ову одлуку, већ је неопходно да чињеница измене заступника буде регистрована у АПР. Дакле, **уколико се пред судом као заступник лица појави лице које није као такво уписано у АПР, сматраће се да оно није заступник правног лица, без обзира на постојање одговарајуће одлуке правног лица**. У том случају суд ће поступати као да се ради о заступању од стране неовлашћеног лица.

1.5.5.2. Привремени заступник

Привремени заступник поставља се странци од стране првостепеног суда, и то по службеној дужности, ако се у току првостепеног поступка покаже да би редован поступак постављања законског заступника трајао дуго, па би због тога могле настати штетне последице по једну или по обе стране.

Привремени заступник поставља се **искључиво туженом**, и то по **редоследу са списка адвоката који суду доставља надлежна адвокатска комора**, а тај списак се налази на интернет страници, те огласним таблама суда и адвокатске коморе. У већини судова овај списак постоји и у судској управи. **Суд је дужан да поштује редослед са овог списка.** За случај непоштовања овог редоследа није прописана законска санкција, али би постављање адвоката мимо овог списка могло изазвати сумњу у непристрасност судије.

Препоручљиво је да поступајући судија, сам или преко судске управе, телефоном или на други одговарајући начин, ступи у контакт са адвокатом који је на реду по овом списку, како би проверио да ли он и даље ради као адвокат и да ли је у могућности да преузме заступање, јер се у пракси дешавало да достављени спискови нису ажурни или да је адвокат оправдано спречен да се појави као привремени заступник. Овако би се спречило трошење времена и новца за постављање другог привременог заступника туженом.

Суд ће туженом поставити привременог заступника, нарочито ако:

- 1) је тужени парнично неспособан, а нема законског заступника;
- 2) ако постоје супротни интереси између њега и његовог законског заступника;
- 3) обе стране имају истог законског заступника;
- 4) ако је пребивалиште или боравиште туженог непознато, а нема пуномоћника (најчешћи случај у пракси);
- 5) ако се тужени или његов законски заступник налазе у иностранству, а достављање се није могло извршити. **Ово није *numerus clausus*** и принципијелно је могуће да се у пракси појаве и друге процесне ситуације у којима суд може проценити да под општим условима постави привременог заступника туженом. *На пример, суд поставља привременог заступника детету по службеној дужности ако процени да, руководећи се стандардом најбољег интереса детета, дете није заступано на одговарајући начин, као и када дете старије од 10 година, способно за расуђивање, то захтева уколико процени да су дететови интереси супротстављени интересима његовог законског заступника.*

Када нађе да туженом треба поставити привременог заступника суд налаже тужиоцу, дописом или на рочишту, да у одређеном року предујми трошкове за постављање, који увек обухватају како адвокатске трошкове које ће привремени заступник имати тако и трошкове накнаде за објављивање огласа о постављању привременог заступника туженом у "Службеном гласнику РС". Потребно је да суд тако процени ове трошкове да, с једне стране не оптерете непотребно тужиоца који их

мора предујмити и тиме га не омогући да оствари своје право, а с друге стране да предујмљена средства буду довољна, како би се обезбедило адекватно заступање туженог (довољан број рочишта, поднесака, евентуално вештачење). Могуће је, али ретко, да се тужиоцу одобри да се ови трошкови плате из судског буџета, када је тужилац ослобођен плаћања трошкова судског поступка. У налогу за предујам трошкова суд обавезно уноси формулацију **под претњом одбацивања тужбе**.

Иначе, најчешће се тужба враћа туженом на уређење, ради достављања тачне адресе туженог или уплате накнаде за постављање привременог заступника. У случају непоступања тужба се сматра повученом.

Ако у остављеном року тужилац не предујми трошкове привременог заступника, суд тужбу одбацује. Уколико трошкови буду благовремено предујмљени, суд доноси решење о постављању привременог заступника. На ово решење није дозвољена посебна жалба.

Суд доставља решење, уз допис, надлежном органу старатељства по месту последњег пребивалишта или боравишта туженог, странкама и адвокату који је постављен за привременог заступника.

Истовремено суд шаље **и оглас о постављању привременог заступника** у "Службени гласник РС", како би био објављен, ако је привремени заступник туженом постављен из разлога што је пребивалиште или боравиште туженог непознато, а нема пуномоћника и, ако се тужени или његов законски заступник налазе у иностранству, а достављање се није могло извршити. **Садржина огласа ближе је прописана чланом 83. став 2. ЗПП.** Након тога, пошто наложи уплату трошкова издавања огласа по предрачуну који достави "Службеном гласнику РС" и пошто од службеног гласила добије обавештење о објављивању огласа, суд може да настави поступак са постављеним привременим заступником.

Када се ради о туженом без пуномоћника који је непознатог пребивалишта или боравишта или се налази у иностранству, а достављање се није могло извршити, **потребно је оглас о постављању привременог заступника објавити и преко огласне табле суда и на интернет страници, а по потреби и на други начин.**

Да би суд оценио да је пребивалиште туженог непознато није довољно да тужилац то нагласи, већ је неопходно да се то и службено утврди, па суд о томе прибавља потврду надлежног органа унутрашњих послова по месту последњег познатог пребивалишта туженог, како то прописује члан 143. став 1. ЗПП. Такође, било би препоручљиво да се пре постављања привременог заступника, туженом покуша достава преко надлежног органа унутрашњих послова.

Ако се пребивалиште, односно **боравиште туженог касније утврди**, том лицу се шаље тужба са прилозима, а **решење о постављању привременог заступника не мора му се послати, али сматрамо да би то било упутно како би тужени могао да ступи у контакт са адвокатом који га је до тада, по одлуци суда, заступао и упозна се са процесним средствима која је овај користио у поступку, као и самим током поступка.**

Привремени заступник има сва права и дужности законског заступника и предузима радње у поступку, док се странка, односно њен пуномоћник или заступник, не појави пред судом или док центар за социјални рад не обавести суд да је туженом постављен старалац. Тада суд доноси решење којим привременог заступника разрешава дужности заступања туженог. Ово је решење о управљању поступком и због тога на њега није дозвољена посебна жалба.

Док привремени заступник заступа туженог он има право на адвокатске трошкове по тарифи и те трошкове сноси тужилац. Дужност је суда да се у депозиту суда обезбеде средства за трошкове привременог заступања и да се она благовремено исплаћују привременом заступнику. Након сваке обављене радње привремени заступник испоставља трошковник на основу кога се даје наредба рачуноводству за исплату. Корисно је евидентирати и контролисати уплате и исплате на посебном папиру у предмету. **У коначном исходу, суд доноси решење да ове трошкове сноси странка која је изгубила спор.**

1.5.6. Пуномоћник

Пуномоћник физичког лица може бити адвокат, крвни сродник у правој линији, сестра или брат, брачни друг, као и представник службе правне помоћи јединице локалне самоуправе који је дипломирани правник са положеним правосудним испитом, а **пуномоћник правног лица** може бити адвокат или дипломирани правник са положеним правосудним испитом запослен код тог правног лица. У сваком случају, **пуномоћник мора имати потпуну пословну способност. Ванредне правне лекове за странку мора да подноси адвокат, изузев када је странка и сама адвокат.** Због тога ће суд одбацити ванредни правни лек који није поднео адвокат.

Суд је дужан да странку која нема пуномоћника и која се из незнања не користи правима која јој по закону припадају упозори да може ангажовати пуномоћника, у складу са Законом о парничном поступку. Ова подука странци се даје у форми констатације на записнику са рочишта или у форми дописа странци, увек уз позивање на члан 85. ЗПП, који ову обавезу суда прописује. Када суд упозори странку, није потребно да јој остави рок за ангажовање адвоката, осим ако странка тај рок сама не затражи. Уколико суд одреди рок за ангажовање пуномоћника, па овај безуспешно протекне, суд наставља поступак са странком која се сама заступа. Овде треба указати на могућност да странка злоупотреби вршење свог права сталним захтевима за продужење рока за ангажовање пуномоћника, у циљу одуговлачења поступка, па судија у току целог поступка мора да се стара да овакве злоупотребе спречи.

Пуномоћник који није из редова адвоката који заступа физичко лице мора, приликом предузимања прве радње у поступку, да достави суду доказ – извод из матичне књиге, на основу кога суд треба да утврди да је ово лице са странком коју заступа у сродству које закон допушта за заступање. Слично важи и за пуномоћнике правних лица који нису адвокати. И они, приликом предузимања прве радње у поступку, морају да доставе суду уверење о положеном правосудном испиту.

Бесплатну правну помоћ, до доношења закона који ће регулисати ову област, пружају службе за правну помоћ, формиране при јединицама локалне самоуправе, правне клинике формиране при правним факултетима, које ову помоћ пружају рецимо у области породичног и медицинског права, удружења грађана, невладине организације

које ову помоћ нуде. Постоје и **сајтови на инернету** који нуде ову врсту помоћи странкама. Она се састоји у саветовању странака, састављању писмена и поднесака којима се странке обраћају, поред осталих органа, и суду. Ово је тзв. **примарна правна помоћ**, јер субјекти који је пружају не заступају странку пред судом, нити им она може за то дати пуномоћје, дакле они немају својство пуномоћника странке, нити га по позитивном праву могу стећи у парничном поступку. Због тога, **уколико се давалац бесплатне правне помоћи појави као пуномоћник странке, радње које он у поступку предузме не производе правно дејство, осим ако је из редова адвоката или је представник службе правне помоћи јединице локалне самоуправе који је дипломирани правник са положеним правосудним испитом – члан 85. ЗПП.** Следствено томе, суд ће укинути све радње које овакво лице предузме и по потреби одбацити тужбу, уколико је поднета на основу пуномоћја странке датог овом лицу.

1.5.6.1. Пуномоћје

Пуномоћник заступа странку у њено име и за њен рачун, па **радње у поступку предузете у границама пуномоћја имају исто правно дејство као да их је предузела сама странка.** Странка може да измени или опозове радњу свог пуномоћника, а обим пуномоћја одређује странка, па тако странка може овластити пуномоћника да предузима поједине одређене радње (**опште пуномоћје**) или да предузима све радње у поступку (**посебно пуномоћје**). У том смислу Закон о парничном поступку прави разлику између радњи које, по општем пуномоћју, може предузети адвокат од радњи које, по општем пуномоћју, може предузети лице које то није. Тако, **ако је странка издала пуномоћје за вођење парнице, а није ближе одредила овлашћења у пуномоћју, пуномоћник адвокат је на основу оваквог пуномоћја овлашћен да предузима све радње набројане у члану 89. став 1. ЗПП.** С друге стране, када странку заступа пуномоћник, а странка у пуномоћју није ближе одредила овлашћења пуномоћника, пуномоћник који није адвокат може на основу оваквог пуномоћја да предузима све радње у поступку, али му је увек потребно изричито овлашћење за повлачење тужбе, за признање или одрицање од тужбеног захтева, за закључење поравнања, за повлачење или одрицање од редовног правног лека и за преношење пуномоћја на друго лице.

Ако је пуномоћник признао неку чињеницу на рочишту коме странка није присуствовала, или је неку чињеницу признао у поднеску, а странка то признање касније изменила или опозвала, суд ће ценити обе изјаве у смислу члана 230. став 3. овог закона (суд ће, узимајући у обзир све околности, оценити да ли ће узети за признату или оспорену чињеницу коју је странка прво признала, а после потпуно или делимично оспорила или ограничила признање додавањем других чињеница).

Странка издаје пуномоћје искључиво у писаном облику и пуномоћник је дужан да, приликом предузимања прве радње у поступку, поднесе пуномоћје. Суд је дужан да у току целог поступка пази да ли је лице које се појављује као пуномоћник овлашћено за заступање. **Ако утврди да лице које се појављује као пуномоћник није овлашћено за предузимање одређене радње, суд ће укинути парничне радње које је то лице предузело ако те радње странка није накнадно одобрила.**

Пуномоћје престаје кад странка опозове пуномоћје или кад га пуномоћник откаже, и они то могу да учине у свако време. Опозив и отказ морају да се саопште суду пред којим се води поступак, у писаном облику или усмено на записник. **После**

отказа пуномоћја пуномоћник је дужан да још 30 дана предузима парничне радње за лице које му је издало пуномоћје, ако је потребно да се отклони штета за даваоца пуномоћја која би у то време могла да настане, осим ако га странка није изричито ослободила те обавезе или је то супротно принудним прописима.

Пуномоћје престаје смрћу физичког лица, проглашењем за умрло и губитком пословне способности. Ако је пуномоћнику физичког лица дато овлашћење да може да предузима све радње у поступку, а странка, односно њен законски заступник, умре или постане пословно неспособан, или ако законски заступник буде разрешен дужности – пуномоћник је овлашћен да предузима радње у поступку које не трпе одлагање.

Пуномоћје које је издало правно лице престаје престанком правног лица, отварањем стечајног поступка и поступка ликвидације. По отварању поступка стечаја или ликвидације у поступцима који настају поводом стечајног поступка, као и у поступцима који су текли пре отварања стечајног поступка, а настављени након отварања наведених поступака, пуномоћници морају имати пуномоћје које је издао стечајни, односно ликвидациони управник. То значи да пуномоћја издата пре покретања стечајног поступка престају да важе, па ће суд радњу у поступку коју предузме ово лице третирати као радњу предузету од неовлашћеног лица, са констатацијом да она не производи правно дејство.

Уколико суд посумња у истинитост пуномоћја или из навода тужбе произлази да се ради о слепом или неписменом лицу, суд не може одбацити тужбу без претходне провере и остављања рока за отклањање недостатака. Суд ће, у том случају, донети решење да у року који одреди, странка одобри радње које је лице са оваквим пуномоћјем предузело, под претњом укидања радњи предузетих од овог лица. Уколико рок протекне, а странка не одобри предузете радње, суд укида спроведене радње и поступа као када радње у поступку предузима неовлашћено лице.

Не може се сматрати уредним пуномоћје које неком лицу изда правно лице ако не садржи печат властодавца. У том случају суд ће поступити исто као код сумње у истинитост потписа на пуномоћју.

У ситуацији да је пуномоћје предато у фотокопији или је скенирано суд ће наложити пуномоћнику да га у одређеном року достави у оригиналу. Уколико по овом налогу не буде поступљено суд ће сматрати да пуномоћје није ни дато.

Факсимил не може мењати потпис на пуномоћју, јер се ради о документу за чију је пуноважност потребна писана форма, па у том случају суд мора поступати као у ситуацији кад радње у поступку предузима неовлашћено лице. Изузетак од овог правила може бити прописан само посебним законом.

Од пуномоћника треба разликовати надриписара. **Надриписар је физичко лице које се неовлашћено бави пружањем правне помоћи у виду занимања и за награду.** Овакво пружање правне помоћи представља и кривично дело које се гони по службеној дужности, али није нужно да је такво лице и кривично осуђено да би било санкционисано у парничном поступку, јер је парнични суд овлашћен да на други погодан начин установи да ли се ради о лицу које се бави надриписарством. **Ако суд у току поступка утврди да се ради о надриписару, дужан је да му одмах ускрати даље заступање и о томе обавести странку.** Против решења о ускраћивању заступања дозвољена је жалба која нема суспензивно дејство. Радње које је надриписар предузео

до ускраћивања даљег заступања пуноважне су ако их странка накнадно одобри. У противном, суд ће их решењем укинути.

Сходно члану 46. Закона о адвокатури, **странка може опуномоћити за заступање само једног адвоката, неке од адвоката или све адвокате у заједничкој адвокатској канцеларији, из чега произлази да странка може издати пуномоћје адвокатској канцеларији.**

Пуномоћника који је адвокат може да замењује његов адвокатски приправник, ако је странка то одредила у пуномоћју, осим у поступку по правним лековима. Адвокатски приправник је дужан да ради по упутствима и у оквиру овлашћења добијених од адвоката код кога је на приправничкој вежби, осим ако су ова супротна Уставу, Закону, Статуту адвокатске коморе и Кодексу. Пред државним органом или другим лицем **адвокатски приправник може да замењује само адвоката код кога је на приправничкој вежби,** како у случају када тај адвокат заступа, тако и у случају када тај адвокат замењује другог адвоката (члан 60. Закона о адвокатури). **Није неопходно да се наведу имена адвокатских приправника на пуномоћју са осталим подацима, довољно је да приправник покаже приправничку легитимацију, из које ће суд утврдити код ког адвоката је на приправничком стажу, што се мора констатовати у записнику.** Супротно тумачење било би нецелисходно и неекономично, јер би странка у супротном морала више пута у току трајања поступка, увек када дође до промене адвокатског приправника код неког адвоката, да издаје ново пуномоћје са именом новог приправника.

Суд неће признати радњу лица које нема уредно пуномоћје, али захтева од суда да му се дозволи заступање, уз обећање да ће му странка дати пуномоћје. Међутим, суд ће у том случају позвати странку да се изјасни да ли одобрава предузете парничне радње тог лица и оставити јој примерен рок који, зависно од околности случаја (место становања, године и сл.), може износити осам до 30 дана. Уколико овај рок безуспешно протекне, суд ће укинути све спроведене радње, а ако је тужбу поднело то лице у име странке, тужбу ће одбацити.

Пуномоћник странке је увек и пуномоћник за пријем писмена, па се то не мора посебно назначити у општем или посебном пуномоћју.

1.5.6.2. Заступник и пуномоћник за пријем писмена

Заступника за пријем писмена поставља суд, а пуномоћника за пријем писмена именује странка.

Треба нагласити да се **заступник за пријем писмена поставља странци или њеном законском заступнику који се налазе у иностранству, а немају пуномоћника у Републици Србији.** Суд ова лица позива да у року од 30 дана од дана достављања позива одреде пуномоћника за примање писмена у Републици Србији. **Ако странка или њен законски заступник не поступе по овом налогу, суд ће странци на њен трошак поставити привременог заступника, овлашћеног за примање писмена и о томе ће обавестити странку, односно њеног законског заступника.** Заступници и пуномоћници за пријем писмена увек су лица којима се достава врши на територији Републике Србије, односно који на нашој територији имају пребивалиште или боравиште.

Ако пуномоћник за примање писмена откаже пуномоћје, а странка не одреди другог пуномоћника у року од 30 дана од пријема обавештења о отказу пуномоћја, суд ће странци на њен трошак поставити заступника за примање писмена и вршити достављање преко њега, док не прими обавештење странке о одређивању новог пуномоћника.

С друге стране, странци која опозове пуномоћје пуномоћнику за примање писмена и истовремено не одреди другог пуномоћника, суд ће достављање вршити истицањем писмена на огласну таблу суда, све док та странка не одреди другог пуномоћника за примање писмена.

Ако више лица тужи, а нема заједничког заступника или пуномоћника, суд их може позвати да у одређеном року именују пуномоћника за пријем писмена и истовремено их обавестити кога ће од њих сматрати пуномоћником за пријем писмена, ако не поступе по налогу суда у року који им је остављен. Тај рок не би требало да буде дужи од 15 дана.

Трошкове пуномоћника и заступника за пријем писмена сноси странка којој се постављају, а уколико је она недоступна – предујмљује их супротна страна, или падају на терет судског буџета, с тим што се по окончању поступка преваљују на странку којој је ово лице постављено.

Суд ће казнити новчаном казном од 10.000,00 до 150.000,00 динара пуномоћника за примање писмена који, противно одредбама закона, не обавести суд о промени адресе. Суд ће, на захтев странке, одлучити да пуномоћник за примање писмена накнади странци трошкове које је проузроковао неоправданим недостављањем обавештења о промени адресе (члан 88. ЗПП).

1.5.7. Умешач

Институт умешача или интервенијента представља изузетак од правила да у парници учествују само странке, јер у парницу уводи и трећа лица која својим радњама, иако нису странке, могу утицати на ток, развој и окончање парничног поступка. С обзиром да се ради о одступању од редовног тока ствари, те да у пракси постоји небројено много различитих чињеничних ситуација, и одговор на то ко може бити умешач у поступку (и у вези са тим, ко за то има правни интерес), који је његов процесни положај, шта су његова права и обавезе, често је веома сложен и зависи од одлучних чињеница конкретног случаја. У овом институту додирују се процесно и материјално право, јер се као услов за учешће трећег лица у својству умешача захтева да он за то има правни интерес, што фактички значи да умешач мора бити у материјално-правном односу са једном или обе парничне странке, из кога за њега могу настати одређена права или обавезе, а поводом предмета спора.

У нашем праву умешач није странка, нити је њен заступник или пуномоћник. Сматра се да је разлог уласка умешача у парницу помоћ странци на чијој се страни ступа у парницу, али и њена контрола. Закон о парничном поступку регулише ставом 1. члана 215. да лице које има правни интерес да у парници која тече међу другим лицима једна од странака успе, може да се придружи овој странци.

Из наведене законске норме произлази постојање услова – правног интереса да једна странка ступи у парницу, придружујући се тужиоцу или туженом у својству умешача. На суду остаје обавеза да, по службеној дужности, цени интерес за мешање у

сваком конкретном случају, од чега зависи одлука да ли ће се или неће дозволити учешће умешача у парничном поступку.

Умешач може ступити у парницу у току целог поступка, све до његовог правоснажног окончања, па и у поновљеном поступку, након изјављивања ванредног правног лека. То значи да умешач може ступити у поступак док је он још увек у фази поступка пред првостепеним судом, али да се може укључити и у другостепени поступак у фази подношења жалбе на првостепену мериторну одлуку.

Умешач може за парницу сазнати тако што га је лице које је странка у поступку о томе обавестило, када га суд позове да се изјасни о предлогу за мешање једне од парничних странака или на неки други начин. **Странка која је обавестила треће лице о парници не може се противити њеном мешању.**

Када умешач ступи у парницу он то чини изјавом датом на рочишту или посебним поднеском. Поднесак се тада шаље свим странкама у поступку, а ако је изјава дата на записнику, део записника са изјавом шаље се странци која није присуствовала рочишту.

Закон изричито прописује да **против одлуке суда којом се дозвољава мешање није дозвољена посебна жалба. Посебна жалба на решење којим се одбија учешће умешача увек је дозвољена,** јер то произлази из општих одредаба Закона о парничном поступку које се тичу жалбе на решење.

Умешач мора да прихвати парницу у стању у каквом се налази у тренутку мешања, а у наставку парнице овлашћен је да подноси предлоге и предузима остале парничне радње у роковима у којима би те радње могла предузети странка на чијој страни се меша, те да је овлашћен да изјави ванредни правни лек.

Закон дозвољава да умешач може, по пристанку странака, да ступи у парницу као странка уместо странке којој се придружио. Сматра се да овај пристанак треба да буде дат изричито, али је могуће замислити и конклюдентни пристанак, на пример када странка у парници доскорашњег умешача почне да третира као противну страну.

Теорија и пракса познају три основне врсте мешања, прво је **обично или споредно мешање,** друго је такозвано **главно мешање** и треће је **мешање умешача с положајем јединственог супарничара.** Заједничка одлика ове три врсте мешања је **постојање правног интереса.**

У даљем тексту су, уколико није наглашено, изнета правила поступка која се тичу обичног мешања.

Умешач увек ступа у парницу на страни странке за коју има интерес да успе у спору, он не може бити независан и самосталан у односу на обе странке. **Умешач има правни интерес уколико његова права и обавезе зависе од тога како ће бити пресуђено у парници између других лица.** Помажући странци у спору, умешач жели да спречи настанак тог права и евентуално покретање неког новог поступка, у коме би он био тужени или жели да тужилац не успе у спору, што би касније могло имати консеквенце на обавезу умешача према тужиоцу. Основни смисао учешћа умешача у поступку јесте у томе да предупреди евентуално **интервенцијско дејство пресуде** у будућој парници између њега и странке којој помаже у спору.

Суд има овлашћење да, без изјашњења странака, одбије мешање ако утврди да не постоји правни интерес умешача. До правоснажности решења којим се његово учешће одбија умешач има право да учествује у поступку и његове парничне радње не могу се искључити.

Правни интерес мора се стриктно и конкретно утврђивати и тумачити, имајући у виду околности конкретног случаја. **Није довољно да умешач има шири интерес за будућу заштиту неких својих права** из нпр. имовине која је предмет расправе у парници између две стране, да би исти оправдавао његово учешће у својству умешача на страни тужиоца или туженог у одређеној парници.

Члан 217. став 4. ЗПП прописује да парничне радње умешача имају правно дејство за странку којој се придружио, уколико нису у супротности са њеним радњама. Једна од улога умешача је да помогне странци којој се придружио. То, практично, значи да **парничне радње које предузима умешач у току парничног поступка не могу бити у супротности са парничним радњама које је предузела странка на чијој страни је умешач.** *Умешач не може предузимати радње којима се странка којој се придружио противи, због тога радње умешача усмерене на укидање пресуде на основу признања не могу бити у супротности са изјавама тужених који су признали тужбени захтев и изричито се противили предлогу умешача за мешање на њиховој страни. Такође, умешач не може оспоравањем издејствовати доказивање чињеница које је странка признала. Жалба умешача не спречава наступање правоснажности пресуде ако се странка одрекла жалбе. У том случају суд жалбу умешача одбацује као недозвољену.*

Умешач има право да поднесе жалбу и ако парнична странка којој се придружио у поступку није изјавила жалбу, ако се странка није противила изјављивању жалбе од стране умешача, нити је одустала од жалбе умешача. Самим тим, умешач има право да поднесе жалбу и независно од придружене странке, и та жалба има дејство према странци којој се придружио, јер изјављивање жалбе није у супротности с радњама те парничне странке и у интересу је странке којој се придружио.

С друге стране, **ако је изјављена жалба у супротности с радњама коју је предузела странка у поступку којој је умешач придружен, онда такву жалбу као противну интересима странке у поступку треба одбацити.** *На пример, ако су се обе парничне странке у поступку (тужилац и тужени) сагласили да суд донесе решење о прекиду поступка до правоснажног окончања неког другог поступка, жалба умешача је у супротности с израженим ставом странке којој је придружен умешач по питању прекида поступка и треба је одбацити.*

Умешач може предузимати само оне радње за које странка којој се умешач придружио сматра да су, у начелу, повољне за њега. Он не може предузимати радње којима се странка којој се придружио изричито противи. Због тога радње умешача које су супротне радњама странке којој жели да се придружи немају процесног значаја.

Уколико је дозвољено мешање, умешач има сва процесна права као и странка у поступку. То конкретно значи да је суд дужан да умешача позива на сва рочишта и доставља му све поднеске, а исто важи и за судске одлуке. Међутим, рок за жалбу умешачу тече од достављања одлуке странци на чијој страни се умешао.

Како је умешач дужан да прими парницу у стању у коме се она налази у тренутку ступања, то значи да је **прекљудиран у погледу предузимања процесних радњи ако је протекао тренутак до кога она у развоју поступка може бити предузета, па нема право да захтева понављање неких радњи које су предузете пре његовог ступања у парницу.**

Ако тужени не достави одговор на тужбу то неће довести до доношења пресуде због пропуштања, уколико умешач благовремено поднесе одговор на тужбу у коме оспорава тужбени захтев.

Умешач је овлашћен да подноси **предлог за враћање у пређашње стање**, да тражи **наставак прекинутог поступка**, те ове парничне радње умешача, уколико су предузете у законским роковима важећим за странку којој се умешач придружио и ако нису у супротности с радњама предузетим од те парничне странке у поступку, имају правно дејство за ту странку.

Умешач није овлашћен да предузима диспозитивне радње у поступку, као што су повлачење тужбе, прихватање повлачења тужбе, преиначење тужбе, пристанак на преиначење, закључење поравнања, признање тужбеног захтева. Следствено томе, **умешач на страни туженог нема право да поднесе противтужбу.**

Уколико је тужилац повукао тужбу, умешач на страни туженог нема право да изјави жалбу на решење о повученој тужби ако то није учинио тужени, али би имао право на жалбу на решење о трошковима поступка.

Умешач може бити саслушан као сведок, али не може као странка, јер није странка у парници.

Из парнице умешач може да иступи у сваком тренутку. Зато што није странка, не може бити обавезан на плаћање парничних трошкова. Међутим, ако странка на чијој се страни умешао успе у парници, умешач има право на накнаду парничних трошкова ако су његове радње у поступку допринеле успеху у спору.

Интервенцијско дејство пресуде

Са питњем умешача уско је повезана проблематика интервенцијског дејства пресуде. **Интервенцијско дејство пресуде представља изузетак од правила да правоснажност пресуде делује само на странке (*inter partes*). Она подразумева да се правоснажност пресуде под одређеним условима може проширити и на трећа лица која нису странке у спору.** Свако такво (треће) лице има правни интерес да учествује као умешач у парници, управо како би својим радњама и предлозима спречило или умањило интервенцијско дејство пресуде, односно како би за себе у каснијој парници, коју против њега поведе лице на чијој страни се појавио као интервенијент, издејствовао повољнији положај и исход. Интервенцијско дејство пресуде манифестује се у чињеници да у новој парници између странке и умешача којој се придружио у ранијој парници умешач не може да оспорава утврђено чињенично стање, као ни правне квалификације садржане у образложењу правоснажне пресуде, нити утврђену висину накнаде штете.

Ову ситуацију регулише члан 218. ЗПП, који прописује да у парници између странке и умешача који јој се придружио, умешач не може да оспорава утврђено чињенично стање, као и правне квалификације садржане у образложењу правоснажне пресуде

(интервенцијско дејство пресуде), али да изузетно странка која је била умешач има право да истакне приговор да је странка из раније парнице којој се придружио као умешач погрешно водила претходну парницу или да је суд пропустио да јој достави позиве, поднеске или одлуке (**приговор несавесно вођене парнице – *exceptio male gesti vel conducti processus***), али само под условом да умешач докаже:

- да у време ступања у претходну парницу није била благовремено обавештена о парници која је претходно вођена и тиме била спречена да предузме радње које би довеле до повољнијег исхода те парнице;

- да је странка из парнице којој се придружила као умешач, намерно или из грубе непажње, пропустила да предузима парничне радње које би довеле до повољнијег исхода претходне парнице, а за могућност њиховог предузимања ранији умешач није знао, нити је могао знати;

- да је странка из претходне парнице својим парничним радњама спречавала да наступи дејство радњи њеног умешача.

Ако странка успе са овим приговором, суд ће дозволити да странке поново расправљају о чињеницама и правним питањима о којима је расправљано у претходној парници.

Сходно томе, напреднаведене одредбе примењују се и на именовање претходника и обавештење трећег лица о парници, јер у одређеним правним ситуацијама непозивање трећег лица које није странка у поступку да се придружи парничној странци у својству умешача, може водити каснијем губитку права да та странка оствари потраживање према умешачу у другом спору.

Супарничарска интервенција

Посебну категорију умешача представља **умешач са положајем јединственог супарничара**. То су ситуације када се правно дејство пресуде односи и на умешача.

Будући да **овакав умешач има својство странке**, то јест да са странком којој се придружио има положај јединствених супарничара, за разлику од обичног умешача **он има право да предузима независне радње које могу бити против воље странке на чијој страни интервенише**. Он може оспорити чињеницу коју је странка признала, може се противити признању тужбеног захтева, може уложити правни лек, иако се странка одрекла права на његово изјављивање. Умешач са оваквим положајем има право да изјави ванредне правне лекове и у правоснажно окончаној парници у којој није учествовао без своје кривице. Рок за правни лек рачуна му се као јединственом супарничару, а у случају његове смрти – поступак се прекида. Суд га салушава као странку, а накнаду трошкова потражује као у случају супарничарства. Ако умешач има положај јединственог супарничара, рок за подношење жалбе и правног лека умешачу се рачуна од дана достављања одлуке умешачу на коју је изјавио жалбу или ванредни правни лек.

Међутим, **с обзиром да овакав умешач ипак није странка, он не може тужбу повући, нити се одрећи тужбеног захтева, не може тужбу преиначити, нити поднети противтужбу**. У односу између оваког умешача и странке на чијој страни је интервенисао, пресуда има интервенцијско дејство.

1.5.8. Именовање претходника и обавештавање трећег о парничном поступку

Лице које је тужено као држалац неке ствари или корисник неког права, а тврди да ствар држи или право врши у име трећег лица – дужно је да у одговору на тужбу **позове, преко суда, то треће лице (претходника) да уместо њега ступи као странка у парницу**. Тужени ово своје право може да искористи најкасније на припремном рочишту, док се не упусти у расправљање, ако се тужба не доставља на одговор.

Пристанак тужиоца да на место туженог у парницу ступи претходник потребан је само ако тужилац против туженог истиче и такве захтеве који не зависе од тога да ли тужени у име претходника држи ствар или врши право. У супротном, противљење тужиоца, уколико је претходник именован благовремено, не производи правно дејство. Међутим, **уколико је претходник именован после припремног рочишта и ако се не упусти у расправљање, та чињеница не може произвести било какво дејство у текућој парници, јер је тужени преклудирани.** У том случају суд ће поступак наставити као да треће лице није ни означено.

Тужени преко суда врши ово своје право, што значи да суд, када тужени позове претходника да ступи у парницу, овом трећем лицу шаље допис у коме му оставља рок у којем се мора изјаснити да ли прихвата ступање. Допис суда упућеног трећем лицу садржи имена странака, њихова процесна својства – тужилац и тужени, те обавештење о лицу које је именovalo претходника. Наравно, уз допис се именованом шаље и копија тужбе са прилозима, што се напомиње у допису. Препоручљиво је да тај рок не буде дужи од 15 дана, осим у изузетним околностима, када то лице има пребивалиште или боравиште у иностранству. Допис може да садржи и кратак извод из Закона о парничном поступку, који се тиче положаја позваног лица, у смислу упозорења на последице неприхватања ступања у парницу. Ако тужени именује претходника поднеском или у одговору на тужбу, а пре одржавања припремног рочишта, суд у допису именованом лицу назначава и дан, час и место одржавања припремног рочишта, уколико је оно заказано, као и копију поднеска у коме је ово лице означено као претходник са свим прилозима. Ако до именовања претходника дође на припремном рочишту, суд ће рочиште одложити на краћи рок, како би омогућио именованом лицу да се изјасни да ли ступа у парницу уместо туженог.

Ако претходник који је уредно позван не дође на рочиште или одбије да ступи у парницу, тужени се не може противити упуштању у парницу, али ако је именовани претходник одбио да ступи у парницу, сходно томе примењује се одредба члана 218. ЗПП, о коме је било речи у одељку о умешачима, јер у односу на позвано лице пресуда има интервенцијско дејство, на које се може позвати тужени.

Ако странка треба да обавести треће лице о отпочетој парници, да би се тиме засновало извесно грађанскоправно дејство, странка може, све док се парница правоснажно не доврши, то да учини преко суда поднеском у коме ће навести разлог обавештења и стање у коме се налази парница. Странка која је треће лице обавестила о парници не може због тога да тражи прекид поступка и продужење рокова.

Суд је дужан да обавести државног правобраниоца, односно овлашћеног заступника аутономне покрајне и јединице локалне самоуправе, о парници у којој располагање странака или одлука суда може да утиче на имовинска права и обавезе Републике Србије, односно аутономне покрајне и јединице локалне самоуправе.

Сврха обавештења је да се то лице упозна са парницом, која ће кроз интервенцијско дејство пресуде деловати и на обавештеног.

Изменама и допунама Закона о парничном поступку (Службени гласник бр.87/2018) измењен је члан 204, ставови 2 и 3 тако да сада прописују да лице које је од туженог прибавило ствар или право о коме тече парница, може да ступи у парницу уместо туженог, само ако на то пристану обе странке, док лице које је од тужиоца прибавило ствар или право о коме тече парница, може да ступи у парницу уместо тужиоца, на основу писмене сагласности коју тужилац достави суду.

То значи да сада није потребна сагласност туженог за ступање у парницу другог лица уместо тужиоца, а које је од тужиоца прибавило ствар или право о коме тече парница, већ је довољна само писмена сагласност коју тужилац о томе достави суду, чиме се олакшава његово ступање у парницу.²

Такође, овом новелом Закона о парничном поступку брисана је одредба члана 204. став 3. Закона о парничном поступку, која је уређивала правно дејство пресуде у односу на стицаоца ствари или права које уместо странке ступи у парницу. Такву одредбу нису садржали ни закони о парничном поступку из 1977. године и 2004. године, а њена досадашња примена изазивала је проблеме у пракси судова³. Оваквој одредби и није било места у процесном закону какав је Закон о парничном поступку, јер се правно дејство пресуде може односити само на странке, а само посредно и то у посебим ситуацијама и на трећа лица, кроз институт интервенцијског дејства пресуде, о коме је било речи у претходним одељцима.

1.6. Језик у поступку

Странке и други учесници у поступку имају право да на рочиштима и приликом усменог предузимања процесних радњи пред судом употребљавају свој језик. Ако се поступак води на језику који странке, односно други учесници у поступку не разумеју, обезбедиће им се (ако то захтевају) усмено превођење на језик који разумеју онога што се износи на рочишту, као и усмено превођење исправа које се на рочишту користе ради доказивања. То значи да ако учесници у поступку не говоре језиком који је у службеној употреби у суду, суд је дужан да им о трошку странке или буџета суда обезбеди преводиоца за језик којим та лица говоре.⁴ Суд ће обезбедити преводиоца са списка сталних судских тумача који постоји на сајтовима виших судова, Министарства правде, а често је доступан и у судским роковницима или додацима уз њих. Било би пожељно да се обезбеди преводилац са територије суда пред којим се поступак води, како би трошкови парничног поступка, у складу са начелом економичности поступка, били мањи.

Трошкови превођења, по правилу, до окончања првостепеног поступка падају на терет странке која их је предложила, односно проузроковала, осим у ситуацији када је странка лошег имовног стања. У том случају суд, по предлогу странке и уз пружене одговарајуће доказе, може одлучити да трошкови падну на терет буџета суда. У крајњој консеквенци, трошкови превода увек падају на терет оне стране која правоснажно изгуби спор.

² <https://www.pravniportal.com/izmene-zakona-o-parnicnom-postupku-i-zakona-o-uredenju-sudova/>

³ исто

⁴ Видети члан 32. Устава Републике Србије.

Странке и други учесници у поступку који су слепи, глуви или неми имају право на бесплатног тумача у поступку пред судом. Што се тиче неписмених учесника у поступку, суд је дужан да их упозна са садржином свих писмена достављених у току поступка, као и да провери да ли су упознати са садржином писмена за коју тврде да им је позната. Таква лица у поступку потписују се рукознаком – отиском прста, уз који се констатује да се ради о рукознаку лица које га је дало.

Улога преводилаца и судских тумача јесте да суду и учесницима у поступку преведу и учине разумљивим сва писмена документа и поднеске, као и усмена изјашњења учесника и судијске наводе и наредбе. Они поступак чине разумљивим за учеснике који, због језичке баријере или неког другог разлога, нису у могућности да схвате садржај целог поступка или појединих радњи предузетих у њему. Под учесницима поступка подразумевају се како суд тако и странке, сведоци, умешачи, пуномоћници и законски заступници. Дакле, они пружају помоћ суду и свим осталим учесницима у поступку.

Када у поступку учествује преводилац или тумач треба водити рачуна да се остави довољно времена за одржавање рочишта, јер превођење, односно тумачење на рочишту захтева више времена.

Поступак у суду води се на српском језику, а исто важи и за позиве, одлуке и друга судска писмена. Међутим, ако је у суду у службеној употреби и језик националне мањине – **трошкове превођења који настају употребом службених језика националне мањине у поступку од стране учесника поступка обезбеђује орган који води поступак.** Ако је у суду у службеној употреби и језик националне мањине, суд и на том језику доставља судска писмена оним странкама и учесницима у поступку који су припадници те националне мањине и који се у поступку служе тим језиком.

Странке и други учесници у поступку подnose суду своје тужбе, жалбе и друге поднеске на језику који је у службеној употреби у суду.

Странке и други учесници у поступку могу упућивати суду своје поднеске и на језику националних мањина који није у службеној употреби у суду, ако је то у складу са посебним законом.

1.7. Поступак са неуредном тужбом

1.7.1. Рочиште за одбачај тужбе 294. став 2. ЗПП

Члан 294. ЗПП одређује поступак са неуредном тужбом.

Пре доношења решења о одбацивању тужбе из разлога када:

- 1) одлучивање о тужбеном захтеву не спада у судску надлежност (члан 16);
- 2) је тужба поднета неблаговремено, ако је посебним прописима предвиђен рок за подношење тужбе;
- 3) о истом захтеву већ тече парница;
- 4) је ствар правоснажно пресуђена;
- 5) је у истој ствари закључено судско поравнање;
- 6) не постоји правни интерес за подношење тужбе из члана 194. овог закона;
- 7) је тужба неразумљива или непотпуна

суд је дужан да **одржи рочиште** на коме ће тужиоцу омогућити да се изјасни о одбацивању тужбе. Закон је изричит и суд је дужан да одржи то рочиште на коме ће се тужиоцу омогућити изјашњење.

Непоштовање ове одредбе може бити тумачено као **релативно** битна (члан 374. став 1. ЗПП) или **апсолутно** битна повреда парничног поступка (члан 374. став 2. тачка 7). Пракса виших судова је неуједначена, али због економичности поступка, увек водећи рачуна о **разумним роковима**, ипак је боље ово рочиште **одржати**.

Ова одредба примењује се и у случају када је тужба поднета преко пуномоћника адвоката.

У случају када тужбу подноси тужилац који **нема пуномоћника** из реда адвоката, суд је сходно члану 101. став 1. ЗПП, као и све друге поднеске, дужан да **тужбу врати** тужиоцу ради исправке. Уколико тужилац не поступи по налогу суда и не достави суду исправљен примерак тужбе – тужба се, сходно члану 101. став 4, сматра повученом, па онда нема потребе да се одржава рочиште. У случају када се тужба врати без исправке и допуне суду, онда се примењује одредба члана 294. став 2. ЗПП и заказује се рочиште ради изјашњења тужиоца, јер је санкција за тужиоца у том случају одбачај тужбе.

Ипак, враћајући тужиоцу тужбу, суд је у том решењу изнео своју аргументацију због чега сматра да је неопходно исправити или допунити тужбу. Достављајући то решење тужиоцу, суд му је дао могућност да се изјасни, што је тужилац и учинио доставивши тужбу без исправке и допуне или само са делимичним изменама, сматрајући да нема потребе за тим. Стога је у овој ситуацији **спорно постоји ли битна повреда одредаба парничног поступка**, јер нема повреде из члана 374. став 2. тачка 7. Питање је да ли се ради о релативно битној повреди из члана 374. став 1. ЗПП. Уколико другостепени суд сматра да тужбу треба одбацити онда непоступање по овој одредби није утицало на доношење законите одлуке. Уколико тужбу не треба одбацити, по мишљењу суда који одлучује по жалби на решење о одбачају тужбе, питање је да ли је и тада непоштовање одредбе члана 294. став 2. ЗПП утицало на доношење законите одлуке или је то ствар погрешног тумачења других одредаба ЗПП, на основу којих је то решење донето. У сваком случају, **ова дилема не утиче на право странке и више представља дилему за суд који одлучује по жалби**, на основу којих одредаба ће ЗПП укинути решење о одбачају тужбе.⁵

У пракси има случајева да се заказује рочиште на коме се тужиоцу без адвоката саопштавају недостаци тужбе, услед којих се тужба може одбацити и на том рочишту му се решењем тужба враћа на уређење. Уколико тужилац не поступи по овом решењу и неисправљену тужбу врати суду – питање је има ли разлога да суд заказује још једно рочиште, на коме би суд поново тужиоцу дао могућност да се изјасни. Члан 101. ЗПП је општа норма која важи за све поднеске, а члан 374. став 2. тачка 7. ЗПП је посебна норма и важи само за тужбу па је, без обзира да ли је тужбу сачинио адвокат, увек треба применити.

⁵ Видети више у реферату судије ВКС Марине Говедарице, Билтен 1/2016, стр. 420, "О два спорна питања у примени ЗПП".

Ко се позива на рочиште?

На рочиште за одбачај тужбе позива се **увек тужилац**, односно његов пуномоћник. Уколико суд сматра да постоје разлози за одбачај тужбе у тренутку када туженом тужба није ни достављена и парница није почела да тече, онда у сваком случају на то рочиште не треба позивати туженог. И решење о одбачају тужбе не доставља се туженом коме није достављена тужба, сходно члану 364. став 2. ЗПП. Међутим, у случају кад је **тужба достављена туженом** и он је у одговору на тужбу навео да постоје разлози за одбачај тужбе (нпр. зато што о истом захтеву већ тече парница, зато што је ствар правоснажно пресуђена, или је у истој ствари закључено судско поравнање), о којима суд није имао сазнања приликом претходног испитивања тужбе, онда у сваком случају на то рочиште мора бити позван **и тужени**. Непозивање туженог на рочиште у овом случају било би супротно члану 5. ЗПП и водило би битној повреди одредаба парничног поступка, сходно члану 386. став 3. ЗПП. Ипак, тужени не би имао разлог, а ни правни интерес, да се на решење о одбачају тужбе жали. Члан 378. став 3. ЗПП предвиђа да је жалба недозвољена ако лице које је изјавило жалбу нема правни интерес за њено изјављивање.

О неким разлозима за одбачај тужбе суд не мора имати довољно основа за доношење одлуке у фази претходног испитивања тужбе, па одлука може бити донета на припремном рочишту или на рочишту за главну расправу (члан 295. ЗПП). Тада се на рочиште морају позвати **обе** странке.

Начин позивања на рочиште

Тужиоцу је могуће упутити или **решење** или само **позив**, али се у позиву мора назначити да је реч о рочишту ради изјашњења тужиоца из члана 294. став 2. ЗПП. У питању је решење о управљању поступком и против њега није дозвољена посебна жалба, па стога сходно члану 365. ЗПП оно **не мора бити образложено**. Ипак, било би корисно навести који су то разлози због којих суд сматра да тужбу треба одбацити. Тиме се тужиоцу пружа могућност да се до тог рочишта припреми или да на рочишту суду достави све што сматра да иде у прилог уредности тужбе и аргументацију супротну схватању суда (судску праску и др.). Јасно је да то убрзава поступак и даје могућност странци да, уколико сматра да је становиште суда заиста исправно и да тужбу треба одбацити, повуче тужбу и смањи трошкове поступка. На решење о повлачењу тужбе не плаћа се такса, а решење о одбачају тужбе подлеже таксеној обавези у вредности једне половине таксе на тужбу. Осим тога, то даје могућност и судији да промени своје мишљење и да настави поступак.

Може ли тужилац да исправља тужбу након што је преда суду (тужба од стране адвоката или тужба која није исправљена након што је враћена тужиоцу који нема адвоката)?

Да ли се тужба може исправљати до доношења и уручења позива – решења којим се заказује рочиште ради изјашњења о одбацивању тужбе?

Могућа су различита мишљења о тренутку када то право тужиоца престаје: да ли чином предаје тужбе суду, доношењем одлуке суда или сазнањем за мишљење суда да тужбу треба одбацити. ЗПП не даје одговор на ово питање.

Уколико је тужба уредна и уколико се по њој може поступати, тужилац до припремног, односно рочишта за главну расправу, уколико се припремно рочиште не одржава, без ограничења може допуњавати наводе из тужбе. По природи ствари, то се ретко догађа и такво допуњавање није целисходно. Суд је дужан да се стара да се поступак спроведе без одуговлачења и са што мање трошкова, сходно члану 10. став 2. ЗПП. И када постоје – ти трошкови се странкама не признају као нужни и корисни за вођење парнице, јер је тужилац то све могао навести у тужби.

Нема дилеме да се допуне и исправке тужбе учињене **после пријема позива – решења о одређивању рочишта ради изјашњења о одбацивању тужбе** не могу узети у обзир. Након тог тренутка тужилац зна за мишљење суда о уредности тужбе и може само полемисати у погледу оправданости тог мишљења, али не може исправљати тужбу.

Доношењем решења о заказивању рочишта ради изјашњења тужиоца, суд је исказао свој став да тужбу треба одбацити, па доношењем тог решења са тим датумом више нема могућности да тужилац исправља тужбу.

Подношењем тужбе сматра се да је тужилац поднео, према његовом мишљењу, уредну тужбу, па се стога може тумачити и да је то тренутак после кога нема могућности да тужилац уређује и исправља тужбу коју, по мишљењу суда, треба одбацити. Ипак, ова дилема је више теоретска и у пракси ће се ретко појављивати, јер је суд дужан да у року од 15 дана од пријема тужбе у суд тужбу достави туженом на одговор и оцени уредност тужбе, сходно члану 296. ЗПП. Подносећи тужбу суду, тужилац сматра да је она потпуна и да се по њој може поступати, па стога у већини случајева и нема разлога да је допуњава и исправља. Ипак, у случају дилеме, пре би се могло прихватити становиште да подношењем тужбе суду престаје могућност тужиоца да је исправља и допуњава. Тај период би се, евентуално, могао продужити до тренутка доношења решења о заказивању рочишта ради изјашњења тужиоца, али сигурно не после пријема позива за рочиште ради изјашњења од стране тужиоца.

Садржај рочишта ради изјашњења тужиоца ограничен је на излагање разлога због којих суд сматра да тужбу треба одбацити и на пружање могућности тужиоцу да се изјасни о одбацивању тужбе. То је и једина прилика за тужиоца да се изјасни и нема могућности да се ово рочиште одлаже и тужиоцу дају додатни рокови за изјашњење. Евентуална одлагања могућа су пре одржавања рочишта из оправданих разлога. Случајеви када постоје разлози за враћање у пређашње стање у сваком случају морају се појединачно ценити.

При одржавању овог рочишта потребно је пажљиво поступати, како не би погодовали тужиоцу у овом или неком будућем поступку по новој исправљеној тужби. Посао суда је да оцени уредност тужбе, а не да је исправља или допуњује.

Пример записника за додатак

1.
Суд доноси

РЕШЕЊЕ

да се рочиште ради изјашњења тужиоца, сходно члану 294. став 2. ЗПП одржи.

Предочава се пуномоћник тужиоца:

- наводи тужбе и постављеног тужбеног захтева су нејасни;
- није јасно шта је предмет тужбеног захтева тужиоца. Тужилац тражи утврђење чињенице да су лица измирена исплатама, да тужилац није довео у заблуду судију и да су незаконито прибављени докази у судским поступцима. Није јасно који је правни интерес тужиоца за подношење такве тужбе. Стекли су се услови за одбачај тужбе, сходно члану 294. ЗПП.

Пуномоћник тужиоца изјави да повлачи тужбу.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Тужба у предмету П бр. ____/____ је повучена.

Након објављивања решења присутни пуномоћник изјави да препис решења не тражи и да се на решење неће жалити, па суд констатује да је решење правоснажно _____ године.

Тужиоцу се уручује опомена за плаћање таксе на поравнање у износу од _____ динара, коју је дужан да плати у року од 15 дана, рачунајући од данашњег дана и о извршеној уплати извести суд.

Упозорава се таксени обвезник да је, сходно члану 40. став 1. Закона о судским таксама, одређено да ако физичко лице, као таксени обвезник, не плати таксу у року одређеном у члану 37. овог закона, суд у наредних пет дана доноси решење о извршењу у коме обавезује таксеног обвезника да у року од пет дана од дана пријема решења плати дуговану таксу и казнену таксу од 50% од висине таксе и у коме не одређује средство и предмет извршења, а решење о извршењу доставља извршитељу.

Наредба писарници:

Евиденција _____ године

Предмет развести као решен

Довршено у ____ часова.

Записничар,

Председник већа – судија

Суд доноси
РЕШЕЊЕ

да се рочиште ради изјашњења тужиоца, сходно члану 294. став 2. ЗППа, одржи.

Предочава се тужиоцу:

- да уз тужбу није достављено пуномоћје за тужилу, а копија депонованог пуномоћја није достављена, поготову што је пуномоћје, које је депоновано, из 2013. године, док је 2014. године дошло до реформе правосуђа и у Београду су од једног суда формирана три нова суда.
- да није образложен правни интерес тужиоца за подношење овакве тужбе, с предлогом за издавање платног налога, а сходно члану 455. став 4. ЗПП, с обзиром да је даље тужилац, на основу трошковника који је достављен, могао тражити извршење у складу са ЗИО члан 18. став 2. тач. 3. и 11.

Пуномоћник тужиоца изјави да је код новоформираног Првог основног суда у Београду 2014. године поново депоновано пуномоћје бр. ____ /2015. У погледу осталих разлога за одбачај тужбе изјави да остаје при тужби.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Рочиште је закључено.

Довршено у 09.26 часова.

Записничар

Председник већа – судија

Одлуке суда

Ситуације које се појављују у пракси различите су, и то:

- суд на том рочишту доноси и објављује решење којим одбацује тужбу, тужилац се одриче права на жалбу, решење постаје правоснажно и тужилац подноси нову уредну тужбу суду;
- тужилац повлачи тужбу, одриче се права на жалбу и решење постаје правоснажно, након чега тужилац подноси нову уредну тужбу суду;
- након изјашњења тужиоца, суд закључује рочиште за изјашњење и накнадно одлучује о одбачају тужбе;
- суд одлучује да, ипак, нема услова за одбачај тужбе и доставља тужбу туженом на одговор или заказује рочиште за главну расправу.

Поставља се питање да ли је рочиште ради изјашњења тужиоца потребно заказивати у ситуацијама које **нису наведене у члану 291. став 1. ЗПП**, као што је одбачај тужбе због неуредног заступања и пуномоћја (члан 80. ст. 6. и 91. ЗПП) или зато што се ради о злоупотреби права (шиканозне тужбе, несразмера захтева и др.). Нелогично је да се у таквим ситуацијама заказује рочиште, али је у пракси уочено да има и другачијих мишљења.

1.8.1. Литиспеденција

Парница почиње да тече достављањем тужбе туженом (члан 203. став 1. ЗПП). У погледу захтева који је странка поставила у току поступка, парница почиње да тече од часа када је о том захтеву обавештена противна странка (члан 203. став 2). Док парница тече не може се у погледу истог захтева покренути нова парница међу истим странкама, а ако таква парница буде покренута, суд ће тужбу одбацити (члан 203. став 3). Међутим, ако је у парници која је касније почела да тече пресуда постала правоснажна – суд ће одбацити тужбу у парници која је раније почела да тече. Суд је учинио релативно битну повреду поступка ако је донео пресуду о захтеву о којем је раније почела да тече парница. Суд ће у току целог поступка пазити да ли је у току друга парница о истом захтеву међу истим странкама (члан 203. став 5).

Постоји литиспеденција ако је у једној парници тужени истакао компензациони приговор за износ који у другој парници између истих странака потражује у својству тужиоца.

Пример:

Првостепени суд је, увидом у списе другог предмета, утврдио да је овде тужени, као тужилац, поднео тужбу против овде тужиоца, као туженог, са захтевом да се исти обавезе да му плати износ који је и предмет компензационог приговора, те да је наведени поступак прекинут због отварања стечаја над странком. Правилно је суд нашао у наведеној ситуацији да о захтеву овде туженог, који представља предмет истакнутог компензационог приговора, већ тече парница у наведеном предмету истог суда, због чега приговор није дозвољен (члан 203. став 2).⁶

Ако странка отуђи ствар или право о коме тече парница, то не спречава да се парница међу истим странкама доврши (члан 204. став 1). Овде долази до мимоилажења процесне и стварне легитимације. То значи да, након отуђења ствари или права о којем тече парница, странка губи стварну легитимацију, али задржава процесну легитимацију, јер ЗПП прописује да то не представља сметњу да се међу истим странкама оконча парница. Лице које је прибавило ствар или право о коме тече парница, може да ступи у парницу уместо тужиоца, односно туженог, само ако на то пристану обе странке (члан 204. став 2). У случају из става 1. овог члана – пресуда има дејство и у односу на стицаоца. Сврха ове одредбе је заштита парничних странака у случају ако нека од њих, током парнице, отуђи ствар или право који су предмет спора.

Нова парница не може се покренути ни док је поступак у прекиду по ранијој тужби.

1.8.2. Тужба на осуду на чинидбу (кондемнаторна)

Тужба на осуду на чинидбу (кондемнаторна) је тужба којом тужилац тражи да суд обавезе туженог на одређену чинидбу (нпр. тужба за осуду на враћање дуга, зајма, на испоруку робе, на плаћање услуга, или на накнаду штете због неиспуњења уговора или због недопуштене радње, као и предаја ствари тужиоцу по основу његовог права власништва или наслеђа).

⁶ Пресуда Вишег трговинског суда у Београду Пж-6730/03 од 01. 10. 2003.

Чинидба за коју се тражи осуда може се састојати и у нечињењу (пропуштању, уздржавању – предлаже да тужени прекине даље узнемиравање тужиоца). Кондемпнаторна је и тужба због сметања државине, тужба којом се отказује уговор о коришћењу стана, или замена стана, или исељење.

У пракси је присутно схватање да се, у случају недостатка правног интереса који би био утврђен код тужбе за чинидбу и преображајне тужбе, тужбени захтев одбија као неоснован. Законска одредба члан 294. став 1. тачка 6. ЗПП прописује у којој се фази претходног испитивања може одбацити тужба за утврђење због недостатка правног интереса. Нпр. могућност да тужилац захтева реализацију банкарске гаранције кроз извршни поступак, по члану 455. ЗПП у вези са чланом 18. став 1. тачка 6. Закона о извршењу и обезбеђењу, не значи да тужилац не може да поднесе редовну тужбу за чинидбу.⁷

Код тужби на обавезивање на чинидбу, да би суд усвојио тужбени захтев, чинидба мора бити доспела, јер се у супротном тужбени захтев одбија (нпр. тужба за тужиоца за исплату рата за кредит које још нису доспеле).

1.8.3. Тужба за утврђење

Тужба за утврђење је тужба којом тужилац тражи да суд утврди постојање, односно непостојање неког права или правног односа, повреду права личности или истинитост, односно неистинитост неке исправе (нпр. тужба за утврђење закупног односа, купопродајног уговора, уговора о грађењу, права наслеђа или својине, тужба за утврђење да писмени уговор није закључен).

Тужба за утврђење може се поднети ако тужилац има **правни интерес** да суд утврди постојање, односно непостојање неког спорног права или правног односа, пре доспелости захтева за чинидбу из истог односа или истинитост, односно неистинитост неке исправе, или ако тужилац има неки други правни интерес.

Тужба за утврђење може да се поднесе ради утврђивања "постојања, односно непостојања чињенице, ако је то предвиђено законом или другим прописом".

Тужба за утврђивање повреде права личности може да се поднесе без обзира да ли је постављен захтев за накнаду штете или други захтев, у складу са посебним законом (нпр. Закон о забрани дискриминације).

Постојање правног интереса за подизање тужбе за утврђење је обавезан услов, који мора бити испуњен.

Правни интерес постоји увек када је сврха спора да се донесе пресуда која ће тужиоцу обезбедити заштиту права која су му угрожена (нпр. наследници имају правни интерес да суд утврди да је тестаментарни наследник недостојан за наслеђивање; правни интерес наследника да се утврди постојање потраживања оставиоца према дужницима; правни интерес да се утврди постојање брака).

⁷ Правно схватање усвојено на седници Грађанског одељења Врховног касационог суда 20. 11. 2012. године, а образложење верификовано 28. 12. 2012. године.

На постојање правног интереса суд пази по службеној дужности и у ту сврху суд може тражити од тужиоца да учини вероватним постојање правног интереса.

Ако је могуће да тужилац неко своје право оствари тужбом за чинидбу или конститутивном тужбом, сматра се да не постоји правни интерес за подношење тужбе за утврђење, осим у случају оспоравања права. Тада се може поднети тужба из члана 195. ЗПП.

Инцидентни (прејудицијални) захтев за утврђење постоји ако одлука о спору зависи од тога да ли постоји или не постоји неки правни однос који је у току парнице постао споран. Тада тужилац може, поред постојећег захтева, да истакне захтев да суд утврди да такав однос постоји, односно да не постоји, ако је суд пред којим парница тече надлежан за такав захтев.

Услов за подношење тужбе за утврђење је да је подигнута пре доспелости захтева за чинидбу из тог односа.

У пракси је присутно становиште да није дозвољена тужба за утврђење којом потрошач у спору против испоручиоца електричне енергије захтева да се утврди да испоручилац нема право да од потрошача наплати одређени новчани износ, по испостављеном рачуну за тачно одрђени период због застарелости потраживања, као и да нема право да тужиоцу као регистрованом потрошачу обустави испоруку електричне енергије.⁸

Предмет спора по тужби за утврђење може бити и утврђење постојања или непостојања само једног овлашћења из правног односа странака.

Истицање оваквог захтева не сматра се преиначењем тужбе.

Инцидентни захтев може бити усмерен и на негативно утврђење, ако је тужбени захтев заснован на непостојању условљавајућег односа, а за који тужени тврди да постоји.

У изреци пресуде уноси се одлука о прејудицијалном тужбеном захтеву и о првобитном истакнутом тужбеном захтеву.

1.8.4. Преображајна тужба

Преображајна тужба је тужба којом се захтева промена једног односа, кад промена не може да се оствари вољом правног субјекта, него само правоснажном судском одлуком, јер само она пружа пуну извесност да су испуњене претпоставке под којима се промена може захтевати. Промена на коју је тужба усмерена може се састојати у измени или ближе одређивању садржине правног односа, у престанку једног правног односа, или у престанку једне процесне ситуације. Ова промена остварује се тужбом (нпр. измена висине обавезе давања издржавања, тужба за смањење износа уговорене казне, тужба за поништај, развод брака; тужба којом се оспорава очинство, као и тужба за установљење права стварне службености и тужбе за недопуштено извршење). **Када се преображајна тужба усваја, пресуда може имати**

⁸ Правни став Грађанског одељења Врховног касационог суда Србије, утврђен на седници 21. 05. 2012, а образложење верификовано 26. 06. 2012. године

дејство да промена настаје убудуће (*ex nunc*), или има и повратно дејство (*ex tunc*), нпр. пресуда којом се разводи брак делује убудуће, а пресуда којом се поништава неки правни посао као недопуштен, дејствује као да тај правни посао није уопште постојао.

Преображајну тужбу ЗПП не предвиђа као посебну врсту тужби, али се њено постојање признаје у пракси и теорији, а познају је и други закони.

Facultas alternativa

Тужилац који у тужби тражи да му се досуди испуњење дуговане чинидбе може предложити да тужени **уместо** дуговане чинидбе плати одређени новчани износ или да испуни неку другу чинидбу.

Суд није дужан да испитује да ли новчани износ који је тужилац прихватио да прими уместо дуговане неновчане чинидбе одговара вредности неновчане чинидбе. То значи када је тужилац у тужби навео да му тужени уместо дуговане чинидбе може исплатити одређени новчани износ, онда тај износ представља вредност тужбеног захтева. **У том случају суд не може да користи овлашћења из члана 33. став 3. ЗПП, која се односе на проверу вредности предмета спора коју је означио тужилац.** Овлашћење туженог је да се исплатом одређеног износа ослободи обавезе (*facultas alternativa*), али тужбом тужилац не може истицати више тужбених захтева који су у алтернативном односу, а којим би се тужени обавезао да од две или више алтернативно одређених чинидби испуни једну.

Пример:

Тужила тражи извршење уговора (предаја стана), а уколико се чинидба не изврши да се исти уговор раскида, уз обавезу да тужени тужиљи, у смислу члана 132. ЗОО врати цео износ купопродајне цене, са каматом од дана исплате. Одредба члана 124. ЗОО прописује право једне уговорне стране у случају када друга страна не изврши своју обавезу у двостраним теретним уговорима, друга страна може, ако није шта друго одређено, захтевати испуњење обавезе или под условима предвиђеним законом раскинути уговор простом изјавом ако раскид уговора не наступа по самом закону, а у сваком случају има права на накнаду штете. Стога, у ситуацији у којој тужени није у уговореном року извршио уговорну обавезу предаје стана који је предмет купопродаје, тужила може да бира да ли ће уговор о купопродаји раскинути или ће тражити његово извршење. Међутим, тужила је постављеним тужбеним захтевом тражила алтернативно обавезивање туженог на испуњење уговора или на повраћај купопродајне цене. У конкретном случају ради се о захтевима који се међусобно искључују.

Изузетно, тужбени захтев може да садржи захтев за алтернативно обавезивање туженог, али само ако је уговором предвиђена алтернативна облигација у смислу члана 403. ЗОО.

Не ради се о алтернативном истицању више тужбених захтева у истој тужби када се од туженог тражи да изврши обавезу, с тим да од две или више алтернативно одређених чинидби изабере једну (алтернативна обавеза по избору дужника – чл. 403 – 408. ЗОО), већ о једном захтеву.

Када се по материјалном праву не може тражити извршење једне или више алтернативних обавеза, тај део захтева треба одбити.

Тужилац може уз тужбени захтев предложити и алтернативно овлашћење туженом, све до закључења главне расправе.

1.8.5. Противтужба

Како је противтужба по својој суштини тужба туженог, **за њу важе иста правила као и за тужбу**. Сврха противтужбе је заједничко расправљање тужбеног и противтужбеног захтева и доношење једне пресуде. **Тужени може до закључења главне расправе да поднесе код истог суда противтужбу**, ако је захтев противтужбе у вези с тужбеним захтевом, или ако ти захтеви могу да се пребију, или ако се противтужбом тражи утврђивање неког права или правног односа од чијег постојања или непостојања зависи у целини или делимично одлука о тужбеном захтеву (члан 198. став 1).

Из овога се може закључити да постоје **три врсте противтужбе**, и то:

Прва врста противтужбе – **када је захтев противтужбе у вези с тужбеним захтевом** (тужилац тужбом тражи исплату цене за предату ствар, а тужени противтужбом тражи раскид уговора или смањење цене).

Друга врста противтужбе – **компензациона противтужба**, којом тужени истиче потраживање према тужиоцу које испуњава услове за пребијање. **Компензациона противтужба разликује се од приговора пребијања**. Када тужени оспори тужбени захтев и истакне компензациони приговор за **случај да тужбени захтев буде усвојен, одлучиће се о компензационом приговору**. Међутим, ако се тужбени захтев одбије, **компензациони приговор губи значај и о њему се не расправља и не одлучује**. С друге стране, противтужба је самостална парнична радња, у смислу члана 192. ЗПП и **по компензационој противтужби парница тече даље и ако тужилац повуче тужбу**, за разлику од компензационог приговора, који повлачењем тужбе губи значај. Поред тога, **компензациони приговор може се усвојити до висине тужбеног захтева, а код компензационе противтужбе потраживање из противтужбе може бити веће од потраживања у тужби**. Компензациона противтужба је дозвољена и кад потраживање не потиче из истог правног основа.

Трећа врста противтужбе – **прејудицијална противтужба**, којом се тражи утврђивање неког права или правног односа које је међу странкама спорно и од чијег постојања или непостојања зависи одлука о тужбеном захтеву.

У парници у којој се истовремено расправља о тужби и противтужби одлучује се, по правилу, једном пресудом. Изрека у првом делу треба да одлучи о основаности тужбеног захтева, тј. неоснованости, а у другом делу исту такву одлуку у погледу противтужбеног захтева. **Код прејудицијалне противтужбе могуће је донети и међупресуду**.

У писменом отпракку пресуде по тужби и противтужби странке се именују као **тужилац –противтужени и тужени – противтужилац**, али у уводу треба раздвојити основе спора по тужби и противтужби.

Примери:

Уколико тужени, поред истакнутог противтужбеног захтева, изјави и приговор пребијања који за предмет има идентично потраживање са оним из противтужбе – суд ће такав приговор одбацити.

Када је у спору по тужби и противтужби, ради плаћања одређених доспелих новчаних износа, истакнут приговор пребијања, односно када се пребијање оваквих износа мора извршити, тада одлука о утврђеним међусобним потраживањима и о пребијању ових потраживања мора бити унета у изреку пресуде, сагласно одредби члана 359. став 3. ЗПП. Ово због тога што одлука о постојању или непостојању потраживања постаје правоснажна до износа који треба да се пребије.

Изрека пресуде која се доноси у парници у којој је истакнут приговор ради пребијања састоји се, најчешће, у следећем:

1. У првом ставу изреке суд утврђује да постоји потраживање тужиоца. У другом ставу суд утврђује да постоји потраживање туженог. У трећем ставу суд врши пребијање тако што у целости одбија тужбени захтев или га делимично усваја и налаже туженом да испуни део потраживања.

Ако је потраживање из приговора ради пребијања веће од тужбеног захтева, суд неће обавезати тужиоца на чинидбу, јер тужени није поднео противтужбу, већ приговор ради пребијања, који се може истаћи компензацијом само у границама тужбеног захтева.

2. Уколико суд утврди да је тужени неосновано подигао приговор ради пребијања, у првом ставу изреке утврђује се да постоји потраживање тужиоца, у другом ставу утврђује да не постоји потраживање туженог, а у трећем ставу усваја тужбени захтев.

3. Кад суд утврди да је тужбени захтев неоснован он не одлучује посебно о захтеву туженог истакнутим приговором ради пребијања. Уколико је тужиочев тужбени захтев неоснован, суд само одбија тужбени захтев као неоснован.

Када се води јединствен поступак по тужби и по противтужби, у случају да изостане тужени (противтужилац) са главне расправе, суд може констатовати да је противтужба туженог повучена, а да поступак даље настави по тужби.

Противтужба не може да се поднесе ако је за захтев из противтужбе стварно надлежан виши суд или суд друге врсте.

1.8.6. Тужба за главно мешање

Чланом 207. ЗПП прописано је да лице које за себе у целини или делимично тражи ствар или право о коме између других лица већ тече парница, може пред судом пред којим та парница тече да тужи обе странке једном тужбом, до закључења главне расправе пред првостепеним судом. Из напред наведене законске одредбе произлази да првобитни тужилац и тужени, после подношења тужбе трећег лица, постају супарничари. Треће лице може тужбу поднети све до закључења главне

расправе између првобитног тужиоца и првобитног туженог. Треће лице може на овај начин тражити заштиту, било да се ради о стварном, било о тражбеном праву. Тај процесни институт у теорији и пракси назива се **тужба за главно мешање**, а странка која тужбом обухвата ова лица назива се **главни умешач**.

По својој правној природи ово није право мешање, већ је ситуација сличнија супарничарству. Циљ овог института је економичност поступка и избегавање доношења противречних пресуда. Главни умешач може оваквом тужбом као тужилац тражити заштиту како неког стварног тако и неког облигационог права, а **тужбени захтев не мора бити истоветан оном из првобитне парнице.**

За поступак по тужби за главно мешање надлежан је увек суд у текућој парници, то јест долази до атракције надлежности, о чему је било речи у одељку о надлежности. Суд ће расправљање по обема тужбама редовно спојити и донети јединствену пресуду, али је могуће и да суд прекине поступак у првобитној парници до правоснажног окончања поступка по тужби за главно мешање.

Ако тужбени захтев по тужби трећег лица буде усвојен, онда ће и прва парница бити окончана пресудом којом ће тужбени захтев бити одбијен. Ако пак, тужбени захтев по тужби трећег лица буде одбијен, суд ће истом или другом пресудом одлучити о основаности тужбеног захтева истакнутог у првој парници. Овакве тужбе се у пракси ретко дешавају, посебно из разлога што првостепени суд води рачуна о процесној економији, а и везан је временским оквиром трајања парнице, тако да у највећем броју случајева првостепени судови одбијају да расправљају, тј. да споје обе парнице ради истовременог суђења.

Постоји становиште да пресуда по тужби за главно мешање дејствује само између тужиоца с једне стране, и сваког туженог понаособ, али да не производи правно дејство између самих тужених. По другом мишењу, парница по тужби за главно мешање има прејудицијални значај за првобитну парницу. Сматрамо да се из разлога правне сигурности и ради избегавања доношења противречних пресуда треба приклонити другом схватању, што се овим институтом заправо желело избећи.

Главни дужник и јемац могу бити заједнички тужени ако то није у противности са садржином уговора о јемству (члан 208. ЗПП). Ова одредба је значајна, јер иначе главни дужник и јемац не би могли да буду заједно тужени, ако би се примењивао само члан 205. ЗПП.

Ова могућност је искључена кад се јемац уговором обавезао, тако да је дужан да испуни обавезу тек пошто главни дужник буде правоснажно осуђен да је испуни и пошто покушај принудног извршења по тој осуди остане неуспешан. За доспелост јемчеве обавезе о којој ништа посебно није уговорено потребно је да поверилац прво позове писмено главног дужника да обавезу испуни у року који му он оставља. По истеку овог рока, доспева и обавеза јемца (супсидијарно јемство), те он може бити тужен једном тужбом са главним дужником. Заједничкој тужби против обојице има места и ако се јемац обавезао као јемац – платац (солидарно јемство) такав карактер има обавеза јемца из уговора привредног права ако није шта друго уговорено (члан 1004. ЗОО).

Парница против главног дужника – јемца покреће се код суда који је месно надлежан за главног дужника, ако исти суд није надлежан за обоје (члан 42. ЗПП). Тужени имају положај простих супарничара.

1.8.7. Тужба с предлогом за одређивање привремене мере

У тужби може бити стављен и предлог за одређивање привремене мере. У оваквим ситуацијама, а сагласно одредби члана 299. ЗПП, којим је прописано да суд може изузетно, ако то захтевају посебне околности појединог случаја, а посебно ако је то потребно **ради одлучивања о предлогу за одређивање привремене мере** или ако се ради о поступцима који су хитни, одмах да закаже рочиште и достави тужбу са предлозима туженом.

У предлогу за одређивање привремене мере назначиће се и врста привремене мере и њено трајање, а у предлогу за одређивање привремене мере и средство и предмет којим се она извршава (члан 416). Код назначења средства и предмета којим се привремена мера извршава сходно томе примењују се и одредбе о средствима и предметима извршења ради остваривања потраживања по основу решења о извршењу. Предлог за одређивање привремене мере одбацује се решењем ако не садржи средство и предмет којим се привремена мера извршава, без претходног враћања на допуну.

У општој парници суд доноси привремену меру само на предлог странке.

Постоје изузеци од овог правила, прописани у посебним парничним поступцима, па је тако у поступцима у **парницама из радних односа, чланом 439. ЗПП, прописано да у току поступка суд може и по службеној дужности одредити привремене мере**, у складу са законом који уређује извршење и обезбеђење, ради спречавања насилног понашања и ради отклањања ненадокнадиве штете. Ставом 2. наведеног члана прописано је да ће суд одлуку о одређивању привремене мере, по предлогу странке, донети у року од највише осам дана од дана подношења предлога и против решења о одређивању привремене мере није дозвољена посебна жалба.

Такође, одредбом члана 451. ЗПП, прописано је да у поступцима у **парницама због сметања државине у току поступка, сагласно члану 451. ЗПП, суд може по службеној дужности и без саслушања противне странке одредити привремене мере**, у складу са законом који уређује извршење и обезбеђење **ради отклањања хитне опасности, противправности оштећења или спречавање насиља или отклањање ненадокнадиве штете**. Ставом 2. наведеног члана прописано је да ће суд одлуку о одређивању привремене мере, по предлогу странке, донети у року од највише осам дана од дана подношења предлога и да против решења о одређивању привремене мере није дозвољена посебна жалба.

Најзад, суд у поступцима који се воде по одредбама **Породичног закона има овлашћење да, по службеној дужности, одреди привремену меру**, иако то није прописано овим законом. Према ставу ВКС, у породичним споровима суд може одредити привремену меру **пре, у току или после судског или управног поступка, па док извршење не буде спроведено** сходно примени члана 447. Закона о извршењу и обезбеђењу („Службени гласник Републике Србије“, број 106/2015).

Решење о привременој мери, поред осталог, садржи прецизно наведено потраживање које се обезбеђује, врсту привремене мере и средство и предмет којим се та мера извршава (члан 453. Закона о извршењу и обезбеђењу).

Трајање привремене мере одређује се у решењу о привременој мери (члан 456. Закона о извршењу и обезбеђењу).

Поред обезбеђења потраживања која се састоје од давања, чињења, нечињења или трпљења, привремена мера може се одредити и ради обезбеђења потраживања које се састоји од захтева за утврђење постојања, односно непостојања неког права или правног односа, повреде права личности, истинитости, односно неистинитости неке исправе или захтева за преображај неког материјалног или процесног односа (став 2. члан 447. Закона о извршењу и обезбеђењу).

Привременом мером обезбеђује се новчано или неновчано потраживање чије постојање извршни поверилац учини вероватним (члан 449). **Да би се одредила привремена мера за обезбеђење новчаног потраживања** извршни поверилац, поред вероватноће постојања потраживања, мора учинити вероватним да ће без привремене мере извршни дужник осујетити или знатно отежати наплату потраживања тиме што ће своју имовину или средства отуђити, прикрити или на други начин њима располагати (опасност по потраживање), (став 2. члан 449).

Да би се одредила привремена мера за обезбеђење неновчаног потраживања тужилац, као и извршни поверилац, осим вероватноће постојања потраживања, мора учинити вероватним и да би без привремене мере испуњење његовог потраживања било осујећено, или знатно отежано, или да ће бити употребљена сила или настати ненадокнадива штета (опасност по потраживање), сагласно члану 449. став 3. Закона о извршењу и обезбеђењу.

Привременом мером могу се обезбедити и недоспела, условна и будућа потраживања.

Тужилац, као и извршни поверилац, није дужан да докаже опасност по потраживање ако учини вероватним да извршни дужник може због привремене мере претрпети само незнатну штету, или да потраживање треба да се испуни у иностранству.

Сматра се да опасност по новчано потраживање постоји (члан 450. наведеног закона):

1. ако је ради наплате доспелих obroka законског издржавања према извршном дужнику већ вођен извршни поступак;
2. ако потраживање треба да се испуни у иностранству, па и кад је за извршење надлежан домаћи суд;
3. ако су редовни приходи извршног дужника мањи од његових законских обавеза и оних утврђених правоснажном одлуком суда и другог органа;
4. ако је према извршном дужнику покушано извршење које није успело зато што је покушао да пружи податке о томе где се налази његова имовина.

Ради обезбеђења новчаног потраживања може се одредити свака мера којом се постиже сврха обезбеђења, као у члану 459, а нарочито:

1. забрана извршном дужнику да отуђи, односно оптерети покретне ствари чији је власник и, по потреби, њихово одузимање од извршног дужника и поверавање на чување извршном повериоцу или другом лицу или судском депозиту;
2. забрана извршном дужнику да отуђи, односно оптерети непокретност чији је власник или друга стварна права која су уписана у његову корист на непокретностима у

- Катастру непокретности, уз упис забележбе забране у Катастру непокретности;
3. забрана дужнику извршног дужника да исплати потраживање или преда ствар извршном дужнику и забрана извршном дужнику да прими исплату потраживања или прими ствар и њоме располаже;
 4. налог организацији за принудну наплату да банкама које воде рачуне извршног дужника наложи да новчана средства у висини обезбеђеног потраживања пренесу у депозит јавног извршитеља;
 5. налог Централном регистру хартија од вредности да упише забрану отуђења и оптерећења акција извршног дужника и упише забрану извршном дужнику да користи право гласа из акција и располаже њима;
 6. одузимање готовог новца или хартија од вредности од извршног дужника и њихово полагање у судски депозит, односно код јавног извршитеља.

Ради обезбеђења неновчаног потраживања може се одредити свака мера којом се постиже сврха обезбеђења, а нарочито:

1. забрана извршном дужнику да отуђи, односно оптерети покретне ствари које су предмет потраживања извршног повериоца и, по потреби, њихово одузимање од извршног дужника и поверавање на чување извршном повериоцу или другом лицу или судском депозиту;
2. забрана извршном дужнику да отуђи, односно оптерети непокретност која је предмет потраживања извршног повериоца, уз упис забележбе забране у Катастру непокретности;
3. забрана извршном дужнику да предузима радње које могу нанети штету извршном повериоцу и забрана да промени ствар која је предмет потраживања извршног повериоца;
4. забрана дужнику извршног дужника да преда извршном дужнику ствар која је предмет потраживања извршног повериоца;
5. налог Централном регистру хартија од вредности да упише забрану отуђења и оптерећења акција које су предмет потраживања извршног повериоца и упише забрану извршном дужнику да користи право гласа из акција и располаже њима;
6. налог извршном дужнику да предузима радње потребне да се сачува непокретност и покретна ствар и спречи њихова физичка промена, оштећење или уништење;
7. привремено уређење спорног односа, ако је потребно, да би се отклонила опасност од насиља или веће ненадокнадиве штете.

Покретање парничног поступка који за предмет има тужбени захтев тужиоца за проглашење извршења недопуштеним, сходно одредби члана 81. Закона о извршењу и обезбеђењу, не спречава спровођење извршења у извршном поступку који се води између тужених. Истовремено, у парничном поступку не може бити одређена привремена мера забране отуђења и оптерећења непокретности, које су предмет судског извршења у извршном поступку који се води између тужених, јер би издавање такве мере било противно наведеној одредби закона. Наиме, поступак извршења заснован је на извршној или веродостојној исправи, због чега се у парничном поступку не може привременом мером забранити отуђење или оптерећење непокретности на којима је већ одређено извршење. Парнични суд није овлашћен да забрани извршном суду спровођење извршења које је одређено решењем о извршењу или закључком приватног извршитеља, обзиром на то да је извршни

поступак посебан поступак који се спроводи по правилима Закона о извршењу и обезбеђењу.⁹

Сврха привремене мере је обезбеђење потраживања, а не његово испуњење. Због тога се не може усвојити предлог за одређивање привремене мере који је, по свом дејству и правним последицама, идентичан тужбеном захтеву, јер би се привременом мером суштински исцрпео тужбени захтев. Изузетно се може одредити привремена мера и у случају да постоји идентитет између предлога и тужбеног захтева, и то када се тужбени захтев односи на заштиту државине, станарско право или неновчано издржавање, спречавање насиља, губитак или тешко угрожавање права.

Решење о обезбеђењу има дејство решења о извршењу и извршава се и пре његове правоснажности (члан 422).

Привремена мера постаје извршна када се решење којим је одређена достави оном који је обавезан да нешто учини, не учини или трпи. Привремена мера у којој је одређен рок да извршни дужник или неко други нешто учини постаје извршна кад одређени рок безуспешно истекне. Привремену меру извршава јавни извршитељ.

Члан 424. Закона о извршењу и обезбеђењу односи се и на овлашћење суда да може донети решење о обезбеђењу пре достављања предлога противној странци – извршном дужнику и пре него што јој се омогући да се о предлогу изјасни, и то само у случајевима:

1. ако би извршни поверилац због одлагања могао претрпети ненадокнадиву или тешко надокнадиву штету;
2. ради отклањања непосредне опасности противправног оштећења ствари, или губитка, или тешког урушавања права;
3. ради спречавања насиља.

Суд разматра и утврђује само чињенице које су странке изнеле и изводи само доказе који су странке предложиле, изузев кад се примењује принудни пропис. У поступку обезбеђења потраживања из брачних и породичних односа искључена је јавност.

Привремена мера као средство обезбеђења не може бити идентична тужбеном захтеву, али се од овог правила може одустати ако се тужбени захтев односи на спречавање насиља, губитак или тешко угрожавање права, односно настанак ненадокнадиве или тешко надокнадиве штете.

Да би ограничење права на основу привремене мере обезбеђења могло бити испитано са становишта стандарда права на правично суђење, то ограничење мора бити легално, легитимно, сразмерно (пропорционално) природи и обиму ограничења, мора се испитати однос ограничења са сврхом ограничења и да ли постоји начин да се сврха ограничења постигне мањим ограничењем права, да ли је одлука о мери обезбеђења којом се ограничавају права странака детаљно образложена, да би се законитост и правилност такве привремене мере могли испитати и у инстанцијском поступку.

⁹ Из решења Вишег суда у Новом Саду, пословни број ГЖ-2111/2016. од 20. 06. 2016. године из Билтена Вишег суда у Новом Саду број 7/2016-.

Одлука о привременој мери парничног суда може се, према правном схватању Врховног касационог суда побијати само оним правним средствима на начин и под условима прописаним Законом о парничном поступку.

*"Правно становиште о недопуштености жалбе као правног лека против првостепеног решења парничног суда о привременој мери не може се прихватити ни из разлога неспорног одређења ЗПП, да се у парничном поступку могу одредити привремене мере обезбеђења, односно привремене мере које се примењују у извршном поступку. Чињеница да су такве одредбе садржане у Закону о парничном поступку не значи да се у поступку одлучивања о предлогу за издавање привремене мере у парници преносе процесна правила Закона о извршењу и обезбеђењу о врсти и допуштености правног лека против таквог решења парничног суда. Том закључку нема места, пре свега из разлога што ЗПП не прописује могућност такве примене процесног решења одређених одредаба ЗИП. Осим тога, преношење одредаба ЗИП у парнични поступак није правно могуће ни из разлога што је правно допуштена само примена одредаба ЗПП у поступку извршења и обезбеђења, али не и примена одредаба ЗИП у парници. Зато се и наведене одредбе ЗПП морају уско тумачити. Конкретно, то би значило да би примена одредаба ЗИП у доношењу парничног решења о привременој мери била ограничена само на материјално-правне услове за одређивање привремене мере, док је примена процесних правила о дозвољености и врсти правног лека прописаних Законом о извршном поступку искључена. Стога се и правни учинак таквог законског решења исцрпљује у могућности парничног суда да у поступку издавања привремене мере примени само оне одредбе ЗИП којима је прописано када је недопуштено издавање привремене мере, који су услови за њено одређење, које су врсте привремених мера, обезбеђење новчаног и неновчаног потраживања, када постоји могућност уређивања више привремених мера и време за које се одређује и када се укида привремена мера."*¹⁰

Одбачајем тужбе као недозвољене, одбацује се и предлог за одређивање привремене мере (решење Вишег трговинског суда Пж. 1177/03 од 06. 03. 2003. године).

Тужени који није определио противтужбени захтев не може у тој парници тражити привремену меру ради обезбеђења свог новчаног потраживања (решење Окружног суда у Новом Саду Гж-4965/06 од 13. 09. 2006. године).

1.8.8. Кумулација тужбених захтева

Тужилац у тужби може да истакне **више захтева против истог туженог ако су сви захтеви повезани истим чињеничним и правним основом. Ако захтеви нису повезани истим чињеничним и правним основом, они могу да се истакну у тужби против истог туженог само кад је исти суд стварно надлежан за сваки од ових захтева и кад је за све захтеве одређена иста врста поступка** (члан 197. став 1. ЗПП).

Пример: Суд не може судити по тужби у којој је истакнут посесорни захтев (посебан поступак у парницама за сметање државине) са петиторним захтевом (захтев се остварује по правилима општег парничног поступка).

¹⁰ Из Билтена Врховног касационог суда број 3/2011, "Интермекс", Београд, аутор текста: Снежана Андрејевић, судија Врховног касационог суда; видети Снежана Андрејевић "Привремене мере обезбеђења: општа разматрања – критички осврт" – Билтен Окружног суда у Београду број 44, страна 11–22.

Више тужбених захтева може се истаћи покретањем поступка (члан 191), значи још у тужби, затим преиначењем тужбе истицањем другог захтева уз постојећи (члан 199) и спајањем парница (члан 328. ЗПП).

1.8.8.1. Евентуални тужбени захтеви

Тужилац може у једној тужби да истакне два или више тужбена захтева у међусобној вези, на начин да суд усвоји следећи од тих захтева, ако нађе да претходни захтев није основан (члан 197. став 2. ЗПП). То је **евентуална кумулација тужбених захтева**. Захтеви, у складу са ставом 2. овог члана, могу да се истакну у једној тужби само ако је суд стварно надлежан за сваки од тих захтева и ако је за све захтеве одређена иста врста поступка (члан 197. став 3. ЗПП).

Код евентуалне кумулације, **ако суд усвоји први тужбени захтев, онда изреком неће одлучивати о другом или другим евентуалним захтевима. Уколико суд закључи да је први тужбени захтев неоснован, одбиће га изреком пресуде и одлучиће о евентуалном захтеву и, уколико њега усвоји, неће одлучивати о осталим захтевима.** У том случају суд не доноси одмах одлуку о неоснованости првог тужбеног захтева, већ утврђује основаност другог захтева и истом пресудом одлучује о свим захтевима.

У парници због сметања државине не може се као евентуални тужбени захтев поставити петиторни захтев за предају ствари, јер се ради о различитим поступцима за које се примењују другачије материјалне и процесне норме Закона о основама својинскоправних односа и Закона о парничном поступку.

Специфичност поступка одлучивања по евентуално кумулираним захтевима је у томе што се **поступак по једном од захтева не може одвојити од поступка по другом. Редослед одлучивања о кумулираним захтевима одређује тужилац** тако што један тужбени захтев истиче као основни, а други као евентуални.

Делимична пресуда код евентуално кумулираних тужбених захтева не може се донети.

1.8.9. Преиначење тужбе

Објективно преиначење тужбе прописује одредба члана 200. ЗПП

Преиначење тужбе је промена истоветности захтева, повећање постојећег или истицање другог захтева уз постојећи. Ако тужилац преиначује тужбу тако што, услед околности које су настале после подношења тужбе, захтева из истог чињеничног основа други предмет или новчани износ, тужени се таквом преиначењу не може противити (члан 200. став 2). Тужба није преиначена ако је тужилац променио правни основ тужбеног захтева, ако је смањио тужбени захтев или ако је променио, допунио или исправио поједине наводе, тако да услед тога тужбени захтев није промењен (члан 200. став 3). Смањење висине тужбеног захтева представља делимично повлачење тужбе за које није потребан пристанак туженог (члан 200. став 4). О повлачењу тужбе из предходног става не доноси се посебно решење (члан 200. став 5).

Субјективно преиначење тужбе (члан 201. ЗПП)

Тужилац може, све до закључења главне расправе, да тужбу приначи и тако што ће уместо првобитно туженог да тужи друго лице (члан 201. став 1). За преиначење тужбе у смислу става 1. овог члана потребан је пристанак лица које треба да ступи у парницу на место туженог, а ако се тужени већ упустио у расправљање о главној ствари, потребан је и пристанак туженог (члан 201. став 2). Ако се тужени упустио у расправљање о главној ствари уместо тужиоца може да ступи у парницу нови тужилац само ако на то пристане тужени (члан 201. став 3). Лице које ступи у парницу на месту странке мора да прими парницу у оном стању у каквом се она налази у тренутку када у њу ступа (члан 201. став 4).

За субјективно преиначење тужбе увек је потребан пристанак лица које треба да ступи у парницу на место туженог. Ако се лице које треба да ступи у парницу успротиви преиначењу тужбе, суд не може никада дозволити преиначење тужбе, сагласно члану 201. ЗПП.

Преиначење тужбе може се извршити до закључења главне расправе. После достављања тужбе туженом, за преиначење тужбе потребан је пристанак туженог.

Суд ће дозволити преиначење и кад се тужени томе противи, **ако сматра да би то било целисходно за коначно решење односа међу странкама и ако оцени да поступак по преиначеној тужби неће знатно продужити трајање парнице.**

Сматра се да постоји пристанак туженог за приначење тужбе ако се он упусти у расправљање о главној ствари по преиначеној тужби, а није се пре тога противио преиначењу. Ако је парнични суд за преиначену тужбу стварно ненадлежан, уступиће предмет надлежном суду, осим у случају из члана 15. став 2. ЗПП (члан 199. став 3), то јест када је суд апсолутно ненадлежан. Правила о задржавању надлежности неће се применити ако би по преиначеној тужби уместо суда опште надлежности (основни или виши), требало да суди суд посебне надлежности (привредни).

Уколико је тужба поднета после 01. 02. 1012. године и током трајања поступка дође до преиначења тужбе (повећања захтева до 40.000 евра), тако да исти има ревизијску вредност, поступак се наставља пред првостепеним судом, тј. нема места примени претходне одредбе закона. Наиме, изменама и допунама ЗПП ("Службени гласник РС" бр. 55/2014), члан 23. став 1. прописано је да поступак који је започет по Закону о парничном поступку ("Службени гласник РС" бр. 72/11, 49/13 и 74/13), а који није окончан пре ступања на снагу овог закона спровешће се по одредбама овог закона. Ставом 2. наведеног члана, према којем првостепени поступци започети пред основним судовима у којима вредност предмета спора омогућује изјављивање ревизије према одредбама овог закона, окончаће се пред тим судовима. Ставом 3. ревизија је дозвољена у свим поступцима у којима вредност предмета спора побијаног дела прелази динарску противвредност од 40.000 евра, односно 100.000 евра у привредним споровима, по средњем курсу НБС на дан подношења тужбе, а који нису правоснажно решени до дана ступања на снагу овог закона.

Када суд дозволи преиначење тужбе дужан је да остави туженом време потребно да може да се припреми за расправљање по преиначеној тужби, ако за то није имао довољно времена.

Ако је тужба преиначена на рочишту на коме тужени није присутан, суд ће доставити туженом препис записника са тог рочишта.

Против решења којим се допушта или одбија преиначење тужбе није дозвољена посебна жалба.

Када дозволи преиначење тужбе, суд ће решењем одредити нови временски оквир за спровођење поступка.

Преиначењем тужбе, променом истоветности тужбеног захтева у току парнице, тужилац не одустаје од свих до тада предложених доказних предлога, због чега ће суд о њима одлучити, узимајући у обзир нови захтев, одредити њихово извођење, ако сматра да се њима могу утврдити релевантне спорне чињенице или одбити њихово извођење, уз давање разлога за овакву своју одлуку. Истицање прејудицијалног захтева у текућој парници (захтев за утврђење у току парнице) не представља објективно преиначење тужбе, па суд није овлашћен да га не дозволи, него о њему мора мериторно одлучити.

Када тужилац измени тужбени захтев тако што промени истоветност захтева у погледу главне ствари, ради се о преиначењу тужбе, а не о уређењу тужбе.

Када се тужени сагласио са преиначењем тужбе којим је извршена конверзија девизног дуга у динаре, то се може уподобити споразуму тужгиоца и туженог о конверзији девизног дуга. Како је конверзија девизног потраживања у динаре правно допуштена када је уговором изричито предвиђено, како то произлази из законске одредбе члана 262. став 1. ЗОО, што представља изузетак од примене члана 395. Закона о облигационим односима, Уставни суд налази да се тужени својим пасивним понашањем, односно непротивљењем преиначењу тужбеног захтева тужгиоца сагласио са преиначењем тужбеног захтева. Уставни суд је оценио да подносиоцима уставне жалбе мора бити омогућена заштита као повериоцима девизног потраживања који су преиначењем тужбеног захтева поставили захтев за исплату у динарима. Имајући у виду да се тужени сагласио са таквим преиначењем, које се може уподобити са споразумом тужгиоца и туженог, то је самим тим таква конверзија девизног потраживања, по сагласности, допуштена како то произлази из законске одредбе члана 262. став 1. ЗОО, што представља изузетак од примене члана 395. Закона о облигационим односима.¹¹

Подносци којима се врши уређење тужбе или њено преиначење немају из процесноправног аспекта исти значај као тужба, па у случају пропуштања одговора на поднесак не могу наступити законом предвиђене последице пропуштања подношења одговора на тужбу.¹²

Уколико тужилац након подношења тужбе у спору мале вредности накнадним поднеском (непосредно након приспећа изјашњења на тужбу) постави и евентуални тужбени захтев, да ли је уопште извршено преиначење тужбе о коме сада суд треба да одлучи, имајући у виду да тужени сматра да се ради о преиначењу и да се истоме противи? Ово је од значаја јер би се о првобитно постављеном тужбеном захтеву,

¹¹ Одлука Уставног суда Уж. 4677/2011 од 02. 01. 2014. године, донета на седници већа, одржаној 05. 03. 2014. године – Билтен Апелационог суда у Београду, бр. 7/2015, Интермец, Београд, аутор сентенци: Боривоје Живковић, судија Апелационог суда у Београду;

¹² Решење Апелационог суда у Новом Саду, број Гж. 458/13 од 27. 02. 2013. године.

уколико се не дозволи преиначење, могло одлучити одмах након одржане прве главне расправе, док би ради одлучивања о евентуалном захтеву, уколико би суд дозволио преиначење, требало водити обиман доказни поступак који тужитељ предлаже. Уколико се, пак, не ради о преиначењу – тада би суд свакако морао извести предложене доказе ради одлучивања о захтевима. Применом горенаведених одредаба произлази да у ситуацији када је тужилац након достављања тужбе туженом поставио и евентуални тужбени захтев, односно да је у конкретном случају извршио преиначење тужбе, те је за исто потребна сагласност туженог. Суд може дозволити преиначење и када се тужени противи, ако сматра да би то било целисходно за коначно решење односа међу странкама и ако оцени да поступак по преиначеној тужби неће знатно продужити трајање парнице.¹³

Пример решења које доноси првостепени суд када одлучује о преиначењу тужбе
Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Дозвољава се (одбија се), преначење тужбе.

Дозвољава се проширење тужбе (не дозвољава се проширење тужбе).

1.8.10. Повлачење тужбе

Тужилац може повући тужбу **без пристанка туженог** пре него што се тужени упустио у расправљање о главној ствари (члан 202. став 1).

Тужба може да се повуче и касније, по започињању парнице, све до правоснажног окончања поступка, ако тужени на то пристане. Ако се тужени у року од осам дана од дана обавештења о повлачењу тужбе не изјасни о томе, сматраће се да је пристао на повлачење (члан 202. став 2).

Повучена тужба третира се као да није ни била поднета и може се поново поднети (члан 202. став 3).

Уколико тужба буде повучена **после доношења првостепене пресуде, суд ће донети решење којим ће утврдити да је тужба повучена и да је пресуда без дејства, а ако је пре повлачења тужбе изјављена жалба, суд ће донети решење којим ће утврдити да је тужба повучена, да је пресуда без дејства и одбациће жалбу** (члан 202. став 4).

Решење о повлачењу тужбе не доводи до прекида застаревања у смислу члана 388. ЗОО. Према наведеној одредби, застаревање се прекида подизањем тужбе и сваком другом повериочевом радњом предузетом против дужника пред судом ради остваривања потраживања. Међутим, сматра се да није наступио прекид застаревања ако поверилац одустане од тужбе или радње коју је предузео, како прописује члан 389. став 1. ЗОО.

У ситуацији када је донето решење да се тужба сматра повученом, ради се о пресумцији о повлачењу тужбе, без обзира што нема изричите изјаве о повлачењу тужбе. И у овом случају сматра се да повучена тужба није била ни поднета, па нема ни прекида застарелости у смислу члана 388. ЗОО.¹⁴

¹³ Привредни Апелациони суд – Питања и одговори – радни материјал са XXIII саветовања привредних судова Републике Србије, Златибор, септембар 2015. године – са веб сајта: www.pa.sud.rs

¹⁴ Привредни Апелациони суд – Саветовање привредних судова Републике Србије, Златибор, септембар 2016 – са сајта: www.pa.sud.rs

Уколико тужилац изјави да повлачи тужбу након упуштања туженог у расправљање, а тужени на то не пристане, суд ће мериторно одлучити о тужбеном захтеву тужиоца, јер се на може донети решење о повлачењу тужбе у овој фази поступка без пристанка туженог.

Изјава о повлачењу тужбе је неопозива парнична радња странке, па пропуст суда да донесе деклараторно решење нема значаја. Тужилац, након што је поднео тужбу и пре него што се тужени упустио у расправљање о главној ствари, поднеском повуче тужбу, а првостепени суд пропусти да у смислу члана 202. став 1. ЗПП изради писмени отправак решења о повлачењу тужбе и достави га тужиоцу. Овај пропуст првостепеног суда нема значаја на правно дејство повлачења тужбе, јер је одредбом става 3. наведеног члана прописано да се повучена тужба третира као да није ни била поднета и може се поново поднети. **Због тога је изјава тужиоца која је уследила касније, којом повлачи изјаву о повлачењу тужбе без правног значаја.** Једном дата изјава о повлачењу тужбе не може се повући, јер је правно дејство повлачења тужбе већ наступило. Према томе, све доцније радње првостепеног суда биле би сувишне, али то не може да конвалидира тужбу и доведе у оно стање као да тужилац није изјавио да тужбу повлачи.¹⁵

Ако тужилац у току поступка, након што се тужени упустио у расправљање, повуче тужбу а тужени изјави да није сагласан са повлачењем тужбе, након чега тужилац изјави да смањује висину тужбеног захтева са 4.000.000,00 на 1,00 динара (у смислу члана 200. став 4. ЗПП), суд ће у описаној ситуацији мериторно одлучити о преосталом делу, тужбеном захтеву тужиоца. Злоупотребу процесних права може отклонити кроз одлуку о трошковима поступка, тако што ће обавезати тужиоца који злоупотребава процесна права да туженом накнади трошкове спора, без обзира на исход парнице.¹⁶

Када у брачном спору покренутом тужбом за развод брака тужени супружник до закључења главне расправе изричито изјави да не оспорава основаност тужбеног захтева, услед чега се сматра да су супружници поднели предлог за споразумни развод брака, то изјава тужене дата након смрти тужиоца (по доношењу пресуде о разводу брака, а пре њене правоснажности), којом повлачи дату сагласност за развод брака, не утиче на промену иницијалног акта, односно постојање тужбе, због чега наследници тужиоца могу продужити већ започети поступак, у циљу доказивања основаности тужбе за развод брака.¹⁷

Доказивање

Закон наглашава диспозитивно начело, и то у првим одредбама закона. Тако члан 2. став 1. ЗПП прописује да у парничном поступку суд одлучује у границама захтева који су постављени у поступку; да ће суд свакој странци пружити могућност да се изјасни о захтевима, предлозима и наводима противне стране (члан 5. став 1); да су странке дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтеве и да предложе доказе којима се утврђују те чињенице (члан 7. став 1).

¹⁵ Из решења Врховног суда Србије, Рев II 448/08 од 03. јула 2008 – Билтен Врховног суда Србије бр. 1/2009

¹⁶ Привредни Апелациони суд – питања и одговори – радни материјал са 24. саветовања привредних судова Републике Србије, Златибор, септембар 2016 – са сајта: www.pa.sud.rs

¹⁷ Пресуда Апелационог суда у Београду ГЖ2 бр. 994/11 од 02. 11. 2011 – Билтен Апелационог суда у Београду 4–11

Доказ је чињеница којом се утврђује (не)постојање неке друге чињенице, а та друга је предмет доказивања. Предмет доказивања јесте чињеница за коју треба утврдити да ли се догодила у прошлости, односно да ли постоји у садашњости, а од те чињенице зависи садржина одлуке о предмету спора.

Доказивање обухвата све чињенице које су важне за доношење одлуке (члан 229. став 1), док суд одлучује који ће се докази извести ради утврђивања битних чињеница (члан 229. став 2). **Суд ће размотрити и утврдити само чињенице које су странке изнеле и извешће само доказе које су странке предложили, ако законом није другачије прописано (члан 7. став 2). Међутим, суд је овлашћен да утврди и чињенице које странке нису изнеле и изведе доказе које странке нису предложили, ако из резултата расправљања и доказивања произлази да странке располажу захтевима којима не могу да располажу (члан 3. став 3).**

Терет доказивања битних чињеница је на странци која тврди нешто или која оспорава, а улога суда да се постављањем питања и на други начин стара да се у току расправе изнесу битне чињенице ради разјашњења и утврђења чињеничног стања важног за одлуку о основаности тужбеног захтева (члан 313).

Завршна радња доказивања јесте оцена доказа, која се састоји у испитивању да ли доказивану чињеницу треба, према доказним разлозима, узети за постојећу.

Према расправном начелу, **доказују се само чињенице које су међу странкама спорне. Не доказују се чињенице које је странка признала пред судом у току парнице, односно чињенице које није оспорила (члан 230. став 1).** Новина у закону је могућност не само изричитог већ и прећутног и конклюдентног начина признања чињенице. **Предмет признања је увек чињеница у погледу које терет доказивања лежи на противној странци.** Суд може одлучити да се доказују и признате чињенице, ако сматра да странка њиховим признањем иде за тим да располаже захтевом којим не може располагати (члан 230. став 2). **Не доказују се чињенице које су општепознате (члан 230. став 4).** То је, пре свега, она која је позната сваком просечном човеку или знатном броју људи, у целој земљи (догађај о коме пише штампа) и догађаји локалног значаја (саобраћајни прекид у одређеном трајању на одређеној деоници пута). **У парници не могу бити оспорене чињенице утврђене правоснажном осуђујућом пресудом кривичног суда уколико образују битна обележја кривичног дела за које је изречена пресуда.**

Постоје случајеви у којима је суд дужан да утврђује постојање спорне чињенице, али не изводи доказе или не изводи све који су му на располагању. То могу бити следеће правне ситуације:

– **То је ситуација када треба утврдити износ штете, али нема доказа о њеној висини; тада суд одмерава износ по слободној оцени (члан 232).** Смисао ове одредбе је да оштећени не буде одбијен због тешкоће доказивања висине штете. Примена поменутог правила има места само у погледу износа штете, а не и у погледу права на накнаду, односно основа одговорности. Суд је овлашћен да одмери обим чинидбе по слободној оцени и у другим случајевима у којима је тужба усмерена на новчани износ или одређену количину заменљивих ствари. Обавеза суда је да одлуку у том делу образложи.

– **Наредна ситуација је када суд одустане од извођења доказа ако странка не положи предужам за трошкове који ће извођењем тог доказа настати (члан 152. став**

4), као и када предлог за извођење доказа није дат у складу са временским оквиром, тј. извођење тог доказа није предложено на припремном рочишту, тј. првом рочишту за главну расправу, уколико припремно рочиште није одржано, а током трајања поступка странка није учинила вероватним да предложени доказ није могла раније предложити.

Суд ће одбити извођење доказа ако је, на основу оних који је извео, стекао уверење тако да може донети одлуку по захтеву странака. Ово произлази из одредбе члана 8. ЗПП да суд одлучује по свом уверењу, на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно, свих доказа као целине и на основу резултата целокупног поступка, које ће чињенице узети као доказане.

Истиче се мишљење да странка не може доказивати негативне чињенице (*affirmanti incumbit probatio, non neganti*). Терет доказивања позитивне спорне чињенице је на противној страни, јер свака странка сноси терет доказивања чињенице која њој по материјалном праву иде у прилог. Правилна примена правила о терету доказивања налаже да је странка која тврди да постоје позитивне чињенице које искључују негативне чињенице, дужна да их докаже. Из напред наведеног **следи да када тужилац тврди да му нешто није плаћено не може на њему да буде терет доказивања, већ је на противној странци терет доказивања чињенице да је тужени то платио тужиоцу, па самим тим да не дугује накнаду.**¹⁸

Ако суд на основу изведених доказа (члан 8) не може са сигурношћу да утврди неку чињеницу, о постојању чињенице примениће правила о терету доказивања (члан 231). Странка која тврди да има неко право сноси терет доказивања чињенице која је битна за настанак или остваривање права, ако законом није другачије прописано (члан 231. став 2). Странка која оспорава постојање неког права сноси терет доказивања чињенице која је спречила настанак или остваривање права или услед које је право престало да постоји, ако законом није другачије прописано (члан 231. став 3).

Овде садржано опште правило о субјективном терету доказивања трпи одређене изузетке, што је прописано појединим законима (Закон о спречавању злостављања на раду, Закон о забрани дискриминације, Закон о облигационим односима у члану 154. код претпостављене кривице).

Уколико се тужбени захтев односи на потраживање по основу издате менице, ради се о меничном спору, те је суд дужан да примењује одредбе Закона о меници ("Службени лист СРЈ" бр. 46–96), водећи рачуна да одредбе тог закона представљају специјалне одредбе у односу на одредбе ЗПП, што се посебно односи на одредбе о терету доказивања. Наиме, меница је строго формална хартија од вредности, те се код менице претпоставља да је воља њеног издаваоца управо она која је написана у меничном писмену, те када издавалац меницу преда "бланко" потписану постоји законска претпоставка да је ималац менице био овлашћен да попуни све остале битне меничне елементе. Стога, **да не би дошло до наплате, менични дужник мора доказати несавесност имаоца менице, односно злоупотребу тзв. "бланко" менице, тј. да оно што је написано у меничном писмену не представља вољу њеног издаваоца.** Терет доказивања чињеница о томе да воља издаваоца није онаква како у меничном писмену стоји увек је на меничном дужнику, а не на имаоцу менице, односно

¹⁸ Привредни Апелациони суд – Саветовање привредних судова Републике Србије, Златибор, септембар 2016.

менични дужник треба да докаже постојање злоупотребе менице и све елементе у којима се та злоупотреба огледа.¹⁹

Докази се изводе на главној расправи, у складу са временским оквиром. **Тужилац треба да пружи или предложи доказе на чињеничне наводе већ у тужби, а тужени у одговору на тужбу.** Странке могу предложити извођење доказа и усмено на припремном рочишту, односно првом рочишту за главну расправу, ако припремно рочиште није одржано.

Докази се изводе на главној расправи, на рочишту које је одређено за тај доказ, у складу са временским оквиром. Извођењу доказа претходи доношење решења. Предложене доказе који нису од значаја за одлучивање суд одбија решењем, које мора бити образложено. Против решења којим се одређује или одбија извођење доказа није дозвољена посебна жалба. **Суд није везан за своје решење о извођењу доказа и може одустати од извођења неког од доказа.**

Суд може одлучити да се одређени докази изведу пред замољеним судом. Записници о изведеним доказима пред замољеним судом прочитаће се на главној расправи (члан 233. став 2). Замолница за извођење доказа садржи податке из предмета, тј. описано стање ствари према току главне расправе и посебно наведене околности о којима ће се приликом извођења доказа нарочито водити рачуна. О рочишту за извођење доказа пред замољеним судом обавестиће се странка (члан 233. став 4). **Одсуство обе странке са рочишта пред замољеним судом не води одлагању, већ одржавању рочишта.** Замољени суд, приликом извођења доказа, има сва овлашћења која има суд када се докази изводе на главној расправи (члан 233. став 5). Против решења суда којим се извођење доказа поверава замољеном суду није дозвољена посебна жалба (члан 233. став 6).

Уобичајено је да се **доказна средства деле на лична** (сведоци, вештаци и странке) и **стварна доказна средства** (исправе и предмети увиђаја). С тим у вези, с обзиром на њихов однос према чињеници о којој пружају одређену информацију, доказана средства могу бити непосредна и посредна.

¹⁹ Решење Вишег суда у Новом Саду Гж.1257–2014, Билтен Вишег суда у Новом Саду бр. 6–2015.

2. ДОСТАВЉАЊЕ

Правилна и успешна достава током парничног поступка је од великог утицаја на сам ток поступка, његово брзо ефикасно спровођење и окончање. Успешна достава има директног утицаја на дужину трајања судског поступка, те правила судске доставе треба познавати и користити их на најцелисходнији начин, како би се судски поступак окончао у примереном року. Свака парница почиње достављањем тужбе туженог на одговор. Може се рећи да се свака парница и сваки парнични поступак окончавају неком од достава, било другостепене одлуке, било достављањем одлуке по ревизији. Закон о парничном поступку у глави 11. у одредбама 128–149. регулише питања доставе.

Када је реч о судској достави потребно је, пре свега, указати ко све може вршити доставу, указати на посебна правила, у зависности од тога ко је прималац и, свакако, објаснити правила личне и неличне доставе.

КО ВРШИ ДОСТАВУ?

Закон даје могућност да се достава може извршити: 1) непосредно у суду, 2) преко поште, 3) преко лица регистрованог за обављање послова доставе, 4) преко лица

запосленог у суду, 5) преко других државних органа, 6) преко лица са јавним овлашћењима, или 7) преко других лица одређеним посебним прописима. **Сва наведена лица поступак доставе морају вршити на начин и по правилима које прописује Закон о парничном поступку.**

Учесници у поступку могу писмено које је њима упућено да преузму непосредно у суду, када сазнају да им је неко писмено упућено, али да није уручено, или када пре упућивања писмена они приступе у суд и преузму писмено. С друге стране, **достава у суду може бити један добар начин да се реши проблем неуспелих достава.** Када некоме од учесника у поступку није могла бити извршена успешна достава на адреси која је суду позната, а суд још увек није извршио проверу пријаве пребивалишта, односно боравишта код надлежног органа, те не може поступити у складу са чланом 140. или 141, **а суду је познато да ће учесник у поступку приступити у суд на неко рочиште или главни претрес у неком од других предмета, суд може преко лица запослених у суду, у овој ситуацији преко судског достављача, извршити доставу непосредно пре одржавања или након одржавања тог рочишта, односно главног претреса.** Лице које врши доставу у овој ситуацију може бити запослено у писарници – референт, записничар или сам судија. Како би се обезбедио доказ о извршеној достави може се попунити доставница или сачинити службена белешка, у којој ће се констатовати да је извршена достава и тачно навести шта је све достављено и ком од учесника у поступку. У службеној белешци може се констатовати и евентуална промена саме адресе пребивалишта или боравишта учесника у поступку, што је представљало разлог неуспеле доставе.

Као други начин доставе, а који је свакако најзаступљенији, јесте **достава преко поште.** Највећи број достава изврши се или се покуша извршити преко поште, и у судовима у којима не постоји посебна доставна служба представља једини начин доставе, не узимајући у обзир државне органе који у одређеним случајевима могу извршити доставу. Један од проблема доставе преко поште може представљати чињеница да поштар врши доставу не само за потребе парничног поступка већ за потребе кривичног поступка, прекршајног поступка, управног поступка, многих управних ствари. Правила ових судских и управних поступака донекле су иста, а у многим детаљима различита, те могу представљати разлог неуспешне доставе. **Треба указати и на чињеницу да сама повратница није усклађена са одредбом из чл. 140. и 141. ЗПП,** тако да се достава од стране поштара не може извршити у складу с овим правилима. Проблем са неефикасношћу и неажурношћу доставе путем поште у појединим случајевима може се решити упућивањем дописа управнику поште. У овом посебном допису, који се доставља уз повратницу, може се скренути пажња на правила судске доставе, на обавезу да поштари изврше судску доставу у складу са законом и свакако треба да садржи упозорење да се, у складу са Законом о парничном поступку, због ометања доставе, може изрећи и новчана казна свима који ометају доставу, па и самом достављачу, односно поштару.

Закон прописује могућност да се, поред поште, ангажују и **лица регистрована за обављање послова достављања.** У пракси судови су ангажовали различите организације које се баве доставом (ДХЛ, Федекс и сл.), како би се достава извршила у иностранству. Наравно, у овим ситуацијама цена доставе далеко превазилази цену услуге коју суд плаћа пошти за вршење доставе, те је **неопходно контактирати са самим парничним странкама, како би се изјасниле да ли прихватају да се достава изврши на овај начин,** а онда би свакако требало наложити да изврше и уплату

трошкова за овај вид доставе. У овом случају потребно је странке позвати посебним дописом и упознати их са постојањем ове могућности, упутити их да сами изаберу лице регистровано за обављање послова доставе, да изврше уплату трошкова, те ће након тога суд позвати лица овлашћена за послове доставе, како би у суду преузели писмена која треба доставити. Веома је важно лицима овлашћеним за послове доставе, иако су многа од њих имала прилику да сарађују са судом, указати на потребу да доказ о извршеној достави врате у писменом облику у суд, како би суд имао доказ о извршеној достави. У досадашњој пракси регистрована лица за обављање послова доставе разумела су потребу суда и достављала су доказе о извршеној достави, иако је то у неким случајевима излазило из њихове редовне процедуре. Свакако, уколико се достава врши и преко ових лица потребно је водити рачуна да се та достава изврши у складу са правилима ЗПП.

Закон прописује да се достава може извршити и преко државних органа. У пракси се оваква достава врши лицима која се налазе у притвору или у установама за извршење заводских санкција, преко управа тих установа. Поред тога, достава у иностранство врши се преко дипломатско-конзуларних представништава Републике Србије. Поред доставе преко државних органа, послове доставе могу вршити и лица са јавним овлашћењима, што оставља доста простора да се у решавање проблема неефикасне судске доставе укључе и друга лица. Треба поновити да су сва наведена лица која закон овлашћује да могу вршити судску доставу дужна да, независно од њихових правила, поступака и процедура, приликом вршења доставе за потребе парничног поступка, придржавају одредаба Закона о парничном поступку и врше доставу у складу с овим законом. Због тога је препоручљиво да се ова правила јасно назначе у допису који им се шаље, уз писмено које треба да доставе.

Ради решавања питања ефикасне судске доставе **судије су се ослањале, и још увек то чине, на органе полиције како би извршиле доставу.** Закон изричито прописује да су надлежни органи полиције дужни да, на захтев суда, помогну приликом обављања послова достављања, али полиција није наведена као орган који може вршити доставу. Међутим, **сматрамо да полиција као посебан државни орган може, поред помоћи у извршењу доставе, и сама извршити доставу.** У пракси је било случајева да полицијски службеници, у ситуацији када им суд проследи доставинцу са свим предметима доставе, одбије да изврши доставу и писмена врати у суд, с образложењем да полиција није у обавези да врши доставу за потребе парничног поступка. Како би се превазишла оваква ситуација и како би се у потпуности обезбедило поступање полицијских службеника у складу са прописима који регулишу њихов рад, **суду стоји на располагању могућност да од полиције затражи да изврши проверу чињенице сталног становања, односно привременог боравка на адреси која је суду позната, односно на адреси на којој је то лице евидентирано.**²⁰ У овој ситуацији суд може, поред захтева да се изврши провера чињеница о сталном становању, одредити да ли ће полицијски службеник приликом провере ове чињенице о сталном становању вршити доставу писмена лицу за које се и тражи провера наведене чињенице. Могућност достављања од стране полиције посебно треба разматрати у ситуацији када се достава врши након 22.00 часа, у ситуацији када је поштар, односно радник доставне службе већ покушавао доставу и наилазио на неадекватно реаговање лица којима се достава треба извршити.

²⁰ Члан 18. Закона о пребивалишту и боравишту грађана ("Службени гласник РС", бр. 87/2011).

Сва лица која врше доставу, односно запослени код лица којима закон даје могућност да врше судску доставу, дужни су да на захтев лица коме се достава врши докажу својство лица овлашћеног за достављање, што у пракси значи да су дужни да покажу одговарајућу службену легитимацију и на тај начин се легитимишу. С друге стране, и лице коме се треба извршити достава, као и сва лица која достављач затекне на месту на коме треба да се изврши достава, дужна су да на захтев достављача пруже податке о свом идентитету. Треба напоменути да достављачи немају овлашћења каква имају полицијски службеници за утврђивање и проверу идентитета лица (чл. 77. и 76. Закона о полицији), односно да нису овлашћени да их легитимишу, већ само да затраже податке о њиховом идентитету. У пракси се појавио проблем, јер не постоје никакве мере принуде којима би се обезбедило да затечено лице запосленима у суду, односно судским достављачима, пружи податке о свом идентитету. Наведена лица не могу да провере да ли је лице које је затечено на адреси доставе, лице коме се достава има извршити, или не могу проверити да ли је у питању одрасли члан домаћинства. Ове околности могу отежавати поступање наведених лица у поступку доставе.

Поред напред наведених лица, **Закон оставља могућност да, у оним случајевима када се не ради о личној достави, саме странке размењују поднеске и друга писмена.** Ови поднесци се, пре свега, морају упућивати **благовремено**, у складу са Законом о парничном поступку, односно морају бити упућени 15 дана пре одржавања рочишта. Такође, **страна која је непосредно другој страни упутила поднесак дужна је да, приликом достављања тог поднеска суду, достави доказ да је извршила доставу супротне стране.** У пракси овај доказ може представљати повратница (розе повратица), на којој постоји доказ да је супротна страна примила поднесак. **Није довољно да само постоји доказ да је поднесак или друго писмено послато препоручено другој страни.**

КОМЕ СЕ ДОСТАВА ВРШИ?

Када је реч о **физичким лицима**, достава се врши пре свега на адреси која је означена у тужби. Уколико достава није успешно обављена на овој адреси, суд ће по службеној дужности (члан 143) проверити код надлежног органа адресу **пребивалишта и боравишта.** Након добијања извештаја од МУП о пријављеном пребивалишту или боравишту, **извршиће доставу на адреси на којој је то лице званично пријављено код МУП.** Пожељно је, а у многим случајевима и нужно, да суд ради провере пребивалишта или боравишта МУП-у достави и **јединствени матични број грађана** или друге податке (име оца, другу познату адресу итд.), како би се добили тачни подаци. Постојање јединственог матичног броја у тужби није услов за пуноважност саме тужбе, али уколико у тужби није наведен ЈМБГ, а након добијања извештаја од МУП да се не може прихватити адреса пребивалишта или боравишта за дато лице, суд треба да наложи тужиоцу да достави матични број туженог, како би суд могао извршити проверу пребивалишта, односно боравишта. У овој ситуацији, уколико тужилачка страна не достави матични број нити друге наведене податке, односно уколико изјави да није у могућности да их прибави, туженом ће се поставити привремени заступник, јер се тужба не може одбацити због тога што тужилац није доставио ове податке, зато што исти уживају законску заштиту као подаци о личности, до којих физичка и приватна правна лица најчешће нису у могућности да дођу, односно они су им недоступни. У том случају може се одбацити тужба само ако је поднета од државног органа или организације, органа локалне самоуправе или неког лица које врши јавна овлашћења.

Посебно треба указати на ситуацију када је дошло до **пасивизације пребивалишта**. У складу са чланом 18. Закона о пребивалишту и боравишту грађана, надлежни орган, односно припадници полиције врше проверу чињенице сталног становања, односно привременог боравка одређеног лица на адреси на којој је пријављено. **Уколико се провером на терену од стране полицијских службеника утврди да лице не живи на адреси на којој има пријављено пребивалиште, односно боравање – врши се пасивизација пребивалишта.** Лице коме је извршена пасивизација пребивалишта дужно је да пријави пребивалиште, а уколико то не учини – то ће урадити надлежни орган. У пракси у многим случајевима органи МУП извршавају пасивизацију, али не врше утврђивање пребивалишта, тј. не обавештавају суд да је дошло до пасивизације, али да није одређено друго пребивалиште за то лице. У овој ситуацији суд не може сматрати да је реч о тачној адреси, те се не може извршити достава у складу са чл. 140. и 141. ЗПП. У овој ситуацији потребно је да суд све ове чињенице предочи тужиоцу и наложи му да изврши уплату предујама трошкова за постављање привременог заступника, с обзиром да је пребивалиште, односно боравање туженог непознато. Уколико се не уплате трошкови на име предуја трошкова привременог заступника, суд ће одбацити тужбу.

Достављање државним органима, органима аутономне покрајине или органима локалне самоуправе врши се предајом писмена у просторији за пријем писмена или писарници. У овом случају као дан достављања сматра се дан када је писмено предато одговарајућем органу.

Правним лицима достава се врши предајом писмена запосленом у правном лицу. Закон оставља могућност да се достава изврши **било ком запосленом** у правном лицу, независно да ли је запослени радно ангажован у одговарајућој служби пријема – писарници или сличној организационој јединици. У овој ситуацији свакако да је битно да се констатује ком лицу је извршена достава, односно да **лице у потпуности напише своје име и презиме** на повратници, односно доставници. Закон прописује да се за правна лица достава може извршити **и законском заступнику, и то да се достава изврши на адреси из Јавног регистра, односно на адреси његовог пребивалишта**, а израз "односно" у пракси треба тумачити као алтернативу између ове две адресе.

Када је реч о достави војним лицима, припадницима полиције и запосленима у сувоземном, речном, поморском и ваздушном саобраћају, Закон дозвољава могућност да се достава врши преко њихове команде, односно непосредног старешине или руководиоца. Превасходно, закон дозвољава вршење доставе на овај начин када је реч о позивима, и то не као искључиви начин вршења доставе. Уколико је неуспела достава на адреси из тужбе, а достава се треба извршити лицу из групе наведених професија, сврсисходно је покушати да се достава позива изврши на овај начин. Свакако, и у овој ситуацији суд може извршити проверу пребивалишта, односно боравишта код МУП и може вршити доставу на адресу коју добије по извештају МУП. **Такође, када је реч о војним лицима, оставља се могућност да им се може вршити достава не само позива већ и осталих писмена, преко команде, односно непосредног старешине.** И у овој ситуацији треба водити рачуна да ли је реч о писменима која се достављају лично, односно нелично, и у складу с тим треба попунити доставницу за лично достављање. У овој ситуацији достава се врши на тај начин што се доставница попуни на исти начин како се попуњава када доставу врши радник доставне службе суда, затим се доставница споји са писменима која се упућују војном лицу, заједно са свим прилозима која се достављају и уз посебан допис са

налогом да се изврши достава, уз објашњење да ли је реч о личној или неличној достави и о начину на који се врши достава, у зависности од ова два вида доставе, и обавезно уз напомену да се попуњена доставница након покушаног, односно извршеног достављања врати суду. Сва ова писмена упућују се команди, односно непосредно старешини руководиоцу, који заправо врше доставу на начин како су поучени у допису суда.

Закон има и посебна правила која се односе на достављање у иностранству, независно од тога да ли се достава врши физичком или правном лицу или страном држављанину који ужива имунитет. У свим овим случајевима достава се врши дипломатским путем. Достава дипломатским путем подразумева да се суд обраћа Министарству правде Републике Србије, са захтевом да се изврши достава дипломатским путем, уз ознаке коме се достава врши и у којој држави (прилог број -). Закон дозвољава могућност да се међународним уговором или посебним законом предвиде правила да се достава врши директно између суда Републике Србије и физичког или правног лица из иностранства (прилог број -). **Када је реч о држављанину Републике Србије коме се достава треба извршити у иностранству, закон дозвољава могућност да се достава врши преко надлежног конзуларног представништва или дипломатског представништва Републике Србије која врши конзуларне послове у страној држави,** што свакако може представљати олакшицу за поступање судова. Треба имати у виду чињеницу да дипломатска и конзуларна представништва Републике Србије, по правилу, постоје углавном у већим градовима у иностранству, те да се достава може извршити на овај начин само у ситуацијама када у тим градовима бораве лица којима се врши достава. Ова достава није толико брза као редовна достава путем поште. **Из тог разлога Закон прописује могућност да се достава домаћим држављанима, која треба бити извршена у иностранству, може извршити преко правног лица, међународно регистрованог за обављање послова достављања на начин како је то наведено у једном од претходних одељака.**

Уколико правно лице коме је седиште у иностранству, има представништво у Републици Србији, достава се може извршити и у самом представништву. У овој ситуацији када се достава врши у представништву у Републици Србији треба имати у виду и одредбе које се односе на достављање правним лицима у Републици Србији.

Лицима лишеним слободе достава се врши преко завода за извршење кривичних санкција. До податка да се одређено лице налази на издржавању заводске санкције суд може доћи из саме тужбе, из навода тужиоца или током трајања поступка у фази провере самог пребивалишта. Уколико током поступка суд дође до сазнања да се одређено лице налази на издржавању заводске санкције, а нема сазнања у којој установи, потребно је да се обрати Министарству правде – Сектору за извршење заводске санкције или затражи податак у којој се од заводских установа то лице налази. Након добијања података суд ће писмено које треба да се достави упутити преко управе завода, а управу ће обавестити да је потребно да се доставница за лично достављање, након извршене доставе, попуњена врати суду.

Достављање законским заступницима, пуномоћницима и адвокатима.

Уколико странка има законског заступника, независно од тога да ли је реч о законском заступнику правног лица или је реч о физичким лицима који имају законског заступника, (малолетна лица или лица лишена неограничене пословне способности)

достава ће се вршити законском заступнику. Закон дозвољава могућност да се посебним законом пропише и другачија ситуација, односно да се пропишу случајеви у којима ће се, и уколико странка има законског заступника, достављање вршити лично странци.

Када је реч о достављању пуномоћницима из реда адвоката закон прописује да се достава може извршити и предајом писмена лицу које ради у његовој адвокатској канцеларији. Уколико адвокат делатност обавља у стану, односно уколико је адвокатска канцеларија регистрована на адреси његовог стана, достава се може извршити и предајом писмена одраслом члану породичног домаћинства.

Ако странка има више законских заступника, односно пуномоћника, довољно је да се достава изврши једном од њих. Уколико странка ангажује адвокатску канцеларију и у пуномоћју овласти поименично све адвокате из те канцеларије, довољно је да доставу преузме било ко од адвоката наведених у пуномоћју.

Када је реч о достави адвокату и правним лицима може се поставити питање да ли је **необходно да, поред потписа лица овлашћеног за пријем, треба да се отисне и печат правног лица, односно адвокатске канцеларије. У складу са Судским пословником, достава је пуноважна и уколико није стављен печат поред наведеног лица. У пракси – поштари, односно судски достављачи требало би да, поред потписа лица које је преузело пошиљку, наведу његово својство, односно да ли је реч о запосленом у правном лицу, законском заступнику, одраслом члану домаћинства или је писмено лично примило лице коме је оно било упућено.**

Судски преградак.

Достављање писмена правним лицима и адвокатима може се вршити у суду полагањем писмена у посебан преградак. Преградак се отвара по одлуци председника суда, а на захтев адвоката, односно правног лица. **Када је отворен преградак достављање врши овлашћено лице суда остављањем писмена у преградак, а адвокат односно овлашћени представник правног лица преузима писмена из судског преградка. Писмо из преградка може преузети и лице које је запослено у адвокатској канцеларији, уколико га за то адвокат овласти. Битно је напоменути да, приликом преузимања писмена из судског преградка, морају да се преузму сва писмена која су у преградак положена. Такође, прописана је и обавеза адвоката, односно овлашћеног представника правног лица да писмено из преградка преузима у року од осам дана од дана полагања у судски преградак. Уколико писмено не буде преузето у наведеном року достава се врши истицањем на огласну таблу суда, и тада се достава сматра извршеном по истеку рока од осам дана од дана истицања писмена на огласној табли суда.**

Време и место доставе.

Када је реч о времену, односно делу дана у коме се може извршити достава, **закон прави разлику, у зависности од тога да ли се достава врши у стану, на радном месту или у суду:**

- када се достава врши у стану може се вршити само у периоду од 07.00 до 22.00 сата;
- када се врши на радном месту може се извршити сваког дана, али само у радно време;
- у суду се достава може извршити када се лице коме се достава треба извршити

затекне у суду или када га суд због достављања позове. Свакако, достава се врши само у радно време суда.

Дакле, достава се може извршити само на радном месту, у стану лица коме се достава треба извршити, или у суду у време како је то напред наведено, с тим што се достава може извршити и у друго време и на другом месту на основу посебне одлуке суда. У овом случају достављач је дужан да, уколико лице коме се достава врши то захтева, покаже посебну одлуку о времену и месту доставе. Ова посебна одлука доноси се у форми решења. У овом решењу суд одређује у које време и на којем месту се достава има извршити.

Сама правила судске доставе разликују се у погледу тога да ли је реч о личној достави, односно достави која се мора извршити лично лицу коме је писмено упућено или се ради о тзв. неличној достави, која се може извршити и неком од одраслих чланова домаћинства, колегама, односно комшијама.

Закон прописује да се тужба, решење о платном налогу, пресуда, решење против кога је дозвољена посебна жалба и правни лек достављају лично странци, односно законском заступнику или пуномоћнику саме странке. Приликом достављања ових писмена достављач, односно позивар, уколико затекне лице коме се има извршити достава, предаје писмено овом лицу, а лице коме се врши лична достава дужно је да попуњену доставницу или повратницу потпише и писаним словима напише датум пријема. **Важно питање код доставе је како ће поступати судски достављач у ситаацији ако се лице коме се достава има извршити не затекне на месту где се достава треба извршити.** Суштинска разлика између личне и неличне доставе је начин на који је ово питање решено.

Када је реч о личној достави закон прописује да, уколико се лице не затекне тамо где се достава треба извршити, достављач остави обавештење да се писмено може преузети у суду у року од 30 дана од покушаја достављања. Достављач на повратници, односно на доставници, бележи дан и час када је покушана достава, адресу на којој је покушана достава, те повратницу или доставницу враћа у суд. Обавештење да је достава покушана у суду се здружава у списима предмета, а сама доставница са писменима којима се има доставити истиче се на огласну таблу суда. **Протеком рока од 30 дана од дана када је покушано достављање сматраће се да је достава уредно извршена.** Да би се на овакав начин поступало неопходно је да је адреса лица коме се достава врши тачна. Након усвајања важећег Закона о парничном поступку, који је умногоме изменио правила доставе, нарочито у ситуацији када се лице којем се достава има извршити не затекне на месту извршења доставе, јавила су се спорна питања. Једно од важнијих је питање шта се подразумева под тачном адресом. Како је напред наведено, судска достава се, пре свега, покушава на адреси која је назначена у самој тужби. Уколико суд није у могућности да уручи писмено на тој адреси, суд је дужан да по службеној дужности прибави адресу пребивалишта, односно боравишта странке којој писмено треба лично да се достави, у складу са одредбама закона. **По садашњој пракси Вишег и Апелационог суда у Београду, тачном адресом сматра се она адреса на којој лице коме се има извршити достава има пријављено пребивалиште, односно боравиште, и ако се то лице не затекне на тој адреси.** Ова адреса сматра се тачном адресом и у ситуацији када се утврди, од стране судских достављача или поштара, да је нпр. лице отуђило непокретност, да се одселило и да ту више не живи, да је у неком периоду ту живело као подстанар и имало пријављено

пребивалиште, или у сличним ситуацијама. С друге стране, не може се као тачна адреса прихватити адреса коју је суд прибавио од стране надлежног органа МУП о пријави пребивалишта или боравишта, уколико је МУП поступајући у вези са чланом 18. Закона о пребивалишту и боравишту извршио пасивизацију пребивалишта. У случају да се изврши пасивизација пребивалишта надлежни службеници МУП дужни су да утврде пребивалиште тог лица. Уколико они на тај начин нису поступили то лице треба се сматрати лицем непознатог пребивалишта или боравишта, и тада је потребно поставити привременог заступника. Дакле, последња позната адреса на којој је лице пријављено не може се сматрати тачном адресом и не могу се применити правила личне доставе из члана 141. ЗПП у случају када је дошло до пасивизације пребивалишта.

Одредбом члана 131. став 1. ЗПП, предвиђено је да се достављање физичким лицима врши на адресу која је означена у тужби, односно на адресу пребивалишта или боравишта уписану код органа надлежног за вођење евиденције о личним картама.

Одредбом члана 141. став 2. ЗПП предвиђено је, ако се лице коме се писмено мора лично доставити не затекне тамо где се достављање треба извршити, под условом да је адреса тачна, да ће достављач оставити обавештење да се писмено може преузети у суду у року од 30 дана од дана покушаног достављања. У том случају копија писмена истиче се и на огласној табли суда.

Одредбом члана 9. Закона о пребивалишту и боравишту грађана предвиђено и је да је грађанин дужан да надлежном органу пријави своје пребивалиште у року од осам дана од дана настањења на адреси на којој пријављује пребивалиште.

Одредбом члана 15. Закона о пребивалишту и боравишту грађана предвиђено је да је грађанин дужан да пријави боравиште надлежном органу по месту боравишта у року од осам дана од дана доласка у место боравишта.

Одредбом члана 18. Закона о пребивалишту и боравишту грађана предвиђено је да, на захтев суда, органа државне управе, другог органа или организације, као и другог правног или физичког лица које има оправдан правни интерес, надлежни орган врши проверу чињенице сталног становања, односно привременог боравка на адреси на којој је грађанин пријавио пребивалиште, односно боравиште.

Ако утврди да грађанин не станује на адреси на којој има пријављено пребивалиште, односно боравиште, или ако утврди да је приликом пријаве пребивалишта, односно боравишта дао неистините податке, надлежни орган доноси решење којим пасивизира адресу пребивалишта, односно боравишта. Пошто је надлежни орган пасивизирао адресу пребивалишта, односно боравишта, грађанин који живи на територији Републике Србије дужан је да пријави пребивалиште и адресу на којој станује у року од осам дана од дана пријема решења из става 2. овог члана. Ако грађанин не пријави пребивалиште на начин предвиђен у ставу 3. овог члана надлежни орган му утврђује пребивалиште у складу са чланом 11. став 2. овог закона.

Међутим, МУП не ради увек пасивизацију адресе. Пошто је, у смислу одредбе члана 131, предвиђено да се достављање физичким лицима врши на адресу која је означена у тужби, односно на адресу пребивалишта или боравишта уписану код органа *надлежног за вођење евиденције о личним картама*, те како та адреса није ничим

промењена (ако нема пасивизације), чини се да би се могла применити одредба члана 141. ЗПП. Уколико би се другачије тумачило бојим се да не би било никаквог смисла за постојање одредбе члана 141.

Када је реч о достави осталих писмена, а то су решења против којих није дозвољена посебна жалба на достављање дописа, обавештења, позива од стране суда – достава се врши под такозваним правилима неличне доставе из члана 140. ЗПП. Како је већ наведено, у ситуацији када се лице коме се достава треба извршити затекне на адреси, достава ће се извршити том лицу уз евидентирање датума и потпис тог лица. Уколико се лице коме се достава треба извршити не затекне у свом стану, достава ће се извршити предајом писмена неком од његових одраслих чланова домаћинства, које је дужно да писмено прими. Такође, уколико се достава врши на радном месту, а то лице се не затекне тамо – достава ће се извршити лицу које ради на истом месту, под условом да оно пристане да прими писмено. Из наведених правила произлази да одрасли члан породичног домаћинства не може да одбије пријем писмена, док се достава лицу које ради на истом месту може извршити само уз његов пристанак. Уколико се нико не затекне у стану или на радном месту на коме се достава треба извршити, или одрасли члан домаћинства одбије да прими писмено, или лице које ради на истом месту такође одбије да прими писмено, достава ће се извршити прибијањем писмена на врата стана или просторије правног лица и тиме се сматра да је достава извршена. У овој ситуацији достављач, односно позивар, врши попуњавање доставнице, односно повратнице, навођењем разлога због којих је извршено прибијање, и констатује дан и час када је прибијање извршено.

Странке и заступници дужни су да одмах обавесте суд о промени адресе, и то током целог поступка, све док поступак правоснажно не буде окончан. Уколико они то не учине суд ће одредити да се сва даља достављања у парници за ту странку врше истицањем писмена на огласну табу суда. У овој ситуацији достава се сматра извршеном по протеку рока од осам дана од дана истицања на огласну табу суда. Дакле, у свим оним ситуацијама у којима се повратница, односно доставница вратила са назнаком да је прималац одсељен или да је непознат на датој адреси, суд ће одредити да се сва писмена за ту странку достављају истицањем на огласну табу суда. Суд на овај начин не може поступити у ситуацији када се туженом, на почетку самог поступка, тужба доставља на одговор, односно када му се шаље позив за прво рочиште за главну расправу, када је потребно поступити по правилима која су дата у одељку у коме је било речи о томе коме се врши достава. Уколико је макар једна достава странци била успешна, а након тога у даљем току поступка се утврди да странка није обавестила суд о промени адресе, суд ће одлучити да се сва достављања врше преко огласне табле суда. У овој ситуацији писмено које се доставља одмах се качи на огласну табу суда, не покушава се достава, нити се оставља било какво обавештење.

Дакле, суд није у обавези да врши проверу пребивалишта или боравишта за странку која је током трајања поступка постала непозната на адреси на којој је претходно у току поступка уредно примала сва писмена, с обзиром да постоји обавеза парничних странака да о свакој промени адресе обавештавају суд. Када је реч о пуномоћницима не постоји законска обавеза да они обавештавају суд о промени њихове адресе.

Уколико пуномоћник, односно пуномоћник за пријем писмена не обавести суд да је дошло до промене адресе, и то до правоснажног окончања поступка – достава ће

се вршити као да пуномоћник није ни постављен, односно достава ће се вршити директно странци у поступку. Напред наведена правила која се односе на обавезу парничних странака и затупника, као и адвоката, да обештавају суд о промени адресе, као и о последицама овог необавештавања, примењује се и у поступку по ванредним правним лековима.

Закон прописује још једну посебну обавезу за заступника, односно странке, уколико одсуствују дуже од 30 дана са адресе на којој је достава већ извршена – у тој ситуацији дужни су да о овом одсуству обавесте суд и да одреде пуномоћника за пријем писмена.

3. ПОЧЕТАК ПАРНИЦЕ

3.1. Одговор на тужбу

Суд у року од 15 дана од дана пријема тужбе у суд тужбу са прилозима доставља туженом на одговор (члан 296). Достављањем тужбе туженом започиње парница. Од тог тренутка потребна је сагласност туженог за преиначење и повлачење тужбе.

Након претходног испитивања тужбе, када се утврди да не постоји ниједна сметња за даљи ток поступка (неуредна тужба, ненадлежност, непостојање страначке способности и сл.), тужба се доставља туженом на одговор.

Правилна наредба треба да гласи:

"Тужбу са прилозима доставити туженом _____ из _____ на адресу _____". Искусном записничару довољно је написати: "Тужбу са прилозима доставити туженом".

Уз тужбу се обавезно доставља и упозорење, сходно члану 297. ЗПП. Приликом достављања тужбе на одговор суд је дужан да упозори туженог о последицама пропуштања достављања одговора на тужбу, на дужност обавештавања суда о промени адресе, као и на обавезу одређивања пуномоћника за пријем писмена. Уколико се тужени налази у иностранству, у договору са тужиоцем, тужба се доставља преко дипломатског представништва, што ће продужити ток поступка, или преко фирме која

се бави доставом пошилики, што је брже и једноставније за странку. Тада се туженом доставља и допис у коме му се налаже да одреди пуномоћника за пријем писмена, а све сходно члану 146. ЗПП.

Налог за одговор на тужбу треба да гласи:

У прилогу дописа достављамо Вам тужбу са прилозима тужиоца _____ из Београда, дана 23. 12. 2016. године са прилозима.

Обавештавамо Вас да сте, на основу члана 297. ЗПП ("Службени гласник РС" бр. 72/2011, који је ступио на снагу 01. 02. 2012. године), дужни да у року од 30 дана од дана пријема тужбе са прилозима, поднесете суду одговор на тужбу, у довољном броју примерака за суд и супротну страну.

Одговор на тужбу мора бити разумљив, да садржи све оно што је потребно да би се по њему могло поступити, а нарочито означање суда, име и презиме, пословно име привредног друштва или другог субјекта, пребивалиште или боравиште, односно седиште странака, њихових законских заступника и пуномоћника (ако их имају), предмет спора, садржину изјаве и потпис подносиоца, у смислу члана 98. ЗПП ("Службени гласник РС" бр. 72/2011).

Дужни сте да у одговору на тужбу истакнете све процесне приговоре (у погледу надлежности суда, међународне, стварне или месне, уредности, благовремености и дозвољености тужбе, страначке способности и уредности заступања, да ли по истом спору између истих странака већ тече парница, или је о истој ствари између истих странака већ правоснажно пресуђено, те о постојању правног интереса код тужбе за утврђење).

Дужни сте да се изјасните да ли признајете или оспоравате истакнути тужбени захтев. Ако оспоравате тужбени захтев – сматрате да није основан, дужни сте да истакнете и чињенице на којима заснивате своје наводе и доказе којима се утврђују те чињенице, а на основу члана 298. став 2. ЗПП ("Службени гласник РС" бр. 72/2011).

Уколико имате пребивалиште или боравиште, односно седиште у иностранству, дужни сте да у одговору на тужбу одредите пуномоћника за пријем писмена, а уколико не доставите суду ово обавештење заједно са одговором на тужбу, суд ће Вам поставити пуномоћника за примање писмена на основу члана 298. ст. 3. и 4. ЗПП ("Службени гласник РС" бр. 72/2011).

У случају да не спорите чињеничне наводе тужбе потребно је да се о томе посебно изјасните ради разматрања могућности доношења пресуде, без претходног заказивања рочишта, на основу члана 291. став 2. ЗПП ("Службени гласник РС" бр. 72/2011).

Уколико у законском року од 30 дана не поднесете одговор на тужбу или доставите неуредан одговор суд је овлашћен да донесе пресуду због пропуштања, којом ће усвојити тужбени захтев, у смислу одредбе члана 350. ЗПП ("Службени гласник РС" бр. 72/2011).

Чињенице и доказе који су изнети, односно предложени по завршетку припремног рочишта суд неће узети у обзир, осим ако странке учине вероватним да без

своје кривице нису могле да их изнесу, односно предложи на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу, ако припремно рочиште није одржано (члан 314. ЗПП, "Службени гласник РС" 72/2011).

Дужни сте да одмах обавестите суд о свакој евентуалној промени адресе до доношења одлуке којом се поступак правоснажно окончава, а у супротном суд ће одредити да вам се сва даља достављања у парници врше истицањем писмена на огласну таблу суда. Достављање се, у том случају, сматра извршеним по протеклу рока од осам дана од дана истицања писмена на огласну таблу суда (члан 144. ЗПП, "Службени гласник РС" 72/2011).

Председник већа – судија

Допис за именовање пуномоћника за пријем писмена треба да гласи:

Пред овим судом у току је парнични поступак по тужби тужиоца _____ против туженог _____ ради дуга.

ПОТРЕБНО ЈЕ, уколико не ангажујете пуномоћника да Вас заступа, да одредите пуномоћника за примање писмена у Републици Србији, и то у року од 30 дана од дана достављања овог дописа, а уколико не одредите пуномоћника за пријем писмена суд ће Вам поставити истог на Ваш трошак.

СУДИЈА

3.2. Мериторно одлучивање ван расправе

Након достављања одговора на тужбу, уколико се утврди да тужени не спори чињенице, већ само права, суд може донети и пресуду ван рочишта, сходно члану 291. ЗПП, и уколико не постоји ниједна друга сметња за доношење одлуке. То је обично случај у тзв. типским предметима, где није потребно вештачење за утврђивање висине тужбеног захева и када и сам тужени предложи доношење овакве пресуде ради уштеде трошкова, али и у другим предметима у којима чињенице нису спорне.

То, такође, може бити случај и код сложенијих предмета када тужени не оспори ниједну чињеницу наведену у тужби, али оспори тужбени захтев, односно истакне да му на основу таквих чињеница припада одређено право, односно да тужиоцу не припада одређено право. Тада се доноси пресуда ван расправе, која мора садржати све елементе као и пресуда која је донета након закључене расправе, с тим што се у њој суд мора позвати и на члан 291. ЗПП. Ова одредба може се применити и када тужени призна тужбени захтев, ако се ради о недозвољеном располагању у смислу члана 3. став 3. ЗПП, када суд доноси пресуду којом одбија тужбени захтев.

У одговору на тужбу тужени може признати тужбени захтев и такво признање мора бити јасно и категорично. Уколико признаје чињеничне наводе – онда се може донети мериторна пресуда ван расправе. Уколико из садржине одговора на тужбу произлази да

тужени признаје тужбени захтев, али се то јасно не означава, суд ће га позвати да се о овоме изјасни и уколико ипак не признаје тужбени захтев онда ће му наложити да јасно наведе шта све оспорава и које доказе предлаже да се изведу.

У интересу туженог јесте да да детаљан одговор на тужбу, за шта га овлашћује ЗПП, тако да тужени прво мора јасно и недвосмислено навести да ли признаје или оспорава тужбени захтев. Уколико оспорава тужбени захтев одговор на тужбу мора да садржи и чињенице на којима тужени заснива своје наводе, као и доказе којима се те чињенице утврђују. Уколико тужени има пребивалиште, односно боравиште, тј. седиште у иностранству дужан је да у одговору на тужбу одреди пуномоћника за пријем писмена. Уколико то тужени не учини, односно не достави суду обавештење заједно са одговором на тужбу које лице је одредило као пуномоћника за пријем писмена, суд ће му оваквог пуномоћника сам поставити и о томе обавестити туженог. Наравно, ово све у ситуацији када тужени није одредио пуномоћника који ће га заступати у парници.

Често се дешава да се из тужбе, а затим и из одговора на тужбу, не види јасно око чега се странке споре, а поготово које су чињенице битне и спорне, јер су и тужба и одговор на тужбу често штур и не дају праву слику спора између странака, па се тек у току главне расправе, дакле не и на припремном рочишту, приликом извођења доказа сагледа шта је, у ствари, спор између странака.

Ту је, најчешће, реч о парницама око непокретности, када се тражи утврђење права својине и када се након саслушања странака види шта они, у ствари, траже. Овакво поступање странака треба строго санкционисати и не треба им дозволити да се из њиховог излагања не види шта је то што желе и на ком пропису заснивају, односно оспоравају тужбени захтев. Такође, неопходно је да суд што пре одлучи о предлогу за одређивање привремене мере, било уз одржавање рочишта, било без одржавања, па чак и кад се супротна страна не изјасни на предлог, ако су за то испуњени услови. Такође, може се, уколико се из саме тужбе или предлога за одређивање привремене мере види да је предлог за одређивање привремене мере неоснован, одмах о томе донети одлука и одбити одређивање привремене мере, не чекајући изјашњење туженог.

Због тога странкама на припремном рочишту треба омогућити да разјасне све детаље и објасне зашто предлажу неке доказе и никако им не треба дозволити да то буде испуњавање форме, да се докази предложе без оправданог разлога и образложења. Тако да предлог за извођење доказа увек треба да садржи наводе на које околности да се саслушавају странке или сведоци, и које су то чињенице које они треба да потврде, односно да оспоре. На тај начин и судија ће бити припремљен за саслушање и знаће која питања треба да им постави.²¹

Суд ће заказати и одржати припремно рочиште у року од 30 дана од дана достављања тужиоцу одговора на тужбу.

Ако тужени није поднео одговор на тужбу, а нема услова за доношење пресуде због пропуштања, суд ће припремно рочиште заказати и одржати најкасније у року од 30 дана од дана када је истекао рок за достављање одговора на тужбу (члан 301).

Суд може изузетно, ако то захтевају посебне околности појединог случаја, а посебно ако је то потребно ради одлучивања о предлогу за одређивање привремене мере, или

²¹ Видети чл. 314. и 315. ЗПП.

ако се ради о поступцима који су хитни, одмах да закаже рочиште и достави тужбу са прилозима туженом (члан 299).

То је, најчешће, случај у предметима у којима се захтева укључење струје или воде, који су сами по себи хитни. Тада судија неће чекати одговор на тужбу, већ ће одмах заказати рочиште и туженом уз позив доставити тужбу, а ако се тражи и привремена мера – онда ће му се, уз позив и тужбу, доставити и налог да се изјасни о предлогу за издавање привремене мере.

Налог гласи:

Налаже Вам се да се у року од три дана изјасните на предлог тужиоца за издавање привремене мере и да најкасније до заказаног рочишта одговорите на наведени предлог и, уколико га оспоравате, да предложите доказе на све чињенице које изнесите.

Ако одговор на тужбу има недостатке због којих се по њему не може поступати (чл. 98. и 298) сматраће се да тужени није одговорио на тужбу (члан 300). То значи да ће, уколико има услова, суд донети пресуду због пропуштања, а уколико тих услова нема – заказаће припремно рочиште као да није ни било одговора на тужбу.

3.3. Припремно рочиште

Припремно рочиште заказује се решењем против којег није дозвољена жалба, на основу које записничар расписује позиве. У позиву за припремно рочиште странке се упозоравају на дужност изношења свих чињеница и предлагање доказа којима те чињенице потврђују, на дужност предлагања временског оквира, а такође им се налаже да на рочиште донесу све исправе које им служе као доказ и предмете које треба разгледати у суду. У позиву суд упозорава странке и на дужност да обавесте суд о промени адресе, а упозоравају их и на последице пропуштања.

Поред одговора на тужбу, уз позив се доставља и сваки други поднесак који је евентуално стигао од странака, а уз позив се странка упозорава на законске последице изостанка са рочишта, као и на дужност да обавести суд о промени адресе (члан 144).

Може се практиковати да се иста материја заказује за исти дан, што олакшава спремање предмета, зависно од афинитета и концентрације, води се рачуна о такозваним сложенијим и лакшим предметима, као и о томе одакле странке долазе.

У вези са позивом за рочиште поступа се сходно члану 303. ЗПП, за шта постоји већ припремљен образац, са свим наведеним елементима. Ако је потребно да се за припремно рочиште прибаве неки списи већ тада се издаје наредба да се они прибаве од другог суда или пак државног органа, што ће битно убрзати поступак. То је нпр. случај код тужбе за накнаду штете због неоснованог лишења слободе, где је неопходно прибавити кривичне списе.

Решење за заказивање припремног рочишта гласи:

Суд доноси:

РЕШЕЊЕ

Припремно рочиште заказује се за 02. 06. 2016. године.

На рочиште позвати:

пуномоћника тужиоца, уз одговор на тужбу

пуномоћника туженог, уз поднесак од 15. 05. 2016. године

од основног суда у _____ затражити на увид њихов спис К. бр. 23568/14

Позив за припремно рочиште доставља се најкасније **осам дана пре дана заказаног рочишта**. (члан 303). Припремно рочиште је обавезно, осим када суд по пријему одговора на тужбу утврди да међу странкама нема спорних чињеница, односно ако је спор једноставан, хитан или ако је то законом прописано.

Припремно рочиште је најважније рочиште, јер од њега зависи, пре свега, дужина трајања поступка, као и шта ће се дешавати на рочиштима за главну расправу, односно који докази ће се изводити ради одлучивања о основаности тужбеног захтева.

Припрема за ово рочиште значи да се предмет мора детаљно проучити. Тачније, мора се прочитати "од корица до корица", а то важи и за свако наредно рочиште. Детаљно се морају прочитати тужба и њени наводи, као и наводи одговора на тужбу. Потребно је да се прочитају прописи у вези са конкретним случајем, а уколико је у питању предмет који није уобичајен, рецимо предмет који се тиче уговора о оставини или о меници, онда је пожељно да се **прописи** одштапају и да се држе у предмету.

Такође, неопходно је да се проучи судска **пракса** у вези са конкретним случајем. Само уз овакву припрему поступак се може спровести на најбољи могући начин, што значи да судија треба да је спреман да заврши предмет у разумном року и да на рочишту зна тачно које доказе треба да изведе.

Уколико на припремно рочиште не дође тужилац, а уредно је позван, донеће се решење о повлачењу тужбе, сходно члану 304. ЗПП.

Ово решење гласи:

РЕШЕЊЕ

Тужба у овом спору сматра се да је ПОВУЧЕНА.

Образложење

Пуномоћник тужиле и тужени нису приступили рочишту, које је било заказано за 27. 03. 2016. године, иако су уредно позвани, а свој изостанак нису оправдали, те је суд одлучио као у изреци на основу члана 304. ЗПП.

СУДИЈА

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Против овог решења може се изјавити жалба
у року од 15 дана од пријема писменог отправака
решења, Вишем суду у _____, преко овог суда.

Д-на:

- пуномоћнику тужиоца, уз опомену за плаћање таксе на тужбу у износу од _____ динара;
- туженом.

На припремном рочишту странке треба детаљано да се **изјасне** о тужби, односно одговору на тужбу и да предложе који **докази** треба да се изведу. Пре њиховог излагања суд треба да им предочи да могу спор решити и **медијацијом**, као и да их претходно пита да ли постоји шанса да спор реше **мирним** путем, јер странке често, ради смањења трошкова, пристају да разговарају о спору саме, без медијатора или суда.

Понекад саме странке, због присуства судије, желе да разговарају о спору и да пронађу решење за свој проблем. То се, нарочито, дешава када странке немају пуномоћника из редова адвоката и када не знају како да поступају и шта да предложе од доказа, а опет желе да све реше са мање трошкова. Онда је целисходно да се припремно рочиште не одржи, како би се странке договориле и ван суда.

Припремљени записник са припремног рочишта може овако да изгледа:

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Да се припремно рочиште одржи.

Констатује се да се странке упозоравају да су дужне да на припремном рочишту, у складу с одредбама члана 308. став 1. ЗПП, изнесу све чињенице потребне за образложење својих предлога, да предложе доказе којима се утврђују изнете чињенице, да се изјасне о наводима и понуђеним доказима противне стране, као и да предложе временски оквир за спровођење поступка.

Констатује се да су странке упозорене на последице члана 308. у вези са чланом 314. ЗПП.

Пуномоћник тужиоца _____

Пуномоћник туженог _____

Међу парничним странкама није спорно: _____

Међу парничним странкама је спорно: _____

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Да се, ради утврђивања спорних чињеница (навести које су то чињенице), изведу следећи докази (за сваку чињеницу појединачно):²²

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Одређује се временски оквир за извођење доказа од _____, у оквиру којег ће се одржати _____ рочишта за главну расправу, на коме ће се _____.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Припремно рочиште је закључено.

Рочиште за главну расправу заказује се за _____ године у 09.00 часова, што је присутнима саопштено уместо позива, уз упозорење на последице пропуштања, у смислу члана 105. став 3. и члана 144. ЗПП.

Довршено у _____ часова

ЗАПИСНИЧАР
СУДИЈА

Други пример записника са припремног рочишта:

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Да се припремно рочиште одржи.

Упозоравају се странке да су дужне да на првом рочишту за главну расправу, у складу с одредбама новог Закона о парничном поступку (члан 308. став 1), изнесу све чињенице потребне за образложење својих предлога, да предложи доказе којима се утврђују изнете чињенице, да се изјасне о наводима и понуђеним доказима противне стране, као и да предложи временски оквир за спровођење поступка.

Странке упозорене на последице члана 308. у вези са чланом 314. ЗПП.

²² На овом рочишту, или првом рочишту за главну расправу, мора се одржати извођење доказа, а рок за мирно решавање од 38 дана уклапа се у временски оквир.

Пуномоћник тужилаца остаје при тужби у тужбеном захтеву и истиче да тражи нематеријалну штету по свим основама, која је проузрокована саобраћајном незгодом и за које је првотужилац делимично исплаћен, па сада потражује део до потпуне накнаде, а део накнаде нематеријалне штете односи се и на штету која је настала услед погоршања здравственог стања после исплате накнаде од стране друготуженог.

Предлаже да се, у доказном поступку на околност настанка саобраћајне незгоде и евентуалног доприноса настанку, саслуша првотужилац и првотужени, да се изведе доказ вештачењем од стране вештака саобраћајне струке на околност настанка незгоде и одговорности за исту и постојања доприноса, да се на околност нематеријалне штете изведе доказ медицинским вештачењем од стране вештака ортопеда трауматолога, као и неуропсихијатра, који би у исто време био и неуролог. Предлаже временски оквир за трајање ове парнице од 24 месеца и шест одржаних рочишта.

Пуномоћник првотуженог оспорава тужбу и тужбени захтев, истиче приговор застарелости потраживања. Оспорава налаз и мишљење вештака неуропсихијатра _____, с обзиром да није јасно на основу чега је утврђено да је настанак епилепсије код првотужеоца проузрокован саобраћајном незгодом.

Прихвата налаз и мишљење вештака саобраћајне струке _____, а противи се да се одреди ново саобраћајно вештачење. Истиче, уколико евентуално и постоји допринос првотуженог за настанак штете, да је то без утицаја, с обзиром да ни по једном основу друготужени нема право регреса према њему, јер да га има – до сада би га већ истакао.

Против првотуженог је вођен кривични поступак, који је окончан тако да првотужени није осуђен, па предлаже да се изврши увид у спис овог суда К. бр. 989/13 и спис основног тужилаштва у _____ Кт. бр. 3373/11, у којем се и налазе целокупни списи у вези са саобраћајном незгодом. Противи се и предложеном медицинском вештачењу. Предлаже временски рок за трајање ове парнице од 24 месеца и шест одржаних рочишта.

Пуномоћник друготуженог оспорава тужбу и тужбени захтев. Истиче да није јасно који износи се потражују на име штете од настанка саобраћајне незгоде, а који од погоршања здравственог стања. Истиче приговор застарелости. Оспорава налаз и мишљење вештака неуропсихијатра _____.

Предлаже да се чита доказ вештака саобраћајне струке _____. Предлаже да се прибави здравствени картон првотужеоца при здравственој установи у којој се лечио пре саобраћајне незгоде. Предлаже временски рок за трајање ове парнице од 24 месеца и шест одржаних рочишта.

Пуномоћник друготуженог доставља за суд и противне стране налоге за књижење и исплату одштете од 19. 04. 2011. године, 24. 3. 2011. године и 16. 03. 2011. године. Истиче да је првотужеоцу исплаћено на име умањење ОЖА 400.000,00 динара, на име физичких болова 110.000,00 динара, на име претрпљеног страха 70.000,00 динара, на име наружености 110.000,00 динара, на име трошкова лечења износ од 229.616,34 динара.

Међу парничним странкама није спорно:

да је тужилац АА исплаћен од стране туженог ББ за износ од 1.083.530,00 динара, на име накнаде нематеријалне штете.

Међу парничним странкама је спорно:

- ко је одговоран за настанак саобраћајне незгоде;
- да ли постоји допринос туженог ДД;
- да ли је тужилац АА у потпуности исплаћен на име нематеријалне штете од стране туженог ЦЦ;
- да ли је потраживање тужилаца застарело, висина тужбеног захтева;
- да ли је умањење ОЖА у виду настанка епилепсије код АА тужиоца узроковано саобраћајном незгодом.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Да се, ради утврђивања спорних чињеница (навести их појединачно), изведу следећи докази (навести их појединачно):

- саслушање првотужиоца и првотуженог на околност настанка саобраћајне незгоде;
- читање списка овог суда К. бр. 989/13 и списка основног тужилаштва у _____ Кт. бр. 3373/11; - допунско вештачење и саслушање вештака неуропсихијатра, читање налаза вештака саобраћајне струке _____ и његово саслушање;
- медицинско вештачење од стране вештака ортопеда трауматолога, читањем свих писмених доказа у списима.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Одређује се временски оквир за извођење доказа од 36 месеци, у оквиру којег ће се извести предложени докази.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Налаже се вештаку неуропсихијатру _____ да допуни свој налаз и мишљење, које је приложено уз тужбу, тако што ће одговорити на питање да ли између саобраћајне незгоде и настанка епилепсије код првотужиоца постоји узрочно-последична веза и у чему се она састоји.

Свој допунски налаз вештак ће доставити суду у року од 30 дана од дана преузимања списка у довољном броју примерака за суд и странке у поступку.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Након саслушања тужиоца и првотуженог одредиће се задатак и личност вештака ортопеда трауматолога.

Странке упозорене на последице члана 105. ЗПП.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Припремно рочиште је закључено.

Следеће рочиште за главну расправу заказује се за **13. 9. 2016. године у 09.40 часова**, што је присутнима саопштено уместо позива, уз упозорење на последице пропуштања, у смислу члана 105. став 3. и члана 144. ЗПП.

Констатује се да се пуномоћник тужиоца и пуномоћник првотуженог обавезује да саопшти тужиоцу и првотуженом термин одржавања рочишта на коме ће бити саслушан, сходно чл. 283. и 253. ЗПП.

Констатује се да се пуномоћник друготуженог обавезује да саопшти вештаку саобраћајне струке термин одржавања рочишта на коме ће бити саслушан, сходно чл. 283. и 253. ЗПП.

ЗАПИСНИЧАР

СУДИЈА

Трећи пример записника са припремног рочишта:

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Да се припремно рочиште одржи.

Пуномоћник тужиоца у свему при тужби и тужбеном захтеву предлаже да суд у доказном поступку изведе следеће доказе: саслушање тужиоца, као и сведока Сандре Факић из Сурчина, Бановачка бр. 23, Ненада Милојевића из Ђуке Динића бр. 11-а, Звездара на околност повређивања тужиоца, као и да се изведе доказ вештачењем од стране вештака ортопеда трауматолога и неуропсихијатра. Пуномоћник тужиоца предлаже временски оквир за спровођење овог поступка у укупном трајању од две године и три рочишта.

Заступник туженог оспорава тужбу и тужбени захтев, остаје при наводима из одговора на тужбу. Оставља на оцену саслушање тужиоца, а противи се саслушању сведока, с обзиром да из тужбе не произлази да су исти присуствовали наводном штетном догађају. Противе се вештачењу, јер није утврђен основ, а ако га суд одреди –

противе се предложеним вештацима. Пуномоћник туженог предлаже временски оквир за спровођење овог поступка у укупном трајању од две године и три рочишта.

Суд доноси:

РЕШЕЊЕ

Прихвата се предлог тужиоца – туженог, па се одређује извођење доказа саслушањем странака (или једне од странака), а ради утврђивања битних чињеница, и то: (навести чињенице које треба утврдити извођењем овог доказа), као и саслушањем сведока (њихова имена), а ради утврђивања битних чињеница, и то: (навести чињенице које треба утврдити извођењем овог доказа)...

Прихвата се предлог тужиоца – туженог, па се одређује извођење доказа вештачењем од стране вештака (навести које области), а ради утврђивања битних чињеница (навести које)...

ОДРЕЂУЈЕ СЕ извођење доказа вештачењем од стране вештака ортопеда трауматолога _____ и неуропсихијатра др _____ на околност претрпљених физичких болова и страха, њихове дужине и интензитета, као и на околност наружења тужиоца.

Налаже се судским вештацима да налаз и мишљење доставе у року од 30 дана од дана преузимања списка.

Налаже се пуномоћнику тужиоца да до наредног рочишта достави доказ о уплати предујма за вештачења у износу од 24.000,00 динара.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Одређује се временски оквир за спровођење поступка и предузимање парничних радњи у овој правној ствари, извођење доказа, у укупном трајању од најдуже две године, на коме ће се одржати два рочишта за главну расправу, при чему ће се на првом рочишту саслушати тужилац и сведоци, а на другом рочишту прочитати налаз и други писмени докази.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Припремно рочиште је закључено.

Рочиште за главну расправу заказује се за дан 24. 03. 2016. године у 09.20 часова, што је присутнима саопштено уместо позива.

Странке се упозоравају на законске последице изостанка са рочишта, у смислу члана 105. став 3. ЗПП.

На расправу позвати тужиоца у својству парничне странке, сведоке Сандре Факић из Сурчина, Бановачка бр. 23, Ненада Милојевића из Ђуке Динића бр. 11-а.

Довршено у 11.30 часова.

ЗАПИСНИЧАР

СУДИЈА

У записнику са припремног рочишта потребно је навести шта међу странкама **није спорно** и шта је **општепознато**, јер је то врло битно како се неки докази не би непотребно изводили и да би се поступак убрзао; затим, да странке сагласно изјаве шта је између њих спорно и како ће то утврђивати. Уколико се истакне неки процесни приговор, а потребно је да се ради одлуке о њему изводе неки докази, што је најчешће прибављање одређених списа, мора се и о томе водити рачуна.

Након излагања странака суд одлучује која ће **доказна** средства извести на главној расправи, а које доказе ће одбити да изведе. Такође ће решењем одредити **временски оквир** за вођење поступка. Мора да води рачуна шта стоји у тужби и у одговору на тужбу, на шта се односи тужбени захтев и да ли странке за оцену таквог тужбеног захтева предлажу адекватне доказе.

На пример: тражи се утврђивање ништавости неког уговора из разлога што један од потписника није био пословно способан у тренутку закључења, а странке на ту околност предлажу само саслушање странака и сведока. Како је за овакву одлуку неопходан налаз вештака неуропсихијатра, а странке га нису предложиле – суд ће одбити ове предлоге и донети одлуку на основу терета доказивања, с обзиром да се саслушањем не може доказивати способност да се управља својим поступцима и да се има свест о њиховом значају.

Смисао Закона о парничном поступку јесте у диспозицији странака у вези са предлагањем доказа, што значи да суд неће по службеној дужности сам одредити вештачење ако га саме странке нису предложиле, нити било које друго доказно средство. Оне предлоге за извођење доказа које суд не сматра битним за доношење одлуке одбиће решењем против кога **није дозвољена посебна жалба**.

У записнику са припремног рочишта суд ће навести, уколико **саслушава** странке, **на коју околност** их саслушава, а то се односи и на сведоке. Уколико **одбија** доказе које не сматра битним у решењу, против кога није дозвољена посебна жалба, треба навести и **разлоге** због којих се то одбија. Такође, приликом доношења решења о вештачењу мора се навести личност вештака и задатак вештака.

Такође, одређује се **временски оквир** решењем које треба да садржи број рочишта, време одржавања рочишта и шта ће се на тим рочиштима одржати, као и укупно трајање главне расправе. Временски оквир одредиће се зависно од сложености предмета, јер уколико је потребно саслушати странке и већи број сведока, прибавити списе од различитих државних органа и одредити два вештачења – тај рок свакако не може бити кратак.

Најцелисходније је да се **странке и сведоци** саслушавају **на истом рочишту**. То, опет, значи да предмет мора бити добро припремљен како би се странке испитале брзо али детаљно, и како би давале одговоре само на оно што је неопходно за конкретан спор. То је, такође, целисходно и из разлога њиховог суочавања, да се не би поново позивали, а и судија добија најбољу слику када се саслушавају у исто време, а не парцијално са протеком дужег временског рока. Такође, то је и велика материјална уштеда како за суд тако и за странке. Такође је целисходно најпре саслушати странке, па онда сведоке, како странке своје исказе не би усклађивале са исказима сведока.

Уколико неко има већу концентрацију пре подне – тада треба и да закаже рочишта, у сваком случају у термину када му то одговара, с тим што треба водити рачуна и о томе одакле долазе учесници у поступку. Треба водити рачуна и о томе колико ће трајати то рочиште на коме ће се саслушавати странке и сведоци и увек оставити око 15 минута више од времена процењеног за њихово саслушање.

Закон прописује да се одређује једно рочиште за главну расправу, али то најчешће није могуће, поготово у суду са великим бројем предмета, као и у ситуацији када треба извести велики број доказа.

Заказивање рочишта за главну расправу зависи од броја предмета у раду и њихове структуре. Уколико у суду постоје типски предмети, целисходно је да се заказују за исти дан, јер је то лакше за припремање рочишта, исто је правно питање а врло слично чињенично стање.

Суд заказује рочиште за главну расправу најкасније у року од **30 дана од одржавања припремног рочишта**, односно од пријема одговора на тужбу или протеча рока из овог закона за подношење одговора на тужбу, ако оцени да одржавање припремног рочишта није потребно (члан 302).

Суд, по правилу, заказује једно рочиште за главну расправу, ради извођења свих доказа чије је извођење дозволио или одредио по службеној дужности.

Ако суд оцени да је за извођење доказа потребно одржати више од једног рочишта заказаће их у најкраћем временском размаку, водећи рачуна о концентрацији главне расправе.

Суд је дужан да поштује временски оквир одређен на основу члана 308. овог закона, као и да спречи сваки покушај неоснованог одлагања рочишта и санкционише сваку повреду или злоупотребу процесних права и нарушавање процесне дисциплине.

На припремном рочишту не сме се дозволити странци злоупотреба процесних права или нарушавање процесне дисциплине, тако да ће управо због одређеног временског оквира суд ово санкционисати и спречити сваки покушај неоснованог одлагања рочишта. То значи да је, уколико странка не достави лекарско уверење или лекарске налазе, доказ да је на неодложном службеном путу или неким другим разлозима оправда свој изостанак са рочишта, суд дужан да одржи рочиште и не дозволи одлагање.

Суд ће на рочиште за главну расправу позвати странке, сведоке и вештаке које је на припремном рочишту одлучио да позове на главну расправу.

3.4. Медијација

Медијација је као алтернативни начин решавања спора уведена Законом о посредовању – медијацији из 2005. године. Закон о посредовању – медијацији је замењен новим Законом о посредовању у решавању спорова који је почео да се примењује од 01. 01. 2015. године. Закон о парничном поступку у више својих одредби регулише питања која су од значаја за поступак медијације. Судски пословник садржи одредбе које су од значаја за овај алтернативни начин решавања спорова.

Однос медијације и парничног поступка може се посматрати у вези са три битне групе питања, упућивања предмета на медијацију (у случајевима када је парнични поступак већ у току), утицаја поступка медијације на сам ток и окончање парничног поступка, као и питање утицаја медијације на висину трошкова парничног поступка.

Закон о парничном поступку прописује да ће суд, на припремном рочишту, упозорити странке са њиховим правом да спор могу решити путем медијације. Дакле, поступајући судија, након отварања припремног рочишта и присуствовања парничних странака и доношења одлуке да се рочиште одржи, требало би укратко да обавести парничне странке о томе шта је заправо медијација, какве су предности медијације и какав је утицај медијације на ток парничног поступка.

Указати на начело добровољности. Једно од основних начела медијације јесте добровољност, која подразумева да су стране слободне у одлучивању о томе да ли желе приступити поступку медијације, да су слободне да одустану од медијације у сваком моменту и да су слободне да, својом вољом, без утицаја медијатора, одлуче о начину на који ће решити спор. Такође, слободне су да саме изаберу личност медијатора. Закон о посредовању у решавању спора ипак дозвољава могућност (члан 20) да, уколико стране споразумно не одреде медијатора, могу захтевати да посредника одреди суд пред којим се поступак води. У пракси примена ове одредбе значи да би суд, уколико парнична странка на припремном рочишту или некој од каснијих фаза поступка одлуче да спор покушају решити путем медијације, али не могу да постигну споразум око личности медијатора, суд односно поступајући судија у том предмету може одредити медијатора. По сада важећем Закону о посредовању и решавању спора, медијатор може бити само оно лице које је уписано у регистар медијатора који се води код Министарства правде. Дакле, поступајући судија требало би да са листе медијатора одреди лице које ће бити медијатор парничним странкама у конкретном случају. У овом случају суд може одлучити и да странке у спору положе у депозит суда трошкове медијације (члан 153. став 3. ЗПП).

Указати на начело поверљивости. Веома је важно упознати парничне странке, потенцијалне учеснике у медијацији са начелом поверљивости. Поверљивост је једна од предности медијације у односу на судски поступак. Сви подаци, предлози и изјаве из поступка посредовања или у вези са поступком посредовања су поверљиви. Стране у поступку медијације свакако се могу и другачије споразумети. Начело поверљивости не односи се на оне податке, предлоге и изјаве који се морају саопштити на основу закона, ради заштите јавног поретка, посебно када је то потребно ради осигурања заштите најбољег интереса детета или ради спречавања доношења штете физичком или психичком интегритету лица, као и у случају ако је то потребно ради спровођења споразума страна.

Стране, њихови законски заступници и пуномоћници, посредник, трећа лица која присуствују поступку посредовања, као и лица која обављају административне послове

за потребе посредовања, дужни су да све податке, предлоге и изјаве у вези са поступком посредовања чувају као тајну и одговарају за штету насталу кршењем ове обавезе.

Прихватљивост доказа. Закон о посредовању и решавању спора (члан 16) регулише једно веома битно питање, а то је прихватљивост доказа који су изнети у поступку медијације у другим поступцима, односно у конкретном случају у парничном поступку. Посредовање у решавању спорова, односно у медијацији је поступак који је по својој природи добровољан, али исто тако веома је значајно што је тај поступак поверљив и стране у спору се одлучују за поступак посредовања управо из тог разлога, како би њихов спор остао између њих и медијатора. С друге стране, у поступку медијације саме стране се од медијатора охрабрују за више различитих решења као могући исход њиховог спора. У циљу превазилажења спорних питања и мирног решења спора, стране су спремне да се одрекну неког права или прихвате неко право које иначе не би прихватиле. Како би се поверљиви интегритет самог поступка медијације очувао, Закон прописује да се предлози изнети током посредовања, који су дати искључиво ради закључења споразума, не могу користити у судском поступку. Поред тога, стране и њихови законски заступници пуномоћници, посредници као трећа лица која учествују у поступку посредовања, као лица која обављају административне послове за потребе посредовања, не могу се у било ком судском или другом поступку опозивати на околности, сведочити и предлагати као доказ:

- чињенице да је једна страна предложила спровођење поступка посредовања, чиме је изразила вољу да у овом поступку учествује;
- мишљење и ставове које је страна у поступку посредовања изнела и предлоге које је у том поступку изнела, искључиво у циљу постизања споразума;
- могуће начине решавања спорног односа које је, током поступка посредовања, изнео посредник и чињеницу да је страна у поступку посредовања показала спремност да прихвати предложени начин решавања спорног односа;
- исправе које су стављене за потребе поступка посредовања.

Оно што је битно за поступање судије у парничном поступку јесте да је, уколико нека од парничних странака предложи неки од напред наведених доказа, суд дужан да не прихвати ове предлоге. Поред тога, Закон регулише и ситуацију у којој се једна страна позвала на неки доказ који би у другом поступку могао ускратити, као што је, на пример, саслушање привилегованих сведока. Коришћење таквог доказа у поступку посредовања не значи и пристанак на њихово коришћење у другом поступку.

Закон о парничном поступку, као и Закон о посредовању и решавању спора, дају могућност да суд застане са поступком, уколико стране предложе да спор реше путем медијације. У складу са начелом добровољности, парничне странке односно стране у поступку медијације могу одлучити да ли ће доћи до застоја парничног поступка или не. Важно је напоменути да су, уколико стране желе да дође до застоја судског поступка, оне дужне да суд обавесте да је закључен споразум и да желе да дође до застоја поступка. У овом случају, дужне су да доставе и споразум о приступању посредовању. Застој поступка може да траје најдуже 60 дана и може се, по овом основу, одредити само једном. Међутим, стране су слободне да одлуче да се поступак посредовања настави и по протеклу рока од 60 дана, с тим што ће суд парнични поступак после истека рока од 60 дана наставити. У овој ситуацији суд је дужан да, у

року од 30 дана, закаже рочиште за главну расправу. Треба напоменути да парнични поступак може застати због покушаја решавања спора путем медијације само једном, што не значи да парничне странке могу покушати и више пута да решавају спор путем медијације. Али уколико они поново покушају да реше спор путем медијације и закључе споразум о решавању спора посредовањем то не може бити разлог за застој парничног поступка.

Окончањем поступка посредовања, односно медијације, може бити од утицаја на постојеће парничне поступке, као и на парничне поступке који ће се покренути у будућности.

Пре свега, када је реч о постојећим парничним поступцима, уколико се посредовање у решавању спорова успешно оконча и стране закључе споразум о решавању спора, тај споразум ће имати утицај и на само окончање парничног поступка. Споразум о решавању спора посредник сачињава у писаној форми, а потписују га посредник стране у поступку посредовања и пуномоћници који присуствују посредовању. Приликом сачињавања споразума о решавању спора посредовањем стране у том поступку, ако су уједно и стране у парничном поступку, морају да имају у виду и парнични поступак који је у току, односно да у самом споразуму предвиде начин на који ће окончати парнични поступак. Стране у поступку посредовања у овој ситуацији могу одлучити након што су спор решиле у поступку посредовања и утврдиле садржину споразума. Тај споразум претаче се у судско поравнање у парничном поступку који је у току. У овој ситуацији треба бити обазрив када се разматра да ли садржина споразума о посредовању и решавању спорова одговара садржини тужбеног захтева, односно да ли такав споразум може бити предмет судског поравнања у већ постојећој парници. На овај начин, закључивањем судског поравнања парничне странке дају извршну снагу споразума у решавању спора посредовањем.

Друго решење ове ситуације може бити да стране у поступку, решавањем спора, посредовањем поред саме садржине споразума којим се решава њихов спорни однос, предвиде одредбу у којој тужилац у парничном поступку повлачи тужбу, док тужени у парничном поступку прихвата повлачење тужбе. На овај начин, достављањем оваквог споразума у парничном поступку, суд је одговарајућим решењем констатовао да је тужба повучена. Закон о решавању спора посредовањем дозвољава могућност да споразум решавањем спора посредовањем има снагу извршне исправе, и то под условима (члан. 27) уколико садржи изјаву дужника, којом пристаје да поверилац, на основу споразума о решавању спора посредовањем, након достављања доспелости потраживања може покренути поступак извршења, да су потписи од стране посредника оверени од стране суда или јавног бележника.

И у овом случају парничне странке требало би да, посебном одредбом у овом споразуму, одреде шта ће бити са парничним поступком, односно у овој ситуацији било би најбоље да тужилац повуче тужбу, а тужени прихвати то повлачење. У супротном, уколико се парничне странке у овој ситуацији не одреде о парничном поступку који је у току, треба само да обавесте суд да је закључен споразум о решавању посредовања, који има снагу извршне исправе, поставило би се питање правног интереса тужиоца за вођење парничног поступка, с обзиром да је у поступку посредовања дошло до извршне исправе.

Наравно, у овој ситуацији треба водити рачуна да ли је споразумом у решавању спора посредовањем у потпуности исцрпљен тужбени захтев у парничном поступку. Уколико, пак, сам споразум о решавању спора посредовањем није закључен у таквом облику да

може представљати извршну исправу, већ само представља уговор парничних страна – тада ће суд овај уговор оценити у светлу свих осталих изведених доказа и донети одлуку. Наравно, ово се мисли само у ситуацијама када се стране у спору, решавањем спора посредовањем, нису одредиле о парничном поступку који је у току.

Поред питања застоја самог тока парничног поступка, веома је битан и утицај поступка у решавању спора посредовања на рок застарелости и преклузивне рокове. Покретањем поступка посредовања почиње застој застаревања потраживања. Поступак посредовања покреће се закључењем споразума о приступању посредовања, односно уколико стране желе да дође до застоја судског поступка посредовање се покреће достављањем суду или другом органу пред којим се води поступак споразума о приступању посредовању.

Дакле, застој застарелости потраживања почиње оног дана када су стране у поступку посредовања закључиле споразум о приступању посредовању, односно онда када је он потписан, а у ситуацији када желе да дође до застоја судског поступка који је у току. Застој застарелости потраживања почиње оног дана када суд добије обавештење парничних странака да је закључен споразум о решавању спора посредовањем и да желе да суд одреди застој парничног поступка. Као и код застоја судског поступка, тако и код застоја застарелости, оно може трајати најдуже 60 дана. Дакле, у ситуацији у којој се парнични поступак води због постојања дуга и тужена страна истакне приговор застарелости, а о истом том дугу је пре покретања парничног поступка вођен поступак посредовања, суд приликом доношења одлуке у парници мора урачунати и застој у рок застарелости који не може бити дужи од 60 дана и донети одлуку да ли је потраживање застарело или не.

Када је реч о трошковима поступка медијације Закон о решавању спора посредовањем медијацијом предвиђа да је посредник на самом почетку поступка посредовања дужан да упозна стране о трошковима поступка. Поред тога, споразум о приступању и посредовању, као обавезни елемент, мора да има и одредбу којом се регулише висина трошкова поступка посредовања. Заједничке трошкове посредовања стране деле на једнаке делове, свака страна сноси своје трошкове, а стране се могу и другачије споразумети. Заједничке трошкове посредовања чине награда за рад посредника и накнада трошкова које је посредник имао у вези са поступком посредовања. Висина награде за рад и висина накнаде трошкова посредовања одређује се према тарифи коју доноси министар за послове правосуђа. Висину награде за рад и висину накнаде трошкова посредника стране могу да уговоре и другачије, односно накнада може бити виша од оне која је прописана самом тарифом, а може бити и нижа, али се посредовање може обавити у потпуности и без награде.

Закон о парничном поступку дозвољава могућност да, уколико се стране током парничног поступка споразумеју, покушају да реше спор медијације или их суд упути на поступак медијације, суд одреди да износ потребан за подмирење трошкова медијације положи обе стране на једнаке делове. Полагање трошкова поступка медијације врши се уплатом одређеног износа у судски депозит на исти начин на који се врши и уплата трошкова вештачења. У укупне трошкове парничног поступка улазе и трошкови медијације која је покушана, а која није успела, тако да ће страна која изгуби парнични поступак бити дужна да супротној страни надокнади и трошкове неуспешног поступка медијације.

3.5. Прекид поступка

Неопходно је разликовати **разлоге за прекид поступка по сили закона**, који су таксативно набројани у члану 222. ЗПП (смрт странке, губитак парничне способности, смрт или престанак овлашћења за заступање законског заступника, кад странка која је правно лице престане да постоји, односно кад надлежни орган правоснажно одлучи о забрани рада, када наступе правне последице отварања стечајног поступка, када услед ратног стања или ванредних догађаја престане рад у суду и када је то другим законом одређено) **од разлога за прекид прописаних чланом 223. истог закона (ако суд одлучи да сам не решава претходно питање и ако се странка налази на подручју које је одсечено од суда због ванредних догађаја).**

Разлози за прекид прописани чланом 222. наступају по сили закона и суд, када наступи неки од ових случајева, није овлашћен да одлучи да ли ће поступак прекинути или не, већ мора учинити – обавезан прекид. У том случају, када суд на основу одговарајућег документа, извода из МКУ, правоснажног решења о отварању стечаја над правним лицем, одлуке о забрани рада и сл. утврди испуњеност услова за прекид поступка, ех lege доноси решење којим се **УТВРЂУЈЕ прекид поступка.**

С друге стране, **из разлога прописаних чланом 223. ЗПП суд је овлашћен да поступак прекине, али није у обавези да то учини.** Одлука о прекиду у том случају базира се на слободном судијском уверењу о томе да ли неки други поступак представља претходно питање за решење парнице која је у току, односно да ли је целисходно да сам суд у смислу члана 12. ЗПП реши претходно питање, као и да ли су ванредне околности такве да је странка због њих у немогућности да приступи у суд (овде се превасходно мисли на елементарне непогоде и ратом захваћена подручја). Због тога суд, у случају када нађе да су испуњени услови за прекид по овом члану, доноси решење којим се **ОДРЕЂУЈЕ прекид поступка.**

Прекидом поступка престају да теку сви рокови одређени за вршење парничних радњи.

За време трајања прекида поступка суд не може да предузима никакве радње у поступку. **Ако је прекид наступио после закључења главне расправе суд може на основу те расправе да донесе одлуку.**

Парничне радње које је једна странка предузела док траје прекид поступка немају никакво правно дејство према другој странци, а дејство почиње тек када поступак буде настављен.

Против решења којим се утврђује (члан 222) или одређује (члан 223) прекид поступка дозвољена је посебна жалба.

Од овог правила постоји изузетак, па је у поступку о споровима мале вредности дозвољена посебна жалба само против решења, односно одлуке којом се окончава поступак.

Ове одредбе су врло проблематичне када се у току поступка донесе решење о прекиду поступка, којим се заиста не окончава поступак у одређеној фази, али које може, чак и кад је незаконито донето, знатно да пролонгира трајање ове врсте поступка, јер на њега странка нема право посебне жалбе, па не може бити предмет оцене другостепеног суда.

Уосталом, може се полемисати са закључком да решење о прекиду не окончава поступак, с обзиром да је Судским пословником прописано да се предмет у коме је решење о прекиду правоснажно води као решен.

С друге стране, ни разлози правичности не говоре у прилог оваквом ставу и тумачењу Закона о парничном поступку, те хипотетички могу довести до тога да се незаконито прекинути поступци у "маличњацима" никада не наставе, пошто суд по предлогу странке за наставак поступка може донети решење којим се одбија овај предлог, на које странка опет не би имала право жалбе. Најзад, оваквим поступањем странка би могла бити ускраћена у свом праву на делотворан правни лек, због чега је боље и у споровима мале вредности странке подучити да имају право на жалбу на решење о прекиду поступка. У сваком случају, треба имати у виду да предмети могу за суд бити и административно решени, а да поступак заиста није окончан.

Ако странка умре, а није имала пуномоћника, решење се доставља само супротној страни и постаје правоснажно протеком рока за жалбу лица које је решење примило или даном доношења другостепеног потврђујућег решења, уколико је на решење о прекиду изјављена жалба. С друге стране, како пуномоћје престаје смрћу странке, могло би се сматрати да се решење о прекиду не мора доставити њеном пуномоћнику, јер је пуномоћство престало смрћу странке. Сматрамо да, иако ово лице не може да се жали, ипак му треба доставити решење о прекиду, како би се упознао са смрћу странке уколико о њој није имао сазнања, како би знао да му је пуномоћје престало, те како би пронашао евентуалне правне следбенике умрлог, који могу бити заинтересовани за наставак поступка, те како би се у односу на њих избегло наступање какве штетне последице.

Ако је суд на рочишту одбио предлог за прекид поступка и одлучио да се поступак одмах настави против тог решења није дозвољена посебна жалба.

3.5.1. Наставак поступка

Поступак који је прекинут по службеној дужности из разлога наведених у члану 222. тач. 1–5 ЗПП наставиће се када наследник или старалац заоставштине, нови законски заступник, стечајни управник или правни следбеници правног лица преузму поступак или кад их суд, на предлог противне стране, позове да то учине.

Ако је суд прекинуо поступак по слободној оцени из разлога наведених у члану 223. тачка 1. истог закона поступак ће се наставити кад се правоснажно оконча поступак пред судом или другим надлежним органом, или ако суд нађе да више не постоје разлози да се чека на његово окончање.

У случајевима из члана 222. тач. 6. и 7. и члана 223. тачка 2. овог закона прекинути поступак наставиће се кад престану разлози за прекид, на предлог странке.

Рокови који су услед прекида поступка престали да теку почињу да теку за странку испочетка од дана кад јој суд достави решење о настављању поступка.

У овим случајевима суд доноси решење којим се наставља поступак (**НАСТАВЉА СЕ ПОСТУПАК У ОВОЈ ПАРНИЦИ**) и против њега је дозвољена посебна жалба, осим ако је решење донето у спору мале вредности, када посебна жалба није дозвољена.

За наставак поступка који је прекинут због смрти странке неопходно је да следбеници доставе правоснажно оставинско решење, којим се оглашавају за наследнике умрле странке, или да суд изврши увид у спис предмета оставинског суда, односно јавног бележника, како би констатовао да је поступак правоснажно окончан и ко су наследници умрле странке. Уколико странка није имала имовине, потребно је да њени следбеници доставе уверење о наслеђивању, прибављено од надлежног органа. **Суд неће дозволити наставак поступка само на основу доказа о сродству лица са покојном странком, јер сродници не морају бити и правни следбеници умрлог.** Правни следбеници су она лица која су универзални сукцесори умрлог или би то могли бити да је покојник имао имовину подобну за наслеђивање.

Није неопходно да сви наследници умрлог траже наставак поступка, дозвољено је да то уради и само један од њих. Наследник туженог не може се противити ступању у парницу, па је његово противљење правно ирелевантно.

Ако друга страна само позове суд да преиспита да ли има услова за наставак поступка, суд је овлашћен да, крећући се у границама предлога, прибави потребна обавештења и исправе и да, уколико нађе да су услови испуњени, донесе решење о наставку поступка. С друге стране, **суд је овлашћен и да, уколико нађе да нису испуњени услови за наставак поступка, одбије предлог за наставак, против чега је дозвољена посебна жалба.**

Увод решења о наставку поступка, као и свих накнадних одлука, садржи податке о правном претходнику и следбеницима, на пример:

"У парници тужиоца пок. Петра Петровића из Београда, чији су правни следбеници Станка Петровић и Стефан Васић, обоје из Београда..."

Овде би требало истаћи и напомену да, у моменту давања изјаве о преузимању поступка, правни следбеници ступају на место покојног претходника (сходно члану 225. ЗПП), услед чега би у свим накнадним одлукама након оне о наставку поступка требало као странку означавати правне следбенике.

3.6. Застој поступка

Суд застаје са поступком кад је то прописано законом.

Застој је, рецимо, прописан у самом ЗПП, у члану 180. став 2, који каже да је суд који је покренуо поступак за решавање спорног правног питања дужан да застане са поступком док се не оконча поступак пред Врховним касационим судом, а такође је прописан и у одељку који се бави ванредним правним лековима у ситуацијама када странке паралелно уложе више ванредних правних лекова, на пример ревизију и предлог за понављање поступка, када суд, и то првостепени, мора да одлучи у односу на који правни лек се застаје, а по ком правном леку наставља да тече поступак, узимајући у обзир све околности, а нарочито разлоге због којих су оба правна лека поднета и доказе које су странке предложиле. У случајевима у којима странка поднесе предлог за понављање поступка и после тога изјави ревизију, суд ће по правилу застати са поступком по ревизији до окончања поступка поводом предлога за понављање поступка, осим ако нађе да постоје озбиљни разлози да поступи другачије – члан 434. ЗПП.

Обавеза суда да застане с поступком може бити прописана и другим законима.

Решењем о застоју поступка **суд одређује време трајања застоја.**

Против решења о застоју поступка **није дозвољена посебна жалба.**

Суд наставља поступак по службеној дужности чим престану разлози који су изазвали застој поступка. За наставак поступка из застоја довољно је донети решење на рочишту које се уноси у записник.

Када суд застане са поступком може да предузима само оне радње за које постоји опасност од одлагања.

Застој поступка не утиче на рокове за предузимање парничних радњи.

3.7. Обустава поступка

Суд ће решењем обуставити парнични поступак ако до доношења одлуке о главној ствари утврди да поступак треба да се спроведе по правилима ванпарничног поступка, о чему је било више речи у одељку о надлежности.

Поступак ће се наставити по правоснажности наведеног решења пред надлежним судом по правилима ванпарничног поступка (члан 18. ЗПП).

4. ГЛАВНА РАСПРАВА

4.1. Ток главне расправе

Суд отвара главну расправу и објављује предмет расправљања, утврђује да ли су дошла сва позвана лица, проверава да ли су уредно позвана и да ли су оправдала свој изостанак (члан 310. ЗПП). Закон предвиђа и могућност да суд констатује да је изостало лице пре рочишта упутило оправдање свог недоласка. Ту одредбу треба разумети тако да се она односи на сведоке или вештаке. Оправдање које потиче од странака има смисао предлога за одлагање рочишта, који суд редовно неће усвојити, на основу важећег ЗПП.

Рочиште се одлаже услед спречености судећег судије или када нису прибављени сви докази чије је извођење одређено за то рочиште.

Ако са рочишта за главну расправу изостане тужилац или ако на то рочиште не дође тужени, а уредно је позван, расправа ће се одржати са присутном странком (члан 311). Ако са рочишта за главну расправу неоправдано изостану и тужилац и тужени, или одбију да расправљају, тужба се сматра повученом (члан 311. став 2. ЗПП).

"Који изостанак са главне расправе ће суд сматрати неоправданим изостанком је фактичко питање које суд цени у сваком случају, зависно од околности тог случаја". Да би суд могао да примени одредбу члана 296. став 2. (ранијег ЗПП) потребно је да на рочишту за главну расправу констатује да су странке уредно позване и неоправдано

изостале, односно да расправним решењем на рочишту евентуално одбије поднети предлог за одлагање рочишта, уколико сматра да је такав предлог неоправдан, а свакако је дужан да у решењу које ће донети на основу одредбе члана 296. став 2. (ранијег ЗПП) образложи на који начин је ценио оправданост, односно неоправданост изостанка парничних странака, односно на основу којих околности је закључио да је изостанак неоправдан.²³

Ако припремно рочиште није одржано прво рочиште за главну расправу почиње излагањем тужбе, после чега тужени износи одговор на тужбу (члан 312). Ако је пре главне расправе одржано припремно рочиште председник већа упознаће веће са током овог рочишта, а странке могу да допуне излагање председника већа (члан 312. став 2). У даљем току расправе расправља се о предлозима странака и чињеничним наводима којима странке образлажу своје предлоге, односно побијају предлоге противника, као и о предложеним доказима изводиће се докази и расправљати о чињеницама које се утврђују (члан 312. став 3). Странке могу да износе и своја правна схватања, која се односе на предмет спора (члан 312. став 4).

Ако је у овом закону прописано да странка може да поднесе одређени приговор или предлог, или предузме неку другу парничну радњу, док се тужени на главној расправи не упусте у расправљање о главној ствари, такав приговор, односно предлог тужилац може да поднесе, односно да предузме другу парничну радњу док не заврши излагање по тужби, а тужени док не заврши излагање одговора на тужбу (члан 312. став 5. ЗПП).

Суд ће постављањем питања да се стара да се у току расправе пружи потребна објашњења, да би се утврдило чињенице од којих зависи одлука о основаности захтева (члан 7. став 2, члан 311. ЗПП). Ова одредба је незнатно модификована у односу на члан 299. ЗПП из 2004. године, али ће и даље представљати начин за ублажавање стриктне примене расправног начела.

Странке могу, у поднесцима или на каснијим рочиштима, све до закључења главне расправе, да износе нове чињенице и предлажу нове доказе само ако учине вероватним да без своје кривице нису могли да их изнесу, односно предложе на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу, ако припремно рочиште није одржано (члан 314. став 1). Члан 314. став 2. ЗПП прописује да суд не узима у обзир чињенице и доказе који су изнети, односно предложени супротно ставу 1. члана 314. ЗПП. Међутим, тужени до закључења главне расправе могу изнети приговоре материјално-правне природе, јер се то не сматра новим чињеницама.

Првостепени суд је дужан да изведе све парничне радње и да расправи сва спорна питања на која је указао другостепени суд у свом решењу, тј. решењу којим је укинуо првостепену одлуку. На новој главној расправи странке могу да износе нове чињенице и предлажу нове доказе о истом захтеву, само ако учине вероватним да без своје кривице нису могли да их изнесу, односно предложе, односно ако подносилац жалбе није био странка, или није имао положај странке (умешач) до укидања пресуде, осим ако законом није другачије прописано. Странка нема право да на новој главној

²³ Правни став Вишег трговинског суда изражен кроз одговор на питање трговинских судова, изражен на Седници одељења за привредне спорове од 19. 09. 2005. и 20. 09. 2005. године и Одељење за привредне преступе и управно-рачунске спорове од 26. 09. 2005. године. Билтен број 3/2005, Судска пракса трговинских судова.

расправи преиначи тужбу тако што ће променити истоветност захтева или истакне други захтев уз постојећи, а који не произлази из истог чињеничног стања (члан 398. став 4).

4.1.1. Решење о извођењу доказа

Извођење доказа одређује суд решењем у коме ће се назначити спорна чињеница која би требало да се утврди извођењем доказа, доказно средство и рок за извођење доказа у оквиру временског оквира (члан 315).

Предложене доказе које не сматра важним за одлуку суд ће одбити и у решењу навести разлог одбијања. Против решења којим се одређује или одбија извођење доказа није дозвољена посебна жалба.

Ако странка приговори да решавање о тужбеном захтеву не спада у судску надлежност, а да суд није стварно или месно надлежан, да о истом захтеву већ тече парница, да је ствар правоснажно пресуђена, да је о предмету спора закључено судско поравнање или да се тужилац пред судом одрекао тужбеног захтева, суд ће решити да ли ће о тим приговорима расправљати и одлучивати одвојено од главне ствари (члан 316 ЗПП).

Ако суд не усвоји приговор из става 1. овог члана, о коме се расправљало заједно са главном ствари, или ако суд после одвојеног расправљања усвоји приговор и одлучи да се одмах настави главна расправа а решење о приговору унеће се у одлуку о главној ствари (члан 316. став 2).

Против решења којима се одбијају приговори странака није дозвољена посебна жалба ако је веће одлучило да се одмах настави расправљање о главној ствари.

Одредбе ст. 1–3 овог члана примениће се и ако суд по службеној дужности одлучи да одвојено од главне ствари расправи о томе да ли ствар спада у судску надлежност, да ли је суд стварно надлежан, да ли већ тече парница, да ли је ствар већ правоснажно пресуђена, да ли се тужилац пред судом одрекао тужбеног захтева, као и да ли је у парници закључено судско поравнање.

Кад председник већа заврши саслушање појединих сведока, вештака или странке, странка и њен законски заступник или пуномоћник могу непосредно да им постављају питања.

Суд ће забранити странци постављање одређених питања или ће забранити одговор на постављено питање ако је у питању већ садржан одговор или ако се питање не односи на предмет поступка. На захтев странке, у записник ће се унети питање из става 2. овог члана (чл. 317. ЗПП).

Саслушани сведоци и вештаци остају у судници ако их суд, по изјашњењу странака, не отпусти или не одреди да се привремено удаље из суднице.

Суд може одредити да се саслушани сведоци касније поново позову и још једном саслушају у присуству или одсуству других сведока или вештака (члан 318).

Када суд сматра да је предмет расправљања расправљен тако да може да донесе одлуку, саопштиће да је главна расправа закључена (члан 319).

Суд може одлучити да главну расправу закључи и кад је остало да се прибаве списи који садрже доказе потребне за одлучивање или ако треба сачекати записник о доказима изведеним од замољеног суда, а странке одустану од расправљања о тим доказима, или суд сматра да то расправљање није потребно (члан 319. ЗПП).

Суд може, у току већања и гласања, одлучити да се закључена расправа поново отвори ако је то потребно ради допуне поступка или разјашњења појединих важних питања.

Против решења о поновном отварању расправе није допуштена жалба, пошто она има природу решења којим суд управља поступком.

4.1.1.1. Увиђај

Увиђај се врши ако је за утврђивање неке чињенице или разјашњење неке околности потребно непосредно опажање суда (члан 234. став 1). Може се вршити и уз присуство вештака (члан 234. став 2).

У образложењу пресуде судија не изводи оцену овог доказа. Међутим, потребно је да се у образложењу наведе које је чињенице суд утврдио увиђајем.

4.1.1.2. Исправе

Закон не одређује појам исправе, али прави разлику између јавне и друге (нејавне) исправе. Подела је извршена према издаваоцу.

Јавне исправе су оне које је у прописаном облику издао државни орган, у границама своје надлежности, као и исправе које је у таквом облику издала, у вршењу јавних овлашћења, друга организација или лице.

Јавне исправе доказују истинитост онога што се њоме потврђује или одређује (члан 238. став 1). **Јавнобележничка исправа, сачињена и издата по овом закону, има снагу јавне исправе** ако су при њеном сачињавању и издавању испуњени битни услови форме и законитости прописане овим законом (члан 7. став 1. ЗЈБ).

Суд се не упушта у оцену њене доказне снаге (одступање од начела слободне оцене доказа). Међутим, ако суд посумња у аутентичност исправе, може тражити да се о томе изјасни орган који такву исправу издаје (члан 238. став 4).

У случајевима предвиђеним законом јавни бележник овером даје нејавној исправи правну снагу јавне исправе (солемнизација). Овером нејавне исправе, у смислу става 1. овог члана, јавни бележник потврђује да садржина исправе одговара вољи странака и да су је странке својеручно потписале (члан 93. став 2. ЗЈБ).

Ако међународним уговором није другачије предвиђено, **страна јавна исправа која је прописно оверена има, под условом узајамности, исту доказну снагу као и домаћа јавна исправа** (члан 239). Странка је дужна да поднесе исправу на коју се позива за доказ својих навода (члан 240. став 1). Ако је исправа на страном језику, доставиће и њен превод, оверен у складу са законом (члан 240. став 2).

Ако се исправа налази код државног или другог органа, друге организације или лица која су издала исправу у вршењу јавних овлашћења, а сама странка не може да прибави исправу, суд ће је, на предлог странке или по службеној дужности, прибавити (члан 240. став 3). Државни органи или организације којима је поверено вршење јавних овлашћења дужни су да суду предају исправу. Ова обавеза има основ у општој обавези сарадње државних органа или организација које врше јавна овлашћења са судовима. Тако члан 9. став 1. ЗУРС прописује да су државни органи или организације дужни да судовима достављају потребне податке.

Доказна снага јавне исправе може се оспоравати свим доказним средствима. Провера истинитости исправе не може бити предмет оцене, будући да је дозвољено доказивати да чињенице наведене у исправи нису истините или да је она неправилно састављена.

Нејавна исправа је предмет слободне оцене доказа. У пракси је то признаница о дугу и претпоставка је да њена садржина потиче од њеног потписаника. Истинитост нејавне исправе писане руком доказује се упоређивањем рукописа којим је написана са рукописом њеног издаваоца на другој исправи.

Ако о признавању стране одлуке није донето посебно решење, сваки суд може о признавању те одлуке решавати у поступку као о претходном питању, али само са дејством за тај поступак.

Ако се једна странка позива на исправу и тврди да се она налази код друге странке, суд ће позвати ову странку да поднесе исправу и да јој за то одреди рок (члан 241). Странка не може да ускрати подношење исправе када се она сама позвала на ту исправу као доказ својих навода, или ако је реч о исправу коју је, по закону, дужна да преда или покаже, или ако се исправа с обзиром на садржину сматра заједничком за обе странке (241. став 2). Ако странка која је позвана да поднесе исправу пориче да се исправа налази код ње, суд може ради утврђивања ове чињенице да изводи доказе (члан 241. став 4). Суд ће, с обзиром на све околности, по свом уверењу ценити од каквог је значаја што странка која држи исправу неће да поступи по решењу којим јој се налаже да поднесе исправу или, противно уверењу суда, не признаје да се исправа налази код ње (члан 241. став 5). Против одлуке суда из става 1. овог члана није дозвољена посебна жалба. Суд ће, по свом уверењу, ценити овакво понашање странке која држи исправу, а неће да је достави суду или не признаје да се исправа налази код ње.

Суд може да нареди трећем лицу да поднесе исправу само ако је она у складу са законом дужна да је покаже или поднесе или ако је реч о исправу која је, по својој садржини, заједничка за то лице и странку која се позива на исправу (члан 242. став 1). Ако треће лице оспорава своју дужност да поднесе исправу која се код њега налази, суд ће решењем одлучити да је треће лице дужно да поднесе исправу (члан 242. став 2). Ако треће лице не признаје да се исправа налази код њега, суд може ради утврђивања ове чињенице да изводи доказе. Правоснажно решење о дужности трећег лица да поднесе исправу може да се изврши у складу са законом који уређује извршење и обезбеђење (члан 242. став 3). Треће лице има право на накнаду трошкова које је имало у вези са подношењем исправе.

Суд може да казни новчаном казном од 10.000,00 до 150.000,00 динара физичко лице и одговорно лице у државном и другом органу, правном лицу и другој организацији које је издало исправу, односно новчаном казном од 30.000,00 до 1.000.000,00 динара

правно лице и другу организацију која је издала исправу, ако није поступило по решењу суда (члан 243. став 1). Жалба против решења из става 1. овог члана не задржава извршење овог решења.

Неоверена фотокопија приватне исправе, чија је истинитост (аутентичност) оспорена, није подобна да служи као доказ битне чињенице у парничном поступку, без обзира што истинитост те исправе потврђују њени потписници, већ подносилац мора да доказује њену истинитост (упоређивањем, проверавањем, вештачењем).²⁴

Фотографија је специфична врста исправе по којој знаци нису утиснути словима него сликовном техником. Нема сметњи да се фотографија користи као доказно средство ако је прибављена на законит начин, јер представља специфичну врсту исправе. Њена доказна снага цениће се у зависности од њене повезаности са предметом доказивања у сваком конкретном случају.²⁵

Записник о увиђају саобраћајне незгоде издат од надлежног државног органа представља јавну исправу која доказује истинитост онога што се у њој потврђује. Не постоји препрека да се изведе доказ саслушањем лица које је сачинило исправу (записник) коју суд оцењује непотпуном, мањкавом.

4.1.1.3. Сведоци

Сведок је лице које суду даје исказ о свом опажању чињенице у прошлости. Својство сведока има и лице које располаже стручним знањем потребним за разумевање чињенице (сведок стручњак). Сведочење је општа грађанска дужност. Лице позвано као сведок дужно је да приступи суду, да исказ и да у свом исказу говори истину. Свако лице које се позове као сведок дужно је да се одазове позиву и да сведочи (члан 244. став 1). Као сведоци могу да се саслушају само лица која су способна да дају обавештења о чињеницама које се доказују (члан 244. став 2). У позиву морају бити наведени, поред имена сведока, време и место саслушања, правна ствар у којој ће бити саслушан и назначење да га суд позива као сведока. Позив мора да садржи упозорење на последице неоправданог изостанка, као и да сведок има право на накнаду трошкова. Сведок је дужан да приступи суду и када му нису познате околности о којима треба да сведочи. Суд ће сведока саслушати и у његовом стану, ако због старости, болести или тешке телесне мане не може да се одазове позиву суда (члан 253. ст. 1 и 2). Поред судског позива који се непосредно упућује сведоку, суд може обавезати странку да обавести сведока о дану, часу и месту саслушања (члан 253. став 3). Сведоци се, по правилу, саслушавају непосредно на рочишту (члан 245. став 1).

Суд сведоке саслушава појединачно, без присуства оних који ће доцније бити саслушани. Пре него што постави сведоку питање суд га опомиње да је дужан да говори истину и да не сме ништа прећутати, а затим га упозорава на последице лажног исказа и на право да сведочење ускрати. После тога сведоку се постављају општа питања (тзв. генералије), које се односе на његово име, име родитеља, занимање, место боравишта, место рођења, године старости, његов однос са странкама. Потом сведок треба да се изјасни о чињеницама које су му познате а о којима треба да сведочи. Сведок је дужан да исказ и одговоре на питања даје усмено. Није допуштено давање

²⁴ Из решења Вишег трговинског суда Пж-5227-05.

²⁵ Привредни апелациони суд, Саветовање привредних судова Републике Србије, септембар 2015. године.

исказа читањем припремљеног текста. Суд ће увек сведока питати како му је познато оно о чему сведочи. Затим му се постављају питања ради проверавања, допуне или разјашњења. Није дозвољено постављати таква питања у којима је садржан одговор (сугестивна питања).

Суд може решењем да одлучи да се изведе доказ читањем писане изјаве сведока, у којој се наводе сазнања о битним спорним чињеницама, одакле су му оне познате и у ком је односу са странкама у поступку.

Писана изјава сведока мора да буде оверена у суду или од стране лица које врши јавна овлашћења. Пре давања изјаве лице које узима изјаву мора да упозори сведока на права и дужности сведока, прописане овим законом (члан 245. тачка 2).

Тонски или оптички снимак сведочења је саставни део судског списка (члан 246. став 1). Тонски део снимка сведочења преноси се у форми писаног записника, у складу са одредбом члана 121. ЗПП. Начин снимања, преношење снимка сведочења, чување и уништавање снимка сведочења уређује се Судским пословником.

У складу са европским стандардима, право на правично суђење подразумева и право да се присуствује суђењу. То право није искључено и може бити омогућено технологијом, видео-конференцијском везом, без повреде овог права, докле год држава предузима све неопходне мере да обезбеди да способност оптуженог да се брани није оштећена тиме што се прибегава коришћењу наведене технологије.

Државе чланице дужне су да обезбеде да прибегавање овој мери служи легитимном циљу и да сви аранжмани предвиђени за увођење доказа буду компатибилни са захтевима поштовања прописа поступка, како је то установљено чланом 6. Конвенције.

Оптужени имају право да буду физички присутни на рочишту у првостепеном поступку, односно то не мора бити и у случају другостепеног поступка.

"Видео-конференцијска веза није сама по себи у супротности са правом на правично..., али се ствари морају поштовати тако да оптужени буде кадар да прати поступак, да се и његов глас може чути без икаквих техничких сметњи и да може ефикасно и у поверењу да комуницира са својим браниоцем".²⁶

"Оптуженом се мора омогућити безбедна телефонска линија за коју се може зајамчити да је заштићена од прислушкивања".²⁷

Видео-конференцијска веза сматра се техничким средством које је компатибилно са ЕК.

Кад је, с обзиром на покренут поступак пред другостепеним судом, помоћ адвоката од кључног значаја, помоћ мора бити делотворна, а не само формална.

Видео-конференцијски линк је уређен:

- Другим додатним Протоколом уз ЕК о узајамној помоћи у кривичним стварима;
- Резолуцијом Европског савета од 23. 11. 1995. године;

²⁶ Пресуда великог већа Сахновски против Русије, представка 21272/03 од 02. 11. 2010. године.

²⁷ Голубев против Русије, одлука бр. 26260/02 од 09. 11. 2006. године.

- Актом Европског савета од 29. 05. 2000. године;
- Конференцијом ЕУ од 29. 05. 2000. године.

Не може се саслушавати као сведок лице које би својим исказом повредило дужност чувања тајне док га надлежни орган не ослободи те дужности. Саслушање таквог лица ипак је допуштено, али само ако га надлежни орган ослободи те дужности (члан 247). Све до ослобођења овај сведок је дужан да ускрати свој исказ. За пропуштање ове дужности сведок би могао да одговара кривично или дисциплински.

Сведок има право да ускрати сведочење:

1. о ономе што му је странка поверила као пуномоћнику;
2. о ономе што му је странка или друго лице поверило као верском исповеднику;
3. о ономе што је сазнао као лекар или што му је као адвокату поверено у вршењу правне помоћи (члан 248).

Адвокат има право (али и дужност чувања тајне) да ускрати сведочење, без обзира на то да ли му је чињеница поверена поводом парнице у којој је позван да сведочи или друге парнице, и без обзира на то да ли је заступао лице од којег је ту чињеницу сазнао. Поверљивост у конкретном односу странка–адвокат заштићена је више него дужност адвоката да ускрати исказ о ономе што је сазнао у вршењу своје праксе. Право на ускраћивање сведочења има и други сведок који је, по прописима, дужан да као тајну чува сазнање до кога је дошао у вршењу свог позива и делатности. Ако адвокат или лекар повреде дужност чувања тајне, могу бити изложени кривичној одговорности.

Закон разликује и право на ускраћивање одговора на поједина питања. Ово право припада сведоку, без обзира на његов животни позив или улогу пуномоћника, и то само ако има важан разлог да ускрати одговор.

Као пример за такав разлог је случај у коме би сведок својим одговором изложио: 1. себе тешкој срамоти; 2. знатној имовинској штети; 3. кривичном гоњењу себе, свог брачног друга, односно ванбрачног партнера или својих блиских сродника по крви у правој линији до било ког степена, а у побочној линији закључно до трећег степена, или сроднике по тазбини закључно до другог степена, или онда када је брак престао, као и свог старатеља, или штићеника, усвојитеља или усвојеника (члан 249). Сведок не може, због опасности од настанка имовинске штете, да ускрати сведочење о правним пословима којима је присуствовао као позвани сведок, о радњама које је у поступку спорног односа преузео као правни претходник или заступник једне од странака, о чињеницама које се односе на породичне или брачне имовинске односе, о чињеницама које се односе на рођење, склапање брака или смрт, као и ако је на основу посебног прописа дужан да поднесе пријаве или да изјаву (члан 250).

Оправданост разлога за ускраћивање сведочења или одговор на поједина питања процењује суд пред којим сведок треба да сведочи и о томе доноси решење. Против решења странке немају право на посебну жалбу, а сведок може ово решење да побија у жалби против решења о новчаној казни због тога што је ускратио сведочење или одговор на поједина питања (члан 257. став 2).

Странка која је предложила да се одређено лице саслуша као сведок мора претходно да наведе о чему сведок треба да сведочи, као и да наведе његово име и презиме, занимање и боравиште, тј. адресу (члан 252). Сведок који не зна језик на коме се води

поступак саслушаће се преко преводиоца (члан 256), ако је сведок глув – питања ће му се постављати писмено, ако је нем – позваће се да одговора у писаној форми. Ако саслушање не може да се изврши на овај начин – позваће се тумач. Суд ће преводиоца, односно тумача упозорити на дужност и истинито преношење питања која се сведоку постављају и изјава које сведок даје.

Суд ће наложити да буде принудно доведен сведок који, упркос уредном позиву, не приступи суду. Таквог сведока суд може новчано казнити износом од 10.000,00 до 150.000,00 динара и осудити га да сноси трошкове довођења. Исте мере примењују се и ако се сведок, без оправданог разлога, удаљи од места саслушања. Новчану казну суд ће, такође, изрећи према сведоку који ускраћује исказ, након што су његови разлози за ускраћивање исказа одбијени решењем као неоправдани. Решење о кажњавању због недоласка сведока суд опозива ако сведок оправда изостанак. Опозивање решења о кажњавању због неоправданог ускраћивања исказа могуће је и према сведоку који накнадно пристане да сведочи. На захтев странке, суд ће сведока осудити на накнаду трошкова проузрокованих неоправданим изостанком и неоправданим ускраћивањем исказа. Жалба против решења о новчаном кажњавању не задржава извршење решења, осим ако се тим истим правним леком побија и одлука суда којом нису усвојени разлози сведока за ускраћивање сведочења или одговора на поједина питања (члан 257). Ако су сведоци војна лица и службеници полиције који се нису одазвали на позив суда, суд ће се обратити њиховом старешини ради њиховог принудног довођења (члан 257. став 6).

Сведок има право на накнаду путних трошкова и трошкова за храну и преноћиште, као и на накнаду изгубљене зараде. Сведок треба да захтева накнаду одмах по саслушању – у супротном губи право на накнаду, о чему је суд дужан да упозори сведока. У решењу којим се одређују трошкови сведока суд ће одлучити да се одређени износ исплати из положеног предујма, а ако предујам није положен – наложиће странци да одређени износ плати сведоку у року од осам дана. Жалба против решења не задржава извршење решења (члан 258).

4.1.1.3.1. Суочење сведока

Ако се искази сведока не подударaju у погледу важних чињеница, суд може приступити и суочењу. Такви сведоци ће се саслушати понаособ о свакој околности о којој се не слажу и њихов одговор ће се унети у записник.

4.1.1.4. Вештаци

Вештачење у парничном поступку врло је значајан и често неопходан доказ који је потребно извести, а истовремено врло сложена и деликатна парнична радња.

Запажено је да суд са недовољно пажње и критичности оцењује и олако прихвата налаз и мишљење вештака и онда када подаци на којима се темељи тужбени захтев немају такав квалитет да је за утврђење спорних и битних чињеница потребно и стручно знање. Често се дешава да је извођење доказа вештачењем непотребно, што доводи до одуговлачења и скупог вештачења, да би се након тога утврдило да извођење овог доказа није ни било потребно, јер тужбени захтев није основан из неких других разлога.

Суд често прибегава извођењу доказа вештачењем да би се утврдиле потребе за издржавањем детета, што је непотребно, јер судија располаже стручним знањем да

може сам да разјасни колике су потребе детета одређеног узраста, а закон упућује на чињенице које ће суд имати у виду приликом одлучивања (накнада за храњенике). Такође, судија располаже потребним знањем да може разјаснити да ли је оштећени трпео душевне болове због повреде угледа и части или смрти блиског лица, те интензитет ових болова и слично, а често се у судској пракси прибегава извођењу овог доказа, што је непотребно.

У пракси се често занемарују налаз и мишљење вештака који су дати у току поступка и одређује се други вештак, потом се вештачење поверава трећем вештаку итд., те се на овај начин стварају велики трошкови и продужава дужина трајања поступка, а чињенично стање у предмету постаје сложеније. У наведеним предметима не зна се да ли је ново вештачење суд одредио тако што је посумњао у тачност првог налаза и мишљења или зато што се вештаци нису изјаснили о битним, односно одлучним чињеницама.

Према одредби члана 260. ЗПП, прописано је да је странка која предложи вештачење дужна да у предлогу назначи предмет и предложи лице за вештачења са листе сталних судских вештака. О потреби вештачења одлучује суд у сваком конкретном случају. Када се определи за извођење доказа вештачењем судија треба да изврши избор вештака, што је важна одлука, јер од квалитета вештака и његовог налаза и мишљења зависи и да ли ће суд имати утврђене релевантне, односно битне чињенице за пресуђење. Код избора личности вештака суд треба да провери колико одређени вештак може да задовољи научне, стручне, па и етичке принципе. Вештак је у парници дужан да свој налаз и мишљење да у писаном облику. У налазу се дају основни подаци о предмету вештачења и стању у списима предмета и пруженим доказима, док из мишљења вештака треба да се види на основу којих правила струке, науке и вештина је вештак извео закључак.

Судија приликом испитивања вештака треба да уноси у записник само битне чињенице, тј. примедбе које су истакле странке, односно њихови пуномоћници и да покуша да све нејасноће које се налазе у налазу и мишљењу отклони на датом рочишту. Суд треба да од странке која приговара налазу вештака затражи да примедбе конкретизује, тј. образложи зашто сматра да је налаз вештака нестручан.

Суд ће извести доказ вештачењем ако је ради утврђивања или разјашњења неке чињенице потребно стручно знање којим суд не располаже (члан 259). Вештак је лице које располаже одговарајућим стручним знањем и у поступку даје свој налаз и мишљење о чињеницама које су предмет вештачења. По правилу, омогућује суду да утврди чињенице које су предмет доказивања тако што износи свој стручни суд (закључак) изведен из чињеничне грађе која му је стављена на располагање. Суд може тражити од вештака да изнесе ставове и искуство из области у којој је стручан, нпр. да обавести суд о техничким нормама, о ставовима медицине, медицинске науке. Странка која предложи извођење доказа вештачењем дужна је да у предлогу назначи предмет вештачења, а може да предложи и одређено лице за вештака (члан 260. став 1). Суд противној странци доставља овај предлог ради изјашњења. Ако ниједна странка не предложи вештачење, или у остављеном року не обезбеди трошкове за вештачење, или се не подвргне вештачењу – суд ће о доказаности чињенице коју је требало спровести вештачењем одлучити применом правила о терету доказивања (члан 231. став 1).

Уместо предлагања вештачења странка може суду да приложи писани налаз и мишљење одговарајућег вештака о чињеницама о којима треба извести вештачење. Овај налаз и мишљење суд доставља противној странци на изјашњење и, у зависности од изјашњења противника, суд може решењем одредити да се изведе доказ вештачењем, односно спроведе читање писаног налаза и мишљења које је једна страна приложила. Суд може одредити извођење доказа вештачењем по службеној дужности, без предлога странака, ако је то прописано законом.

Странка је дужна да вештачење предложи, односно да достави налаз свог вештака најкасније до окончања припремног рочишта, односно првог рочишта за главну расправу ако припремно рочиште није одржано. Вештачење, по правилу, врши један вештак. Кад суд оцени да је питање сложено – може бити два или више вештака. Вештаци се одређују из регистра судских вештака за одређену област вештачења. Суд мора омогућити странкама да се изјасне о избору личности вештака, јер тиме спречавају злоупотребе процесних овлашћења од стране странака да касније траже изузеће вештака у ситуацији када је одређени вештак већ обавио вештачење, што може довести до одуговлачења парничног поступка.

Суд решењем одређује вештака ако се странке споразумеју о вештаку или ако доказ вештачењем није изведен на начин прописан чланом 261. ЗПП. Ако за одређену област вештачења нема судских вештака уписаних у регистар, вештачење може да обавља лице одговарајуће струке које ће суд одредити. То лице је дужно да пре вештачења да изјаву да ће налаз и мишљење дати по правилима струке, објективно и непристрасно. Ову одредбу треба тумачити као изузетак.

Суд ће вештака, на његов захтев, ослободити дужности вештачења из разлога због којих сведок може да ускрати сведочење или одговор на поједина питања (члан 265). Суд може вештака, на његов захтев, ослободити дужности вештачења из других оправданих разлога. Ослобођење дужности вештачења може да тражи и овлашћено лице органа или организације у којој је вештак запослен (члан 265. став 2). Вештак може бити искључен или изузет из свих разлога, као и судија или судски поротник, а за вештака се може одредити лице које је раније било саслушано као сведок (члан 266. став 1). Странка је дужна да поднесе захтев за изузеће вештака кад сазна да постоји разлог за изузеће, а најкасније пре почетка извођења доказа вештачењем (члан 266. став 2). У захтеву за изузеће вештака, странка је дужна да наведе околности на којима заснива свој захтев за изузеће (члан 266. став 3). У захтеву за изузеће вештака одлучује суд. Против решења којим се усваја захтев за изузеће вештака није дозвољена жалба, а против решења којим се захтев одбија није дозвољена посебна жалба (члан 266. став 5). Ако странка сазна за разлог искључења или изузећа вештака после извршеног вештачења и приговара вештаку из тог разлога, суд ће поступити као да је захтев за искључење или за изузеће поднет пре извршеног вештачења (члан 266. став 6).

Суд није везан мишљењем вештака и доноси одлуку након критичке оцене налаза и у складу са целокупним резултатом доказног поступка; суд није везан ни налазом вештака, пошто је овлашћен да оцени одлучну чињеницу, пошто је вештак ангажован због струке, а то је ситуација када на основу других изведених доказа изведе закључак да је налаз вештака погрешан. Битно је истаћи да налаз и мишљење вештака суд мора анализирати, тј. образложити у пресуди, уз напомену да вештак не сме да решава, тј. да суди уместо суда. Суд, са своје стране, мора захтевати потребна разјашњења, како би уз помоћ вештака могао да схвати природу и значај спорних чињеница, због чега не може

да цени ни доказну вредност вештачења. У већини случајева обавеза суда била би да позове вештака да пред судом образложи усмени и писани налаз, а кад има више вештака да врши усаглашавање.

Предмет вештачења не може бити тумачење и примена закона, чак и кад се вештак у свом налазу и мишљењу упусти у тумачење и примену закона, његово мишљење о тим питањима није правно релевантно. Судија мора изложити став суда и када се тај став подудара са налазом и мишљењем вештака о неком правном питању.

Свако вештачење има своје специфичности, што мора доћи до изражаја приликом израде решења о утврђивању вештачења. Суд је дужан да вештаку да тачан налог у ком правцу треба да изврши вештачење и на које околности треба да обрати пажњу, које чињенице треба да изнесе и на која питања треба да одговори. Често се у пракси дешава да судије донесу решење о извођењу доказа вештачењем, са позивом на поднесак који је доставила нека од странака, са задатком који се налази у том поднеску, што је погрешно. Када се доноси решење којим се одређује извођење доказа у пракси се често вештачење даје уопштено, јер не садржи прецизно и потпуно одређен предмет вештачења, не садржи питања на која вештак треба да одговори, а која су од значаја за конкретан предмет. Често се вештацима даје слобода да сами процене шта је битно и да такав налаз дају.

Суд решењем означава предмет вештачења и омогућава вештаку да разгледа списе предмета, а све у циљу давања мишљења. На захтев вештака суд може прибављати и изводити нове доказе, како би се утврдиле околности које су од важности за давање мишљења. У решењу се назначава да је обавеза вештака да савесно и исцрпно да свој налаз и мишљење према правилима струке. Писмени налаз и мишљење доставља се суду 15 дана пре одржавања рочишта, а странкама најкасније осам дана пре одржавања рочишта. Укупно време од именовања вештака па до доношења налаза и мишљења не сме бити дуже од 60 дана. У погледу дужности странке да омогући разгледање предмета вештака, важи оно што је речено за увиђај (чл. 269. и 270). Суд ће у решењу упозорити вештака да је дужан да обавести странке о дану одређеном за вештачење, ако је њихово присуство потребно, затим да налаз и мишљење мора да изради у складу са правилима струке објективно и непристрасно, као и последице недостављања налаза и мишљења у одређеном року, односно неоправдано недостављање налаза. Решење о одређивању вештака по службеној дужности, поред података из става 1. овог члана, садржи податке о износу предујма за вештачење.

Ако вештак достави налаз и мишљење који су нејасни, непотпуни или противречни, суд ће наложити вештаку да допуни и разјасни нејасноће у налазу и мишљењу и одредиће рок за отклањање недостатака, односно позваће вештака да се изјасни на рочишту. Ако странка има примедба на налаз и мишљење вештака, доставиће их у писаном облику (поднеску). У том циљу, странка може ангажовати стручњака или другог вештака који ће истаћи примедбе на налаз и мишљење или ће доставити нов налаз и мишљење у писаном облику. На рочишту за главну расправу суд може да прочита или да дозволи вештаку којег је ангажовала странка да учествује у расправи, да поставља питања и даје објашњења. Суд ће на рочишту расправити примедбе и покушаће да усагласи налазе и стручна мишљења вештака. Ако на рочишту не усагласи налазе и стручна мишљења вештака, односно ако суд сматра да битне чињенице нису довољно разјашњене, суд ће одредити ново вештачење, које ће поверити другом вештаку и о томе ће обавестити странке. У том случају, странке деле трошкове вештачења на

једнаке делове. Ако вештак не достави налаз и мишљење у остављеном року – суд ће, на предлог странке, поверити вештачење другом вештаку. Ако вештак не поднесе благовремено налаз и мишљење или не отклони недостатке – суд ће вештака казнити новчаном казном, у законским оквирима, и обавестити Министарство правде ради покретања поступка брисања вештака из регистра судских вештака.

Ако је одређено више вештака они могу да поднесу заједнички налаз и мишљење. Ако налази и мишљења нису сагласни сваки вештак посебно износи свој налаз и мишљење. Ако се подаци вештака по њиховом налазу битно разликују, или је налаз вештака нејасан, непотпун, или противречан у односу на утврђене околности, а ти недостаци се не могу отклонити поновним саслушањем вештака, или ако се појави сумња у правилност датог мишљења – суд ће, на предлог странке, одредити ново вештачење у складу са законом. Закон не уређује ситуацију за случај да странке не ставе такав предлог, па треба узети да ће суд одредити ново вештачење по службеној дужности само ако треба утврдити чињенице које је суд дужан да утврди *ex officio*.

У другим случајевима, када суд нема обавезу утврђивања чињеница (по службеној дужности), редовно ће довести до примене правила о терету доказивања. Наиме, суд сваки налаз и мишљење вештака оцењује са становишта логичности, применљивости стручног метода вештачења и применом стандарда просечног човека, те суд сам, по принципу слободе судске оцене доказа, вреднује ово доказно средство.

У случају размимоилажења налаза и мишљења, не би требало по аутоматизму одређивати ново вештачење, треба настојати да се супротности отклоне саслушањем, па тек онда одредити ново вештачење.

У пракси се догађа да се користе **налази** и мишљења вештака дати **у другим предметима**, тј. суд их **без сагласности** парничних странака користи, тј. прихвата, чиме повређују начело непосредности (члан 4. ЗПП), према којем суд одлучује о тужбеном захтеву, на основу усменог, непосредног и јавног расправљања и начело непосредности налази да пресуда не може бити заснована на доказима који нису изведени на главној расправи. Такав доказ не може се користити без сагласности странака.

Поред права на накнаду трошкова које закон признаје сведоку, вештак има право на накнаду издатака и право на награду у погледу захтева за накнаду и награду, као и у погледу одлучивања о том тражењу примењују се одредбе прописа за сведока. Странка која је предложила вештачење сноси тршкове вештачења, али ако је суд наложио странци да сноси трошкове вештачења одређеног по службеној дужности плаћа накнаду и награду вештаку, а о извршеном плаћању доставља доказ суду, у року од осам дана од дана уплате.

Суд ће казнити новчаном казаном од 10.000,00 до 150.000,00 динара вештака физичко лице, односно од 30.000,00 до 1.000.000,00 динара правно лице које обавља вештачење, ако вештак не дође на рочиште иако је уредно позван, а изостанак не оправда или ако у остављеном року не достави налаз и мишљење (члан 267. став 1). Суд може да казни новчаном казном од 10.000,00 до 150.000,00 динара физичко лице, односно од 30.000,00 до 1.000.000,00 динара правно лице које обавља вештачење, ако вештак без оправданог разлога одбије да врши вештачење (члан 267. став 2). Новчаном казном у истом износу може да се казни одговорно лице и у правном лицу које обавља вештачење у случају из

напред наведених чланова. Новчана казна извршава се на начин прописан чланом 190. ЗПП. Решење о новчаној казни суд може да стави ван снаге под условима из члана 257. став 5. ЗПП, ако вештак накнадо оправда свој изостанак. На захтев странке суд може решењем да наложи вештаку да надокнади трошкове које је проузроковао својим неоправданим недоласком или неоправданим одбијањем да врши вештачење (члан 267. став 6).

Из одредаба члана 121. ЗПП произлази да је правило да сведок, односно вештак, не потписује записник након саслушања на рочишту, већ само уколико су саслушани пред замољеним судом.

4.1.1.5. Саслушање странака

Битне чињенице могу да се утврђују саслушањем странака (члан 276). Суд ће одлучити да изведе доказ саслушањем странака, иако поред других изведених доказа нађе да је то потребно за утврђивање битне чињенице. Странке се саслушавају, по правилу, на рочишту и непосредно (члан 277. ЗПП). Суд може да одлучи решењем, по службеној дужности или на предлог странке, да се странка саслуша путем конференцијске везе, са коришћењем уређаја за тонско или оптичко снимање, у складу са чланом 245. овог закона. Против тог решења није дозвољена посебна жалба. Странке имају право на копију снимка.

Међутим, треба правити разлику између доказа саслушањем странака и тзв. информативног саслушања странке. Ово друго има за циљ разјашњење непотпуних или нејасних чињеничних тврдњи и представља парничну радњу странке, а не доказно средство. Пошто се странка саслушава о сопственој ствари, она се не може принудити на саслушање, али, као и сведок, одговара кривично за неистинит исказ ако је пресуда заснована на лажном исказу странке. Уколико у поступку треба саслушати, као странку, физичко лице које није парнично способно, суд може саслушати само њега уместо законског заступника или обоје. Он ће се ограничити на саслушање законског заступника кад странка није способна за давање исказа или кад јој ништа није познато о чињеници о којој треба да се изјасни. За правно лице саслушава се и његов заступник. Суд ће одлучити да се саслуша само једна странка ако се увери да друга спорна чињеница није позната или ако саслушање странке није могуће (члан 278. ЗПП). Такву одлуку суд ће донети и кад једна странка одбије давање исказа или ако се не одазове позиву суда на рочиште. Ако као странка у спору учествује више лица на једној страни суд ће одлучити да ли ће саслушати све или само неке од њих.

Ако у току поступка странка умре, или поновно саслушање странке није могуће, или је отежано из других разлога, суд ће прочитати записник са исказом те странке.

Извођење доказа саслушањем странака замолним путем дозвољено је само ако странка, због неотклоњивих сметњи, не може лично да дође или ако би њен долазак проузроковао несразмерне трошкове (члан 279. ПП).

Позив на рочиште на коме ће бити изведен овај доказ доставља се лично странкама, односно лицу које ће за странку бити саслушано. У позиву се мора назначити да ће се на рочишту изводити доказ саслушањем странака и да суд може одлучити да се једна странка саслуша у одсуству друге. Он ће, с обзиром на све околности, ценити од каквог је значаја недолзак странке на саслушање или ускраћивање исказа.

Суд ће, с обзиром на све околности, ценити од каквог је значаја то што странка није дошла на саслушање или што је ускратила исказ.

4.2. Јавност главне расправе

Главна расправа је јавна (члан 321. став 1. ЗПП). За присуствовање главној расправи уведена је старосна граница: расправи могу да присуствују само лица старија од 16 година, осим ако је законом другачије прописано (члан 321. став 2).

Разлози за искључење јавности су у складу са чланом 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Суд може да искључи јавност са целе главне расправе или једног њеног дела, ради заштите интереса националне безбедности, јавног реда и морала у демократском друштву, као и ради заштите интереса малолетника или приватности учесника у поступку. Суд може да искључи јавност и ако мерама за одржавање реда прописаних у закону не може да обезбеди несметано одржавање расправе (члан 322). Искључење јавности не односи се на странке, њихове законске заступнике, пуномоћнике и умешаче (члан 323. став 1). Суд може да дозволи да главној расправи на којој је искључена јавност присуствују поједина законом овлашћена службена лица и научни радници, ако је то од интереса за њихову службу, односно научну делатност (члан 323. став 2). На захтев странке, расправи са које је искључена јавност присуствују највише два лица која она одреди (члан 323. став 3). Суд ће упозорити лица која присуствују расправи са које је искључена јавност да су дужна да као тајну чувају све оно што су на расправи сазнали, и указаће им на последице одавања тајне (члан 323. став 4). Суд одлучује о искључењу јавности решењем које мора да буде образложено и јавно објављено (члан 324. став 1). Против решења о искључењу јавности није дозвољена посебна жалба (члан 324. став 3).

Неоправдано искључење јавности има значај релативно битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 11, чији утицај на исход спора суд цени у сваком појединачном случају, и то само ако странка у жалби указује на ту неправилност. У неким поступцима јавност је искључена самим законом. То је случај у поступцима о брачним и породичним споровима (члан 206. став 1. Породичног закона).

4.3. Руковођење главном расправом

Руковођење главном расправом представља, у суштини, управљање поступком у току главне расправе. Ову функцију врши председник већа, односно судија појединац, који поступа у конкретном предмету. Када говоримо о формалном руковођењу главном расправом, под тим се подразумева да поступајући судија отвара расправу и објављује предмет расправљања, проверава да ли су присутна сва позвана лица и да ли су уредно позвана лица која нису приступила. Председник већа, односно судија појединац даје и одузима реч странкама, сведоцима и вештацима, поставља им питања и поучава их о њиховим процесним овлашћењима, отпушта саслушане сведоке и вештаке.

Такође, председник већа, односно судија појединац објављује одлуке које се доносе на рочишту и стара се о одржавању реда. Уколико је искључена јавност мора упозорити присутна лица на дужност чувања тајне о ономе што су на рочишту сазнали. Осим тога, поступајући судија диктира садржину радњи предузетих на расправи у записник,

саопштава да се рочиште одлаже, заказује ново рочиште и одређује датум и час одржавања, као и место одржавања рочишта, објављује да је расправа закључена, односно предузима све радње које му Закон омогућава да предузме, ради спровођења поступка и закључивања расправе у што краћем року.

Међутим, поступање судије на рочишту није само формалне природе. Поступајући судија, пре свега, треба да се пре отпочињања расправе и првог рочишта добро припреми, у смислу упознавања са приложеним доказима, материјалним прописима потребним за одлучивање у том предмету, што је неопходно да би могао одредити шта је међу странкама спорно и неспорно и који ће се докази у току поступка изводити. Ово би било немогуће без правилне и темељне припреме, а од тога даље зависи и ток поступка. Стога, овлашћењима која има по Закону, поступајући судија постављањем питања и на други начин настоји да се, у току расправе, пружи потребна објашњења, да би се утврдиле чињенице од којих зависи одлука о основаности захтева, али у границама које прописује одредба члана 7. став 2. ЗПП.

Наиме, поступајући судија има активну улогу током целог поступка, али су странке дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтеве и да предложе доказе којима се утврђују те чињенице. Дакле, суд разматра и утврђује само чињенице које су странке изнеле и изводи само доказе које су странке предложиле, ако законом није другачије прописано. Суд једино по службеној дужности утврђује чињенице од којих зависи одлука да ли су у питању располагања странака која су у супротности са принудним прописима, јавним поретком, правилима морала и добрим обичајима (члан 3. став 3).

Даље, осим што је поступајући судија дужан да се стара да се предмет спора свестрано расправи, дужан је да води рачуна и да предузме све мере да се поступак не одуговлачи и да се расправа, по могућности, заврши на једном рочишту, односно у временском оквиру који је одредио.

С обзиром да поступајући судија одлуке које се односе на руковођење парницом диктира на записник, често се лица која учествују на расправи противе некој од мера председника већа, које се односе на руковођење расправом или се противе питању које је поставио председник већа, члан већа или друго лице које учествује у поступку. О таквом противљењу, уколико се суди у зборном саставу, према одредбама Закона одлучује веће, а уколико суди судија појединац онда поступајући судија о томе доноси одлуку.

Чланови већа, уколико се суди у зборном саставу, имају право да постављају питања и активно учествују у расправи.

Осим одлука које поступајући судија појединац, односно председник већа доноси на расправи, постоји већи број радњи и одлука које може да доноси и ван рочишта. Закон је овакво решење прописао како би се поступак могао спровести уз што мање одуговлачења и како би се предмет што боље припремио за расправу.

Одлуке које може да донесе *ван расправе* су следеће: решење о исправљању поднеска, о постављању привременог заступника, о уредности пуномоћја, о полагању предујма на име трошкова за предузимање појединих радњи у поступку, о ослобођењу од плаћања трошкова поступка, о обезбеђењу парничних трошкова, о достављању судских

писмена, о обезбеђењу доказа, о привременим мерама обезбеђења, о мерама за обезбеђење процесне дисциплине и кажњавању, о прекиду и застајању у поступку, о трошковима поступка у случају повлачења тужбе, о спајању парница, као и о одређивању рокова (члан 327).

Такође, ван рочишта за главну расправу, поступајући судија је овлашћен да донесе пресуду на основу признања, односно пресуду на основу одрицања, уколико је странка дала писану изјаву у поднеску или је дошла у суд и на записнику пред председником већа, односно поступајућим судијом признала тужбени захтев (тужени), односно одрела се тужбеног захтева (тужилац). Ван рочишта се може донети и пресуда на основу пропуштања, уколико су испуњени законом прописани услови (члан 327).

У одредби члана 328. став 1. Закона заступљено је начело процесне економије. Наиме, ван рочишта поступајући судија има овлашћење и да одлучи о спајању парница уколико пред истим судом тече више парница између истих лица или више парница у којима је исто лице противник разних тужилаца или разних тужених. Све ове парнице могу, решењем суда, да се споје ради заједничког расправљања, ако би се тиме убрзало расправљање или смањили трошкови, а у том случају суд за све спојене парнице може да донесе заједничку пресуду.

Суд може да одреди да се одвојено расправља о појединим захтевима у истој тужби и по завршетку одвојеног расправљања може да донесе посебне одлуке о тим захтевима.

Уколико је поступајући судија тражио да се замолним путем пред другим судом изведе неки доказ, овлашћен је и да, по пријему записника о извођењу доказа пред замољеним судом, одреди да се изврше потребне исправке или допуне. Ово стога што се замољеном суду не шаље комплетан спис, већ само замолница за поступање, те је могуће да тај суд приликом извођења доказа пропусти да поступи по замолници у потпуности или да нешто погрешно изведе, те је поступајући судија овлашћен да затражи допуну, односно исправку.

Против свих наведених решења, с обзиром да се односе на руковођење расправом, **није дозвољена посебна жалба**. Иначе, суд није везан својим решењем о управљању расправом, јер накнадно може изменити одлуку и одредити нпр. доказ који је раније одбио да се изведе, а може и да стави ван снаге неко решење које је раније донео (да се не изводе неки докази за које сматра да су нецелисходни, имајући у виду ток поступка и већ изведене доказе и слично).

4.3.1. Одлагање рочишта

Председник већа, односно поступајући судија, одлучује о потреби да се главна расправа одложи онда када за то постоје оправдани разлози (прибављање исправа, вештачења, саслушање оправдано изосталих странака и сведока, вршења увиђаја и др.). Када се рочиште одлаже **суд је дужан да одмах закаже следеће**.

Против решења суда којим се одлаже рочиште или се одбијају предлози странака о одлагању рочишта није дозвољена жалба (члан 329).

Начело економичности захтева да се и ново рочиште одржи пред истим већем, односно судијом појединцем. Ово је битно и због тога што се расправа у правилу води на више

рочишта, те су запажања, утисци и закључци које стиче судија појединац, односно веће, битни за доношење коначне одлуке и за оцену изведених доказа, а како то налаже одредба члана 8. ЗПП. Веће није промењено само онда када су од почетка па до краја расправљања поступали исти чланови већа и поступајући судија.

У том случају на записнику, када се промени веће или судија појединац, доноси се решење које гласи:

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Главна расправа почиње изнова, услед измене већа, односно судије појединца.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Да се изведени докази током поступка поново не изводе, већ да се прочитају, и то: записник о главној расправи (навести датум) на коме је изведен доказ саслушањем странака, записник о главној расправи (навести датум) на коме је изведен доказ саслушањем...сведока итд...вештака.... записник о увиђају који је обављен дана...

С обзиром да је ово решење којим се управља парницом, против њега није дозвољена посебна жалба.

Након овога поступајући судија наставља са расправом тамо где је претходно расправа стала и изводе се остали докази.

Кад унесе у записник наводе странке и разлоге због којих предлаже одлагање, уколико одлучи да се рочиште одложи и да је та странка дужна да сноси трошкове тог одлагања – донеће решење следеће садржине:

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Одлаже се данашње рочиште на терет тужилачке/тужене стране, без обзира на исход спора/трошкови данашњег рочишта падају на терет..., без обзира на исход спора.

Следеће рочиште заказује се за...

Против овог решења није дозвољена посебна жалба.

У једном делу судске праксе постављало се питање да ли је могуће одложити рочиште телефоном, уз састављање службене белешке. Међутим, Закон о парничном поступку овакво решење доставе не познаје, те такво поступање представља битну повреду парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 7. ЗПП.

4.3.2. Враћање у пређашње стање

Враћање у пређашње стање је институт грађанског процесног права који **омогућава странци да, уколико мимо своје воље и из оправданих разлога, пропусти рочиште или рок за предузимање неке радње у поступку, не буде преклудирана у остварењу својих процесних права.** Овај институт даје могућност странци да јој, на њен захтев, суд дозволи да накнадно предузме неку процесну радњу за коју је протекао рок, уколико се докаже да је до пропуштања дошло из разлога који се странци не могу приписати у немарност.

Враћање у пређашње стање може се дозволити **само због пропуштања рочишта или процесних рокова**, а не и због пропуштања материјално-правних рокова. Такође, **када се ради о тзв. судским роковима у којима се може тражити продужетак рока, странка није овлашћена да истовремено тражи и враћање у пређашње стање.**

Када суд дозволи враћање у пређашње стање **поступак се враћа у ону фазу у којој је био пре пропуштања и укидају се све спроведене радње, као и одлуке суда које су настале као директна последица пропуштања.** Тако на пример, ако суд нађе да је тужени из оправданих разлога пропустио да достави суду благовремено одговор на тужбу, донеће решење којим се дозвољава враћање и укида пресуда због пропуштања. Такође, уколико суд дозволи враћање престаје и правоснажност одлуке против које је странка пропустила да уложи правни лек и странци почиње да тече нови законски рок за његово подношење.

Треба нагласити да се **повраћај може дозволити само на предлог странке, а не и по службеној дужности.**

Предлог за враћање у пређашње стање **подноси се суду код кога је требало да се изврши пропуштена радња.** То значи да се предлог **по правилу подноси првостепеном суду**, а уз предлог се, осим доказа о оправданој спречености, уколико разлог није заснован на општепознатој чињеници, подносе и докази о томе када је престао разлог пропуштања.

Оно што је посебно важно истаћи јесте да је, ако се враћање у пређашње стање **предлаже због пропуштања рока, предлагач дужан да истовремено са подношењем предлога предузме и пропуштену радњу.**

Предлог за враћање у пређашње стање не утиче на ток парнице, али суд може да одлучи да застане са поступком до правоснажности решења о предлогу.

Неблаговремене и недозвољене предлоге за враћање у пређашње стање суд одбацује решењем. Суд решењем одбацује као неуредне и предлоге који нису засновани на општепознатим чињеницама, а странка уз њих није поднела нити предложила одговарајуће доказе.

О предлогу за враћање у пређашње стање одлучује се, **по правилу, без одржавања рочишта**, осим ако суд нађе да је ради правилног утврђивања чињеница потребно да се изведу докази. **У позиву за ово рочиште мора се нагласити да је у питању позив за рочиште за враћање у пређашње стање.**

Против решења којим се усваја предлог за враћање у пређашње стање није дозвољена жалба, осим ако је усвојен неблагоприятан, недозвољен или неуредан предлог. Из ове одредбе произлази да се странкама мора послати писани отправак решења којим се дозвољава враћање, јер је могуће да супротна страна сматра да се ради о неблагоприятном, недозвољеном или неуредном предлогу који је усвојен. Наиме, суд који је донео решење којим се дозвољава враћање није овлашћен да цени законитост свог решења, већ предмет по жалби мора доставити другостепеном суду.

За примену процесног института враћања у пређашње стање неопходно је да буду **испуњена три услова:**

1. да је странка, односно њен пуномоћник или заступник, пропустио да благовремено предузме неку процесну радњу у вези са роком или рочиштем;
2. да је због тога странка, односно њен пуномоћник или заступник, изгубио право да процесну радњу предузме у неком наредном теренутку у току парничног поступка или тиме проузроковао неповољну одлуку суда, односно да је за њу наступила процесна преклузија;
3. да су разлози за такво пропуштање оправдани. Закон не прописује ближе шта се подразумева под оправданим разлозима, али се уопштено може рећи да се оправданим разлогом може сматрати непредвидив или неотклоњив догађај који је спречио странку да предузме одређену парничну радњу.

Суд у сваком конкретном случају цени шта је то "**оправдани разлог**" за пропуштање предузимања парничне радње. Одлука суда зависи од самог разлога, тј. да ли се тај разлог тиче општепознате чињенице или не, као и од доказа које је странка/пуномоћник, односно заступник, пружио и предложио. Суд приликом оцене оправданости разлога цени све околности случаја, као и дужан степен пажње странке/пуномоћника/заступника, који се у односу на њихов интелектуални и образовни, односно професионални статус, може очекивати.

У пракси се предлог за враћање у пређашње стање најчешће подноси:

- због *пропуштања рочишта* које је резултирало доношењем решења о повлачењу тужбе;
- због *пропуштања рокова за подношење правног лека* када се предлогом за враћање у пређашње стање тражи да се странци остави додатни рок у дужини трајања објективне спречености за улагање истог правног лека. Странка је тада дужна да уз предлог за враћање достави и правни лек. У овом случају суд (када нађе да је разлог за пропуштање оправдан) решењем усваја предлог за враћање у пређашње стање и странци оставља додатни рок за улагање правног лека, сматрајући уложени правни лек благовременим.
- у случају *када се донесе тзв. процесна пресуда*, тј. *пресуда због пропуштања (члан 350. ЗПП)*, када тужени пропусти да достави благовремено или уопште не достави одговор на тужбу у законом прописаном року. Приликом подношења предлога за

враћање у пређашње стање због пропуштања рока за одговор на тужбу, странка која тражи враћање мора, уз предлог и доказе, поднети и одговор на тужбу. Слична ситуација постоји када тужени не приступи рочишту у спору мале вредности и суд донесе *пресуду због изостанка (члан 351. ЗПП)*, с тим што тад уз предлог за враћање не подноси одговор на тужбу, јер они у врсти спорова у којима се доноси ова пресуда (као што су спор мале вредности или државински спор) нису обавезни, зато што се тужба не доставља на одговор, већ се шаље туженом, уз позив за прво рочиште.

Што се тиче здравствене спречености као оправданог разлога за пропуштање предузимања одређене парничне радње, **здравствена ситуација мора бити таква да странка због свог здравственог стања није била у могућности да благовремено обавести суд о својој спречености**, као и да због тога пуномоћник странке није могао благовремено да обезбеди замену.

У пракси судови чврсто стоје на становишту да **гужва у саобраћају не представља оправдан разлог за пропуштање приступа рочишту**, јер је општепозната чињеница да саобраћај у Београду, као и у другим већим градовима, има честе застоје и гужве и да је градски превоз нередован, те су странке и пуномоћници дужни да благовремено крену у суд, односно да добро процене колико им је времена неопходно за долазак на рочиште у заказаном термину. Гужва у саобраћају могла би се узети као оправдан разлог само у мањим срединама, где овакве ситуације нису уобичајене, а самим тим ни предвидиве, па их странка није могла узети у обзир приликом планирања времена потребног да стигне у суд и приступи рочишту. Становиште да је овај разлог оправдан у великим градовима могло би довести до честог застајања у раду суда и сигурно би водило злоупотреби института враћања у пређашње стање. С друге стране, саобраћајна незгода или елементарна непогода представљају оправдане разлоге за пропуштање радње у поступку. Европски суд за људска права утврдио је да је квар таксија оправдање за закашњење у предмету *Motion Pictures grantors LTD* против Србије (28353/06).

Веома чест разлог који се од стране адвоката/пуномоћника странке наводи као оправдани разлог за приступ рочишту (на коме је због пропуштања приступа донето решење да се тужба сматра повученом) је **одржавање другог рочишта у исто време** пред другим или истим судом. У том случају адвокат, уз предлог за враћање у пређашње стање, мора приложити и доказ о томе да је позван или приступио рочишту које је заказано у другом предмету у исто време када и предметно рочиште. Међутим, поставља се оправдано питање да ли се претходно необавештавање суда о спречености приступу на рочиште, а тај разлог је био познат пуномоћнику странке пре одржавања рочишта (поготово имајући у виду општепознату чињеницу да се рочишта пред судовима заказују у размаку од месец дана до неколико месеци), касније може тумачити као оправдан разлог и у случају накнадног достављања доказа о истом, уз предлог за враћање у пређашње стање. У овој ситуацији било би упутно да суд, по пријему предлога за враћање у пређашње стање, изврши увид у тај други предмет у коме је пуномоћник приступио рочишту и утврди када је пуномоћник примио позив за рочиште које је одржано истог дана када и пропуштено рочиште, и тиме утврди да ли је подносилац предлога за враћање у пређашње стање имао довољно времена да обавести суд о оправданој спречености.

Дешава се да се предлог за враћање у пређашње стање поднесе зато што странка, односно њен пуномоћник, **није чуо прозивање или је чекао прозивање испред друге**

суднице, односно није на време нашао судницу. У већини случајева, предлог се одбија као неоснован, јер наведени разлози, без обзира на предложене доказе, не могу представљати оправдани разлог за пропуштање рочишта. Околност да се пуномоћник тужиоца налазио испред друге суднице или околност да није на време нашао судницу у којој се одржава рочиште не представља оправдани разлог за пропуштање рочишта.

Кроз више првостепених одлука исказан је став да **било каква спреченост (здравствени разлози, смртни случај и сл.) законског заступника туженог који је РС, Град Београд или Градска општина не представља оправдан разлог за пропуштање парничне радње – најчешће приступа рочишту.** Као разлог за овакав став наводи се мишљење да правобранилаштво у свом саставу има више лица и спреченост једног од њих не представља извињавајући разлог за пропуштање парничне радње, јер је исту могао предузети било који други законски заступник странке.

Закон прописује **субјективни рок од осам дана и објективни рок од 60 дана, у којима се с успехом може тражити враћање у пређашње стање.** Предлог за враћање мора да се поднесе у року од осам дана од дана када је престао разлог који је проузроковао пропуштање, а ако је странка касније сазнала за пропуштање, онда од дана када је за пропуштање сазнала. После 60 дана од дана пропуштања не може се тражити враћање у пређашње стање. Ако је пропуштен субјективни и објективни рок, предлог за враћање у пређашње стање је недозвољен и као таквог суд ће га **решењем одбацити.**

У пракси се често појављује питање **шта се дешава у случају да странка која је поднела предлог за враћање у пређашње стање са истог рочишта изостане, иако је уредно позвана.** У том погледу, преовладава став да се рочиште за расправљање о основаности предлога за враћање у пређашње стање држи по службеној дужности, без обзира на одсуство уредно позваних странака, те да првостепени суд не може одбити предлог за враћање у пређашње стање само због тога што странка која је предлог поднела није приступила рочишту поводом предлога. **У тој ситуацији првостепени суд је дужан да цени основаност предлога за враћање у пређашње стање.** Ово становиште има оправдање у чињеници да је суд овлашћен да и без одржавања рочишта одлучи о предлогу за враћање у пређашње стање, јер ово рочиште суд држи само изузетно.

4.3.3. Спајање парница

Закон прописује могућност спајања парница, а не поступака, стога је битно нагласити да се не може извршити спајање ако у неком од поступака који се спајају парница није почела да тече, односно где не постоји доказ да је тужба уручена туженом.

Да би се парнице могле спојити неопходно је да је **исти суд надлежан за сваку од њих, да су за сваку од њих прописана иста правила поступка и, наравно, да суд сматра да је то целисходно ради лакшег и квалитетнијег окончања парничног поступка.**

Следствено томе, основни суд не може на своју руку спојити парницу која спада у надлежност вишег суда, осим по тужби за главно мешање, када долази до атракције надлежности. Не могу се спајати парнице у којима се поступа по одредбама поступка у

споровима за сметање државине са парницама које се воде по правилима општег парничног поступка, као што се не могу спајати ни парнице из породичних односа са привредним споровима и сл. Међутим, **парница у спору мале вредности може се спојити са парницом која се води по одредбама општег парничног поступка, и тада се поступак води по правилима општег парничног поступка.**

Суд најчешће доноси одлуку о спајању парница **по тужби и протвужби**, и то најчешће код тзв. прејудицијалних противтужби, којима се решава претходно питање у односу на захтев истакнут у тужби, као и код компензаторних противтужби. Слична је ситуација и са компензационом противтужбом. Такође, парница по тужби за главно мешање биће по правилу припојена првобитној парници, о чему је било речи у тексту о умешачима.

Суд одлуку о спајању доноси у форми решења на које није дозвољена посебна жалба, због чега оно може бити донето и на рочишту, и не мора се радити писмени отправак. Уколико се овакво решење доноси на расправи, након уношења у записник навода странака и њихових разлога доноси решење следеће садржине:

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Спајају се парнице ради једновременог расправљања које теку пред овим судом под бројем П 125/2014 и П 551/2015, тако што ће се парница наставити под бројем П 125/2014.

Налаже се писарници да евидентира спајање и предмет П бр. 551/2015 разведе као предмет решен на други начин.

Уколико суд одбија да споји парнице онда не мора доносити посебно решење, али може, и против таквог решења није дозвољена жалба, јер је и то поступање у току руковођења расправом.

Након што изведе све доказе суд доноси једну одлуку о свим захтевима из спојених парница. Пошто све те парнице ипак задржавају своју самосталност, једна од њих може се завршити пре осталих, и то повлачењем тужбе, одрицањем од тужбеног захтева, признањем, или се може и накнадно поново раздвојити, уколико је једна од спојених парница сазрела за одлуку.

У складу с одредбом члана 221. Судског пословника, када се више предмета споји ради заједничког расправљања, онда се **предмет по коме је доцније покренут поступак, по правилу, спаја с предметом по коме је поступак покренут раније, водећи рачуна о тежини и сложености предмета који се припаја.**

У пракси, када странке ставе предлог за спајање парница, поступајући судија из парнице у којој је тужба поднета касније ставља доставну наредбу писарници да се предмет изнесе поступајућем судији у предмету у коме је тужба поднета раније, а ради доношења одлуке о спајању.

Када дође до објективног преиначења тужбе, коме се тужени противи, па суд не дозволи такво преиначење, тужилац по правилу подноси нову тужбу и предлаже

спајање те нове парнице са претходном која већ тече. Такође, када тужилац врши субјективно преиначење тужбе (члан 201), а тужени и треће лице обухваћено тим преиначењем се томе противе у пракси – тужилац подноси нову тужбу против туженог и предлаже спајање парница, а суд цени да ли ће спојити те парнице.

Према одредби члана 328. став 1. ЗПП прописан је услов за спајање парница и одређено је да се могу спајати само **парнице које се воде пред истим судом**, што значи **немогуће је спојити парнице које теку пред различитим судовима**, а исто важи и за парницу по противтужби (члан 198).

4.3.4. Одвојено расправљање

Суд може одлучити да **раздвоји потупак** ако је то целисходно, односно да се о неком од захтева странака постављених тужбом или у односу на неку од странака расправља одвојено у другој парници. То су, најчешће, случајеви када више тужилаца тужи истог туженог из сличног или истоветног чињеничног и правног основа, нпр. тужба више запослених против истог послодавца за исплату дугујуће зараде, тужба више лица за накнаду штете против истог штетника и слично. То, такође, могу бити парнице у којима су као тужени обухваћени солидарни дужници – штетник и осигуравајућа кућа. **Разлози целисходности могу да наметну да, како би се поступак ефикасније и брже окончао, поступци буду раздвојени за нека од ових лица.**

Међутим, могућа је и ситуација да се тужбом обухвате захтеви у којима суд не може применити исте одредбе процесних закона приликом вођења поступка, нпр. део тужбеног захтева односи се на дуг и на њега се примењују одредбе процесног закона о општем парничном поступку, а други део представља тужбу за заштиту потрошача, који се као поступак води по одредбама о потрошачким споровима, за који важе посебна процесна правила. **У том случају, суд нема дискреционо право да одлучује хоће ли се поступци раздвојити, већ то мора учинити.**

Чланом 197. став 1. ЗПП прописано је да у једној тужби тужилац може да истакне више захтева против истог туженог ако су сви захтеви повезани истим чењеничним и правним основом. Ако захтеви нису повезани истим чињеничним и правним основом, они могу да се истакну у једној тужби против истог туженог само кад је исти суд стварно надлежан за сваки од ових захтева и кад је за све захтеве одређена иста врста поступка.

И овде суд одлуку о раздвајању доноси у форми решења на које није дозвољена посебна жалба, због чега оно може бити донето и на рочишту, и не мора се радити писмени отправак.

Решење које суд обично доноси на расправи гласи:

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Одвојено се расправља о тужбеном захтеву тужиоца, којим је тражио да се тужени обавезе да исплати тужиоцу износ од 3.000,00 динара са законском затезном каматом, почев од 15. 05. 2015. године па до исплате у року од 15 дана од дана пријема писаног отправака пресуде под претњом принудног извршења.

Налаже се писарници:

- да формира нови предмет тако што ће у исти уложити препис тужбе, признанице од 12. 02. 2015. године, записник о саслушању парничних странака од 03. 03. 2016. године;

- предмет завести поступајућем судији из основног предмета и након формирања истог одмах изнети у рад.

Ово произлази из одредбе члана 328. став 2. ЗПП, којим је прописано да суд може одредити да се одвојено расправља о појединим захтевима у истој тужби и по завршетку одвојеног расправљања могу се донети посебне одлуке о тим захтевима. Овакво поступање судије оправдано је када је у тужби истакнуто више захтева који се мођусобно искључују или када важе различити поступци за истакнуте захтеве.

Према одредби члана 222. Судског пословника, поступајући судија приликом одвајања расправа даје налог да се у одвојени предмет уложе преписи писмена која су потребна за расправљање у одвојеном предмету. То се односи на писане доказе, записнике о саслушањима, вештачења, записник о увиђају, али и пуномоћја за заступање странака.

Када суд одлучи да одвојено расправља о појединим захтевима из исте тужбе суд може да одреди да се одвојено расправља о појединим захтевима у истој тужби и по завршетку одвојеног расправљања може да донесе посебне одлуке о тим захтевима (члан 328. став 2). То су у пракси обично ситуације када је о једном захтеву изведен доказни поступак у целини и када је он "зreo" за пресуђење, док је у погледу другог потребно извести бројне доказе (саслушања сведока и др.), суд раздваја расправљање по тим захтевима, налазећи да би то било целисходније од доношења делимичне пресуде. Наиме, у случају када се странке жале на делимичну пресуду суд је дужан да цео предмет достави другостепеном суду и за све време трајања другостепеног поступка, првостени суд не може даље да поступа у том предмету, односно да изводи доказе, што може довести до повреде права странака на суђење у разумном року. Могуће је даље замислити да незадовољна странка уложи ревизију и предмет буде упућен Врховном касационом суду на одлучивање, што изазива даље пролонгирање поступка и штету за странке.

4.4. Одржавање реда на главној расправи

Суд је дужан да се у току главне расправе, односно на свим рочиштима, стара о одржавању реда у судници и о достојанству суда. Због тога ће најпре опоменути учеснике да не ремете ред у судници, под претњом удаљавања и новчаног кажњавања.

Суд ово мора да констатује на записнику, наводећи било описно било цитирањем изјаве, који прекршај дисциплине је опоменуто лице извршило а чиме је нарушило достојанство и ред у судници или вређало учеснике поступка. **Уколико опоменуто лице настави да ремети ред и/или вређа учеснике поступка и суд, суд ће га удаљити из суднице и/или ће га новчано казнити.**

Ако странка или њен пуномоћник буде удаљен из суднице рочиште ће се одржати и без његовог присуства.

Када суд казни новчаном казном или удаљи из суднице адвоката или адвокатског приправника, обавестиће о томе надлежну адвокатску комору. Ово важи и за јавног тужиоца и јавног правобраниоца, односно за лица која их замењују. О томе се обавештава Државно веће тужилаца, односно јавни правобранилац. Ово обавештење шаље се у форми дописа који наративно, у кратким цртама, обавештава надлежни орган о поступању на рочишту на коме су изречене ове санкције, уз копију записника са тог рочишта.

Жалба против решења о новчаној казни или удаљењу из суднице нема суспензивно дејство, односно не одлаже извршење решења.

У решењу о новчаном кажњавању одређује се рок за уплату новчане казне и сходно томе примењују се одредбе закона који се односи на извршење кривичних санкција. Ако кажњено физичко лице не плати новчану казну у року одређеном у решењу о кажњавању, суд ће новчану казну заменити казном затвора, у складу са законом којим се уређује извршење кривичних санкција.

Ако кажњено правно лице не плати новчану казну у року одређеном у решењу о кажњавању, примениће се одредбе закона којима се уређује одговорност правних лица за кривична дела којима се уређује извршење новчане казне.

Пример:

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Опомиње се тужилац да не упада у реч туженом (сведоку, или вештаку, или пуномоћнику супротне стране)...

Опомиње се тужилац да, приликом излагања туженог, не прави гримасе, не устаје са столице...

Опомиње се тужилац или друга парнична странка да, приликом постављања питања, не користи увредљиве речи или саркастичне констатације, или омаловажава учесника у поступку, уз претњу новчаног кажњавања...

РЕШЕЊЕ

КАЖЊАВА се тужена **Јелена Петровић** из Гроцке новчаном казном од 10.000,00 динара због вређања суда, коју је дужна да плати уплатом у депозит Другог основног суда у Београду на рачун број: _____, у року од 15 дана од дана пријема решења.

Уколико се новчана казна не буде могла наплатити ни принудним путем биће замењена казном затвора, која не може бити дужа од 10 дана.

Образложење

Тужена је на рочишту одржаном дана 16. 06. 2016. године, током диктирања личних података прво тужиоца Петра Стојановића, а ради саслушања у својству парничне странке, непрестано добацивала разне упадице тужиоцу, да би потом почела директно да се обраћа и поступајућем судији, због чега је упозорена на могућност новчаног кажњавања и удаљавања из суднице.

Међутим, тужена је наставила да се понаша на исти начин, те је при том из кесе коју је имала код себе извадила урамљену слику ње и покојног Боровоја Стевановића, правног претходника парничних странака и претила да ће истом гађати судију, због чега је поново упозорена, а након тога и удаљена из суднице.

Како је тужена наставила да се понаша на исти начин и како је чак псовала у судници, суд је нашао да је тужена својим понашањем директно вређала достојанство и углед суда и поступајућег судије, па је суд сматрао да су у свему испуњени услови да се због оваквих навода казни тужена противтужиља новчаном казном, сходно одредби члана 333. ЗПП и одредби члана 189. став 1. Закона о извршењу кривичних санкција.

СУДИЈА

Милена Јовановић

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Против овог решења дозвољена је жалба Вишем суду у Београду, а преко овог суда у року од 15 дана од дана пријема овог решења.

Жалба против овог не задржава извршење решења.

РЕШЕЊЕ

КАЖЊАВА СЕ новчаном казном тужени Милан Аксентијевић из Београда, због ометања рада суда и непокорвања наређењима поступајућег судије ради одржавања реда, и то на рочишту одржаном дана 04. 04. 2016. године, па се **ОБАВЕЗУЈЕ** тужени Милан Аксентијевић из Београда да на име казне уплати износ од 3.000,00 динара у депозит Првог основног суда у Београду на рачун број 840-264802-55, и то у року од 15 дана од дана пријема писменог отправака овог решења.

Уколико се новчана казна не може наплатити ни принудним путем она ће бити замењена затворском казном у трајању од три дана.

Жалба изјављена против овог решења не задржава извршење решења.

Образложење

На рочишту одржаном дана 04. 04. 2016. године, након што је донето решење о заказивању наредног рочишта на коме ће бити изведен доказ саслушања сведока, то је тужени Милан Аксентијевић поступајућем судији, а који га је претходно упозорио да се може обраћати суду само када од поступајућег судије добије реч, обратио речима да он више не мора да слуша наводе тужиоца, као и да је његова мајка била поротник у суду.

Суд је, приликом доношења овог решења, посебно узео у обзир да је тужени током овог поступка више пута био опоменут да својим поступцима не ремети ред у судници као и на дужност да својим понашањем не омета друге учеснике у поступку, те тиме ни рад суда.

Како је тужени својим непримереним понашањем на рочишту дана 04. 04. 2016. године омео рад суда, и то упорним обраћањем поступајућем судији без претходно добијене речи, а све у циљу да се оствари евентуално повољнији процесни положај, иако је био упозорен на могућност новчаног кажњавања

уколико понови сличне поступке, то је суд применом члана 333. ЗПП донео одлуку као у изреци решења.

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

СУДИЈА

Против овог решења дозвољена је жалба Вишем суду у Београду, а преко овог суда, у року од 15 дана од дана пријема писменог отправка решења.

Марија Јакшић

Д-на:

- пуномоћнику туженог.

Р Е Ш Е Њ Е

КАЖЊАВА СЕ тужилац **Јован Симић** због ометања рада суда новчаном казном у износу од 15.000,00 динара.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужилац **Јован Симић** да уплати износ од 15.000,00 динара на рачун Првог основног суда у Београду број 840-264802-55, у року од 15 дана од дана пријема отправка овог решења, а под претњом принудног извршења, као и да доказ о уплати наведеног износа достави овом суду са позивом на број овог предмета ЗП бр. 13/17.

О б р а з л о ж е њ е

Тужилац је овом суду поднео тужбу против туженог ради раскида уговора и накнаде штете.

На рочишту одржаном 05. 05. 2017. године странке и њихови пуномоћници нарушавали су ред у судници, те је суд донео решење којим је упозорио странке и њихове пуномоћнике да не говоре у глас и не ремете ред у суду, а под претњом удаљавања и новчаног кажњавања. Непосредно по настављању извођења доказа саслушањем сведока Милоша Оташевића, тужилац је почео да упада сведоку у реч и да даје појашњења сведоковог исказа, те га је суд усмено опоменуо, на шта је тужилац суду одговорио "Само сам хтео човеку да помогнем".

С обзиром да се тужилац и после опомене поступајућег судије није покорио наређењу суда за одржавање реда, те је наставио да омета рад суда приликом извођења доказа саслушањем сведока, суд је применом члана 333. став 1. ЗПП донео решење као у изреци.

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Против овог решења дозвољена је жалба Вишем суду у Београду, а преко овог суда у року од 15 дана од дана пријема писменог отправка решења.

СУДИЈА
Марија Јакшић

Д-на:

- пуномоћнику тужиоца.

ОСТАЛЕ СУДСКЕ РАДЊЕ У ОКВИРУ ОПШТЕГ ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА

Одредбе о одржавању реда на главној расправи прописане су одредбама чл. 332–335. Закона о парничном поступку.

Председник већа, односно судија појединац, руководи главном расправом и одговоран је да се расправа одржи под таквим околностима да ред на расправи буде очуван и да спречи некоректно, непристојно и друго слично понашање сваког лица које присуствује главној расправи. Дужан је да се стара о достојанству суда као државног органа коме је поверена значајна друштвена функција. Искусан поступајући судија може с лакоћом својим понашањем, изгледом и начином опхођења према странкама обављати своју функцију и дужност. Није неопходно одмах примењивати принудне мере, оштрији наступ или полемички разговарати са странкама или другим учесницима, јер револт који то може изазвати ствара инциденте који се неповољно одражавају и на рад суда, али доводе у питање и способност поступајућег судије да очува достојанство суда. Наравно, постоје ситуације када се, и поред искуства, не може одржати ред у судници, па је неопходно приступити примени одређених мера које закон прописује.

Одредба члана 333. ЗПП односи се како на странке и њихове пуномоћнике тако и на умешаче, сведоке, вештаке, тумаче, јавног тужиоца, јавног правобраниоца, дакле на сва лица која учествују у поступку, али и на лица која као слушаоци присуствују расправи.

Ради очувања реда у судници и спречавања повреда достојанства суда, вређања поступајућег судије и других учесника у поступку, ометања рада или непокоравања наређењима суда за одржавање реда, председник већа, односно судија појединац, може да га казни новчаном казном од 10.000,00 до 150.000,00 динара, а може и да га удаљи из суднице (члан 333. став 1). Ово решење доноси се на рочишту и израђује се писани отправак решења који се доставља кажњеном лицу.

Суду на располагању стоји и могућност да се лице које ремети процесну дисциплину удаљи из суднице. Уколико странка или њен пуномоћник буде удаљен из суднице рочиште ће се одржати и без њиховог присуства. Након удаљења странке или законског заступника расправа ће се одржати и без њиховог присуства, без обзира да ли странка има пуномоћника. Овлашћења за одржавање реда на главној расправи примењују се и на осталим рочиштима.

Уколико суд казни новчаном казном или удаљи из суднице адвоката или адвокатског приправника, обавестиће о томе надлежну адвокатску комору (члан 333). Ово се односи и на јавног тужиоца или на јавног правобраниоца, односно на лица која их замењују, те се у случају кажњавања обавештава надлежни јавни тужилац и Државно веће тужилаца, односно јавни правобранилац (члан 334).

Жалба против решења о новчаној казни или удаљењу из суднице не задржава извршење решења.

Новчана казна из става 1. овог члана извршава се на начин прописан у члану 190. овог закона.

4.4.1. Непоштовање процесне дисциплине

Закон о парничном поступку има и посебне одредбе чл. 186–190, које се односе на непоштовање процесне дисциплине уопште током поступка.

Новчаном казном може се казнити и лице које у поднеску вређа достојанство суда, поступајућег судију, странку или другог учесника у поступку. Оваква одлука може се донети не само у односу на странке у поступку (члан 186. став 1), већ и у односу на друге учеснике у поступку који своја процесна овлашћења користе противно циљу због којих су прописана (члан 186. став 2). Прописана новчана казна за физичка лица је од 10.000,00 до 150.000,00 динара, а за правна лица од 30.000,00 до 1.000.000,00 динара (члан 186. став 1). То решење доноси се ван рочишта, а писани отправак доставља се кажњеном лицу.

Даље, како је већ наведено, парничне странке су у смислу члана 9. ЗПП дужне да се савесно користе својим процесним овлашћењима. Стога, уколико је због злоупотребе процесних овлашћења некој од странака нанета штета, суд ће оштећеној странци, на њен захтев досудити накнаду штете, с тим да ће из разлога целисходности одвојити поступак по том захтеву (члан 187).

Одредба члана 188. ЗПП регулише и могућност кажњавања пуномоћника за пријем писмена који не обавести суд о промени адресе, што може довести до одређених проблема у достави и непотребног пролонгирања поступка. Стога је прописано да ће суд казнити новчаном казном од 10.000,00 до 150.000,00 динара пуномоћника за примање писмена који, противно одредбама закона, не обавести суд о промени адресе, те ће уколико странка поднесе захтев обавезати пуномоћника за примање писмена да накнади тој странци трошкове које је проузроковао неоправданим недостављањем обавештења о промени адресе.

Својеврсно непоштовање процесне дисциплине представља ометање предузимања парничних радњи и достављања писмена или списка. Иста казна предвиђена је као и у претходном случају (члан 189), те ће суд обавезати на захтев странке то лице да јој накнади трошкове које јој је проузроковало својим понашањем. Суд може одредити и друге мере према лицу које омета предузимање парничних радњи. Изречена казна не утиче на изрицање казне за кривично дело.

Новина у овом закону је одредба члана 190, којом је прописано да се у решењу о кажњавању одређује рок за уплату новчане казне, да се на извршење новчане казне примењују одредбе закона који уређује извршење кривичних санкција. Прописана је могућност замене новчане казне казном затвора, у складу са законом којим се уређује извршење кривичних санкција. За правна лица која не плате новчану казну у року прописано је да ће се применити одредбе закона којима се уређује одговорност правних лица за кривична дела којима се уређује извршење новчане казне, као и то да жалба против решења о кажњавању не одлаже извршење решења.

Дискреционо је право суда да у сваком конкретном случају цени да ли неко лице вређа суд, странку или другог учесника у поступку и да висину новчане казне одмери тако да се на најбољи начин постигне сврха кажњавања.

Да би се могла ценити исправност ове одлуке неопходно је да суд на записнику унесе сваку опомену упућену лицу које врши неку од наведених повреда, са описом радње, односно понашања. Ово је неопходно да би суд који одлучује могао да цени оправданост изрицања казне, као и оправданост изречене висине казне.

4.5. Закључење главне расправе

Суд ће одлучити да закључи главну расправу онда када стекне уверење да су све правно релевантне чињенице и околности довољно разјашњене изведеним доказима и расправљањем странака. Након што се странке изјасне да немају нових предлога у доказном поступку, одлуку о закључењу главне расправе саопштава и уноси на записник председник већа, односно судија појединац (члан 319. став 1).

Решење које се доноси приликом закључења главне расправе гласи:

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

Главна расправа је закључена у смислу одредбе члана 319. став 2. Закона о парничном поступку ради прибављања (на пример) списка Првог основног суда у Београду П бр. 152/15.

Дописом затражити од Првог основног суда у Београду да у року од осам дана од дана пријема дописа достави предмет П бр. 152/15.

Налог писарници:

- спис у евиденцију до 15. 05. 2017. године

4.5.1. Поновно отварање главне расправе

Суд може у току већања и гласања да одлучи да се закључена главна расправа поново отвори, ако је то потребно, ради допуне поступка или разјашњења појединих важнијих питања, како је то прописано одредбом члана 320, али и одредбом члана 127. ЗПП.

Уколико је расправа закључена након свих изведених доказа (члан 319. став 1) онда се може догодити да суд није уочио да постоје неки пропусти у извођењу доказа (нису саслушани сви сведоци, а то је од значаја и сл.), па постоји потреба да се извесне околности разјасне у целини.

Против решења којим се отвара расправа није дозвољена жалба, јер се ради о решењу о управљању парницом. У решењу о отварању главне расправе суд ће изнети кратке разлоге. Странке се не могу само позвати на ново рочиште када је главна расправа већ једном закључена.

Пример

4.5.1. Решење о отварању главне расправе

РЕШЕЊЕ

ОТВАРА СЕ главна расправа закључена дана 15. 05. 2016. године.

Следеће рочиште за главну расправу заказује се за 15. 07. 2016. године у 13.00 часова, судница број 15.

Образложење

Рочиште за главну расправу закључено је дана 15.05.2016. године у смислу члана 319. став 2. Закона о парничном поступку.

Након разматрања списка Првог основног суда у Београду П бр. 152/15 чије је здруживање ради увида суд тражио, утврђено је да се у истом налази уверење РГЗ и најновији извод из листа непокретности из кога произлази да ни тужилац, а ни тужена нису уписани као сувласници спорне непокретности.

СУДИЈА
Зорица Банковић

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Против овог решења није дозвољена посебна жалба.

Д-на:

Решење доставити:

- тужиоцу и туженом, уз фотокопију уверења РГЗ и преписа листа непокретности, наложити да се изјасне у року од осам дана;
- тужиоцу и туженој доставити позив за саслушање парничне странке.

СУДИЈА

5. ПРЕСУДА

5.1. Садржина писане израђене пресуде

Одредба члана 355. ЗПП прописује да израђена пресуда мора садржати: **увод, изреку, образложење**. Закон изричито не прописује, али пресуда садржи и поуку о правном леку.

Закон, наведеним чланом, детаљно уређује садржину свих наведених елемената пресуде. Увод пресуде садржи:

1. назначење да се пресуда изриче у име народа;
 2. назив суда;
 3. име и презиме чланова већа, односно судије појединца;
 4. име и презиме пребивалишта и боравишта, односно седиште странака, њихових заступника и пуномоћника;
 5. вредност предмета спора;
 6. кратко означање предмета спора;
 7. дан закључења главне расправе, дан када је пресуда донета и дан када је пресуда објављена.
8. У уводу пресуде обавезно се наводе и јединствени матични број грађана странке која је физичко лице, матични број странке која је правно лице, назначава се и директан корисник буџетских средстава због чијег рада је настало потраживање, као и јединствени број корисника јавних средстава.

1. Саставни део увода пресуде је назнака да **се пресуда доноси "У име народа"**. Овај део увода се, приликом израде пресуде, ставља изнад првога става, у коме су садржани остали елементи увода пресуде.

2. **Назив суда** наводи се на почетку првог става пресуде. Уобичајено је, иако то није прописано ни Законом ни Судским пословником, да се све речи из назива суда пишу великим масним (bold) словима.

3. **Име и презиме председника већа и чланова већа, односно судије појединца.** Пре свега, треба нагласити да се прво наводи име па презиме, судије или судије поротника, што је прописано самим Законом, као и Породичним законом у одредбама које се односе на лично име.²⁸ Испред имена и презимена потребно је нагласити да ли је реч о председнику већа, судији поротнику или судији појединцу. Када у предмету поступа судија појединац то треба и нагласити, да не би дошло до забуне да ли је одлуку донео судија појединац или председник већа. Председник већа овлашћен је да у поступку припремања главне расправе, ван рочишта, донесе пресуду. Председник већа не доноси само пресуду на основу признања, пропуштања и одрицања, већ и контрадикторну мериторну пресуду, у случају да председник већа утврди да међу парничним странкама нису спорне чињенице и да не постоје друге сметње за доношење одлуке.²⁹

Када је непрописно састављен суд или ако је у доношењу пресуде учествовао судија који није учествовао на главној расправи – пресуда може бити укинута због битне повреде одредаба парничног поступка, предвиђене чланом 374. став 2. тачка 1. Закона.

У погледу правилног састава суда, треба имати у виду измене Закона о парничном поступку ("Службени гласник РС" бр. 55/2014, који је почео да се примењује од 2. јуна 2014. године). У члану 35. прописано је да у првом степену суди веће, осим ако законом није прописано да суди судија појединац. У члану 35. став 3. предвиђени су и изузеци, у којима може судити судија појединац (у имовинско-правним споровима, стамбеним споровима, споровима за сметање државине, споровима о ауторским и сродним правима, споровима о објављеним информацијама и одговорима на информације, споровима о заштити проналаска индустријског дизајна, модела, узорка, жига, ознака географског порекла, топографије интегрисаних кола и права оплемењивача биљних сорти, споровима због дискриминације, споровима због повреде права личности, споровима повреде избора и разрешења органа правних лица, споровима поводом колективних уговора, трошачким споровима, споровима поводом штрајка). Дакле, у уводу пресуде мора бити наведено име председника већа, односно судије појединца који је учествовао у главној расправи и који је донео одлуку.

4. **Име, презиме, пребивалиште или боравиште, односно седиште.** Уколико има више тужилаца или тужених, сви они морају се навести у уводу пресуде са пуним именом и презименом. Такође, није у складу са законом набрајати да је реч о "тужиоцу првог реда" или "првотужиоцу", јер се на тај начин може стећи утисак да је тужилац или тужени другог реда или са другим редним бројем мањег значаја од његовог претходника.

²⁸ Члан ПЗ.

²⁹ члан 291. став 2. ЗПП.

Уколико је по противтужби дошло до спајања поступака ради једновременог одлучивања у уводу пресуде, потребно је и довољно је наводити само страначку улогу тужиоца, односно туженог, коју је имао у првој парници. Дакле, довољно је навести: "у парници по тужби тужиоца против туженог"..., као и: "по противтужби...".

Ситуација додатно може бити закомпликована уколико је реч о тужби за главно мешање. Када се парница по тужби за главно мешање споји ради једновременог одлучивања са парницом која већ тече, потребно је тачно навести ко је тужилац а ко тужени по тужби за главно мешање, а ко су странке по првој тужби.

Поред имена и презимена самих странака, неопходно је навести име и презиме, као и пребивалиште, односно боравиште њихових законских заступника или пуномоћника. Када је реч о правним лицима, пуномоћник правног лица може бити адвокат, као и дипломирани правник са положеним правосудним испитом, који је у радном односу код тог правног лица.

У уводу пресуде потребно је нагласити чињеницу да је реч о пуномоћнику из реда адвоката, јер обим овлашћења пуномоћник из реда адвоката, уколико у пуномоћју посебно није одређен, шири је од обима овлашћења које има свако друго физичко лице. Уколико странка има више пуномоћника адвоката, довољно је у пресуди навести име и презиме само једног.

Када је реч о законским заступницима, било физичких било правних лица, потребно је навести име и презиме, пребивалиште или боравиште законског заступника. Уобичајено је да се, када је реч о правним лицима, наведе само седиште правног лица, не наводећи при том пребивалиште или боравиште законског заступника. Међутим, Закон предвиђа и да се достављање може извршити правном лицу, не само достављањем писмена у просторијама правног лица запосленом у правном лицу, односно заступнику правног лица на адреси из јавног регистра, већ се може извршити и на адреси пребивалишта законског заступника.³⁰ С друге стране, када је реч о државним органима, органима аутономне покрајине и јединицама локалне самоуправе, нема потребе наводити име и презиме законског заступника, јер све њих заступа одговарајуће правобранилаштво, тако да се и сва достављања врше њима.

Закон³¹ предвиђа могућност да Јавни тужилац учествује у парничном поступку, када је то посебним законом прописано. У овом случају, пошто је реч о инокосном органу, у уводу треба назначити да у поступку учествује јавни тужилац, а не Јавно тужилаштво, како је то уобичајено.

Током парничног поступка може доћи до **смрти неке од парничних странака**. Поступак се наставља након што наследник настави поступак или их суд, на предлог супротне стране, позове. У тој ситуацији у уводу пресуде потребно је назначити да је дошло до промене странке. Као парничну странку треба навести наследника раније странке, а након тога да је он правни следбеник, уз напомену да моментом давања изјаве о преузимању поступка, правни следбеници ступају на место покојног претходника (сходно члану 225. ЗПП), услед чега би у свим накнадним одлукама након оне о наставку поступка као странку требало означавати правне следбенике.

³⁰ став 131. став 3. ЗПП.

³¹ став 74. став 3. ЗПП.

Правилно означање пуномоћника битно је како би пресуда била уредно достављена. Пресуда може бити достављена погрешном пуномоћнику, односно може да не буде достављена парничној странци. Неуредна достава пресуде може бити разлог за непотребно продужење поступка, јер ће другостепени суд вратити списе предмета, да би се отклонили недостаци.

5. Дан закључења главне расправе, дан када је пресуда донета и дан када је пресуда објављена. Закон о парничном поступку изричито предвиђа обавезу објављивања пресуде. Закон предвиђа да се у уводу пресуде наводи: 1. дан закључења главне расправе; 2. дан када је пресуда донета; 3. дан када је пресуда објављена.

Закон о парничном поступку из 2012. године дозвољава могућност да суд главну расправу закључи и када је остало да се прибаве списи који садрже доказе потребне за одлучивање или ако треба сачекати записник о доказима изведеним од замољеног суда, а странке одустану од расправљања о тим доказима, или суд сматра да то расправљање није потребно. У тој ситуацији закон предвиђа да ће суд пресуду објавити најкасније у року од осам дана од дана пријема списка, односно записника. Из ових разлога, одредбу члана 352. став 4. треба тумачити у смислу да ће суд у року од осам дана од дана пријем списка и доказа донети и објавити пресуду, јер се пресуда може донети само након прибављања списка и доказа.

У уводу пресуде није потребно, што се негде и чини, наводити ко је присуствовао објављивању пресуде, било да је реч о странкама у поступку било да је реч о јавности. Такође, сувишно је наводити да је главна расправа усмена, јавна, с обзиром да закон такву одредбу не садржи. Није потребно наводити ни име записничара који је присуствовао главној расправи.

Посебно треба обратити пажњу да се, када је реч о парнично неспособним странкама, мора водити рачуна да такву странку заступа њен законски заступник, јер је у супротном учињена битна повреда одредаба члана 374. став 2. тачка 9. ЗПП.

6. У уводу пресуде обавезно се наводе и јединствени матични број грађана странке која је физичко лице, матични број странке која је правно лице, а ако је странка Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе, назначава се и директан корисник буџетских средстава због чијег рада је настало потраживање, као и јединствени број корисника јавних средстава који припада том директном кориснику буџетских средстава. За странку која је индиректни корисник буџетских средстава наводи се јединствени број корисника јавних средстава који му припада, а уколико га нема, наводи се његов матични број. Наведене податке суд по службеној дужности прибавља од надлежног органа.

Изрека пресуде

Закон прописује и садржину изреке пресуде. Изрека пресуде садржи: одлуку суда о усвајању или одбијању захтева који се тиче главне ствари или споредних тражења и одлуку о постојању или непостојању потраживања истакнутих ради пребијања (члан 355. став 3. ЗПП). Закон изричито не прописује, али изрека пресуде може да садржи и одлуку о процесним приговорима, као и одлуку о предлогу за преиначење тужбе и предлогу за мешање.

Садржина и облик изреке зависе од врсте пресуде. Пресуде се могу поделити по различитим критеријумима. Свака подела има утицај и на саму садржину изреке пресуде. Указаћемо на разлике у изреци, у зависности да ли је реч о **потпуној, делимичној или међупресуди**. Такође, изглед изреке умногоме зависи од садржине правне заштите, односно да ли је реч о **кондемпнаторној, декларативној или конститутивној тужби**.

Независно од врсте пресуда треба указати на поједине заједничке елементе који се јављају у изреци већине пресуда: **парничне странке, предмет тужбеног захтева, став суда према тужбеном захтеву**.

Парничне странке

Изрека пресуде може садржати означавање парничних странака. Потребно је навести име и презиме парничне странке, а не само њихово процесно својство.

У изреци, поред имена и презимена странака, није неопходно наводити пребивалиште или боравиште, као ни име и презиме пуномоћника. Непотребно је изреку пресуде оптерећивати овим подацима, јер су садржани у уводу пресуде. Међутим, треба имати у виду напред цитирану одредбу Судског пословника, која се тиче јединственог матичног броја грађана. Када се одлучује о праву својине на непокретностима, у изреци би било корисно, поред имена и презимена, навести матични број грађана. Не само да би се на тај начин испоштовала одредба пословника, већ би се створио предуслов за тачан и потпун упис права својине у јавним књигама.

Покретне ствари. Када је реч о покретним стварима, било да је реч о кондемпнаторном тужбеном захтеву или о деклараторном тужбеном захтеву, **оне морају бити тачно наведене у изреци**. Тачно и прецизно навођење покретних ствари може бити олакшано уколико се права на њима уписују у јавне регистре (возила). У том случају, покретне ствари могу се идентификовати по подацима из јавног регистра и по серијским бројевима. Када је реч о осталим покретним стварима, њихово прецизно и тачно означавање може бити проблем. Када је предмет тужбеног захтева већи број покретних ствари, није дозвољено ствари означавати као "ствари означене у тужби под редним бројем", нити се позивати на одређене записнике о попису и процени, или на записнике из неких других поступака. Дакле, свака покретна ствар која је предмет тужбеног захтева мора бити јасно и прецизно одређена и мора бити садржана у изреци пресуде.

Новчани износ треба да садржи тачан број новчаних јединица и назив валуте коју треба исплатити. Када је реч о страној валути, неопходно је да се у изреци пресуде нагласи да ће се наведени новчани износ исплатити у динарској противвредности, по средњем курсу Народне банке Србије, на дан исплате. Свакако, када је реч о новчаним износима, треба обратити пажњу и на камату која се потражује. Висина затезне камате уређена је Законом о затезној камати. До ступања на снагу овог закона на дуг у динарима обрачунавала се камата по стопи прописаној Законом о висини стопе затезне камате. На дуг у еврима обрачунавала се камата по референтној каматној стопи Европске централне банке. Нови закон прописује колика се камата обрачунава како на динаре тако и на дуг у девизама, тако да је у изреци довољно навести да се камата плаћа у складу са Законом о затезној камати. Поред висине камате, потребно је у изреци навести и период за који се камата плаћа. Наводи се дан од кога почиње да тече камата и дан до када поверилац има право на камату. Камата повериоцу припада до

коначне пресуде, тако да се последњи дан до када повериоцу припада право на камату не наводи.

Могуће је да у пресуди буде наведен захтев који се односи на новац у страној валути, а да се не тражи да се исплати у динарској противвредности. Када је реч о тужбеном захтеву који се односи на утврђење права својине на већ постојећем штедном улогу, у њему ће се навести страна валута, без обавезе плаћања у динарској противвредности. Овде није реч о обавези плаћања одређеног новчаног износа, што је у складу са прописом о девизном пословању и може бити извршено само у динарској противвредности, већ је реч о стицању права својине на одређеним средствима.

Непокретности као предмет тужбеног захтева. Означавање непокретности као предмет тужбеног захтева не би требало да представља велики проблем када је реч о онима које су уписане у јавне књиге. Када је реч о непокретностима – **земљишту**, које су уписане у катастар непокретности, оне се означавају према броју парцеле, броју листа непокретности и катастарској општини и површини. У случају да се тражи утврђивање права својине на реалном делу неке парцеле, што се може јавити у ситуацији у којој се тражи утврђење права својине по основу одржаја, потребно је реални део означити у мерама и границама.

Објекти који су уписани у катастар непокретности означавају се, као и земљиште, по броју парцеле, броју листа непокретности и катастарској општини. Уколико има више објеката на истој парцели, потребно је навести и редни број под којим је објекат уписан.

Када је реч о праву власништва на објекту који није уписан у катастар непокретности, он се може означити по кућном броју који носи. Ако има више објеката који носе исти кућни број или уопште немају кућни број, неопходно је у изреци навести парцелу на којој се објекат налази и описати у ком делу парцеле се налази предметни објекат.

У пресудама у којима се утврђује право својине на непокретностима и у којима се усваја захтев за упис права својине у катастар и друге јавне евиденције, потребно је обратити пажњу на терет чијег удела се дозвољава упис. Треба водити рачуна и када се неко право треба уписати на терет само једног од сувласника.

Код изрека пресуда код којих се усваја захтев за упис права у јавне регистре потребно је обратити пажњу када су у јавним регистрима уписани правни претходници тужених. Да би се пресудом омогућио упис права у листу непокретности неопходно је, пре свега, да су обухваћени тужбом сви правни следбеници лица која су уписана у листу непокретности. Поред тога, у изреци мора јасно бити наведено ко је од тужених правни следбеник лица наведених у листи непокретности.

Предмет спора могу бити и објекти који нису уписани у катастар непокретности. У том случају реч је о тзв. "ванкњижном праву својине". У том случају суд не може усвојити захтев којим се тражи да тужени дозволи и трпи упис права у катастар непокретности.

У пракси је чест случај да се постави тужбени захтев којим се тражи да се наложи Служби за катастар непокретности да изврши упис одређеног права у корист тужиоца. Пре свега, упис права у катастар непокретности не спада у судску надлежност. Упис права у катастар непокретности спада у управни поступак. Поред тога, тужбени захтев

се не може постављати према лицу које није странка у поступку. Овакав захтев треба одбацити.

Шта се не наводи у изреци пресуде

Чест је случај да се у изреци пресуде којом се тужбени захтев одбија он одбија **као неоснован**. С друге стране, када се усваја тужбени захтев не наводи се да се усваја **као основан**. Оба додатка су сувишна, јер немају ни правни, ни практични значај. Захтев се може усвојити само када је основан, и одбити када је неоснован. Такође, Закон не предвиђа овај елемент изреке пресуде.

У изреци се не наводи да је реч о **прецизираном, преиначеном, сниженом или опредељеном** тужбеном захтеву, већ се наводи садржина захтева како он гласи након преиначења или "прецизирања". Оно што је битно када је реч о преиначењу тужбеног захтева је да, уколико током поступка није одлучено о преиначењу, то се мора учинити у пресуди, па се тек онда одлучује о тужбеном захтеву. Иначе термин "прецизирани тужбени захтев" није ни законски, ни правно-теоретски, већ термин који се користи у пракси. Овај термин се може користити када је заиста реч о прецизирању тужбеног захтева, односно када се исправљају техничке грешке или, рецимо, када се поред адресе на којој се непокретност налази наводе и подаци из листа непокретности. Међутим, у пракси се под "прецизирањем" покушава извршити преиначење тужбеног захтева, те суд о њему мора одлучити. Потребно је, када је реч о преиначењу тужбеног захтева, подсетити да нови Закон јасно (у члану 200. став 4) наводи да смањивање висине тужбеног захтева представља делимично повлачење тужбе и да за то није потребан пристанак туженог. Оно што је битно за израду пресуде је да се, у овом случају, о повлачењу не доноси посебно речење.

Неправилно је само навести да се тужбени захтев усваја или одбија, а да се при том не наведе **садржина** тужбеног захтева.

У пракси се може приметити да се, након навођења да се тужбени захтев усваја или одбија, наводи садржина тужбеног захтева **како је наведен у тужби**. Оваква пракса је неприхватљива, изрека је непрегледна и може се стећи погрешан утисак о томе да ли је тужбени захтев усвојен или одбијен.

Изреку пресуде не треба оптерећивати **основом** по којем је тужбени захтев усвојен. Основ, да ли је право својине стечено по основу уговора, одржаја или грађењем на туђем земљишту треба оставити за образложење. Суд ће у образложењу дати разлоге за усвајање или одбијање тужбеног захтева.

Веома важно питање у погледу изреке пресуде је и питање колико је суд везан садржином и начином на који је стилизована и написана изрека пресуде. Да ли и колико суд може да измени садржину изреке приликом пресуђења и израде пресуде. Како је већ наведено, напомене да је реч о прецизираном преиначеном захтеву, напомене да се одбија као неоснован, и основ по основу кога се усваја захтев суд може изоставити приликом израде пресуде. Поред наведених делова, који оптерећују саму изреку пресуде и који нису у складу са законом, суд има овлашћење да из постављеног тужбеног захтева изостави, **преформулише и остале делове тужбеног захтева** и уклони све сувишне и непотребне делове. Поред тога, суд ће приликом овакве једне интервенције водити рачуна о правилима **граматике и правописа** и постарати се да

изрека пресуде буде **јасна и извршива**. Наравно, суд приликом ове интервенције не сме изменити саму садржину туженог захтева и променити његову суштину.

Став суда према тужбеном захтеву

Став суда према тужбеном захтеву може бити **да се тужбени захтев усваја у целини, да се усваја делимично или да се у потпуности одбија**. У ситуацији када се тужбени захтев у потпуности усваја непотребно је оптерећивати саму изреку пресуде навођењем да се тужбени захтев усваја, већ је довољно одмах навести садржину правне заштите. Када је реч о делимичном усвајању или делимичном одбијању тужбеног захтева јасно и прецизно треба одредити у ком делу је тужбени захтев усвојен, а у ком одбијен.

Када тужбени захтев за предмет има индивидуално одређене ствари, покретне или непокретне, па се захтев усваја само у погледу неких, онда није реч о делимичном усвајању. Заправо, у овој ситуацији тужбени захтев се у потпуности усваја за неке ствари, а за неке се у потпуности одбија.

Свакако, ради прегледности и јасноће, део који се односи на усвајање тужбеног захтева треба ставити у један став, а у наредном ставу или у више ставова треба навести тужбене захтева који се одбијају.

Садржина правне заштите

Садржина правне заштите садржана у изреци пресуде може бити **кондемнаторна, декларативна или конститутивна**.

Кондемнаторне пресуде доносе се по кондемнаторним тужбама, то су пресуде **којима се тужени обавезује на давање, чињење, нечињење или трпљење**. Од свих врста кондемнаторних тужби најчешће се у пракси јавља она која се односи на давање или чињење. Ређи су случајеви када се тражи одређено нечињење, односно трпљење од стране туженог.

Када је реч о захтеву који се односи на **давање или чињење** захтев може бити усвојен само уколико је обавеза доспела до закључења главне расправе. Уколико обавеза није доспела до закључења главне расправе суд ће тужбени захтев одбити. Дакле, у овој ситуацији тужба се не одбацује, већ се тужбени захтев одбија. Тужилац након доспелости његовог потраживања може поново поднети тужбу ради наплате истог потраживања које је било предмет ранијег тужбеног захтева. У овом случају не може бити речи о пресуђеној ствари, пошто нема идентитета тужбених захтева. Тужбени захтеви заснивају се на различитим чињеницама.

У ситуацији у којој је доспео само део потраживања суд ће усвојити тужбени захтев само у том делу, док ће га у преосталом делу одбити. Од овог правила да се тужени може обавезати само на чинидбу која је доспела до закључења главне расправе предвиђени су изузеци. Чланом 343. Закона прописано је да се, када је реч о захтеву за издржавање, за накнаду штете у виду изгубљене ренте због изгубљене зараде или других прихода по основу рада или због изгубљеног издржавања, туженом могу наложити чинидбе које нису доспеле. Такође, пресуда којом је туженом наложено да преда или преузме ствари дате у закуп може да се донесе и пре престанка закуподавног односа.

Када је реч о кондемпнаторним тужбама код којих обавеза гласи на неко чињење или давање суд ће одредити рок у коме ову чинидбу дужник треба да изврши. Рок за извршење чинидбе износи 15 дана. Међутим, када је реч о чинидби која се не односи на давање у новцу – рок може бити дужи. Такође, у меничним и чековним споровима рок за извршење чинидбе је осам дана. Закон прописује да рок почиње да тече наредног дана од дана достављања преписа пресуде. Закон дефинише рок за извршење чинидбе и он је код новчаних обавеза увек 15 дана, закон прописује када рок почиње да тече, тако да би потпуна и исправна била и изрека без навођења дужине рока и тренутка када рок почиње да тече, наравно само код новчаних давања.

Давање и чињење представљају позитивне кондемпнаторне пресуде, од туженог се захтева предузимање одређене радње. С друге стране, **нечињење или трпљење** представљају негативне кондемпнаторне тужбе и код њих се од туженог тражи пасивно понашање, да не предузме радњу на коју би иначе имао право – нечињење, или да трпи одређену радњу тужиоца коју би иначе имао право да спречи – трпљење.

Обавеза нечињења може настати у вези са чланом 5. Закона о основама својинско-правних односа. Тужени се може обавезати на нечињење у вези са преношењем дима, непријатних мириса, топлоте, чађи, потреса, буке, отицања отпадних вода и слично. Такође, у складу са чланом 157. Закона о облигационим односима, може се тражити престанак радње којом се повређује интегритет људске личности, личног или породичног живота и др. Тужбени захтев за **нечињење** може се јавити у ситуацији када је већ дошло до повреде одређеног права тужиоца (цурења воде, продирања дима, буке и сл.), као и у ситуацији када је та повреда права извесна и прети. Изрека пресуде биће одређена у зависности од тога о којој ситуацији је реч.

Деклараторна пресуда. Деклараторном пресудом може се тражити да суд утврди постојање, односно непостојање неког права или правног односа, повреду права личности, или истинитост и неистинитост неке исправе. Уколико је то предвиђено законом или другим прописом, може се утврдити постојање или непостојање одређене чињенице.

Питање правног интереса веома је значајно код овако постављених тужбених захтева. Постојање или непостојање правног интереса мора бити размотрено на самом почетку поступка, непосредно након подношења тужбе. Уколико суд утврди да тужилац нема правни интерес за постављање једног оваквог тужбеног захтева, тужба ће бити одбачена.³²

Потпуна пресуда, делимична пресуда и међупресуда. Када је реч о садржини пресуде, имајући у виду поделу на потпуне, делимичне и међупресуде, треба истаћи да се потпуном пресудом одлучује о свим тужбеним захтевима наведеним у тужби. Делимичном пресудом одлучује се само о појединим тужбеним захтевима или делу појединог тужбеног захтева у ситуацији када услед признања, одрицања или на основу расправљања само за неке постоје услови за коначну одлуку. Делимична пресуда може се донети и уколико су поступци по тужби и противтужби спојени ради једновременог одлучивања, ако постоје услови за доношење одлуке само о захтеву тужбе или захтеву противтужбе.

³² Члан 294. став 1. тачка 6. ЗПП.

Подела на потпуне и делимичне пресуде није од утицаја на садржину изреке пресуде. Делимичну пресуду карактерише само чињеница да о свим захтевима није одлучено. У погледу садржине саме изреке важи све оно што је наведено за потпуну пресуду.

Међупресуда се доноси када у погледу основа ствар испуњава услове за доношење и суд из разлога целисходности одлучи да утврди само постојање основа тужбеног захтева. Пре свега, потребно је да, из доказа који су изведени, суд може да утврди чињенично стање и да донесе одлуку у погледу основа. Дакле, потребно је да је ствар "сазрела" за пресуђење у погледу основа. Суд ће ценити да ли је доношење одлуке само о основу целисходно. Целисходно је одлучити само о основу уколико је, на пример, предмет спора накнада нематеријалне штете. Након што су изведени сви докази и чињенично стање довољно утврђено да се може одлучити о основу, а предстоје вештачења ради утврђивања висине штете или врсте повреда, дужине и интензитета страха или бола, суд може одлучити само о основу. Како парничне странке не би излагао непотребним трошковима вештачења, суд може прво одлучити о основу. Суд доноси међупресуду само уколико сматра да постоји основ тужбеног захтева. У супротном, суд ће одбити тужбени захтев, а пре тога отклонити извођење доказа предложених и одређених на околност утврђивања висине штете. Уколико суд утврди да не постоји основ тужбеног захтева, суд ће одбити тужбени захтев и донети потпуну пресуду.

Више захтева у изреци пресуде

Кумулативно спајање

Евентуално спајање

Алтернативно спајање

Алтернативно овлашћење туженог

Кумулативно спајање. У ситуацији када тужилац поставља више тужбених захтева у истој тужби и тражи да **сви буду усвојени** реч је о кумулативном спајању. Кумулативно спајање може постојати када је реч о истом чињеничном основу (накнада нематеријалне штете за различите видове и накнада изгубљене зараде), али могу бити и из различитих чињеничних основа (потраживања која се потражују из различитих правних послова). Услов да се одлучује о кумулативним захтевима, уколико нису повезани истим чињеничним и правним основом, су:

- да је исти суд стварно и месно надлежан;
- да се о свим захтевима расправља у истој врсти поступка (да један није за накнаду штете, а други за сметање поседа).³³

У погледу самог изгледа изреке пресуде треба напоменути да се изреком одлучује о свим захтевима, било да се неки од њих усваја или одбија.

Евентуално спајање. У ситуацији када тужилац поставља тужбене захтеве тако да ће суд, уколико се покаже да први није основан, приступити одлучивању сваког следећег захтева ако њему претходни захтев није основан, реч је о евентуалном спајању.

³³ Познић – Водинелић.

Дакле, само уколико суд одбије први – главни тужбени захтев приступа одлучивању о евентуалном захтеву. Уколико суд и делимично усвоји главни захтев, неће приступити одлучивању о евентуалном захтеву. Уколико има више евентуалних захтева на исти начин поступа према сваком од њих.

Поставља се питање како ће се суд у изреци односити према евентуално постављеном тужбеном захтеву, уколико је главни захтев усвојен. У тој ситуацији суд у изреци пресуде решењем констатује да парница у погледу евентуалног захтева престаје да тече правоснажношћу пресуде.³⁴ Ово је неопходно како би се на неки начин одлучило и о евентуалном захтеву, јер постављањем евентуалног захтева у тужби, када парница почне да тече у погледу главног, почиње да тече и у погледу евентуалног захтева.

Алтернативно спајање. У ситуацији у којој тужилац поставља захтев тако што тражи да се тужени обавезе да испуни две или више обавеза, по свом или по избору тужиоца, притом не дајући предност ниједном захтеву (да тужилац туженом врати аутомобил или да му исплати 5.000,00 евра). Право на постављање алтернативног захтева мора имати свој основ у неком правном послу или закону. Оштећени може захтевати успостављање стања које је било пре наступања штете, а може тражити да му се штета надокнади у новцу. У овој ситуацији тужилац ће морати доказати висину причињене штете. Суд треба да одбије део алтернативног захтева када за постављање оваквог захтева није овлашћен правним послом или законом.³⁵

Алтернативно овлашћење туженог. Када је реч о алтернативном овлашћењу туженог тужилац оставља могућност туженом да се ослободи своје обавезе уколико испуни неку другу обавезу или исплати одређени новац. Дакле, тужилац оставља могућност туженом да, на пример, врати ствар која се код њега налази или да исплати неки новчани износ. Овде је реч о понуди тужиоца која је учињена туженом, а не о још једном тужбеном захтеву. У овој ситуацији суд одлучује само о захтеву који се односи на враћање ствари. Суд неће утврђивати вредност ствари чија предаја се тражи и неће изводити доказе на те околности.

Образложење пресуде.

Закон о парничном поступку, и то у одредби члана 355. став 1, изричито прописује да пресуда мора да садржи увод, изреку и образложење, док у ставу 4. истог члана прописује да ће суд изложити образложење, захтеве странака и њихове наводе о чињеницама на којима те захтеве заснивају, доказе, чињенично стање које је утврдио, као и прописе на којима је суд засновао пресуду, ако законом није другачије прописано. Међутим, закон не дозвољава одређене изузетке, и то када је реч о пресуди због пропуштања, на основу признања, одрицања, изостанка, као и у случају када председник већа доноси пресуду у фази припреме главне расправе (члан 291. став 2. ЗПП), када се у образложењу износе само разлози који оправдавају доношење оваквих пресуда. Закон дозвољава могућност да пресуда не садржи образложење у случају када су се странке одрекле права на жалбу.

³⁴ Исто, стр. 341.

³⁵ Милева Гаинов.

У пракси се јављају различити начини на који судије конципирају сам изглед образложења пресуде. Треба имати у виду чињеницу да Закон прописује тачно одређене елементе које образложење пресуде мора да садржи, не наводећи детаљну садржину појединих делова пресуде, нити неку строгу структуру и форму изгледа образложења пресуде. Дакле, нужно је да свака пресуда има напред наведене елементе, али свакако треба напоменути и да, поред тога што поседује наведене елементе, пресуда не сме да има недостатке који су у члану 374. став 2. тачка 12. прописани и због којих пресуда може бити укинута, с обзиром да ти недостаци представљају апсолутно битну повреду поступка.

Циљ овог дела приручника није да наметне, нити да да општеприхватљив модел структуре образложења пресуде, већ само да укаже на битне елементе образложења пресуде и на оне проблеме у пракси који могу довести до тога да образложење буде неразумљиво, непотпуно или противречно само себи.

Како је већ наведено, образложење пресуде мора да садржи захтеве странака и њихове наводе о чињеницама на којима те захтеве заснива. У уводном делу образложења наводе се захтеви и наводи странака. Потребно је, првенствено, сумирати све наводе тужиоца које је он износио током поступка, пре свега у самој тужби, у поднесцима, као и у речи на рочиштима. Свакако, у овом делу пресуде сви наводи парничних странака морају бити верно и у потпуности наведени, а с друге стране, треба водити рачуна да се то уради на концизан и сумаран начин, да се пресуда не оптерећује непотребним и преопширним објашњењима, као и ирелевантним наводима тужиоца и туженог. Дакле, није пожељно преписивати садржај целе тужбе, нити наводити садржину појединих поднесака, већ њихову садржину сажети и навести са свим релевантним наводима.

Закон предвиђа да се у образложењу пресуде наведе садржина самог захтева, што не треба да значи да се у образложењу саме пресуде понавља цела садржина изреке пресуде. Довољно је, у погледу садржине захтева, упутити на садржину изреке пресуде. У овом делу пресуде није неопходно наглашавати да ли је странка чињенице и наводе изнела непосредно или преко пуномоћника. Да ли је нешто изнето од стране саме странке или од стране њеног пуномоћника у складу са одредбом члана 87. став 2. ЗПП производи исто дејство, те образложење пресуде не треба оптерећивати овим. Током самог поступка тужилац може преиначити да се делимично одрекне тужбеног захтева или повуче тужбени захтев у неком делу или у погледу неког тужбеног захтева, те се на то треба осврнути у овом делу образложења. На овај начин јасно ће се моћи стећи утисак о самом току поступка. Поред тога, лакше ће се и образложити одлуке суда које се односе на делимично одрицање, повлачење тужбеног захтева.

У овом делу, без обзира да ли је реч о делу где се износе наводи тужилачке или тужене стране, треба навести све приговоре, односно одговоре на приговоре, као и чињенице и прописе на којима тужени заснива своје приговоре, а тужени се на те приговоре изјашњава. Овде може бити речи о процесним приговорима литиспенденције или пресуђене ствари, или о приговорима стварне месне ненадлежности, или о приговорима материјално-правне природе. У овом делу пресуде суд не цени приговоре, већ их само наводи, како би се стекла јасна слика о ономе шта тужилац истиче у прилог захтева и о ономе чиме се тужени брани. Суд ће се о овим наводима и приговорима одредити у делу у коме се врши правна оцена. Јасно и концизно написан овај део образложења олакшаће даљи рад на правној оцени, с обзиром да се поновним читањем

овог дела може проверити образложење пресуде, као и да ли је одговорено на све приговоре, односно све правне аргументе обеју парничних страна.

У делу образложења у коме се износе наводи тужене стране, уобичајено је да се у првој реченици јасно одреди да ли тужени оспорава у потпуности или делимично тужбени захтев. Уколико делимично оспорава тужбени захтев и одређене чињенице, треба јасно одредити који захтев и које чињенице оспорава, и зашто. Свакако, у овом делу (када је реч о наводима тужиоца, као и туженог) треба јасно навести да ли су тражили накнаду трошкова парничног поступка.

Утврђење спорних и неспорних чињеница, како на припремном рочишту тако и њихово навођење у самом образложењу пресуде, била је добра пракса која се примењивала и пре доношења Закона о парничном поступку (Службени гласник РС број 72, од 28. 09. 2011. године). Доношењем новог Закона о парничном поступку (одредба члана 308. став 2. ЗПП) прописана је обавеза да се на припремном рочишту утврди које су чињенице неспорне, односно опште познате, и које су чињенице спорне, као и да се наведе која правна питања треба да се расправе.

Право место за навођење спорних и неспорних чињеница и правних питања која треба да се расправе у конкретној парници јесте део образложења који следи непосредно након изношења навода и правних ставова тужиоца и туженог. Дакле, овај део следи непосредно пред изношење садржине самих доказа, тако да аутору пресуде може послужити да се у погледу садржине доказа, као и након тог утврђеног чињеничног стања сконцентрише само на чињенице које су спорне, односно само на правно релевантне спорне чињенице. На овај начин, издвајањем спорних и неспорних чињеница, олакшава се не само сам ток поступка, већ и начин на који ће се пресуда изградити. Након изношења спорних и неспорних чињеница и правних питања која треба да буду расправљена, потребно је навести све доказе, како писане тако и доказе добијене саслушањем парничних странака или сведока које је суд извео током доказног поступка, независно од тога да ли ће и у ком обиму суд износити садржину сваког од наведених доказа.

У погледу саме садржине доказа који ће бити навођени у образложењу пресуде треба имати у виду оне чињенице које могу бити правно релевантне. Наиме, неопходно је познавање материјалног права. Након пријема тужбе, испитивања свих процесних услова и уредности саме тужбе, неопходно је да поступајући судија размисли о материјалном праву које се у конкретном случају има применити, да се консултује одговарајућа пракса, те да се судски поступак од самог почетка води у циљу утврђивања правно релевантних чињеница. Како је наведено, припремно рочиште је прави тренутак да се издвоје спорне чињенице од неспорних и доказни поступак усмери у правцу утврђивања спорних чињеница.

Од самог начина руковођења поступком, количине доказа и њиховог обима, односно када је реч о саслушањима о обиму записника, може зависити и сама садржина образложења пресуде. У образложењу пресуде није потребно наводити садржину доказа који се односе на чињенице које су учињене неспорним, како на припремном рочишту тако и у некој од накнадних фаза поступка, односно на неком од каснијих рочишта, с обзиром да се неспорне чињенице не доказују. Такође, треба водити рачуна да се садржина доказа у образложењу пресуде тачно изнесе, односно да се избегне претерано парафразирање, а са друге стране да се избегне да се садржина записника са

рочишта, у коме су наведени искази парничних странака или сведока, у потпуности копира у образложење саме пресуде.

Када је реч о навођењу садржине писаних доказа, посебан проблем може представљати концизност, односно обим у коме ће писани докази бити цитирани. На пример, купопродајни уговор о куповини непокретности у изградњи може, поред одредаба уговора које се односе на предмет и цену непокретности, као битних елемената уговора о купопродаји, садржати и додатне одредбе које се односе на рок завршетка, на уговорну казну, на гарантне рокове и друге споредне одредбе. У зависности од саме природе спора, зависиће и обим у коме ће један такав уговор, који може бити сачињен на неколико страна, бити цитиран у образложењу пресуде. Дакле, неопходно је навести имена уговорних страна, описати предмет уговора и навести број под којим је овај уговор оверен.

Што се тиче осталих одредаба, треба цитирати оне које се односе на правно релевантне чињенице и на спорна правна питања. Дакле, у споровима који би се водили због исплате преосталог износа купопродајне цене, треба цитирати одредбе у којима је констатована исплата дела купопродајне цене и начин на који ће бити исплаћен преостали износ цене, док са друге стране у споровима који се односе на питање уговорне казне треба цитирати одредбе које су регулисале ово питање.

Када је реч о редоследу којим се наводи садржина доказа уобичајна је пракса да се прво наводи садржина писаних доказа, након тога по правилу искази самих парничних странака, а након тога искази сведока и вештака.

Када је реч о писаним доказима, било би пожељно наводити њихову садржину у складу са неким логичким следом, или у складу са хронологијом њиховог настанка, чиме би се постигла јасност и прегледност самог образложења пресуде.

Што се тиче исказа сведока и парничних странака, пракса је да се прво износе наводи парничних странака, а након тога сведока и ако сам ЗПП саслушање парничних странака на неки начин третира као супсидијарно доказно средство. Сам редослед изнетих доказа је мање битан, битно је да само образложење, као и цела пресуда, буду јасни како за саме парничне странке тако и евентуално за жалбени суд. Искази странака, сведока и вештака на записнику уносе се у првом лицу, док се у образложењу пресуде наводе у трећем лицу.

Приликом навођења исказа није потребно наводити датуме рочишта на којима су искази дати. Када је реч о начину на који се започиње само навођење садржине исказа сведока или странака, треба указати да постоје два начина започињања изношења садржине исказа. Један начин је да се наведе: "сведок АБ је навео", па се у наставку наводи битна садржина самог исказа. У другом случају наводи се: "из исказа сведока АБ утврђено". На овакав начин сугерише се да је суд овој парничној странци, односно овом сведоку, поклонио поверење и прихватио његов исказ у потпуности. Приликом коришћења ове формулације мора се водити рачуна да се она користи само код исказа парничних странака и сведока којима је суд, у потпуности или у том делу у коме се започиње изношење њихових исказа, на овај начин поклонио поверење, односно прихватио исказ.

У супротном, уколико би се на овакав начин започело са изношењем садржине исказа сведока или парничних странака, а сама садржина, односно њихово изјашњење о релевантним чињеницама биле потпуно супротне, довело би до тога да је пресуда неразумљива и из тог разлога би могла бити укинута. Остало би нејасно шта је суд утврдио, с обзиром да се о истим чињеницама различито изјашњавају два или више сведока.

У погледу садржине налаза и мишљења судских вештака и њиховог исказа датог на рочишту, садржина налаза и мишљења може бити дата интегрално, да је у њој садржано како оно што је наведено у писаном налазу и мишљењу тако и оно што је судски вештак дао на самом рочишту, уколико је и саслушаван.

У погледу навођења садржине налаза и мишљења вештака, уколико налаз и мишљење међу парничним странкама нису били спорни, биће довољно само навести садржину налаза и мишљења, без осталих објашења и образложења судског вештака. С друге стране, уколико је било примедба на налаз и мишљење вештака, и уколико се у појединим деловима судски вештак посебно и допунски изјашњавао, било би пожељно те делове у већем обиму навести. Ово је нужно како би суд приликом оцене налаза и мишљења вештака могао да објасни зашто је прихватио налаз и мишљење, односно зашто су додатна објашења и примедбе на налаз и мишљење, по оцени суда, у потпуности одговорени и зашто је налаз и мишљење за суд прихватљив.

Поред навођења садржине доказа, неопходно је извршити и оцену доказа. Оцена доказа је нужан елемент самог образложења пресуде, али се поставља питање на ком месту ће извршити оцену доказа. Питања да ли оцену доказа треба вршити након навођења садржине сваког доказа појединачно или након навођења садржине свих доказа, као и многа питања која се односе на образложење пресуде, нису законом уређена, већ представљају ствар добре праксе. Веома је тешко дати јединствен одговор за сваку пресуду.

Као и у погледу осталих елемената самог образложења пресуде, треба водити рачуна да је пресуда јасна, да је образложење потпуно, самим тим и да је у потпуности јасно које доказе је суд прихватио и из којих разлога, а такође које доказе суд није прихватио и из којих разлога.

Оцена доказа представља један веома сложен мисаони процес, који треба преточити у писани отправак пресуде, што сваки пут не може бити лако. Све доказе, како усмене, тако и писане треба оценити. Често се оцена доказа у пракси састоји у навођењу одређених апстрактних разлога, због којих суд није прихватио одређени доказ, посебно када је реч о исказима парничних странака или сведока. Изношење апстрактних разлога и општих места није довољно објашњење зашто суд неком није или јесте поверовао. Тај доказ суд мора да доведе у везу са осталим доказима, износећи тачно у чему је противречен и у чему се евентуално садржи недоследност самог исказа.

5.2. Врсте пресуда

Пресуде се могу делити по различитим критеријумима. Један од критеријума који се наводи у ЗПП је **значај за окончање спора**. То су: делимична пресуда, међупресуда и допунска пресуда.

5.2.1. Делимична пресуда

Ако је више парница спојено ради заједничког расправљања, а постоје услови да се коначно одлучи само о једној парници, може се донети пресуда само у погледу те парнице. Ако од више тужбених захтева, услед признања, одрицања или на основу расправљања, само за неке постоје услови за коначну одлуку, или ако су само за део једног захтева испуњени услови за коначну одлуку, суд може у погледу тих захтева, односно дела захтева, закључити расправу и донети делимичну пресуду. Делимичну пресуду суд може донети и кад је поднета **противтужба**, ако постоје услови за доношење одлуке само о захтеву тужбе или захтеву противтужбе. Суд ће, приликом одлучивања да ли ће донети делимичну пресуду, нарочито узети у обзир величину захтева или дела захтева који испуњава услове за доношење одлуке. Делимична пресуда је самостална пресуда у погледу правних лекова и извршења (члан 346. ЗПП).

Делимичну пресуду због **пропуштања** због природе ове врсте пресуде није могуће донети према члану 350. ЗПП.

Поставља се питање да ли је могуће донети делимичну пресуду због **изостанка** из члана 351. ЗПП. У ситуацији када тужени оспори тужбени захтев само делимично онда је теоријски могуће да суд одлучи о преосталом делу захтева, уколико је могуће те захтеве раздвојити. У пракси те ситуације су изузетно ретке.

Делимична пресуда најчешће се доноси у ситуацији када постоји **више захтева**, и то:

1. када тужилац у једној тужби истовремено истиче **више тужбених захтева против истог туженог**. Услов за ово је да су сви захтеви повезани истим правним и чињеничним основом;
2. када тужилац два или више захтева који су међусобно повезани истиче у једној тужби, тако што предлаже да суд усвоји следећи од тих захтева, ако одбије претходни. У пракси је запажено различито поступање суда у погледу могућности да се донесе делимична пресуда у оваквим ситуацијама, што није увек оправдано.

Од **евентуалног** захтева треба разликовати **алтернативно овлашћење туженог**. То је ситуација када тужилац у тужби истиче само један неновчани тужбени захтев и наводи да се тужени те обавезе може ослободити исплатом одређеног новчаног износа или испуњењем неке друге чинидбе. Суд не испитује да ли новчани износ, који тужилац прихвата да прими уместо дуговане чинидбе, одговара вредности неновчане чинидбе. У овој ситуацији нема места доношењу делимичне пресуде;

3. када постоји **више тужилаца или тужених**. Делимична пресуда може се донети када је део тужбеног захтева који се односи на једног од супарничара сазрео за одлуку. Ако по закону или због природе правног односа спор може да се реши само на једнак начин према свим супарничарима (јединствени супарничари), они се сматрају једном парничном странком. Нужно јединствено супарничарство постоји ако по закону или због природе правног односа тужбом морају да се обухвате сва лица која су учесници материјално правног односа. У том случају не може се донети делимична пресуда.

Тужилац може једном тужбом обухватити више тужених, затраживши од суда да тужбени захтев усвоји према следећем ако га правоснажно одбије према ономе који је у тужби наведен пре њега. То супарничарство допуштено је само ако тужилац према сваком од тужених поставља исти захтев или ако према појединима од њих истиче различите захтеве који су у међусобној вези. Према владајућем схватању (Правна

енциклопедија), уколико захтев према првотуженом буде усвојен, истом пресудом се мора одбити захтев према друготуженом. Стога, у овим случајевима нема могућности да суд донесе делимичну пресуду. Евентуално пасивно супарничарство релативно је ретко у судским поступцима.

Могуће је да суд, након закључења главне расправе, разматрајући све доказе, закључи да није могуће или целисходно одлучити о свим захтевима и нема сметње да у таквој ситуацији донесе делимичну пресуду.

У случају постојања компензационог приговора у циљу пребијања, са утуженим потраживањем не може се делимичном пресудом одлучивати о тужбеном захтеву све док се не одлучи о основаности овог приговора.

5.2.2. Међупресуда

Ако је тужени оспорио и основ и висину тужбеног захтева, а у погледу основа ствар испуњава услове за доношење одлуке, суд може из разлога целисходности међупресудом само да утврди постојање основа тужбеног захтева. По правилу, у поступку се прво разматра питање основаности, а након тога висине постављеног захтева, а тим редоследом изводе се и докази. Најчешће се, после читања приложених писмених доказа и извођења доказа саслушањем странака и сведока, доноси ова пресуда.

Код тужбених захтева којима се тражи утврђење (декларативна пресуда) или преображај (конститутивна пресуда) није могуће, логично закључујући, донети међупресуду, јер онда то не би била међупресуда, већ коначна пресуда.

Код осуђујуће (кондемпнаторне) пресуде налаже се извршење одређене чинидбе, па је по правилу могуће донети међупресуду, јер суд тада одлучује о праву на основу кога тужилац тражи да суд обавезе туженог на чинидбу (на пример исплату новца, предају одређених покретних заменљивих ствари и др.).

Поставља се питање да ли је могуће донети међупресуду у парници у којој се тражи **утврђење** права својине по основу **брачне или ванбрачне тековине, стицања у породичној заједници**, на основу договора о заједничној градњи и сл. након саслушања сведока и странака, уколико је оспорено да је стицање уопште постојало. Када је у питању стицање у брачној или ванбрачној заједници постоји законска претпоставка да су удели у стицању заједничке имовине у току трајања заједнице живота једнаки, према чл. 180. и 191. Породичног закона. Уколико се као спорно појави питање да ли та имовина представља заједнички стечену имовину и да ли је допринос странака једнак, онда може бити целисходно да се прво утврди да ли та имовина уопште представља брачну или ванбрачну тековину. Код стицања у породичној заједници претпоставка једнаких удела не постоји, према члану 195. Породичног закона, тако да поред тога може бити спорно колики је удео у стицању и да ли је у било ком обиму по том основу тужилац стекао право својине.

Утврђење правног основа у овим ситуацијама може бити целисходно, јер се тиме смањују трошкови поступка. Обично, након саслушања сведока и странака следе скупа и дуготрајна економско-финансијска и грађевинска вештачења. Ово су парнице које, по правилу, због сложених емотивних и личних односа странака, дуго трају и у којима су

трошкови поступка изузетно високи. Када се основ у овим ситуацијама расправи странке су спремније на преговоре око мирног решења спора. То би било у складу са чл. 10. и 11. ЗПП, који предвиђају дужност суда да странкама укаже на могућност споразумног решавања спора, у циљу економичности поступка.

Међутим, у пракси је изражено другачије мишљење другостепених судова. Када суд закључи да је тужбени захтев основан он може донети међупресуду. То се чини по службеној дужности или по предлогу странке. Тиме се поступак дели на две етапе одлучавања: на прву етапу одлучивања о основу и на другу етапу одлучивања о висини тужбеног захтева.

Разлози целисходности и економичности одлучујући су за одлуку суда да донесе међупресуду. То се, најчешће, догађа када ни странке ни суд нису сигурни да ли је њихово мишљење о основаности тужбеног захтева тачно, када је судска пракса неуједначена или када је доказивање висине тужбеног захтева скопчано са скупим вештачењима, а ситуација чињенично или правно сложена или неуобичајена.

Међупресуду није могуће донети уколико суд закључи да је тужбени захтев неоснован логички закључујући, јер суд у том случају одбија тужбени захтев, без даљег извођења доказа о висини постављеног тужбеног захтева.

У погледу основа, као спорно се поставља питање застарелости потраживања, питање активне и пасивне легитимације, односно постојање одговорности на страни туженог, власништва на опасној ствари која ја узроковала штету, постојање подељене одговорности, допринос тужиоца настанку штете, обим одговорности и др.

Међупресуда је, по својој правној природи, декларативног (утврђујућег) карактера, а њен циљ се ограничава само на утврђење постојања права, односно правног основа и њоме се не решавају чињенична, већ само правна питања.

Изрека међупресуде мора бити јасна и обично гласи: "Утврђује се да тужилац према туженом има право на накнаду штете, исплату, предају покретних ствари (када је спорно у којој количини), извршење одређених радова, чији обим тек треба утврдити како би се уговор извршио у потпуности или санирала штета" и сл.

Међупресуде се често доносе у парницама за **накнаду штете**. Уколико су истакнути приговори застарелости и недостатка пасивне легитимације прво се о томе одлучује, па уколико су ти приговори неосновани, суд доноси одлуку о захтеву, односно доноси међупресуду. Код накнаде материјалне штете то је увек могуће уколико висина штете није одређена (рачуни, налаз вештака). Уколико се тужбеним захтевом тражи накнада нематеријалне штете због претрпљеног бола, страха, умањења општеживотне способности, може се донети само у ситуацији када међу парничним странкама није спорно да је тужилац претрпео бол или страх, као и да му је умањена општеживотна способност у мери која оправдава досуђивање накнаде, али је нпр. спорно да ли је тужени пасивно легитимисан у овој парници, односно да ли је он причинио штету тужиоцу или да ли је потраживање тужиоца застарело. То је целисходно јер се тиме штеди на трошковима вештачења, али се на рочишту мора констатовати да је то неспорно међу странкама. Уколико је очигледно да су повреде такве да су проузроковале бол, страх и умањење способности у таквој мери да то оправдава досуђивање накнаде (нпр. код прелома и тешких телесних повреда), у том случају нема разлога да суд, уколико процени да је то целисходно, не донесе међупресуду.

Када се накнада штете одређује по слободној оцени суда нема основа да се доноси међупресуда, јер то није целисходно (на пример код накнаде штете за душевне болове због смрти блиског сродника).

У сваком тужбеном захтеву за осуду на чинидбу садржан је, по природи ствари, и захтев за утврђење да тужилац по неком правном основу има право да од туженог тражи извршење те чинидбе. У том случају суд одлучује о раскиду, ништавосити или поништају као о претходном питању за истакнути тужбени захтев за осуду на чинидбу. Тада се у изреци пресуде не одлучује о томе, али суд у образложењу наводи разлоге због којих је донео такву одлуку.

Исти суд је **надлежан** да одлучује о **жалби** на међупресуду и коначну пресуду.

По правоснажности међупресуде суд више не може расправљати о основу тужбеног захтева, јер је о томе већ одлучено, и у том смислу међупресуда делује и изван граница парнице у којој је донета.

Међупресуда је пресуда као и свака друга па се стога може побијати свим ванредним правним лековима.

5.2.3. Пресуда на основу признања

Закон о парничном поступку прописује да се пресуда на основу признања доноси ако тужени до закључења главне расправе призна тужбени захтев. Суд ће, без даљег расправљања, донети пресуду којом усваја тужбени захтев. Пресуда на основу признања може се донети у време припремања главне расправе, што практично значи да у парничном поступку, након достављања тужбе на одговор, он тужбу може признати у свом одговору на тужбу. У тој ситуацији суд не заказује припремно рочиште, већ ван рочишта доноси пресуду на основу признања.

У даљем току поступка све до закључења главне расправе суд може донети пресуду на основу признања, и то како на рочишту тако и ван рочишта. Тужени на самом рочишту, независно да ли је оно припремно или рочиште за главну расправу, може признати тужбени захтев, те ће суд на самом рочишту донети и објавити пресуду на основу признања. У тој ситуацији свакако би било корисно да се, након објављивања пресуде, парничне странке изјасне да ли ће се на пресуду жалити, те уколико се не жале, треба констатовати правоснажност пресуде, што практично значи да писмени отправак пресуде не мора да садржи образложење.

Такође, између рочишта за главну расправу, тужени поднеском може признати тужбени захтев, те ће суд тада ван рочишта донети пресуду на основу признања и доставити је парничним странкама. Пресуда на основу признања може се донети у погледу свих тужбених захтева, или само неких тужбених захтева, или неког дела тужбеног захтева, те ће у тој ситуацији суд донети делимичну пресуду на основу признања. Ову могућност треба имати у виду када је реч о тужбама са много тужбених захтева, те када се током поступка међу парничним странкама у погледу одређених тужбених захтева утврди да не постоји спор, те суд на тај начин може доношењем више пресуда на основу признања смањивати број тужбених захтева и тако олакшати израду саме пресуде.

За доношење пресуде на основу признања закон не прописује велики број услова, довољно је да тужени призна тужбени захтев. Међутим, закон поставља одређена ограничења и прописује да суд неће донети пресуду на основу признања ако нађе да је реч о захтевима којима стране не могу да располажу (члан 3. став 3). Суд неће дозволити расправљање странкама које су у супротности са прописима, јавним поретком, правилима морала и добрим обичајима. Суд може одложити доношење пресуде на основу признања ако је потребно проверити околности које се односе на то да ли странке располажу захтевима којима не могу располагати, у том случају је потребно прибавити одређено обавештење.

То практично значи да на рочишту за главну расправу или припремно рочиште, уколико једна од парничних странака, односно уколико тужени призна тужбени захтев, суд то рочиште може одложити и затражити потребна обавештења, а након тога ван рочишта може донети пресуду на основу признања. Такође, и уколико је тужбени захтев признат ван рочишта суд може поступити на исти начин и извршити све потребне провере, и тек онда донети пресуду на основу признања. Уколико суд утврди да је реч о захтевима којима стране не могу располагати, суд ће у том случају пресудом одбити тужбени захтев, иако постоји признање туженог. Све док суд не донесе пресуду тужени може да опозове признање и без пристанка тужиоца. Могућност опозивања признања постоји независно од тога да ли је признање извршено на рочишту или поднеском ван рочишта.

Када је реч о самој изради пресуде на основу признања треба истаћи да се, приликом израде образложења пресуде, износе само разлози који оправдавају доношење ове пресуде. Такође, у погледу жалбених разлога треба напоменути да се пресуда на основу признања може побијати због битне повреде одредаба парничног поступка, или због тога што је изјава о признању дата у заблуди, или под утицајем принуде или преваре. Битна повреда одредаба парничног поступка постоји увек када је суд, противно одредбама закона, донео пресуду на основу признања.

5.2.4. Пресуда на основу одрицања

Уколико се тужилац до закључења главне расправе одрекне тужбеног захтева, суд без даљег расправљања доноси пресуду којом одбија тужбени захтев. Дакле, уколико се тужилац одрекне тужбеног захтева, као и код пресуде на основу признања, и код пресуде на основу одрицања суд прекида даље расправљање, и уколико су испуњени услови доноси пресуду на основу одрицања.

Пресуду на основу одрицања суд може донети у фази припремања главне расправе, а такође и даље у фазама самог поступка између два рочишта за главну расправу тужилац се може одрећи тужбеног захтева, те ће суд у том случају ван рочишта донети пресуду на основу одрицања. Као и код пресуде на основу признања, уколико се тужилац до рочишта одрекне тужбеног захтева, суд ће донети пресуду на основу одрицања и објавити је. Тужилац се може одрећи појединих од више постављених тужбених захтева или једног дела тужбеног захтева, те ће у тој ситуацији суд донети делимичну пресуду на основу одрицања.

Да би суд донео пресуду на основу одрицања није потребан пристанак туженог. За разлику од повлачења тужбе, када је реч о одрицању од тужбеног захтева, није потребан пристанак туженог због тога што након доношења и правоснажности пресуде на основу одрицања није могуће подносити тужбу са идентичним тужбеним захтевом, с обзиром

да би у том случају постојала литиспенденција, односно по том тужбеном захтеву суд је већ мериторно одлучио.

За разлику од пресуде на основу одрицања, код повлачења тужбе тужилац тужбу може поново поднети, те се из тог разлога тражи пристанак самог туженог, јер једноставно тужени може имати интерес да се парнични поступак оконча и дефинитивно одлучи о основаности тужбеног захтева. За разлику од повлачења тужбе, након одрицања од тужбеног захтева тужилац може да опозове своју изјаву дату на рочишту или у поднеску до доношења пресуде и без пристанка туженог. У овој ситуацији, уколико је он повукао изјаву о одрицању тужбеног захтева, суд ће наставити са даљим током поступка, завршити рочиште уколико је одрицање од тужбеног захтева било на рочишту, односно заказати рочиште за главну расправу уколико је до одрицања тужбеног захтева дошло ван рочишта. И код пресуде на основу одрицања суд води рачуна да ли странке располажу захтевима којима не могу располагати (члан 3. став 3), те као и код пресуде на основу признања, суд може прибавити обавештење да би утврдио да ли странке располажу захтевима којима не могу располагати. У образложењу пресуде суд ће изнети само разлоге који оправдавају доношење ове врсте пресуде. Као и пресуда на основу признања, пресуда на основу одрицања може се побијати само због битне повреде одредаба парничног поступка или због тога што је изјава о одрицању дата у заблуди или под утицајем принуде и преваре. Битну повреду одредаба парничног поступка представља доношење пресуде на основу одрицања уколико за то нису испуњени законом прописани услови.

5.2.5. Пресуда због пропуштања

Уколико тужени не поднесе одговор на тужбу у року од 30 дана од дана када му је тужба уручена, суд може донети пресуду којом усваја тужбени захтев уколико су испуњени услови прописани законом. Суд доставља туженом тужбу на одговор, с тим што је суд дужан да уз достављање тужбе на одговор упозори туженог о последицама пропуштања достављања одговора на тужбу, односно да уколико су испуњени одређени законски услови, може бити донета пресуда на основу пропуштања. Суд ће упозорење туженом доставити у форми дописа који се доставља уз саму тужбу.

Сама чињеница да тужени није доставио одговор на тужбу не значи аутоматски и да суд доноси пресуду због пропуштања, као што је, рецимо, случај са пресудом на основу признања или одрицања, где је сама изјава воље тужиоца, односно туженог довољна да суд донесе пресуду, уз једино ограничење које представљају одредбе члана 3. став 3. ЗПП.

Код пресуде због пропуштања потребно је да се испуне и додатни законски услови. Уколико суд оцени да нису испуњени услови за доношење пресуде на основу пропуштања суд ће заказати и одржати припремно рочиште најкасније у року од 30 дана од дана када је истекао рок за достављање одговора на тужбу. Имајући у виду саму природу пресуде због пропуштања, јасно је да се пресуда због пропуштања доноси изван рочишта за главну расправу, када суд утврди испуњеност услова.

Закон стриктно наводи који су услови за доношење пресуде због пропуштања.

Први услов је да је, како је напред наведено, туженом уредно достављена тужба, као и поука о последицама пропуштања. Дакле, неопходно је да је уредно извршена достава

тужбе и пратећег упозорења о могућности доношења пресуде због пропуштања. Свакако, један од главних жалбених навода, односно навода у предлогу за понављање поступка, који може уследити након доношења пресуде због пропуштања, јесте навод да није уредно извршена достава, а ради подсећања, указаћемо да је неопходно да се тужба са одговарајућим обавештењем достави туженом у складу са одредбама члана 141. ЗПП, дакле реч је о *личној* достави.

Други услов за доношење пресуде због пропуштања јесте да чињенице на којима се заснива тужбени захтев нису у супротности са доказима које је сам тужилац поднео или са чињеницама које су општепознате. Дакле, суд мора да утврди чињеничне наводе на којима тужилац заснива свој тужбени захтев, што ће учинити из саме тужбе, а свакако је неопходно да се суд упозна са доказима који су приложени уз тужбу.

Дакле, чињенице на којима тужилац заснива тужбу и тужбени захтев не смеју бити у супротности са доказима које је сам приложио уз тужбу, односно неким општепознатим чињеницама. Поред тога, неопходно је да основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби. Такође, нужно је да не постоје општепознате околности из којих произлази да су туженог спречили оправдани разлози да достави одговор на тужбу.

Као и код пресуде на основу признања и одрицања, суд може да не донесе пресуду због пропуштања уколико нађе да је реч о захтевима којима странке не могу слободно да располажу, и у овој ситуацији суд може да одложи доношење пресуде због пропуштања прибављањем обавештења која су неопходна да би се утврдило да ли стране располажу захтевима којима не могу располагати. Уколико из чињеничних навода у тужбеном захтеву не произлази основаност тужбеног захтева, како је напред наведено, суд ће заказати припремно рочиште, међутим, закон намеће обавезу да се тужба на припремном рочишту преиначи.

Нужност преиначења тужбе произлази из чињенице да из навода из тужбе не произлази основаност тужбеног захтева, те једноставно нема сврхе поступати по таквој тужби и утврђивати те чињенице из којих не произлази основаност тужбеног захтева. У овој ситуацији, уколико тужилац преиначи тужбу на рочишту, суд је дужан да туженој страни остави рок, односно одложи припремно рочиште како би се тужена страна упознала са преиначењем тужбеног захтева и како би се на следећем рочишту изјаснила о тужбеном захтеву и у свему поступила у складу са законом. Уколико тужилац не преиначи тужбу на припремном рочишту суд ће донети пресуду којом одбија тужбени захтев. У пракси се, свакако, може десити ситуација да не постоји доказ да је тужба уручена туженом, али свакако постоји доказ у списима да је тужба послата.

Ову чињеницу суд ће утврдити из самих списка предмета, из констатације записничара, односно референта који је послао тужбу на одговор. Дакле, уколико има доказа у списима предмета да је тужба послата, суд може да одложи доношење пресуде због пропуштања како би сачекао доказ да је тужба уручена. Суд може да одложи доношење пресуде због пропуштања најдуже 30 дана за достављања која се врше у Републици Србији.

Уколико се испостави да је тужба уредно достављена туженом суд ће донети пресуду због пропуштања. И пресуда због пропуштања, односно њено образложење, садржи само разлоге који оправдавају доношење ове пресуде, односно суд мора да образложи

испуњеност свих услова за доношење пресуде због пропуштања. Пресуда због пропуштања не може се побијати само због погрешног и непотпуног утврђеног чињеничног стања. Ово је сасвим логична последица тога што суд пресуду због пропуштања доноси само на основу чињеничних навода из тужбе и доказа приложених уз тужбу. Уколико нису испуњени услови за доношење пресуде због пропуштања, а она је ипак донета, то представља битну повреду одредаба парничног поступка.

5.2.6. Пресуда због изостанка

Закон дозвољава могућност доношења пресуде због изостанка. За разлику од пресуде због пропуштања, где се пресуда доноси уколико тужени не достави одговор на тужбу, пасивност туженог код пресуде због изостанка санкционише се због његовог изостанка са рочишта. Закон изричито прописује у којим случајевима може доћи до доношења пресуде због изостанка, односно која су то рочишта са којих, уколико тужени изостане, суд доноси ову врсту пресуде.

Пре свега, то су сви они поступци где се тужба не доставља на одговор, већ је тужба достављена туженом заједно са позивом на рочиште. То су случајеви у споровима због сметања поседа, као и у споровима мале вредности, као и у свим оним споровима у којима је посебно законом предвиђено да се тужба доставља уз позив на рочиште. Такође, може се донети и у ситуацији када суд не држи припремно рочиште у редовном парничном поступку, већ одмах заказује рочиште за главну расправу.

Пресуда због изостанка може се донети и у ситуацији када тужени дође на рочиште, али неће да се упусти у расправљање. Поред оваквог пасивног понашања самог туженог, неопходно је да није оспорио тужбени захтев, што може да учини или у поднеску или на рочишту. Чак и у ситуацији када се туженом не доставља тужба на одговор, већ он самоиницијативно након пријема позива и тужбе одлучи да пошаље поднесак у коме оспорава тужбу и тужбени захтев, а не појави се на рочишту, суд не може донети пресуду због изостанка. Дакле, уколико тужени оспори тужбени захтев, па након тога не дође на рочиште за главну расправу или припремно рочиште, у тој ситуацији суд не може донети пресуду због изостанка.

Слична је ситуација и уколико се поступак наставља по приговору на решење о платном налогу или по приговору на решење о извршењу, у којем је тужени свакако оспорио предлог за извршење, односно издати платни налог, те је самим тим оспорио и тужбу, тако да његов изостанак са рочишта за последицу не може имати доношење пресуде због изостанка.

Први услов за доношење пресуде због изостанка јесте да је тужени уредно позван, што свакако значи не само да је примио позив за рочиште већ да му је, уз позив, и тужба уредно достављена. Како је већ наведено, не може се донети пресуда због изостанка уколико је тужени поднеском оспорио тужбени захтев. Захтева се да основаност тужбеног захтева произлази из чињеничних навода саме тужбе. Такође, чињенице на којима се заснива тужбени захтев не смеју бити у супротности ни са доказима које је сам тужилац поднео уз тужбу нити са општепознатим чињеницама.

Такође, не може бити донета пресуда због изостанка уколико постоје општепознате околности због којих тужени није могао да дође на рочиште. И код пресуде због

изостанка суд може одбити доношење ове пресуде, уколико странке располажу захтевима у супротности са чланом 3. став 3. ЗПП.

Као и код пресуде због пропуштања, и код пресуде због изостанка суд може одложити доношење пресуде ако нема доказа да је тужени уредно позван, а несумњиво је да му је позив упућен. Наиме, у ситуацији када тужени не дође на рочиште, а суд нема доказ о уредно урученом позиву и тужби за туженог, суд може да одложи доношење пресуде на рок који не може бити дужи од 30 дана, уколико је достава вршена у Републици Србији. У овој ситуацији суд може одложити рочиште а да не заказује следеће рочиште, већ евентуално да сачека враћање повратнице, односно доставнице или да их потражницом затражи, те након што утврди да је достава уредно извршена да одлучи о доношењу пресуде због изостанка. У образложењу пресуде због изостанка износе се само разлози који оправдавају доношење ове пресуде. Пресуда због изостанка не може се побијати због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Посебно треба напоменути да се, када је реч о пресудама због одрицања, пропуштања, изостанка и признања, као и пресуде донете без одржавања главне расправе, не примењује правило по коме другостепени суд пресуду може укинути само једном, а у накнадном поновном поступку по жалби суд не може пресуду укинути, већ ће отворити расправу и донети мериторну одлуку.

5.2.7. Допунска пресуда

Ако је суд пропустио да одлучи о свим захтевима или о делу захтева о којима мора да се одлучи пресудом, странка може у року од **15 дана** од дана достављања пресуде да предложи парничном суду да се изврши допуна пресуде. Ако странка не предложи доношење допунске пресуде у року из става 1. овог члана, сматраће се да је тужба у том делу повучена. Стога, ову пресуду суд не може донети у ситуацији ако сам уочи да је пропустио да одлучи о свим предлозима, већ само по предлогу странке.

Неблаговремени предлог за допуну пресуде одбацује се, а неосновани предлог одбија се решењем. Ако је предлог основан суд доноси решење којим отвара главну расправу, заказује рочиште, суди и одлучује. Допунска пресуда може да се донесе и без поновног отварања главне расправе ако ову пресуду доноси исто веће, а захтев у погледу кога се тражи допуна је довољно расправљен. То су најчешће ситуације.

Ако се предлог за допуну пресуде односи само на трошкове поступка, решење о предлогу доноси суд без одржавања рочишта.

Жалба се сматра предлогом странке да се донесе допунска пресуда уколико се то наводи у разлозима жалбе. Целисходно је о том предлогу одмах одлучити због прописа који регулишу суђење у разумном року. Уколико се одмах не одлучи, другостепени суд враћа предмет ради допуне поступка и тиме се значајно продужава трајање поступка.

6. СУДСКО ПОРАВНАЊЕ

Судија је дужан да се стара о томе да се спор реши мирно и на најбољи могући начин за све учеснике у поступку. Та дужност постоји у току целог поступка. Мирно решење спора није увек могуће и то морамо прихватити као реалност. Механизми за мирно решавање спорова пре судског поступка нису још увек функционални, тако да је долазак у суд прилика за странке да спор реше мирно.

У шали се често каже: "Боље мршав договор него дебела парница", али то је заиста тако. Вођење парнице странке исцрпљује финансијски и емотивно. Одузима им време и енергију коју би могли утрошити на друге активности.

Ситуације када је потребно и **могуће** покушати да спор решимо мирно:

- када странке покажу жељу за тим;
- увек када су парничне странке породица или комшије – људи који би требало да наставе живот заједно и по окончању судског поступка;
- када је компромис једини начин да се спор реши добро;
- када је поступак скуп, скопчан са пуно доказа и неизвештај за странке.

Прво морамо утврдити шта је **суштина проблема**. Потребно је наступити пријатељски и пажљиво како бисмо сазнали њихове жеље и мотиве. На пример, суштина парнице за накнаду штете на заједничкој кући рођака није увек само потреба да се поправи

оштећење, већ то може бити и емотивни међуљудски проблем који датира много пре настале штете. Поремећени односи у породици су генератор спорова. Конфликт супружника протеже се и на њихове односе око поверавања деце, издржавања и деобе брачне тековине. То што странке желе да постигну није само материјално, већ врло често морално и емотивно задовољење. Није увек оно што је очигледно и дубоки, скривени **циљ парнице**. То је видљиво код парница за деобу брачне тековине које нису компликоване по себи. Потребно је саслушати одређени број сведока, парничне странке и вештачити допринос у стицању. Све се то може обавити на неколико рочишта у релативно кратком периоду, а ипак те парнице по правилу трају дуго. Очигледно је да ту постоје и други разлози. Уколико странке пустите да причају о узроцима развода и емоцијама које су то све пратиле видећете да су те емоције и даље изузетно јаке.

Треба проценити које су то **препреке** до мирног решења спора. Препреке су најчешће емотивне природе и крећу се од жеље да се остане у контакту, да се успостави било каква комуникација, да се казни друга особа, да се компензује емотивни губитак и др.

Потребно је размотрити могућа **решења** и сагледати како ће та решења утицати на учеснике у поступку. Судија није медијатор и он има већу слободу у предлагању могућих решења. На пример, код брачне тековине понекад ће то бити пренос имовине на заједничку децу, оснивање посебног фонда за школовање деце, одређени начин поделе имовине уз уређење начина коришћења заједничких ствари и др. То зависи од способности судије да схвати странке и њихове потребе, мотиве и жеље, те спремности да им помогне да нађу заједничко решење.

Понекад је довољно и то што странке испричају шта је проблем, како су се осећали, шта их је повредило у односу са другом странком, затим лакше успевају да се разумеју, а након тога нађу и начин да мирно реше спор.

Свако знање из психологије је добродошло. Технике комуникације, способност слушања и стрпљење неопходни су како би странкама помогли да дођу до мирног решења спора.

Корисно је да судија странкама предочи начин на који ће се одвијати парница, шта је све потребно доказати, колики ће бити трошкови поступка, трошкови извршења и могућност реализације потраживања.

Текст поравнања мора бити јасан, недвосмислен и мора одражавати праву вољу странака. Судија мора штитити интересе свих странака. Мора се старати да тај договор буде правно ваљан. Уколико се располаже некретнинама он мора проверити документацију, која мора бити ажурна, и упозорити их на све нејасноће, као што би то учинио јавни бележник приликом солемнизације таквог уговора. Корисно је да им се предоче пореске обавезе, обавезе евидентирања промене власништва код комуналних предузећа и др. Уколико је договорена исплата у ратама, износи рата и датуми доспелости морају бити тачно одређени.

Пример поравнања:

ЗАПИСНИК О ГЛАВНОЈ РАСПРАВИ састављен на дан _____ 2017. године пред Основним судом у _____	
<u>Састав суда:</u> Председник већа, _____ Чланови већа, Судије поротници: Записничар, _____ Заказно у _____ часова Расправа је јавна Започето у _____ часова	<u>Предмет спора</u> ТУЖИЛАЦ: _____ ТУЖЕНИ: _____ Председник већа отвара главну расправу, објављује предмет расправљања и утврђује да су на расправу дошли: За тужилачку страну: лично са адв. _____ За тужену страну: - Лично _____ са адв. _____ - За _____ адв. _____

Упозоравају се присутни да чињенице и доказе који су изнети, односно предложени по завршетку припремног рочишта, суд неће узети у обзир, осим ако странке учине вероватним да без своје кривице нису могле да их изнесу, односно предложе на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу, ако припремно рочиште није одржано (члан 314. ЗПП, "Службени гласник РС" 72/2011).

Упозоравају се присутни да овај спор могу покушати да реше мирно, ван суда, медијацијом или на други споразуман начин.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

да се рочиште за главну расправу одржи.

Пуномоћници странака сагласно изјавише да су спремни да закључе судско поравнање као у поднеску тужиље од _____ године.

Не ради се о продаји земљишта, већ о размени, па нема повреде права прече куповине осталих сувласника из чл. 5–10 Закона о промету непокретности.

Ове некретнине нису стечене у брачној, ванбрачној или породичној заједници, већ представљају посебну имовину парничних странака.

Предају суду на увид оригинале преписа листа непокретности од 01. 11. 2016. године, који су приложени уз поднесак од 12. 12. 2016. године у фотокопији.

Предочава се присутнима да у листу непокретности бр. 2100 КО _____ од 01. 11. 2016. године, у Г листу – подаци о теретима и ограничењима, постоји забележба да првостепена одлука _____ на парцели _____ није коначна.

Присутни сагласно изјавише да им је познато о чему се ради и да се ради о решењу о конверзији које је, у међувремену, постало коначно. Без обзира на постојање тих података сматрају да то није проблем да се закључи поравнање.

Присутни сагласно изјавише да су парцеле _____ на таквом месту да се налазе у брду, без водовода, канализације и пута, да на том делу уопште није организовано насеље, као и да ту нема изграђених кућа. То земљиште било је предмет искоришћавања и ископа, те његова вредност износи много мање од уговореног износа од 2.500 евра. Земљиште које припада тужиљи КП _____ вреди 600.000 динара. Вредност укупног поравнања износи 907.500 динара.

Констатује се да су правни претходници парничних странака 27. 06. 1983. године закључили уговор о замени права коришћења на КП _____. На основу тог уговора правни претходници странака и парничне странке су у поседу спорних непокретности од тада па све до сада. Поравнањем би, у целости, регулисали правно фактички извршену размену.

Закључује се следеће

СУДСКО ПОРАВНАЊЕ

Утврђује се да је тужиља _____ из _____, власник земљишта, и то катастарске парцеле бр. _____ КО _____ на површини од 4а 53м², уписаној у лист непокретности бр. _____ КО _____, потез – улица и кућни број _____ земљиште под зградом површине ____ а и ____ м² и потез – улица и кућни број _____, њива 2. класе, површине ____ а и ____ м², што тужена _____ из _____ и _____ из _____ признају и дозвољавају тужиљи _____ из _____ да ово своје право укњижи код Републичког геодетског завода – Служба за катастар непокретности Палилула.

Утврђује се да је тужена _____ из _____ власник 1/4 дела земљишта, и то катастарске парцеле бр. _____, потез – улица и кућни број _____, њива 4. класе, површине ____ а ____ м², уписане у лист непокретности бр. _____ КО _____, што закључењем овог поравнања _____ из _____ признаје и дозвољава туженој _____ из _____ да ово своје право укњижи код Републичког геодетског завода – Служба за катастар непокретности Палилула, под претњом принудног извршења.

Парничне странке изјавише да је тужила _____ из _____ исплатила туженој _____ из _____ 2.500 евра у динарској противвредности по продајном курсу НБС на дан исплате.

Парничне странке сагласно изјавише да су закључењем овог поравнања у потпуности уредиле своје међусобне односе који су предмет ове парнице у погледу наведеног земљишта и да немају никаквих потраживања по било ком основу једни према другима.

Свака странка сноси своје трошкове поступка.
Таксу на поравнање платиће тужилац.

Суд доноси

РЕШЕЊЕ

УТВРЂУЈЕ СЕ да поравнање има дејство као правоснажна судска пресуда.
Закључено поравнање извршно је _____ године.

Констатује се да после прочитаног записника о поравнању странке потписују записник и да им се уручује оверен препис записника у коме је садржано поравнање.

Уручује се тужиоцу опомена за плаћање таксе на поравнање у износу од _____ динара, коју је дужан да плати у року од 15 дана, рачунајући од данашњег дана и о извршеној уплати извести суд.

Упозорава се таксени обвезник да је, сходно члану 40. став 1. Закона о судским таксама, одређено да ако физичко лице, као таксени обвезник, не плати таксу у року одређеном у члану 37. овог закона, суд у наредних пет дана доноси решење о извршењу, у коме обавезује таксеног обвезника да у року од пет дана од дана пријема решења плати дуговану таксу и казнену таксу од 50% од висине таксе, у коме не одређује средство и предмет извршења, а решење о извршењу доставља извршитељу.

Наредба писарници:

- предмет развести као решен
- евиденција 30 дана

Довршено у ____ часова.

Записничар,
судија,

Председник већа –

Снежана Марјановић

7. ТРОШКОВИ ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА

Парнични трошкови су издаци учињени **у току** или **поводом** поступка. То су трошкови за рад адвоката и других лица којима закон признаје право на награду, судске таксе и други трошкови **у току** поступка.

Опомена коју шаље адвокат туженом, трошкови прибављања доказа, потврда и слично, као и трошак **вештачења** ради утврђивања вредности предмета спора **пре** подношења тужбе, трошкови **поравнања** или **медијације** која је покушана а није успела, трошкови поступка за **обезбеђење доказа** су издаци **поводом** поступка.

Право на накнаду трошкова у парничном поступку припада странкама, у складу са критеријумом **успеха у спору**, постојања **кривике** у погледу настанка тих трошкова и постојања **захтева** за накнаду трошкова.

Странка која у целини изгуби парницу дужна је да противној странци накнади трошкове. Ако странка **делимично успе** у парници суд може, с обзиром на постигнути успех, одредити да свака странка сноси своје трошкове или да једна странка накнади другој **сразмерни део трошкова**. Суд може одлучити да једна странка накнади **све** трошкове које је противна странка имала ако противна странка није успела само у **сразмерно незнатном делу свог захтева**, а због тог дела нису настали посебни трошкови.

Спорно је шта се сматра сразмерно постигнутим успехом у спору. Постоје различита тумачења ове одредбе.

Исправно мишљење полази од тога да је тужилац имао трошкове у реалном износу, и то толико колико би платио накнаду адвокату и колико би платио таксу **према вредности предмета спора колико је успео спору**, док му за **вештачење** накнада припада у пуном износу, јер је вештак толико плаћен, без обзира на вредност предмета спора.

У парницама, ради накнаде **нематеријалне штете**, висина трошкова на име награде за рад адвоката и на име таксе одмерава се према досуђеном износу накнаде, с тим што независно од висине досуђене накнаде странка има право на накнаду трошкова вештачења у пуном износу и такси према вредности предмета спора колико је тужилац успео у спору.

Овај начин обрачуна често се примењује и у парницама које се односе на **новчана потраживања**.

Чврст став судске праксе још није заузет по овом спорном питању. Ипак, чини се да је овај четврти начин обрачуна трошкова најисправнији. Тужилац би, да је тачно определио тужбени захтев у износу колико је успео у спору, имао трошкове по адвокатској и таксеној тарифи за ту вредност спора и трошкове вештачења. Распон адвокатске тарифе доста је висок – до 450.000,00 динара, од 450.000,00 до 750.000,00 динара, од 750.000,00 до 1.500.000,00 динара итд., што даје заиста велику могућност тужиоцу да у том распону, чак и ако погреши у висини постављеног тужбеног захтева, на трпи штету. Овакво тумачење води рачуна о реалном трошку тужиоца.

Структура и висина трошкова зависе од тога **да ли су били потребни** за вођење парнице, о чему одлучује суд, ценећи све околности конкретног случаја. Суд, приликом одлучивања које ће трошкове признати странци, узима у обзир само оне трошкове који су били **потребни** ради вођења парнице, ценећи све околности. Странка може поднети више поднесака у којима понавља наводе из ранијих или се изјашњава поводом небитних околности. Ти трошкови нису сигурно потребни за вођење парнице.

Странка је дужна да независно од исхода парнице накнади противној странци трошкове које је проузроковала својом кривицом или случајем који се њој догодио. Уколико се рочиште одлаже због болести те странке или зато што та странка није приступила, а било је потребно саслушати је, или није благовремено поступљено – трошак приступа њеног адвоката не може се признати.

Странка мора **определити захтев** за накнаду трошкова поступка, како **врсту тако и износ**. Поставља се питање да ли је одређење по АТ и ТТ или када се тражи само одређен износ плус таксе за све предузете радње довољно опредељено. Закон је изричит, и ту не би требало да има дилеме. Захтев не може бити одредив, већ мора бити опредељен, и то по два критеријума: врсте и износа који се потражује. Захтев се мора поднети **до** завршетка расправљања, тако да нема основа за давање накнадних рокова странкама за доставу трошковника.

Правилник о накнади трошкова у судским поступцима одређује начин обрачуна и признање трошкова у поступку.

Тужилац туженом накнађује парничне трошкове:

- ако тужени није дао повод за тужбу и ако је признао тужбени захтев у одговору на тужбу, односно на припремном или првом рочишту пре него што се упустио у расправљање о главној ствари;
- ако повуче тужбу, осим ако је повлачење тужбе уследило одмах после испуњења захтева од стране туженог.

Код поравнања странке се договарају око свега, па и око трошкова, али је претпоставка да свако сноси своје трошкове поступка.

Камата на трошкове парничног поступка

Странка **има право** на исплату камате на трошкове парничног поступка, али је питање **од када** има то право.

Странка адвокату исплађује накнаду за извршене радње у поступку по тарифи која је важећа у време исплате. Према досадашњој судској пракси, суд трошкове досуђује према важећој тарифи у време одлучивања. То је било оправдано и практично у ситуацији када је тарифа често мењана услед инфлаторних кретања и тиме су валоризовани износи исплаћене – уговорене накнаде адвокату. Према ЗИП, камата је текла од доношења одлуке и тиме је чувана вредност новца. Проблем је настао у тренутку када је почео да се примењује ЗИО, који не предвиђа право странке на камату од пресуђења до исплате. Стога је судска пракса морала решити овај проблем тумачењем постојећих законских норми.

Врховни касациони суд је, на седници Грађанског одељења од **03. 03. 2016.** године прихватио правни став Апелационог суда у Београду, који је заузет на седници Грађанског одељења, одржаној 24. 12. 2012. године, да износ трошкова парничног поступка досуђен судском одлуком представља новчану обавезу и странка има право на затезну **камату од дана доношења судске одлуке** па до исплате по члану 277. став 2. ЗОО.

Аргументација Апелационог суда у Београду и Врховног касационог суда је следећа:

У делу којим уређује парничне трошкове ЗПП не садржи одредбу о затезној камати. То не значи да због тога не постоји обавеза плаћања затезне камате, предвиђена чланом 277. став 1. Закона о облигационим односима. Том одредбом прописано је да дужник који задолжни са испуњењем новчане обавезе дугује, поред главнице, и затезну камату по стопи утврђеној савезним законом.

О накнади парничних трошкова, сходно члану 163. став 1. ЗПП, одлучује суд на одређени захтев странке која је, према ставу 2. те одредбе, дужна да у захтеву определи врсту и износ трошкова за које тражи накнаду. Подношењем таквог захтева странка позива свог противника да испуни законску обавезу накнаде парничних трошкова и на тај начин, у смислу члана 324. став 2. Закона о облигационим односима, ствара услове за наступање дужничке доцње. О том захтеву, како је то прописано чланом 163. став 3. ЗПП, суд одлучује у пресуди или решењу којим се окончава поступак. Зато је обавеза накнаде парничних трошкова доспела даном доношења одлуке и од тада тече обавеза плаћања затезне камате на износ парничних трошкова који је том одлуком досуђен.

Ово становиште изражава досадашњу праксу, која је више година и деценија у примени.

Уставни суд, у одлуци **Уж. 9130/2013 од 19. 11. 2015.** године, заузео је став да даном доношења одлуке само настаје обавеза на страни дужника да накнади супротној страни трошкове поступка. Рок у коме странка треба да испуни ту обавезу не подудара се са даном доношења судске одлуке, јер су одредбама чл. 354. и 458. ЗПП прописани рокови у којима је странка дужна да изврши чинидбу одређену судском одлуком. Одредба члана 324. ЗОО, којом је регуласана дужничка доцња, прописује више ситуација у којима дужник долази у доцњу. Уставни суд сматра да дужник (парнична странка) пада у доцњу тек када одлука о трошковима парничног поступка постане правоснажна (било протеклом рока за жалбу, уколико се странка није жалила, било доношењем правоснажне одлуке по жалби) и када протекне рок за њено добровољно испуњење. Долазак дужника у доцњу у оваквој ситуацији се подудара са тренутком када одлука суда, којом је обавезан да накнади парничне трошкове постаје **извршна**. То даје право повериоцу из извршне исправе да од дужника потражује и затезну камату, сагласно члану 277. став 1. ЗОО.

Право на накнаду трошкова према адвокатској тарифи увећаној за износ ПДВ, уколико је адвокат у систему ПДВ.

Тарифа о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката ("Службени гласник РС", бр. 121/2012) предвиђа, у члану 13. да адвокат који је обвезник пореза на додату вредност има право додати припадајући порез на додату вредност на извршени обрачун награде и трошкова.

Према до сада израженом ставу судске праксе, странка има право, под одређеним условима, на накнаду трошкова према адвокатској тарифи увећаној за износ ПДВ уколико је адвокат у систему ПДВ. Правилна примена члана 13. тарифе о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката у вези с одредбом члана 150. ЗПП налаже да пуномоћник адвокат мора да:

- достави суду доказ да је обвезник пореза на додату вредност;
- рачун за извршене адвокатске услуге;
- доказ да је испунио пореску обавезу према буџету РС, у складу са Законом о порезу на додату вредност.

Постоји став да је потербно, као доказ, да приложи рачун о извршеним адвокатским услугама, у складу са ставом ВКС од 05. 07. 2016. године – странка коју је у успешно окончаној парници заступао адвокат обвезник пореза на додату вредност има право на накнаду трошкова на име ПДВ на адвокатску услугу.³⁶

Право на исплату изгубљене зараде због приступа странке у суд

Често странке приступају у суд и учествују у целом поступку, иако су ангажовале пуномоћника из реда адвоката. Суд може, сходно члану 85. став 5. ЗПП, позвати странку која има пуномоћника да се пред судом лично изјасни о чињеницама које треба да се утврде у парници. Странка коју заступа пуномоћник може увек да приступи у суд и даје изјаве поред свог пуномоћника и сама предузима радње. Странке **ретко** постављају захтев за накнаду трошкова за приступ у суд. С обзиром да је то законско овлашћење странке, она тај захтев може поставити. У ситуацији када је странка **позвана** ради саслушања или изјашњења у суд онда нема дилеме да има право на накнаду трошкова изгубљене зараде и превоза. У осталим случајевима ако странка има пуномоћника адвоката онда се поставља питање да ли су ти трошкови били потребни за вођење парнице, што суд цени сходно члану 154. ЗПП. На то питање може се одговорити само уз оцену сваке **конкретне ситуације**. У сваком случају, странка мора суду доставити **доказе** на околност да је зараду изгубила и да је имала трошкове превоза, као и доказе о висини накнаде трошкова чију исплату тражи.

7.1. Ослобођење од плаћања трошкова парничног поступка

Уколико странка, према свом **општем имовном стању**, није у могућности да сноси трошкове поступка, суд је може ослободити плаћања на њен **предлог**. То ослобођење обухвата таксе и предужам за трошкове сведока, вештака, увиђаја и судских огласа или само таксе.

Код одлучивања је потребно ценити све околности, и то вредност предмета спора, број лица које странка издржава и приходе и имовину које имају странка и чланови њене породице. Дужност је странке да наведе чињенице и поднесе доказе којима се чињенице потврђују. Најчешће странке не достављају комплетну документацију и изјашњење. У том случају потребно је, сходно члану 101. ЗПП, тај предлог вратити странци на исправку и допуну.

Пример решења:

РЕШЕЊЕ

Враћа се тужиоцу предлог за ослобађање од трошкова парничног поступка ради исправке и допуне, па се налаже тужиоцу да, сходно чл. 168. и 169. Закона о парничном поступку, тачно наведе и достави суду доказе, и то:

- број лица које издржава и сродство;
- приходе које има тужилац;
- имовину коју има тужилац;

³⁶ <http://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Usvojen%20pravni%20stav%20%20%20SPP%207-2016.pdf>

- приходе које имају чланови породице тужиоца;
- имовину коју имају чланови породице;
- доказ да не прима плату и зараду по основу рада;
- да се изјасни да ли има приходе од пољопривреде и колике;
- и друге расположиве доказе на околност да према свом општем имовном стању није у могућности да сноси трошкове поступка.

Исправљен предлог мора садржати све податке сходно члану 98.

Исправљен и допуњен предлог треба поново поднети суду у року од осам дана од

пријема овог решења. Ако се предлог у овом року не врати суду сматраће се да је повучен, а ако се врати без исправке и допуне биће одбачен.

О б р а з л о ж е њ е

Тужилац је поднео предлог за ослобађање од плаћања трошкова судског поступка.

Закон о парничном поступку одредбом члана 169. став 2. предвиђа да је странка дужна да, уз предлог, наведе чињенице и поднесе доказе којима се чињенице потврђују. Одредбом члана 168. став 4. предвиђа да, приликом доношења одлуке о ослобађању од плаћања трошкова поступка, суд цени све околности, а нарочито узима у обзир вредност предмета спора, број лица које странка издржава и приходе и имовину које имају странка и чланови њене породице.

Како предлог тужиоца за ослобађање од плаћања судских трошкова не садржи све што је потребно сходно члану 169. став 2. ЗПП да би се по њему могло даље поступати, то је суд на основу члана 101. ЗПП донео одлуку као у изреци решења.

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

СУДИЈА

Против овог решења није
дозвољена жалба.

Тачност преписа потврђује:

ДНА:

Решење доставити:

- пуномоћнику тужиоца – тужиоцу

Дана _____ 2017. године

СУДИЈА

Суд може, по службеној дужности, прибавити потребне податке и обавештења о имовном стању странке која тражи ослобађање и може саслушати странку, уколико процени да подаци нису тачни, јасни или да су недовољни за доношење одлуке.

Ову одлуку о ослобађању не би требало олако доносити, већ озбиљно и промишљено, како не бисмо оштетили странку или буџет. Поготово што против решења суда којим се усваја предлог странке није дозвољена посебна жалба.

Трошкови сведока, вештака, увиђаја и судских огласа у том случају исплаћују се **из средстава суда**, и то је потребно нагласити у решењу којим се налаже исплата рачуноводству суда.

Пример решења:

РЕШЕЊЕ

ОДРЕЂУЈЕ СЕ исплата на име заступања тужиоца на одржаном рочишту дана _____. године 7.500,00 динара и на име састава жалбе од _____. године 12.000,00 динара, па се НАЛАЖЕ Рачуноводству Првог основног суда у Београду да исплати, а на трошак суда привременом заступнику туженог адв. _____ из Београда, ул. _____ бр. ____, износ од _____ динара на рачун број _____, који се води код банке _____ а. д.

НАПОМЕНА:

Решење је сачињено у три примерка, од којих један остаје у спису, а два са прилогом – трошковником од _____. године.
- решење П. бр. _____ од _____ године, (којим је одлучено о ослобађању од плаћања трошкова поступка) и решење П. бр. _____ од _____ године доставити рачуноводству, које ће по извршеној исплати са назнаком "исплаћено" један примерак решења доставити писарници.

СУДИЈА
Снежана Марјановић

Тачност преписа потврђује:

Д-на: Рачуноводству суда

До када се може поднети захтев?

Законом није одређено до када се мора поднети предлог за ослобађање од плаћања трошкова поступка. У пракси су запажена различита поступања. Најчешће странке захтев постављају у току поступка, али је могуће да се материјална ситуација странке знатно промени управо након правоснажности пресуде којом је одлучено о праву странке. Стога је заиста озбиљна дилема да ли странка која је изгубила парницу у ситуацији када је обавезана да надокнади трошкове супротној страни и да изврши чинидбу предвиђену пресудом, која може бити и у изузетно високим износима, или је лишена вредне имовине на коју је полагала право, може тај захтев поставити након правоснажног окончања парнице и пријема другостепене одлуке. Уколико би странка управо са оваквом аргументацијом поднела захтев за ослобађање од плаћања трошкова

поступка после правоснажног окончања поступка и доставила све потребне доказе да испуњава услове за ослобађање од плаћања трошкова парничног поступка, нема разлога да јој се то право не призна.

Бесплатна правна помоћ

Председник суда, на захтев странке, одлучује о бесплатној правној помоћи, односно о постављању бесплатног пуномоћника по редоследу са списка адвоката као за привремене заступнике. Награда и стварни издаци бесплатног пуномоћника исплаћују се из средстава суда решењем поступајућег судије.

Трошкове исплаћене из средстава суда наплаћује, по службеној дужности, суд пред којим су трошкови настали од странке која је дужна да их накнади, а уколико она није у стању да их плати – суд одређује да је ослобођена странка дужна да их плати из онога што јој је досуђено.

8. РЕДОВНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

8.1. Поступања по жалби првостепеног суда

Након израде писане пресуде пресуда се доставља парничним странкама, односно њиховим пуномоћницима, те странка може изјавити жалбу на пресуду у року до 15 дана од дана достављања преписа пресуде, уколико законом није другачије прописано. Закон о парничном поступку прописује да је у меничним и чековним споровима рок за жалбу осам дана од дана достављања пресуде. Жалба се увек подноси суду који је изрекао првостепену пресуду. Неопходно је да жалба буде достављена у довољном броју примерака за суд и противне странке у поступку.

Првостепени суд не само да прима жалбу и прослеђује је другостепеном суду, већ је дужан да утврди да ли је жалба благовремена, потпуна и дозвољена. Уколико жалба не испуњава неке од наведених услова, првостепени суд ће жалбу одбацити решењем, и то без одлагања. Када је реч о непотпуним жалбама, треба имати у виду да Закон прописује да жалба мора да садржи означање пресуде против које се изјављује жалба, изјаву да се пресуда побија у целости или одређеном делу, разлог жалба, потпис подносиоца жалбе. Међутим, треба указати да ће, само уколико се из података из жалбе не може утврдити која се пресуда побија или ако жалба није потписана, првостепени суд, уколико је жалбу писало неуко лице, сагласно члану 101. ЗПП, жалбу третирати

као неуредан поднесак и вратити на исправку. У решењу у враћању на исправку треба јасно навести недостатке (нпр. жалба није потписана, не садржи све што је потребно итд.). На тај начин омогућава се контрола рада првостепеног суда и обезбеђује се двостепеност. Уколико се врати без исправке, односно допуне, суд ће жалбу одбацити. Уколико протекне рок који је првостепени суд одредио, сматраће се да је повучен итд. (одредбе члана 101. ЗПП).

Дакле, како је напред наведено, жалба није непотпуна уколико не садржи број првостепене пресуде или тачно означавање суда који је пресуду донео, с обзиром да се жалба као непотпуна може одбацити само уколико се на основу података из жалбе не може утврдити која се пресуда побија. Дакле, уколико се на основу имена парничне странке предметног тужбеног захтева или неких других елемената може утврдити против које пресуде је изјављена жалба, жалба не може бити одбачена. Уколико жалба не садржи изјаву да се пресуда побије у целини или одређеном делу и не садржи разлоге жалбе, првостепени суд ће по таквој жалби поступати. Неблаговремене су оне жалбе које нису поднете у року у коме се жалба може изјавити.

Како је напред наведено, жалба се може изјавити у року од 15 дана од дана пријема писменог отправка пресуде, уколико посебним законом није другачије одређено, или није реч о меничним и чековним споровима. Такође, суд је дужан да утврди да ли је жалба дозвољена. Жалба је недозвољена ако је жалбу изјавило лице које није овлашћено да изјављује жалбу, ако је жалбу изјавило лице које се одрекло или је повукло жалбу, или ако лице које је изјавило жалбу нема правни интерес за изјављивање жалбе. Лице које је овлашћено да изјављује жалбу јесте странка, њен законски заступник или пуномоћник. Треба подсетити да независно од тога да ли је реч о пуномоћнику из реда адвоката или непумоћнику, уколико у пуномоћју није одређен обим овлашћења пуномоћника он увек може изјавити жалбу. Парничне странке имају могућност да се одрекну права на жалбу или да повуку жалбу. Одрицање права на жалбу најчешће ће бити на рочишту на коме је пресуда објављена, те се након објављивања пресуде странке свог права могу одрећи. Парничне странке могу се одрећи права на жалбу и након достављања писменог отправка пресуде и тада ће они то урадити у форми поднеска. Такође, парничним странкама стоји на располагању и могућност да жалбу коју су изјавили могу да повуку, и у том случају првостепени суд ће решењем утврдити да је жалба повучена.

Када је реч о пуномоћницима, пуномоћницима из реда адвоката, није потребно посебно овлашћење да могу изјавити правни лек, односно одрећи се или одустати од већ изјављеног правног лека, док с друге стране уколико у пуномоћју није ближе одређено овлашћење пуномоћника, пуномоћник који није адвокат може само на основу пуномоћја у коме је изричито овлашћен да повуче или се одрекне редовног правног лека. Жалба је недозвољена и уколико жалбу изјави лице које нема правни интерес за изјављивање жалбе. Непостојање правног интереса иза изјављивања жалбе постојаће у ситуацији када је парнична странка изјавила жалбу у погледу дела тужбеног захтева у коме је та странка успела. Након што суд утврди да је жалба благовремена, потпуна и дозвољена, достаља је противној страни.

Страна којој је достављена жалба може, у року од 15 дана од дана достављања жалбе, доставити суду одговор на жалбу, за шта рок у меничним и чековним парницама износи осам дана. У овој ситуацији, дакле када суд упуту жалбу другој страни на одговор, потребно је да списе предмета стави у евиденцију, имајући у виду време које је

потребно за доставу жалбе, као и присpeће одговора и сам рок у коме се одговор на жалбу треба доставити. Уколико друга страна достави одговор на жалбу првостепени суд ће доставити одговор на жалбу подносиоцу жалбе. Дакле, страна која није уложила жалбу нема обавезу ни да доставља одговор на жалбу, односно нема никакве последице уколико одговор не достави. Такође, треба напоменути да уколико страна која жалбу није изјавила неблаговремено поднесе одговор на жалбу, другостепени суд неће ту жалбу разматрати.

Поставља се практично питање: Како првостепени суд да поступа са неблаговременим одговором на жалбу уколико буде достављен док се списи предмета још налазе код првостепеног суда, а како да поступа у ситуацији када је одговор на жалбу достављен у тренутку када се списи предмета већ налазе на одлучивању пред жалбеним судом? Уколико се списи предмета налазе код првостепеног суда, он ће здружити неблаговремени одговор на жалбу, одговор на жалбу упутити жалиоцу и списе предмета доставити другостепеном суду, а у складу са чланом 380. став 2. ЗПП другостепени суд неће разматрати неблаговремено поднет одговор на жалбу. Уколико одговор пристигне када су списи предмета већ упућени другостепеном суду, првостепени суд може одговор на жалбу проследити другостепеном суду ради здружења у списе предмета. Првостепени суд има обавезу да, у року од осам дана, списе предмета достави другостепеном суду ради одлучивања о жалби. Овај рок почиње да тече након пријема одговора на жалбу или по протеку рока за одговор на жалбу. Првостепеном суду стоји на располагању могућност да уколико је жалба изјављена због тога што је по наводима жалиоца дошло до повреде одредаба парничног поступка, он може да пружи објашњење поводом навода из жалбе.

Првостепени суд се може изјаснити, односно пружити обавештење само у погледу навода који се односе на повреду одредаба Закона о парничном поступку. Суд то може учинити у форми службене белешке коју ће сачинити и здружити спису предмета и који ће, заједно са целим списима предмета, бити достављен другостепеном суду на одлучивање по жалби. Првостепени суд требало би да води рачуна да се такса на првостепену одлуку наплати до тренутка док списи предмета не буду упућени другостепеном суду. Наиме, уз достављање саме пресуде, суд треба наложити тужиоцу да плати таксу на првостепену одлуку. Треба водити рачуна да се налог за плаћање таксе на жалбу достави уредно са достављањем саме пресуде, како у ситуацији уколико тужилац не плати таксу на првостепену пресуду, суд у периоду док протекне рок за достављање одговора на жалбу и док списи предмета не буду упућени другостепеном суду, по потреби покрене поступак принудне наплате таксе на првостепену одлуку. Имајући у виду неопходност да се списи предмета морају доставити у року од осам дана од протекла рока за достављање одговора на жалбу, односно достављање одговора на жалбу, наплату таксе на жалбу и другостепену одлуку треба оставити након доношења другостепене одлуке.

9. ПОНОВНО СУЂЕЊЕ НАКОН УКИДАЊА ПРВОСТЕПЕНЕ ПРЕСУДЕ

Након укидања пресуде треба водити рачуна да ли је у питању био предмет који је започет по Закону из 2011. године или по ранијем ЗПП. То значи да, уколико је тужба поднета у време важења старог ЗПП, онда се поступак након укидања пресуде или решења којим је окончан поступак спроводи по правилима сада важећег закона.

У решењу о укидању пресуде другостепеног суда дају се и налози шта треба учинити у поновном поступку, а судија нижег суда дужан је да те налоге и испуни.

Сходно члану 398. ЗПП потребно је у року од 30 дана од пријема решења другостепеног суда одржати рочиште пред првостепеним судом, на коме ће одредити

временски оквир за нову главну расправу. На тој новој главној расправи морају се спровести све парничне радње и расправити сва спорна питања на које је указао другостепени суд. И на новој главној расправи странке могу да износе нове чињенице и да предлажу нове доказе о истом захтеву само ако учине вероватним да без своје кривице то нису могле да учине раније.

Такође, немају право да преиначе тужбу тако што ће променити истоветност захтева, нити да истакну други захтев уз постојећи, а који не произлази из истог чињеничног стања. То значи да суд за сваки конкретан случај мора посебно да цени ове околности, тако да нпр. не може дозволити странци да тек у поновном поступку, односно у ранијем поступку након припремног рочишта, приложи рецимо извод из МКУ, а у питању су матичне књиге које се налазе на територији суда. Оправдани случај може бити само уколико је тај извод потребно прибавити у другој држави, а постојале су техничке или друге немогућности да се то учини, а што се за сваки случај посебно цени.

10. ВАНРЕДНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

10.1. Ревизија

Након пријема ревизије првостепени суд мора утврдити да ли је ревизија благовремена, потпуна и дозвољена, те уколико ревизија садржи неки од наведених недостатака, првостепени суд ће без одржавања рочишта одбацити ревизију. Када је реч о оцени благовремености поднете ревизије, треба имати у виду да се ревизија може изјавити у року од 30 дана од дана достављања пресуде другостепеног суда. Недозвољена ревизија је она ревизија коју је изјавило лице које није овлашћено да поднесе ревизију, уколико ревизија није изјављена преко пуномоћника адвоката, изузев ако је странка адвокат, ако је изјавило лице које је повукло ревизију, лице које је изјавило ревизију нема правни интерес за подношење ревизије, ревизија изјављена против пресуде која се по закону не може поднети.

Треба имати у виду одредбу члана 404. ЗПП, која предвиђа да је ревизија изузетно дозвољена због погрешне примене материјалног права и против другостепене пресуде која не би могла да се побија ревизијом. У овом случају Врховни касациони суд треба да оцени да је потребно да се размотре правна питања од општег интереса и правна питања интереса о равноправности грађана, ради уједначавања судске праксе, као и ако је потребно ново тумачење права.

Ово, практично, значи да првостепени суд и у случају када је очигледно да је ревизија изјављена против пресуде против које се не може изјавити, овакву ревизију не треба да одбацује, већ уколико се лице које је изјавило ревизију позива на одредбу члана 404. ЗПП, ревизију треба доставити супротној страни на одговор. Након што је првостепени суд проверио да ли је ревизија благовремена, потпуна и дозвољена, првостепени суд ће доставити противној страни ревизију на одговор у року од осам дана од пријема ревизије. Супротна страна има рок од 30 дана да достави одговор на ревизију, што практично значи да суд у тренутку када експедује ревизију супротној страни списе предмета треба да стави у евиденцију до протеча рока за изјављивање одговора на ревизију. Након што протекне рок за ревизију, односно у суд приспе одговор на ревизију, првостепени суд доставља ревизију са одговором и целим списима предмета Врховном касационом суду, а преко другостепеног суда. Првостепени суд је дужан да одговор на ревизију, као и списе предмета, достави другостепеном суду у року од 15 дана од протеча рока за ревизију, односно од пријема одговора на ревизију.

10.2. Захтев за преиспитивање правоснажне пресуде

Овај ванредни правни лек може се поднети против правоснажне пресуде донете у другом степену. Републички јавни тужилац може поднети овај захтев Врховном касационом суду уколико сматра да је пресудом повређен закон на штету јавног интереса, и то у року од три месеца од дана правоснажности пресуде. Дакле, када је реч о овом ванредном правном леку право да га поднесе припада искључиво Републичком јавном тужиоцу и он овај ванредни правни лек подноси директно Врховном касационом суду, тако да првостепени суд ни у једној фази поступања по овом ванредном правном леку не поступа, а другостепени суд против чије је пресуде поднет захтев дужан је да у року од 30 дана од подношења захтева достави списе предмета Врховном касационом суду.

10.3. Захтев за понављање поступка

Предлог за понављање поступка представља ванредни правни лек који не само да се подноси првостепеном суду, већ првостепени суд о овом ванредном правном леку одлучује у првом степену. Понављање поступка може се затражити пред првостепеним, другостепеним, као и пред Врховним касационим судом. У зависности од које фазе поступка се тражи понављање, од тога зависи и који суд поступа по овом ванредном правном леку.

Предлог за понављање поступка подноси се суду који је донео одлуку у првом степену. Првостепени суд ће испитати благовременост, потпуност и дозвољеност предлога за понављање поступка. Уколико суд утврди да је предлог неблаговремен, непотпун или недозвољен, предлог за понављање поступка одбациће се решењем без одржавања рочишта. Закон у члану 428. прописује у којим случајевима је дозвољено понављање поступка, а треба напоменути да је недозвољен предлог за понављање поступка уколико је поднет од стране парничне странке која није адвокат.

За подношење овог ванредног правног лека није потребно издавање посебног пуномоћја, уколико је странку током поступка већ заступао пуномоћник из реда адвоката, али уколико то није био случај током редовног поступка, у поступку по ванредном правном леку, странке могу заступати само адвокати (члан 85. став 6. ЗПП).

Што се тиче случајева у којима је дозвољен предлог за понављање поступка, закон прописује да се понављање поступка може тражити:

- ако је суд био непрописно састављен, ако је судио судија који по закону мора да буде искључен или је решењем суда био изузет, или ако је у доношењу пресуде учествовао судија који није учествовао на главној расправи;
- ако странци незаконитим поступањем, а нарочито пропуштањем достављања, није било омогућено да расправља пред судом;
- ако је у поступку као тужилац или тужени учествовало лице које не може да буде странка у поступку или ако странку која је правно лице није заступало овлашћено лице, или ако парнично неспособну странку није заступао законски заступник, или ако законски заступник, односно пуномоћник странке, није имао потребно овлашћење за вођење парнице, или за поједине радње у поступку, осим ако вођење парнице, односно вршење појединих радњи у поступку није било накнадно одобрено;
- ако се одлука суда заснива на лажном исказу сведока или вештака;
- ако се одлука суда заснива на исправи која је фалсификована или у којој је оверен неистинит садржај;
- ако је одлука суда дошла усред кривичног дела судије, односно судије поротника, законског заступника или пуномоћника странке, противне странке или трећег лица;
- ако странка стекне могућност да употреби правоснажну одлуку суда која је раније међу истим странама донета о истом захтеву;
- ако се одлука суда заснива на другој одлуци суда или на одлуци неког другог органа, а та одлука буде правоснажно преиначена, укинута, односно поништена;
- ако је накнадно пред надлежним органом на другачији начин правоснажно, односно коначно решено претходно питање на коме је судска одлука заснована;
- ако странка сазна за нове чињенице или нађе или стекне могућност да употреби нове доказе, на основу којих је за странку могла да буде донета повољнија одлука, да су те чињенице или докази били употребљени у ранијем поступку;
- ако странка стекне могућност да употреби одлуку Европског суда за људска права, којом је утврђена повреда људског права, а то је могло да буде од утицаја на доношење повољније одлуке;
- ако је Уставни суд, у поступку по уставној жалби, утврдио повреду или ускраћивање људског или мањинског права и слободе зајемчене Уставом у парничном поступку, а то је могло да буде од утицаја на доношење повољније одлуке.

Предлог за понављање поступка подноси се у року од 60 дана. Предлози поднети по протеку овог рока биће неблаговремени, па ће их суд одбацити. Независно од разлога за понављање поступка, рок за понављање поступка износи 60 дана, с тим што у зависности од разлога за понављање поступка рок почиње да тече од различитог момента. Када је реч о разлозима који се односе на неправилно састављен суд или у ситуацији када странци незаконитим поступањем није била дата могућност да расправља пред судом, рок почиње да тече од дана када је одлука достављена странци.

Када је реч о разлогу из тачке 3, која се односи на учешће у поступку тужиоца или туженог као лице које не може да буде странка у поступку, за случај када правно лице

није заступао овлашћени заступник, односно неспособну странку није заступао законски заступник, понављање поступка може тражити у року од 60 дана од дана када је одлука достављена странци, а у ситуацији када законски заступник, односно пуномоћник странке, није имао потребно овлашћење за вођење парнице, или поједине радње у поступку, рок почиње да тече од дана сазнања за овај разлог.

Дакле, овај разлог ће наступити и независно од момента достављања саме одлуке, знатно касније, свакако у оквиру објективног рока од пет година од дана када је одлука постала правоснажна. У случају захтева за понављањем поступка из разлога што је одлука заснована на лажном исказу сведока или вештака, заснована на фалсификованој или на исправи у којој је оверен неистинит садржај, односно уколико је одлука донета услед кривичног дела извршеног од стране судије, односно судије поротника, законског заступника или пуномоћника странке, или неког трећег лица, понављање поступка може се тражити у року од 60 дана од дана када је странка сазнала за правоснажну пресуду у кривичном поступку, а уколико кривични поступак не може да се спроведе, онда од дана када је сазнала за обуставу тог поступка или за околности због којих поступак не може ни да се покрене.

Овде треба поменути и разлоге за понављање поступка који се односе на могућност употребе правоснажне одлуке суда, која је раније међу истим странкама донета о истом захтеву, ако се одлука заснива на другој одлуци суда, а та одлука након тога буде правоснажно преиначена, укинута, односно поништена, или ако се понављање поступка тражи због могућности употребе одлуке Европског суда за људска права, односно Уставног суда. Тада рок од 60 дана почиње да тече од дана када је странка могла да употреби правоснажну одлуку која је разлог за понављање поступка.

Разлог за понављање поступка може бити и то што је накнадно надлежни орган на другачији начин правоснажно, односно коначно решио претходно питање на коме је заснована судска одлука, рок од 60 дана почиње да тече од дана када је одлука којом је надлежни орган правоснажно решио претходно питање на коме је одлука заснована достављена странци. У погледу разлога који се односе на могућност употребе нових чињеница и нових доказа, рок почиње да тече од оног дана када је странка могла изнети суду нове чињенице, односно нова доказна средства.

У свим напред наведеним ситуацијама рок од 60 дана не може да почне да тече пре правоснажности пресуде, тако да се рок рачуна од правоснажности пресуде, ако против ње није изјављен правни лек, односно од достављања правоснажне одлуке суда изречене у последњем степену. Може се закључити да, уколико је одлука постала правоснажна тек доношењем одлуке суда у последњем степену, та одлука постаје правоснажна даном доношења те одлуке пред надлежним судом, а имајући у виду да ће парничне странке са садржином одлуке бити упознате тек у тренутку када првостепени суд достави одлуку суда који је одлуку донео у последњем степену, парничне странке тек се тада упознају са њеном садржином, те је то разлог због кога у овом случају рок не тече од дана правоснажности, већ од дана када је одлука достављена парничној странци.

Као што је напред наведено, рок од 60 дана представља субјективни рок у коме странка може тражити понављање поступка. Понављање поступка не може се тражити протеком рока од пет година од дана када је одлука постала правоснажна, независно од чињенице када странка сазна за неки од разлога због кога се може тражити понављање

поступка, с тим што се овај објективни рок не односи на чињеницу да странка стекне могућност да употреби одлуку Европског суда за људска права или одлуку Уставног суда. Дакле, у овом случају постоји само субјективни рок од 60 дана од дана када је странка могла да употреби напред наведену правноснажну пресуду Европског суда за људска права, односно Уставног суда.

Закон познаје још једно ограничење, а то је да у случају када се понављање поступка тражи из разлога што странци незаконитим поступањем, а нарочито пропуштањем достављања, није била дата могућност да расправља пред судом, тада се понављање поступка може тражити у оквиру објективног рока од 10 година од дана када је одлука постала правоснажна.

Након што је утврдио благовременост и дозвољеност предлога за понављање поступка, суд треба да цени и потпуност самог предлога. Да би предлог за понављање поступка био потпун, неопходно је да у њему буду наведени законски основ по коме се тражи понављање, околности из којих произлази да је предлог поднет у законском року и докази којима се поткрепљују наводи предлагача. Односно, уз предлог за понављање поступка није нужно да буду поднети и докази на које се парничне странке позивају, већ је неопходно да ти докази буду у предлогу наведени.

Такође, морају бити наведене околности из којих произлази да је поднет у законском року, што суд свакако треба да цени, а мора да буде и јасно наведен законски оквир по коме се тражи понављање поступка. Након што првостепени суд оцени потпуност, благовременост и дозвољеност предлога за понављање поступка и разлог за понављање поступка се односи искључиво на поступање пред првостепеним судом, доставиће примерак предлога противној странци, у складу са правилима личне доставе. Противна странка има рок од 30 дана да одговори на предлог, тако да ће суд након упућивања предлога противној странци списе предмета ставити у евиденцију. По добијању одговора на предлог, односно по истеку рока од 30 дана у коме се може доставити одговор, суд ће одредити рочиште за расправљање о предлогу.

У случају када се разлози за понављање поступка односе искључиво на поступање првостепеног суда, првостепени суд заказује рочиште, а по потреби може бити одржано и више рочишта. Уколико се одржи више од једног рочишта суд је дужан да одреди временски оквир. Након одржавања рочишта, суд одлучује да ли ће усвојити предлог за понављање поступка или ће га одбити. У случају када суд дозвољава понављање поступка он ће укинути одлуку донету у ранијем поступку. Свакако, суд ће своје решење израдити у писаном отпракку, који ће доставити парничним странкама, на које оне могу изјавити жалбу. Уколико је суд усвојио предлог за понављање поступка и укинуо раније донету одлуку, и то решење је постало правоснажно, суд тек у том моменту одређује рочиште за главну расправу. На новој главној расправи стране могу да изнесу нове чињенице и да предложе извођење нових доказа, и на том рочишту се одређује и временски оквир. Што значи да, након понављања поступка и укидања раније донете одлуке од стране првостепеног суда, поступак се поново спроводи пред првостепеним судом, изводе се докази и суд поново закључује главну расправу и доноси првостепену пресуду.

Када је реч о понављању поступка које се односи искључиво на поступак пред судом вишег степена, првостепени суд ће доставити предмет суду вишег степена ради доношења одлуке. Разматрајући поступање првостепеног суда у ситуацији када се

понављање тражи из разлога који се односе искључиво на поступак пред вишим судовима (вишем или апелационом, односно пред Врховним касационим судом), првостепени суд је дужан да спíše предмета са предлогом за понављање поступка достави вишем суду пред којим се тражи понављање поступка.

11. ОСТАЛЕ СУДСКЕ РАДЊЕ У ОКВИРУ ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА

11.1 Правна помоћ

Суд је дужан да указује правну помоћ другим судовима у земљи по упућеним замолницама.

Ако оцени да није надлежан да предузме радњу за коју је замољен уступиће замолницу надлежном суду, односно другом државном органу и о томе ће обавестити суд од кога је примио замолницу, а ако му надлежни суд, односно државни орган није познат, вратиће замолницу. Све ове судске радње праћене су дописима у којима се обавештавају судови по чијим се замолницама поступа о предузетим замољеним радњама или разлозима због којих замољени суд није по њима поступио.

Ако у једном месту постоји више судова стварно надлежних за пружање правне помоћи замолница за пружање правне помоћи може да се поднесе било коме од тих судова, ако посебним законом није другачије прописано.

Судови међусобно опште на језику који је у службеној употреби у суду. Ако је писмено састављено на језику националне мањине, а упућује се суду у коме језик те националне мањине није у службеној употреби, уз судско писмено на језику националне мањине приложиће се превод тог писмена на српски језик.

Судови могу да указују правну помоћ страним судовима у случајевима предвиђеним законом, међународним уговором, општеприхваћеним правилима међународног права, као и ако постоји узајамност у указивању правне помоћи. У случају сумње о постојању узајамности, обавештење даје министарство надлежно за послове правосуђа, коме суд шаље одговарајући допис.

Судови пружају правну помоћ страним судовима на начин прописан у домаћем закону – **Закону о решавању сукоба закона са прописима других земаља**. Радња која је предмет замолнице страног суда може да се предузме и на начин који захтева страни суд, ако такав поступак није противан јавном поретку Републике Србије.

При нашим судовима формирана су одељења за међународну правну помоћ, па би било упутно да се судија обрати овом одељењу, како би добио одговарајући одговор на питање по основу ког уговора, закона, конвенције треба упутити замолницу страном суду или другом органу, као и садржај замолнице која се шаље. Ово је потребно због тога што се у области међународног приватног права ситуација релативно често мења, зависно од уговора и конвенције којој приступи наша држава.

Ако законом, међународним уговором и општеприхваћеним правилима међународног права није другачије предвиђено, судови ће узимати у поступак замолнице страних судова за пружање правне помоћи **само ако су достављене дипломатским путем и ако су замолница и прилози састављени на српском језику, или ако је приложен оверени превод**.

Ако међународним уговором није другачије предвиђено **замолнице домаћих судова за правну помоћ достављају се страним судовима дипломатским путем**. Замолнице и прилози морају да буду састављени **на језику замољене државе** или уз њих мора да буде приложен њихов **оверени превод**. Трошкове превода сноси странка која је предложила извођење замољене радње.

11.2. Поступак за решавање спорног правног питања

Ако у поступку пред првостепеним судом у већем броју предмета постоји потреба да се заузме став о спорном правном питању које је од значаја за одлучивање о предмету поступка пред првостепеним судовима, првостепени суд ће по службеној дужности или на предлог странке, захтевом покренути поступак пред **Врховним касационим судом ради решавања спорног правног питања**.

Суд који је покренуо поступак за решавање спорног правног питања **дужан је да застане са поступком док се не оконча поступак пред Врховним касационим судом**.

Захтев за решавање спорног правног питања упућен Врховном касационом суду **треба да садржи** кратак приказ утврђеног стања ствари у конкретној правној ствари, наводе странака о спорном правном питању и разлоге због којих се суд обраћа са захтевом за решење спорног правног питања. Суд ће, уз захтев, приложити и сопствено тумачење спорног правног питања. **Захтев се не доставља странкама на изјашњавање**.

Ако странка предложи покретање поступка за решавање спорног правног питања суд може да достави предлог другој странци ради изјашњавања у року од 15 дана од дана достављања предлога.

Првостепени суд је дужан да, уз захтев за решавање спорног правног питања, достави и предмет Врховном касационом суду.

Врховни касациони суд ће одбацити непотпун и недозвољен захтев за решавање спорног правног питања, а захтев је недозвољен, ако је о таквом захтеву Врховни касациони суд већ донео одлуку.

Врховни касациони суд решава спорно правно питање **по правилима поступка за усвајање правних ставова** и одбиће да реши спорно правно питање ако оно није од значаја за одлучивање у већем броју предмета у поступку пред првостепеним судом. **Спорно правно питање треба да се реши у року до 60 дана од дана пријема захтева.**

У одлуци поводом захтева за решавање спорног правног питања Врховни касациони суд износи разлоге којима образлаже заузето правно схватање. Одлука се доставља суду који је покренуо поступак и објављује на интернет страници Врховног касационог суда или на други погодан начин.

Ако је Врховни касациони суд решио спорно правно питање, странке у поступку у коме се поставља исто спорно правно питање немају право да траже његово решавање у парници која је у току.

11.3. Обезбеђење доказа

Иако поступак за обезбеђење доказа углавном води ванпарнични суд, ЗПП прописује да **исти може да буде изведен и од стране парничног суда, под условом да постоји оправдана опасност да неки доказ неће моћи да се изведе или да ће његово касније извођење бити отежано.**

Обезбеђење доказа могуће је спровести у току, као и пре покретања парнице, па чак и по правоснажном окончању парнице, у поступку по ванредном правном леку, ако је то потребно за овај поступак.

У поступку обезбеђења доказа могу се извести **сви докази, осим саслушања странака, па ће суд такав предлог одбацити као недозвољен.**

Поступак за обезбеђење доказа је **хитан.**

Ако је предлог за обезбеђење доказа поднет у току парничног поступка за поступање је **надлежан суд пред којим је поступак у току.**

Када се тражи обезбеђење доказа пре покретања поступка, као и у хитним случајевима ако је поступак већ у току, надлежан је основни суд на чијем се подручју налазе ствари које треба да се разгледају, односно на чијем подручју борави лице које треба саслушати.

У поднеску којим тражи обезбеђење доказа предлагач је дужан да наведе чињенице које треба да се докажу, доказе који треба да се изведу и разлоге због којих сматра да касније доказ неће моћи да се изведе или да ће његово извођење бити отежано. У поднеску по могућству треба да се наведе име и презиме противника и његово пребивалиште, односно боравиште.

Поднесак у коме је предложено обезбеђење доказа доставиће се противнику, ако је познат. Ако постоји опасност због одлагања суд ће о предлогу одлучити и без претходног изјашњавања противника.

У решењу којим се усваја предлог суд ће заказати рочиште за извођење доказа, навести чињенице о којима ће се изводити докази, као и доказе који ће се извести, а ако је потребно именоваће и вештаке.

Ако противнику није раније био достављен поднесак у коме је предложено обезбеђење доказа, он ће му се доставити заједно са решењем суда којим се усваја предлог за обезбеђење доказа.

Суд може, ради учествовања на рочишту за извођење доказа, да постави привременог заступника противнику који је непознат или је непознато његово боравиште, а у хитним случајевима суд може одредити да извођење доказа започне и пре него што се решење којим се усваја предлог за обезбеђење доказа достави противнику.

Против решења суда којим се усваја предлог за обезбеђење доказа, као и против решења којим се одлучује да извођење доказа започне пре него што се решење достави противнику, није дозвољена жалба. Ако су докази изведени пре него што је поступак покренут записник о извођењу доказа чуваће се код суда пред којим су докази изведени.

Ако је парнични поступак у току, а обезбеђење доказа није извео парнични суд, записник се доставља парничном суду и суд о изведеним доказима, без одлагања, обавештава супротну странку.

11.4. Разматрање списка предмета

Право да разгледају списе имају странке, њихови заступници и пуномоћници, привремени заступници, као и лица која имају оправдани интерес. Оправданим интересом сматра се правни интерес неког лица да изврши увид у списе и тражи препис судских одлука и он се цени у сваком конкретном случају. **Странке, пуномоћници и заступници не морају доказивати оправдани интерес,** а остала лица морају суду пружити доказе на околности његовог постојања.

За разгледање списка странкама, њиховим заступницима и пуномоћницима није потребна дозвола судије. Они свој захтев упућују надлежној административној служби суда која им, након легитимисања, омогућава увид у списе. С друге стране, овим лицима је за преписивање списка потребна дозвола судије, која се даје кроз доставну наредбу, а након уплате таксе за издавање преписа.

Ситуација је битно другачија са лицима која немају својство странке, заступника или пуномоћника странке у предмету у који траже да изврше увид или да добију препис неке одлуке. **О постојању оправданог интереса одлучује судија задужен предметом**

или дежурни судија. Зависно од тога да ли сматра да то лице има интерес, суд даје или одбија да да дозволу за разгледање и преписивање списка. И ова одлука судије даје се у **форми доставне наредбе.**

Пример оправданог интереса је интерес правних следбеника странке да изврше увид у предмет или интерес лица кога осигуравајућа кућа тужи по основу регресног захтева да изврши увид у списе у коме је против осигуравајуће куће вођена парница за накнаду штете из саобраћаја.

12. СУДИЈСКИ МЕНАЏМЕНТ

СУДИЈА КАО РУКОВОДИЛАЦ

Према **правном оквиру** који даје Устав, грађанима се гарантује право на правично суђење (члан 32). Свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама.

Ако улогу суда у парничној материји сагледамо у **ширем друштвеном оквиру** посао парничног суда је пружање услуге, која се састоји у решавању спорова који су настали између парничних странака. Странке за то плаћају накнаду држави у висини судских такси које су прописане на тужбу, одговор на тужбу и др. и плаћајући друге прописане пореске обавезе. Судије приликом првог избора бирају грађани преко својих представника у Народној скупштини.

Према **законској дефиницији**, судија суди и пресуђује. **Теорија** дефинише судију као грађанина који остварује функцију суђења.³⁷

³⁷ Правна енциклопедија, Савремена администрација, Београд, 1985. године, стр. 1620.

Судија води судске поступке примењујући законе и друге прописе на конкретне животне ситуације и тако решава грађанске спорове. За примену прописа неопходно је да судија има стручна и теоријска знања.

Али то није довољно да би судија добро и квалитетно, у складу са прописаним мерилима успешности, могао обављати ту функцију.

До избора судија углавном ради као судијски помоћник или је прошао обуку за судије у организацији Правосудне академије. Посао судијског помоћника и обука нису гаранција за успех без тешкоћа и почетничких грешака. За доброг судију неопходно је развити читав спектар нових вештина рада са људима, а потребно је и развити своје организационе капацитете. Одавно је у **пракси** изражено мишљење да је потребно седам-осам година суђења да би неко постао заиста квалитетан судија.

Циљ обуке судија, па и овог текста, јесте да се кроз анализу добре праксе и искуства тај период скрати и проценат грешака смањи.

Вештине и особине које судија, поред стручних знања која претпостављамо да поседује, испуњавањем прописаних услова за избор треба да има и:

- способност примене теоријских знања на конкретне животне ситуације;
- способност логичког и флексибилног размишљања и закључивања;
- способност преговарања;
- сталоженост, стрпљивост;
- савесност у раду;
- добро вербално изражавање;
- способност перманентног учења и прилагођавања променама и др.

То су особине које, делом, зависе од личних предиспозиција и природе личности, али се у сваком случају могу развијати и унапређивати.

У свом послу судија мора:

1. постављати циљеве и планирати;
2. руководити и одлучивати;
3. бити вођа;
4. поседовати вештине комуникације;
5. знати да поверава задатке;
6. мотивисати и обучавати запослене;
7. бити способан да савлада стрес и помогне запосленима да га савладају;
8. организовати пријатан, подстицајан и забаван радни простор;
9. поштовати етичка начела итд.

То су вештине руковођења, односно способности сваког менаџера.

1. Постављање циљева и планирање јесу активности које свако од нас обавља свакодневно, мање или више свесно и успешно. Углавном немамо обичај да приступамо систематично тој активности, да записујемо и контролишемо. За судију је јако битно да успешно савлада ову вештину.

Општи циљ постављен је на нивоу државе и суда и подразумева савладавање прилива, смањење броја предмета, посебно старих, превенцију стварања старих предмета и постизање одређеног квалитета израде одлука.

У професионалном смислу, циљ сваког судије појединачно је да буде успешан, према мерилима успешности које предвиђа Правилник о критеријумима, мерилима, поступку и органима за вредновање рада судија (у даљем тексту: Правилник), као и да на основу тих резултата напредује у каријери. Правилник предвиђа мерила вредновања рада судија, и то: квалитет (проценат укинутих одлука и време израде одлука) и квантитет (месечна норма, а за судије које немају довољан број предмета у раду мерило за вредновање квантитета је број укупно решених предмета у односу на укупан број предмета у раду).

Циљ сваког судије требало би да буде да **успешно обавља** функцију која му је поверена, као и добар **баланс** између професионалног и приватног живота.

Свако појединачно поставља своје циљеве.

Циљ мора бити **конкретан (специфичан), мерљив, постижан – реалан, значајан и времениски ограничен**.³⁸ На пример: У 2017. години завршићу минимум 300 предмета, рокови израде одлука у 95% случајева биће ми до 30 дана, а проценат укинутих одлука не већи од прописаног. Тај циљ је конкретан и наводи тачно шта хоћемо, он је реалан и могућ јер се уклапа у прописане норме и моје физичке могућности и структуру предмета у већу и временски је ограничен на 2017. годину.

Циљеви које судија поставља у току прве године свог рада сигурно нису исти као циљеви које одређује већ искусни судија. Ипак, ти циљеви би у сваком случају требало да се поклапају са мерилима успешности рада судије које предвиђа Правилник.

Да би се циљ могао поставити морамо добро проценити где се **налазимо** и где бисмо **желели да будемо** за годину, две, три, пет или 10, у погледу свог професионалног и приватног живота. Потребно је проценити где постоје могућности побољшања и шта је реално. Циљеви се могу односити и на лакоћу и брзину којом радимо, а не само на количину и квалитет обављеног посла.

Рад је услов да се нешто постигне, али то није довољно да бисмо успешно обављали посао. Пре него што почнете с послом морате одлучити шта желите да постигнете. Након постављања циља потребно је направити **план рада** за краћи период (месец, недеља) и **дневно** планирати задатке.

Када испред себе имамо циљ онда у свакодневним пословима лакше одређујемо приоритете. На пример, ако нам је циљ да све одлуке писмено израђујемо у року од 30 дана од закључења главне расправе, онда остали дневни послови у конкуренцији писмене израде одлуке којој истиче рок за израду неће имати приоритет. Уколико желимо да месечно пресудимо 25 предмета и да све одлуке писмено израдим у року од 30 дана, на пример, ми ћемо планирати наредна рочишта тако што ћемо у роковнику назначити у којим предметима очекујемо закључење главне расправе и у том месецу нећемо заказати више предмета у којима очекујемо закључење расправе. Сваки следећи предмет у коме се очекује закључење расправе заказаћемо у наредном месецу.

Уколико немамо циљ онда немамо правац и лако се изгубимо у количини посла и свакодневним обавезама. Стићи ћемо негде, али где, кад и како, то је питање. Циљеви

³⁸ Bob Nelson i Peter Economì, Менаџмент за неупућене, Београд, Микро књига 2007, стр. 99.

нас усмеравају. Добро је **записати** их и повремено то поново прочитати. Записујући, ми лакше проверавамо периодично остваривање циљева. Обавезно по истеку периода за остварење циља проверите шта сте постигли, шта нисте успели да урадите и **анализирајте** зашто, како бисте то могли да унапредите у следећем периоду.

3. Руковођење и доношење одлука

Када поставимо циљеве и приоритете и имамо дневни план рада онда је и доношење одлука једноставније. У свакодневном раду судија, доносећи одлуке, координира запослене који су му на располагању, материјална средства, своје капацитете и радно време.

Организација запослених

Судија има ограничене могућности одлучивања о избору запослених који раде за њега. Приликом избора кадрова тај посао обавља посебна конкурсна комисија или судија који је за то надлежан, уколико се ради о избору волонтера приправника и судијских помоћника. Посао судије је специфичан и подразумева непосредан рад и контакт са записничарем, коме судија на суђењима диктира текст који се уноси у записник или непосредно диктира одлуке. То захтева усклађеност. Понекад се природе личности теже уклапају за такав тимски рад. Судија има могућност да тражи замену запослених који раде за њега, уколико није задовољан њиховим радом или ако постоје други оправдани разлози, под условом да постоје могућности да се таква измена изврши.

У свакодневном раду судија сарађује са записничарем, референтом, приправником и судијским помоћником и координира рад ових лица. Посао записничара и референта одређен је постојећим правилима рада и Судским пословником. У оквиру тих правила, имајући у виду циљеве које жели да постигне, судија одлучује које послове ће им поверити и којим редоследом ће то радити, у зависности од обучености и искуства у раду.

Судија одређује приоритете који морају бити усклађени са процедурама рада референата. У погледу рада записничара судија има пуну слободу да посао организује како он сматра да је потребно, наравно уз сагласност записничара, поштујући његове капацитете и индивидуалност.

Посао приправника и помоћника организује се у зависности да ли је та особа распоређена да ради само код тог судије или ове запослене судија дели са још једним или двоје колега. У случају када судија има право да употреби део радног времена запосленог и када га дели са другим колегама, најбоље је организовати рад тако да сваком судији припада право на сразмеран део радног времена запосленог. Са запосленим треба за сваки дати задатак договорити процењено време потребно за извршење задатка и о томе водити евиденцију, како не би преоптеретили запосленог и како би његово радно време било адекватно искоришћено.

Практично би било на корицама предмета хефталицом причврстити папир и на њему написати ко и шта треба да уради у том предмету, када је дат задатак, одредити крајњи рок за обављање посла и време потребно за обављање задатка. То изгледа тако што напишете нпр.: помоћник и име, пресуда дата у рад: 11. 05. 2016. године, рок израде: 26. 05. 2016. године, потребно време: четири сата. Уколико се ради о пресуди након

закључене главне расправе битно је нагласити и датум закључења главне расправе, јер се рокови за писмену израду одлуке рачунају од тада. Корисно је навести, уколико се евентуално ради о типовим предметима, шта је предмет спора или нешто што је специфично и битно за рад по предмету. Након давања задатка потребно је посебно евидентирати на посебном папиру или у роковнику све што је констатовано на папиру који је причвршћен за предмет, како бисте могли контролисати рад онога коме сте задатак поверили, што се тиче рокова. То практично изгледа овако:

приправник/помоћник:

ред- ни број	број врста пред- мета	закључена распра- ва	дато у рад	рок изра- де	потре- бно време	преда- то за прегле- де	враћена испра- вка	предато за пре- гледе	дан потпи- са	На- по- ме- на

Судија одговара за рокове израде одлуке и стога је дужан да контролише све који за њега раде. Потребно је прегледати повремено, најмање једанпут недељно, да ли су задаци обављени у постављеним роковима. Уколико дође до промена из различитих разлога (болест, спреченост и сл.) ти рокови се могу мењати, или задатак може бити дат другом, или ће га судија урадити, али је то потребно констатовати. Када је задатак извршен то констатујемо као датум потписа и у напомени како је извршен, тј. колико квалитетно. Можете ту, уколико желите, уписати и оцену од 1 до 5, што ће вам помоћи приликом давања оцена о укупном раду. Исправљене примерке израђених одлука чувајте, како бисте заједно могли анализирати напредак.

Израђене одлуке које вам се рачунају у резултат, односно мериторне одлуке и решења, корисно је евидентирати ради боље контроле рокова израде одлука и евентуалних грешака у компјутерској евиденцији на следећи начин:

Пример:

РЕШЕНИ ПРЕДМЕТИ ____ веће МЕСЕЦ _____

2017. ГОД.

ПРЕСУДЕ						РЕШЕЊА			
	БРОЈ	ДАТУМ закљ. расп.	ДАТУМ дато у рад и коме	ЕКС.	БРОЈ ДА- НА		БРОЈ	врста	ПЛ. налог
1.						1			1
2.						2			2
3.						3			3
4.						4			4

Нажалост, било је случајева да записничар не евидентира закључење главне расправе, да предмет остане неевидентирани од стране судије да је потребно урадити пресуду и да се касни са израдом одлуке. У том случају ни управа нема сигнал да одлуку треба урадити да би вас упозорила, и тек по приговору странке поступи се после више месеци.

И само једна одлука урађена у року дужем од два месеца, према Правилнику, чини нас неуспешним судијом. Стога је неопходно, одмах након закључења расправе, распоредити одлуке у рад себи, приправнику или сараднику, предати им предмет у рад и то евидентирати. И одлуке које ћете ви урадити упишите у своју евиденцију и држите на оку, најбоље на столу, на тачно одређеном месту за то, са цедуљом пресуда и датумом закључења расправе. Месец дана прође врло брзо, а уколико предмет заврши у орману и помеша се са другим предметима приликом руковања од стране других запослених ви сте у проблему. Судија је одговоран за рад у већу.

Корисно је евидентирати и другостепене одлуке, ради провере компијутерске евиденције, јер се може догодити да те евиденције не буду увек тачне и прецизне. То не захтева велики труд, а омогућава вам контролу рада.

ДРУГОСТЕПЕНЕ ОДЛУКЕ _____ МЕСЕЦ _____ 2017. ГОД.

	БРОЈ ПРВОСТЕПЕНЕ ОДЛУКЕ		ДАТУМ I ОДЛ.	Г.Ж. БРОЈ	ДАТУМ	+	-	+-	ПРЕИНАЧ.	ДЕЛ. ПРЕИНАЧ.	НАПОМЕНА
	НОВИ	СТАРИ									
1.											
2.											
3.											
4.											

Организација материјалних средстава

Управа суда организује просторни распоред и распоред опреме у суду, тако да судија нема велике могућности утицаја на овај сегмент организације посла. Ипак, судија је дужан да обезбеди услове за рад и неопходну опрему у оквиру својих могућности. Уколико постоји потреба и могућност, сигурно да се ти услови рада могу мењати на захтев судије. Уколико постоји проблем у функционисању опреме судија је надлежан да то разреши. У случају да проблем не може да разреши, а то утиче на квалитет и могућност рада, о томе мора обавестити прво надлежне службе, и то из области информатичке подршке, мајсторе задужене за одржавање зграде и опреме, надлежне за хигијену у згради, економа и менаџера зграде, једном речју свакога у делу за који је надлежан. Уколико проблем није могуће решити на тај начин потребно је обавестити управу суда у чијој је надлежности решавање таквих проблема и то прво усмено, а уколико је проблем озбиљнији или трајнији – и писмено.

Требовање потрошног материјала врши се по налогу судије, али тај део посла уобичајено обавља записничар или друго лице које користи тај материјал непосредно у раду. Посао судије је, уколико се појаве проблеми у функционисању овог сегмента посла, да те проблеме разреши тако да се посао може обављати без застоја.

Организација радног времена

Судија ради у већу са предметима који су му поверени, а чији број је различит у зависности од оптерећености суда и временског тренутка и он може осцилирати и бити мањи од 50 предмета до 700 и више предмета у раду, а понекад и 900 до 1000. Сама та чињеница утиче на начин рада судије и условљава организацију.

Када планирате своје радно време морате имати на уму да је једини критеријум здрав разум. Имајте на уму странке, све околности, колико времена имате на располагању и ко ће вам помоћи.

Свакодневни посао судије је разноврстан, али нажалост још увек га чини превелика количина административног посла, који одузима време потребно за суђење, изразу одлука, проучавање прописа, праксе и др.

Један од таквих послова је и тзв. **пошта**, односно издавање наредби за поступање писарници или записничару након поступања странака или других лица по решењима судије или прегледа евиденција. Сортирање поште по хитности и приоритетима је битно, али тај део посла може се поверити и искусном записничару, приправнику или помоћнику након обуке.

Пошту би требало радити ажурно, дневно, или је барем прегледати и разврстати по хитности. Након првог прелиминарног прегледа пошта се сортира тако што се издвоје:

- предмети у којима је рочиште заказано у наредних месец или два, јер је ту неопходно хитно поступити (у то обично спадају стари предмети, сметања државине и привремене мере који се и заказују у тим интервалима);
- нови предмети;
- окончани предмети – посебно жалбе и „Гж“ одлуке, јер захтевају хитније поступање).

Приоритет у раду било које врсте увек имају стари предмети, привремене мере, сметања државине, издржавање, иселења из стана и други предмети који су због специфичности ситуације, предмета спора или личних својстава странке хитни. Нематеријална штета у ситуацији тешког инвалидитета, или када будућа могућност лечења и издржавања зависи од те парнице, или се ради о старој особи, малом детету или оболелом од болести која је неизлечива, или је смртни исход очекиван, приоритетна је у односу на друге врсте нематеријалне штете. Нематеријална штета увек има приоритет над материјалном штетом или дуготом. У сваком случају, приликом процене приоритетног поступања и доношења одлука судија мора користити здрав разум и сагледати целокупну ситуацију у којој се странка налази.

Уобичајено је да судија пише наредбе на полеђини поднесака или на посебном папиру руком, и то детаљно, како поступити, у складу са Судским пословником. То је могуће убрзати и поједноставити. Постоји више типских наредби које је могуће увести као формуларе. Оне код честих наредби елиминишу дуготајно писање и притом су лакше за разумевање и поступање.

Ево примера неколико таквих наредби, али свако може направити своје и користити их. Лакше је само нешто прецртати или подвући у наредби него писати неколико реченица. То је посебно тешко у судовима у којима судије у раду имају велики број предмета или већи број типских предмета у којима се наредбе понављају.

Примери:

1.

ДНА:

- поднесак доставити пун. тужиоца – тужиоцу – пун. туженог – туженом

- спис у ев. за рочиште

Дана ____ 2017. г.

СУДИЈА

2.

ДНА:

- налаз вештака доставити пун. тужиоца – тужиоцу – пун. туженог – туженом

- из депозита суда исплатити вештака по трошковнику и уплати

- спис у ев. за рочиште

Дана ____ 2017. г.

СУДИЈА

3.

ДНА:

- тужбу доставити на одговор туженом уз допис _____

- ев. 40 дана од експедовања

Дана ____ 2017. г.

СУДИЈА

4.

ДНА:

Заказује се рочиште:

- припремно;

- прво у спору мале вредности;

- из члана 294. став 2. ЗПП;

- за понављање поступка;

- по предлогу за одређивање привремене мере.

На расправу позвати:

- пун. тужиоца – тужиоца и доставити му _____

- пун. туженог – туженог и доставити му _____

Дана ____ 2017. г.

СУДИЈА

5. код издавања платног налога

5.1.

Наредба писарници:

- на примерак тужбе ставити печат предвиђен судским пословником за решење о издавању платног налога и вратити судији у рад.

5.2.

- примерак тужбе са печатом решења о издавању платног налога доставити

- пун. тужиоца – тужиоцу – пун. туженог – туженом

- ев. 60 дана

5.3.

Наредба писарници:

Предмету дати нови број и вратити судији у рад (приговор против решења о издавању платног налога).

6.

ЕВИДЕНЦИЈА ТРОШКОВА ПРИВРЕМЕНОГ ЗАСТУПНИКА Посл. бр. 26-П-

Вредност предмета спора: _____

ТАРИФА: 1. поднесци _____ 2. рочишта _____

У П Л А Т А		ПРЕДУЗЕТА РАДЊА			ИСПЛАЋЕНО		
ДАТУМ	ИЗНОС	ДАТУМ	РАДЊА	ИЗНОС	ДАТУМ НАЛОГА	ИЗНОС	ДАТУМ ИСПЛАТЕ

7.

НАРЕДБА ДОСТАВЉАЧУ

ПОТРЕБНО ЈЕ да се изјасните сходно члану 141. став 2. ЗПП да ли је адреса лица коме је вршена достава _____ из _____ ул. _____ бр. _____ тачна, с обзиром да је достава извршена истицањем на огласној табли суда.

Тачност адресе проверава се:

- провером списка станара;
- имена на поштанском сандучету;
- имена на вратима стана;
- обавештењима добијеним од комшија, председника скупштине – савета зграде и др., уз навођење имена лица од којих су таква обавештења добијена.

Дана _____ . 2017. г.

СУДИЈА

Заказивање рочишта је још један од послова судије. Од тога како ће судија заказивати рочишта зависи динамика рада судије. Та одлука није тако једноставна, како на први поглед изгледа. Далеко је озбиљнија од тога да у први слободан термин упишете број предмета у коме заказујете рочиште и на корицама предмета то констатујете. Прво је, у складу са циљевима које сте поставили и планом, потребно минимум на шестомесечном нивоу испланирати у којим терминима ћете судити. То зависи од просторних могућности које нису у свим судовима исте. У неким судовима судија има на располагању судницу свакодневно, а у неким је организован кабинетски рад, па судницу и кабинет деле двоје или троје судија наизменично. Према Судском пословнику, судија је дужан да суди три дана недељно, што у просеку износи 12 дана месечно. Суђења се организују у та три дана у току радног времена. Организација суђења и њихов број је ствар процене судије. Приликом планирања броја суђења потребно је да судија има у виду своје могућности и способности записничара да испрати тај темпо суђења, као и да нађе праву меру могућности и потреба. У ситуацији када судија има у раду 150 до 200 предмета, то није проблем организовати. Али када се та цифра удвостручи или утростручи, заиста је изазов и за искусног судију да организује посао. Потребно је познавати структуру предмета у већу и водити рачуна о приоритетима. Треба водити рачуна о својим капацитетима и капацитетима запослених који раде за вас. Што више рочишта имате, то више пресуђујете. Морате водити рачуна о роковима израде одлука и планирати закључење расправа. Корисно је у роковнику означити, поред времена одржавања рочишта, да ли се ради о припремном или првом рочишту (нпр. 1. рочиште), да ли се очекује закључење расправе (нпр. пресуда), или предвиђено време, или шта ћете радити на рочишту (нпр. два сата, сасл. четири сведока) и слично. Понекад, код специфичних предмета можете назначити себи да је компликовано или навести имена странака. На тај начин лакше ћете планирати друга суђења тог дана. Постоји више начина организације. Један подразумева да у сваком судећем дану оставите један, два или три сата за хитне предмете, нпр. од 9 до 11 часова. Други подразумева да заказујете само два судећа дана у недељи, а да трећи остављате за хитне предмете и да га заказујете тек један до два месеца пре тог термина. Неке судије суде пет дана, па праве паузу од пет дана. Има и других решења, али свако налази модел који је њему најприхватљивији. Ово су модели који су се у пракси показали као добри, али то не значи да нећете наћи и неки који је вама прихватљивији.

Припрема рочишта је један од најтежих задатака које судија обавља, поред доношења одлука у неким ситуацијама. Уколико је припрема добра лакше ћете водити поступак и доносити одлуке. Добро припремљено рочиште тече лако. Иза те лакоће увек стоји велики рад.

Проверавајте прво да ли је између два рочишта достава вршена уредно и да ли је поступљено по вашим наредбама.

Судија мора добро да проучи чињеничну грађу, прописе, судску праксу, понекад да направи и белешке код компликованих предмета, поготово када су у питању стари предмети. Белешке је код старих предмета, у којима је измењено више странака, више пута мењан тужбени захтев и где постоји велика чињенична грађа, корисно правити тако што посебно одвојите и евидентирате странке и пуномоћнике, а затим тужбене захтеве, уз проверу да ли је дозвољено преиначење, као и наводе тужиоца и туженог и њихову аргументацију у кратким цртама, доказе (посебно писмене доказе, вештачења, саслушања сведока, странака и др.). Самолепљивим папирићима – стикерима у боји добро је у спису, ради лакшег сналажења, означити тужбени захтев, доказе који су битни и др.

Пропис, ма колико да нам је познат, понекад је корисно одштампати и имати га испред себе. Неке ствари лако промакну као познате.

Белешке и одштампане прописе боље је држати ван предмета, јер се може догодити да приликом разгледања списка запослени превиде постојање белешке судије у спису и странци омогуће увид у белешку са коментарима судије, које странка не би требало да види. Белешке судија са бројем предмета и датумом заказаног рочишта можете држати у посебној фасцикли и сортирати их по месецима. На почетку сваког месеца судија несређене белешке са суђења из претходног месеца распоређује по месецима, а белешке за тај месец хронолошки сређује ради лакшег коришћења. То је посао од пет до 10 минута месечно. Уколико је интервал између заказаних рочишта дужи, а у преоптерећеним судовима он може бити и по седам или осам месеци, белешке судији скраћују време потребно за припрему рочишта.

Често тужбе имају само чињеничну грађу, а правни основ није наведен. И када је наведен, суд није везан за њега, па је неопходно на основу чињеница које су наведене проверити који су могући правни основи по којима тужилац има право на то што тражи. Од тога зависе и околности које суд треба да утврђује, па и докази које треба извести.

Судија на рочишту мора владати ситуацијом и предвиђати даље поступање странака. Понекад је добро консултовати се са колегама у које имате поверење и претражити на интернету расположиве информације. То је неопходно када се ради о медицинским штетама или другим областима о којима немамо знања потребна за одлучивање (грађење, механика, економија и др.). Стручни део увек се поверава вештаку, али да би могли да саслушамо сведоке, поставимо задатак вештаку и да контролишемо његов рад неопходно је да имамо барем елементарна знања о предмету спора. Било би корисно да суд може ангажовати стручњака који би могао помоћи судији у припреми предмета за суђење, али та могућност још увек не постоји, па често консултујемо пријатеље и познанике који имају таква знања.

Суђење је за сваког судију на почетку каријере напор који захтева посебну припрему. Ако смо се добро припремили за суђење то смањује стрес и олакшава посао. Направите себи подсетник за суђење: шта треба да питате, шта је нејасно у наводима странака, који наведени доказ није достављен. Након добре припреме и јавни наступ судије биће сигурнији. Странке врло добро знају и виде колико смо спремни и колико владамо предметом.

Пожељно је да сте у судници пет минута пре почетка суђења, уколико је то могуће. Уколико касните до 10 минута, када странке уђу, кратко се извините и објасните разлоге кашњења. Уколико касните више од 15 минута обавезно обавестите записничарку, како би она обавестила странке колико ћете каснити и како би им понудила да сачекају или да се суђење одложи. Уколико вас чекају, обавезно се извините када дођете и објасните разлог кашњења.

На суђењу је мобилни телефон утишан, а на фиксни телефон се јављате процењујући да ли је то неопходно. Уколико се јављате извините се присутнима.

Након констатације ко је присутан и отпочињања суђења, тако што се даје реч странкама, изводе се докази.

Након завршетка суђења пристojно је рећи довиђења.

Са свима се опходите персирајући. Никакво ословљавање именом или надимком није примерено. Није примерено руковати се са странкама или заступницима. Није примерен било какав приватни разговор са учесницима у поступку у време суђења. То ствара слику пристрасности и неједнакости странака.

Као анегдота препричава се ситуација у којој је судију на ходнику пресрела и загрлила странка. Он није ни схватио да се ради о странци све док нису ушли на суђење. Схвативши непримереност ситуације, судија је затражио и од супротне странке да га загрли како би били једнаки и објаснио ситуацију. То је била симпатична анегдота која одражава потребу да се поступа једнако. Није битно како се ми осећамо, али је јако битно како други виде наше понашање. Постоји пуно колега адвоката које познајемо са факултета и из других разних животних околности, али то у суду, поготово на ходницима где је судија изложен погледу јавности, мора у комуникацији бити сведено на меру која не погодује том учеснику у поступку.

Препричавало се да је било адвоката који намерно улазе у судницу пре термина суђења да питају нешто што нема везе са суђењем, као нпр. да ли ће се на време почети, само да би код свог клијента себе приказали као особу која је блиска са судијом и на тај начин подигли цену свог хонорара, а било је и оних који се труде да срдечно поздраве судију на ходнику из истих разлога.

Било је, нажалост, и прича за клијенте да су судију подмитили, како би утицали на одлуку.

Стога избегавајте било какав срдчан контакт по ходницима са учесницима у поступку, погово у време суђења.

Избегавајте да остајете насаме са учесницима у поступку у судници. Увек се потрудите да ту буде присутан још неко од запослених или супротна страна, а уколико је то немогуће отворите врата од суднице да вас сви могу видети и чути. Тиме себе заштићујете од евентуалних злоупотреба вашег ауторитета.

У свом **одевању** судија мора бити дискретан, једноставан (фризура, одећа, шминка, накит) и примерен годинама. Чистоћа и уредност се подразумевају. Судија представља државу и тако би требало да изгледа. У данима када не суди примерено је и лежерније облачење. У сваком случају, оно што није дозвољено станкама, није дозвољено ни судијама (исцепан цинс, јапанке, бретеле, разголићеност, прекратке мини сукње, дубоки деколтеи, необријаност и сл.).

Судија је судија и после радног времена и у сваком тренутку мора водити рачуна о свом понашању у јавности. Судија себи не може дозволити непримерено појављивање у јавности како изгледом тако и понашањем у било ком смислу те речи. Морамо запамтити да су нас грађани изабрали да им судимо јер смо најстручнији, најчеститији и најбољи, и да ми имамо обавезу да оправдамо та њихова очекивања.

Доношење одлука је део посла судије који, у неким ситуацијама, заиста може бити јако тежак и захтевати вишедневно промишљање и после радног времена. Судија се сусреће

са разноврсним животним ситуацијама, које није тако једноставно подвести под постојећу законску норму и за које није лако дати добро решење. Да би се донела исправна одлука потребно је проучити чињеничну грађу, наводе странака, сакупити што више информација, консултовати се, размотрити различита решења.

Уколико нисте сигурни, слободно се консултујте са колегама, питајте, претражите судску праксу. Понекад је довољно да неколико пута чујете себе како постављате проблем и сами ћете доћи до решења када гласно изговорите питање.

Увек треба имати на уму интерес суда. Не треба журити, али се рокови морају поштовати.

Доношење добрих одлука је и ствар искуства. Свако мора да направи свој део грешака. Битно је учити из својих грешака и не понављати их. Анализирајте шта сте могли боље да урадите и да ли сте могли другачије да поступите. Разрадите могуће алтернативе и одаберите најбољу, па процените своју одлуку.

Писмена израда одлука

Одлуке се могу израђивати тако што судија који има та знања куца сам одлуку или тако што ће је диктирати у диктафон или уживо записничару. **Куцање** одлука од стране судије који довољно брзо куца добро је решење, поготово код краћих или типских одлука или одлука у којима се могу користити делови ранијих одлука.

Диктирање у **диктафон** је брзо и ефикасно, а судији даје могућност да брзо уради одлуку, поготово код обимнијих предмета. Технике диктирања су различите и свако их прилагођава себи. Једна од испробано добрих је да се прво издиктира увод, након тога образложење, поука и доставна наредба, а тек на крају изрека пресуде. Овако дајемо себи могућност, поготово у ситуацијама када смо неодлучни, да још једном све проучимо пре доношења одлуке, јер слушамо себе док диктирамо. Уколико одмах издиктирамо изреку и доказе ћемо ценити у складу с тим. Сигурно је да, када почнете диктирање, имате одлуку у глави и идеју како ћете је образложити. Ова слобода диктирања изреке на крају даје Вам отвореност да своју одлуку можете променити. Записничару то није проблем, јер ће се само вратити и на крају тај део текста додати. Образложење има елементе које предвиђа закон (наводе странака, доказе, прописе и логички силогизам подвођења конкретне животне ситуације под законску норму).

Корисно је, поготово код обимних и старих предмета, користити тзв. технику три читања. Та техника помаже да не пропустите нешто што је битно навести. При диктирању речи тужиоца из тужбе наводите шта он тврди и након тога у поднесцима и на рочиштима наводе који не постоје у тужби. Том приликом обележавате где је у спису тужени давао своју аргументацију у одговору на тужбу, поднесцима и на рочиштима и диктирате на исти начин реч туженог. Након тога, листајући предмет други пут, диктирате доказе. Тада сте већ сигурни у своју одлуку, па у трећем читању констатујете трошкове поступка које ћете досудити странци која је успела у спору.

Непосредно **диктирање записничару** користи се када се ради о краћим одлукама и када то налажу разлози хитности. То је техника која одузима највише времена записничару, јер у паузама које судија природно код диктирања има, његово радно време није добро искоришћено. Искусан записничар, и без судије, уме сам да састави

увод код типских решења и одлука и у тим случајевима овај начин рада је практичан, јер судија евентуално диктира део одлуке.

У изради одлука битан је и стил и начин изражавања. Простопроширене, кратке и једноставне реченице одлуку ће учинити разумљивијом. Циљ образложења је да убеди странке и суд који одлучује по жалби да је наша одлука исправна, па то треба имати у виду при изради одлуке.

Периодично се од судије могу тражити **извештаји**, најчешће у погледу програма решавања старих предмета и суђења у разумном року. Извештаји морају бити тачни и рокови се морају поштовати.

4. **Судија мора бити вођа**

Сваки руководиоца, што је и судија, мора имати способности вође. Постоје различите врсте вођа и кроз историју смо видели више негативних и позитивних примера. Добар вођа познаје посао и људе којима руководи. У стању је да оствари циљ посла, а да при томе сви који су укључени у посао буду задовољни. Када знате добро свој посао, када доносите добре одлуке и када поседујете све потребне вештине – људи ће вас **поштовати**.³⁹ Одговорите коректно на питања и објасните зашто се нешто тако ради и људи ће то лакше прихватити. **Вештину** показујете када са вама посао тече полако и лагано и када све функционише без проблема. Свако воли да ради у окружењу без тензије и журбе, где је све добро организовано и припремљено. То примећују и запослени који раде са вама, као и странке и њихови пуномоћници.

Покажите поштовање према другима. Људи ће вас поштовати колико и ви њих поштујете. Поступајте са њима као са одраслима, слушајте њихове сугестије и тражите њихово мишљење. Тада ће и они бити спремни да слушају вас.

Користите прикладан **стил руковођења**. Руководити можете тако што ви доносите одлуке, без консултације са другима. Можете руководити и тако што ћете тражити учешће других пре одлучивања. Стил руковођења прилагодите ситуацији. Када треба брзо реаговати одлуке доносимо без консултовања. У другим ситуацијама боље је укључити запослене више или мање.

Затражите идеје од људи са којима радите, јер тиме показујете поштовање према њима и често добијате и добре идеје које вама не би пале на памет.⁴⁰ Понекад је добра пракса да се случај изнесе на већање тако што укључите све: и записничара, и приправника, и помоћника, или део њих, реферишете и затражите њихово мишљење. То јача дух заједништва, развија критичко мишљење, а Вама даје нове перспективе из којих се проблем сагледава. Могуће је организовати и мини дебату и поделити улоге са задатком да се да аргументација за и против одређене одлуке.

Запослени морају имати **поверење** у вас. То води прихватању.⁴¹ Покажите забрунутост за потребе и осећања других. Покажите да вам је стало, контролишите њихов рад на позитиван начин и исправљајте их пажњиво.

³⁹ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Po%C5%A1tovanje>

⁴⁰ <https://www.scribd.com/doc/21373345/Lideri-i-liderstvo-osobine-vo%C4%91>

⁴¹ <https://books.google.rs/books?id=mvEECQAAQBAJ&pg=PA62&lpg=PA62&dq=poverenje+definicija&source=bl&ots=fceWkBQtfo&sig=QDzcyM-5ifsQKw0e-df7yy1D5vE&h> Бојана Милић, Утицај аутентичног лидерства на афективну посвећеност запослених.

Створите пријатну атмосферу за рад.

Немојте чинити људима оно што не бисте волели да вама чине. То је концепт који је заступљен и у филозофији⁴² и у религијама. Упознајте људе са којима радите и у приватном сегменту њиховог живота. Уколико не знате нпр. да је записничарки болесно дете нећете моћи да разумете зашто није концентрисана тог дана. Тиме ћете показати да вам је стало до људи и знаћете шта можете очекивати од њих. Помозите им када видите да имају проблем. Испуњавајте обећања.

Немојте се шалити са туђим грешкама.

Не срамотите их причајући о њиховим грешкама пред другима.
Немојте бити саркастични.

Понашајте се честито, у складу са моралним нормама и системом вредности, и са осећајем за праведност.

5. Комуникација

Ми свакодневно комуницирамо. Судија је, по природи посла, принуђен да свакодневно комуницира са већим бројем људи, запосленима и странкама. Сви ми свакодневно гледамо, слушамо, причамо и пишемо. Комуникација може бити вербална и невербална. Вербална се изражава усмено и писано, а невербална покретима, гестовима, мимиком, одећом итд.⁴³ Невербална комуникација наглашава вербалну, замењује је, допуњује или јој противречи. Стога је невербална комуникација битна у односима са људима. Није битно само шта ћете рећи, већ и како ћете то рећи и како ћете се при томе понашати.

Ми смо сви различити и то утиче на начин на који видимо стварност. На то утиче способност наших чулних органа, али и искуство, предрасуде, мотивација, приоритети и друго. У свом послу судија запажа како људи исту животну ситуацију виде и тумаче на потпуно различите начине. То не мора значити да намерно искривљују истину, већ да они ту истину пропуштају кроз своје филтере чула и знања и ми добијамо потпуно различит резултат.

За успешност судије веома је битна способност добре комуникације. У природи, којој припада и људски род, жива бића на подражај из околине реагују или **нападом** или **бегом**, или се просто скамене и **не померају**.⁴⁴ На исти начин и људи реагују на осећај опасности или угрожености. Неки ће реаговати агресивно и напасти онога ко у њима изазива то осећање, неки ће се повући или неће реаговати.⁴⁵ Сви осећају исти **страх због угрожавања**. Уколико је угрожен битан интерес и реакција је израженија. Ниједна од ових реакција није лоша сама по себи, под условом да није екстремно изражена. Уколико се некритички користи, ниједна од ових реакција није добра. Сваки човек има, природно, један од ових типова реаговања, као инстинктиван и психолошки условљен

⁴² https://sr.wikipedia.org/wiki/Kategori%C4%8Dki_imperativ

⁴³ https://hr.wikipedia.org/wiki/Neverbalna_komunikacija

⁴⁴ <http://www.stetoskop.info/Biološke-osnove-agresivnosti-1380-c20-content.htm>

⁴⁵ <http://www.medicalnewstoday.com/articles/145855.php>

различитим факторима. Потребно је препознати своју и туђу аутоматску реакцију на подражај и преиспитати њену успешну применљивост на дату ситуацију.

У суђењу увек постоји бојазан странака, која је реална, да једна од њих неће успети у спору и сваки поступак судије се, у том контексту, процењује. Зато се у послу судија може срести са неадекватним или непримереним реакцијама учесника у поступку. Из тих разлога неопходно је стећи добре вештине комуницирања, како би се избегле конфликтне ситуације, сачувао углед судије и суда, и поступак одвијао без проблема. Сваком судији догоди се да се странка притужује на његов рад, да тражи његово изузеће, поднесе кривичну пријаву или дисциплинску пријаву, да се непримерено понаша према њему или другим учесницима у поступку. Број тих ситуација може се смањити са побољшањем техника комуникације.

Свако ко ради са људима мора рачунати на извесну дозу непријатности у комуникацији, јер доста људи на свесном нивоу не разуме своје несвесне инстинктивне начине раговања.

Судија мора да заштити себе, друге запослене и учеснике у поступку од неадекватних начина комуницирања, а да при томе у процесу који траје покуша да одржи добру атмосферу, комуникацију и пристојност. То може бити изазов, јер свака акција изазива реакцију, па и нашу инстинктивну.

Стога не смемо заборавити да морамо пажљиво **слушати** другу особу, **схватити** њене потребе, жеље и мотиве. Отворено **тражите** оно што хоћете и наведите **последнице** неадекватног понашања. Покажите **разумевање за другу особу**. **Немојте осудити особу, већ само њено понашање** означите као неприхватљиво.

На пример, ако у судници имате сведока који у свом исказу вређа странку, ви ћете му рећи: "Сви се ми осећамо лоше када ви о туженој кажете тако нешто зато што то угрожава све, и молим вас да се убудуће уздржите од таквог понашања". Тиме истичете осећања саговорника, особа то доживљава као позив да заједно решите ситуацију и код ње то изазива жељу за сарадњом. Нећете рећи: "Ви сте непристојни. Како можете тако нешто да кажете?". Тиме истичете грешку и то се доживљава као напад и изазива отпор и одбрану.

Морамо разумети да су учесници у поступку људи који имају право да греше и да је наш посао да им помогнемо да разреше конфликт, проблем који су нам поверили, сматрајући да смо честити, умни и способни да им помогнемо. Они на то имају право као грађани наше земље. Парнични суд је и установљен са циљем да се људима помогне да разреше своје проблеме на најбољи могући начин. Особа према којој смо се тако понели изаћи ће из суда са осећањем да је испоштована и да се према њој пристојно опходило, а то утиче како на наш углед као судије тако и на углед самог суда.

Запазићете да када нам се нешто пријатно догоди ми о томе причамо мање него о непријатним ситуацијама у којима смо се нашли. То веће ширење лоших информација је нешто о чему морамо размишљати. Из ваше суднице морају изаћи људи са осећањем да нису повређени и да су, у сваком смислу те речи, њихова права испоштована. Судија је јавна личност, на сцени, и стално се процењују његове способности. Адвокати и странке причају о томе како који судија поступа и то увек морамо имати на уму.

Поздрављање, представљање

Увек сте на "Ви" са странкама и запосленима. Односи са другим судијама зависе од степена блискости и ваших личних контаката.

Правила бонтона у колективу налажу да старији по рангу и годинама, као и жене предлажу прелазак на ти. Код поздрављања особа нижа по рангу поздравља вишу по рангу, колега колегиницу, млађи колега старијег, а руковање иде обрнутим редом. Код представљања особа нижа по рангу представља се особи вишој по рангу, колега колегиници, мађи старијем, а када сте домаћин представљате присутне.⁴⁶

Комуникација са странкама

Врло често ће ваше странке, тужилац и тужени, бити једна породица, пријатељи или комшије. То су деликатне ситуације у којима ће вам свако додатно знање из психологије изузетно помоћи. Искуство говори да, када је у питању породица, у великом проценту случајева парница је само материјализована емоција. Код нас није уобичајено да људи траже помоћ психотерапеута, па када имају емотивне проблеме они их соматизују и помоћ траже од лекара неодговарајуће струке, а у извесном броју случајева подносе тужбу суду против онога на кога је та емоција усмерена. Нешто што је остало као проблем у породици, а тиче се емоција из периода раног детињства и младости, само се материјализује кроз захтев за било какву материјалну сатисфакцију, нпр. према брату или сестри након смрти родитеља.

Уколико испред себе имате одрасле људе који нерационално поступају са проблемима који делују као лако решиви, а они то решење не виде или нису спремни да га прихвате, онда морате утврдити зашто се то заиста догађа. Позовите их, поред адвоката, на припремно рочиште, пустите их да испричају ако не тада, онда приликом саслушања, шта је то што је довело до спора и од када он потиче. Немојте мислити да ћете изгубити своје време за суђење и друге предмете. Оног тренутка када људи испричају шта је узрок проблема, када га разумеју и када чују другу страну у великом броју случајева су на корак до мирног решења спора. У таквим ситуацијама битно је само да их не осудите, чак и када су њихови поступци крајње неадекватни. Они су са пуним поверењем дошли код вас, у нади да ћете им ви помоћи да тај проблем разреши.

У кривици бисмо овакво поступање странака назвали неподобним покушајем, али то можда само на први поглед изгледа тако. У реалности, без овакве интервенције државе и суда, они би тешко били у могућности да са виновником њихових емотивних патњи, овде туженим, успоставе било какву комуникацију. Најчешће они нису ни имали никакву комуникацију или је она била неконтролисана. У контролисаној ситуацији судског поступка њима се, можда последњи пут, пружа прилика да чују једни друге. Посао судије по закону је да се стара да се спорови разрешавају мирно и споразумно. Ово је сигуран пут за такво решење спора. Битно је да не будемо нестрпљиви. То вам неће одузети много времена. Немојте се обесхрабрити првим неуспехом, понекад је потребно више времена или више рочишта. То што није предмет спора неће бити констатовано у записнику јер није битно, записничарка може нпр. расписивати нешто док их ви слушате. Помислите само колико ћете времена утрошити на саслушање сведока и друге доказе које ћете морати да изводите. Сигурно ћете мање времена утрошити на слушање странака које причају о нерешеним породичним проблемима. Уколико успете да им помогнете да спор разреши мирно то је сигурно боље од ма

⁴⁶<http://www.iserbia.rs/novosti/proverite-koliko-poznajete-poslovni-bonton-2177/>

колико исправне пресуде коју ћете донети. Нећете увек бити у прилици да спор решите мирно, и поред свих покушаја, јер странке или адвокати немају капацитет и вољу да се компромис постигне, али то не треба да вас фрустрира.

Шта радити када имате незгодну станку која виче, љути се или прети.

Најсигурнији начин реаговања је да позовете обезбеђење. То је ствар процене ситуације. Посао судије подразумева и да се стара о безбедности свих учесника у поступку, како запослених тако и странака. Када знате да је странка са slabим капацитетима контроле немојте ризиковати и увек превентивно позовите обезбеђење да присуствује суђењу. Имајте на уму да агресивност није ствар непристојности, већ је може узроковати болест или одређена структура личности. Немојте чекати да се проблем догоди. Чланови обезбеђења у судници делују превентивно и странке се у њиховом присуству другачије понашају.

Уколико ситуација изненада ескалира позовите обезбеђење. Постоје суднице које имају тастер, чијим притиском аутоматски позивате обезбеђење. Понекад је корисно одредити паузу од пет минута и удаљити све из суднице, не објашњавајући разлог или рекавши да морате до тоалета. Пауза ће омогућити да се страсти стишају и евентуално позове обезбеђење. С обзиром да су суднице већином скучене, свака деликатна ситуација захтева обазривост у поступању. Циљ је да се суђење заврши без повређених, у сваком смислу те речи, и да странке имају осећај да ми имамо контролу над ситуацијом.

Понекад је потребно да судија води рачуна и о здравственом стању странке или сведока. Долазак у суд изузетно је стресан за све учеснике у поступку, и ако их питате половина њих ће вам рећи да ноћ пре тога нису спавали или да су лоше спавали. Хронични болесници са високим крвним притиском понекад вам дођу румени у лицу, дијабетичари се тресу и потребно им је дати воду. У сваком случају, морамо процењивати да ли је особа способна да учествује у поступку и да даје исказ без опасности по своје здравље и живот. Нажалост, било је и интервенција хитне помоћи, али и смртних случајева у судници, нарочито у периодима екстремних временских прилика. Такво искуство никоме није потребно и судија мора водити рачуна када заказује суђење у случајевима кад има сазнања да је лице које треба да приступи старо или болесно, у летњем периоду рочиште заказује у ранијим терминима (када је хладније), а у зимским терминима касније (када је топлије), или да га уопште не заказује у периоду екстремних температура.

Када видите да некој особи није добро – одложите суђење, направите паузу, смирите га, објасните му да је то нормална реакција на стресну ситуацију и да ви имате разумевања за њу. Од вашег поступања и начина на који се опходите зависиће и његова реакција и могућност да се смири и да се суђење одржи. Објасните да се ништа лоше неће десити ако се суђење одложи и да је боље да се не излажу ризику да им позли, поготово ако је оно о чему треба да дају исказ за њих стресно по природи ствари. Испричајте како сте се ви осећали као странка у неком поступку или када сте били изложени некој врсти стреса на који нисте навикли.

Односи са учесницима у поступку треба да буду пристојни и пријатељски. Пажљиво слушајте да бисте разумели. Ако сте нешто обећали – испуните. Уколико имате жалбу странке која је оправдана – исправите грешку са бригом, уз извињење. Немојте бити груби, непристојни или да не одговарате. Судија има власт, али та власт има функцију да служи онима који су судију изабрали, а то су странке. Важно је да се одупрете

пориву да и ви будете љути или да се повучете. Контролишите своје емоције. Останите хладни, удахните три пута полако. Покушајте да се ставите на место странке и запитајте се да ли бисте и ви били љути. Слушајте. Љутња се обично смирује када се искаже. То ће вам дати времена да размислите о одговору. Схватите шта странка заиста жели и, ако је то могуће, без ремећења других обавеза помогите јој да се то реализује. Увек имајте на уму да је управо та особа, преко представника у скупштини, изабрала вас за судију и да ви то поверење морате оправдати.

Представљање суда и државе

У односима са учесницима у поступку судија се појављује као представник суда и државе. Он заступа њихове интересе и настоји да обезбеди да се спорови решавају мирно, у интересу свих странака, при чему долази до изражаја његова преговарачка способност. Поред тога, труди се да што боље промовише свој суд и државу, стварајући позитивну слику о њима у јавности.

Наше странке су у већини случајева пристојне, адвокати стручни, а њихово опхођење пријатно. Ипак, судски поступци су стресне ситуације и догађа се да странке, а понекад и адвокати, не успевају мирно и сталожено да учествују у поступку. Од судије се очекује да увек буде пристојан у опхођењу и пријатељски настројен. Мора пажљиво слушати, гледати и шаховски предвиђати поступке странака.

6. Поверавање послова

Посао у већу судија не може сам да уради. За то су му потребни други људи којима поверава поједине задатке. Тиме себе растеређује, како би могао боље радити послове које не може другима поверити. Ангажовани у већу боље ће се осећати ако раде разноврстан посао који разбија рутину. Када се посао некоме поверава потребно је одредити задатак и особу којој треба саопштити шта треба да уради, а затим је контролисати. Судија задатке поверава помоћнику, приправнику, записничару и евентуално референту.

Можете им поверити послове **које** може урадити било ко други, који су им у опису посла и мање важне полове. Увек им можете поверити проверу детаља, прикупљање информација, послове који су типски или будуће послове (нпр. израду компликоване пресуде унапред, пре закључења главне расправе). Нећете поверити сваки посао. **Не** можете поверавати послове који су деликатни, комплексни и осетљиви, због странака или природе спора, као ни поверљиве послове.⁴⁷

Када одређујете **особу** процењујете њено искуство и способности, као и вољу да то уради. Ако нешто треба брзо урадити поверићете то искусној особи, а у другим ситуацијама поверићете тај посао и некоме ко је неискусан, како би научио.

Када **саопштавате** шта треба урадити увек замолите и реците хвала радије него да наредите. Будите јасни, конкретни и слушајте добро питања. Будите сигурни да особа разуме шта и када треба да се уради, као и када и како ћете то контролисати. Када имате искусног сарадника биће довољно да кажете шта треба да уради, а када имате некога ко то никада није радио мораћете да га научите.

⁴⁷ Bob Nelson i Peter Economì, Менаџмент за неупућене, Београд, Микро књига 2007, стр. 25–38.

Контрола је најважнија. Боље је контролисати што пре, јер то омогућава исправке. Ако је посао дужи – брзе, кратке провере у току рада омогућавају да се реше проблеми који су се појавили и то Вам даје прилику да помогнете запосленом.

Када се посао заврши преконтролишите поново и не заборавите да саопштите како је урадио посао. Користите пријатан израз лица и тон, увек разговарајте о чињеницама, без давања коментара о нечијем раду, коректно. Објасните где је потребно побољшање и које методе за побољшање треба користити. Уколико проверавање посла није било успешно, морате пратити више, с времена на време проверити рад, разговарати о проблемима и уколико и даље не функционише – тој особи треба одузети посао и доделити га неком другом, или га морате сами урадити.

Разговор о лошим резултатима рада требало би да обавите насамом са запосленим. Јавна критика нечијег рада понижава и дестимулише.

7. Мотивација и обука запослених

Мотивисани људи боље раде.

Обично мислимо да је новац најбитније средство за мотивацију. Новац мотивише, али то није најбитније. За мотивацију је битно награђивање, али оно није само новчано. Запослене мотивише прилика да уче и избор задужења који им повећава могућност запослења. Лична похвала (усмена, јавна или писмена) изузетно је битна. Показујте да запажете и цените њихов труд и они ће се и даље трудити и добро радити. Већа овлашћења и самосталност су привилегија која мотивише. Време које судија посвети запосленима изузетно је битно, јер од тога зависи успех свих. То је посебно драгоцено младима, јер им се тако показује уважавање и пружа подстицај, а то има практичну сврху учења послу. Тада добијају одговоре, разматрају могућности или исказују своје идеје, забрунутост и ставове.⁴⁸

Ми радимо са људима и они су наша највећа вредност. Компјутер је лако заменити, али запосленог који је радио пет или 10 година као записничар, референт или судијски помоћник није тако лако. **Без добрих сарадника ниједан судија не може бити успешан у свом раду.**

Морамо одржавати односе поверења и поштовања. Комуникација мора бити отворена и поштена. Сви се морају осећати сигурно, да могу рећи и добре и лоше вести. Похвалите их чим постигну жељени резултат искрено, одређено, лично, позитивно, **без "али"**. Не ловите им грешке. Трудите се да их затекнете у успешном раду, покажите да имате поверења у њих и очекујте да су способни да раде добро. Из грешака треба да се учи. Организујте састанке којима јачате тим⁴⁹ и добре односе свих у већу. Увек постоје прилике за то: празници, крај године, почетак јесење сезоне суђења, рођендани и слично.

Рад са запосленима – записничар, референт, приправник, судијски помоћник

Обично је у једном већу ангажовано четворо запослених, поред судије. Записничар, референт, приправник и судијски помоћник. У пријатној атмосфери сви лакше и боље

⁴⁸Bob Nelson i Peter Economi, Менаџмент за неупућене, Београд, Микро књига 2007, стр. 70–71.

⁴⁹ исто стр. 72. и 80.

раде. Ми на послу проводимо осам сати, односно једну трећину свог живота, а ако одузмемо спавање – половину активног живота.

Према запосленима морамо поступати с пажњом и уважавањем. Потребно је посветити им време и помоћи им да превазиђу проблеме. Задовољни и прихваћени људи боље раде.

Судија мора бити способан да развије тим. Он не бира свој тим, али га у сваком случају може унапредити.

Посао судије је да утврди узроке неуспеха и предузме мере да се то више не догађа. Он мора добро проценити задатак, тренутак и капацитете запосленог коме је посао поверен. Одговорност судије већа је од одговорности осталих. Он је врло често узор приправницима, судијским помоћницима и полазницима почетне обуке Правосудне академије. Од њега зависи квалитет будућих судија, јер се из реда помоћника или полазника почетне обуке најчешће бирају судије.

Судије умеју да се жале на запослене који раде за њих, како не извршавају задатке квалитетно и у задатом времену. Тада треба застати и запитати се – шта сам ја као судија учинио или нисам учинио па се то десило? Шта се догађа с тим човеком, да ли има приватних проблема? Како ја могу да му помогнем?

Зато се одважите да пружате подршку, знање и помоћ да превазиђу проблем. Немојте мислити да ће вам то одузети превише времена, јер ће вам се сваки тренутак вратити кроз квалитетнији рад запослених.

Практично, свако се организује према својим афинитетима, тако што ће у одређено време, свакодневно, или периодично, или у специјалним приликама са људима који за њега раде попити кафу, попричати или просто одржати краћи или дужи радни састанак.

Уколико нешто није добро обављено судија је одговоран. Када све добро функционише сви су заслужни.

Обука запослених

Сваки судија у свом раду годишње обучи минимум једног приправника, а често и судијског помоћника, а у неким сегментима и записничара. Реците, покажите и пустите их да сами пробају да обаве задати посао. Потребно је добро проценити јаке и слабе стране запослених и прилагодити приступ њима. Мора им се дати повратна информација о томе како раде и како напредују. Запослени морају имати осећај да могу да се посаветују и да ће бити саслушани, не само када се то односи на посао, већ и на приватне проблеме, који сигурно утичу на посао.

Контрола рада запослених је саставни део посла судије. Када контролишемо, у зависности од резултата контроле, похваљујемо, критикујемо или исправљамо. Разговор је неопходан када долази до сукоба или свађа између запослених (тада треба прво смирити ситуацију, а након тога разговарати о проблему и разлозима) и када постоје трајнији проблеми у раду (како бисмо утврдили узроке таквог понашања). У нашем послу постоји стални притисак рокова, конфликта странака и стреса. Битно је да контролишете своје природне реакције, да останете смирени, пријатни и позитивни, имате разумевања, рашчистите ситуацију и сугеришете разговор касније.

Када неко на нас реагује с пуно беса наша прва реакција биће љутња или повлачење, а то је изазов који треба савладати. Питајте ту особу због чега је љута. Тиме ћете показати да сте спремни да слушате и помогнете. Дозволите да изрази своју љутњу и бес. У већини случајева овакав поступак смири особу. Пошаљите особу да се одмори или прошета, како би се смирила.

Када постоје **трајнији проблеми у раду**, које не можете разрешити контролом, мораћете да обавите разговор са запосленим. Разговор је потребно обавити на миру, без присуства других. Циљ вам је да се сагласите око постојања и узрока проблема и могућих решења. То треба да буде отворена, искрена дискусија између два човека, чији резултат треба да буде решење које свима доноси корист. Прво треба конкретно рећи какав проблем постоји. На пример: учестале грешке у означавању предмета, непоступање по наредбама судије и др. Опишите проблем изјавама које описују понашање, јер изјаве које описују карактеристике личности изазивају одбранашки став. Конкретно, то значи да кажете: "У предмету том и том тада није поступљено на време. Зашто?".

Не би требало рећи: "Ти си немарна и увек грешиш".

Слушајте активно шта дуга страна има да каже. Чувајте се својих реакција и не понашајте се одбранашки.

Користите технике слушања:

- питања би требало да почињу упитним речима: ко, како, шта, зашто – да бисте добили потребне информације;
- ћутите – да бисте охрабрили особу да прича;
- користите невербалну комуникацију: климање главом, контакт очима;
- поновите реченицу коју је он рекао;
- препричајте шта је рекао.⁵⁰

Питајте шта, по његовом мишљењу, представља проблем и како се он може решити. Људи лакше извршавају своје него туђе одлуке. То не значи да нећете понудити своју идеју, али немојте ни одбити туђу, већ пробајте да је изградите. Поновите шта је проблем и како ће се разрешити, да бисте били сигурни да сте се добро разумели. Можете то и записати, поготово када се ради о озбиљним проблемима у вези с радом и дисциплином.

Запослени морају знати шта од њих очекујете и колико напредују. О озбиљним грешкама или дисциплинским преступима који се понављају у раду морају бити обавештени надлежни: ако је у питању референт – руководица писарнице, ако је у питању записничар – руководица дактилобироа, а за приправнике и помоћнике – судија који је надлежан за њихов распоред и контролу рада.

7. Контрола стреса

Стрес је природна реакција организма на осећај угрожености. Симптоми стреса су: агресија, нетрпељивост, главобоље, лоша пробава, поремећај сна, одбрамбени став,

⁵⁰ <http://www.pregovaranje.com/communications/index/12>

лоше расуђивање, нервоза, висок крвни притисак, чир, умор, анксиозност, депресија, губитак памћења, лоша концентрација, промене расположења и др.⁵¹

Стрес не можемо избећи и он је саставни део нашег посла, који подразумева сукобљеност интереса двеју страна. Можемо га смањити добром припремом за суђење, планирањем и организовањем, али га можемо и превладати. Контролишите дисање, прошетајте брзо кроз зграду суда или, још боље, напољу кратко (десетак минута), попричајте са колегама, мислите позитивно, искључите се и опустите на било који начин који вама прија, а који је примерен. Када суђење није у току – пустите музику која вас опушта. Свако мора пронаћи метод опуштања у ситуацијама када схвати да га стрес превладава.

8. Организовати пријатан, подстицајан радни простор

Треба успоставити атмосферу у којој свако може слободно да каже оно што мисли, да конфронтира своје ставове, идеје, размишљање, без било каквих последица. Важна је искрена комуникација, јер је врло добро када знамо реалне проблеме и не глумимо да је све у реду у ситуацији када није тако. Добро је када вам се обраћају одмах када се проблем појави. Квалитетни сарадници, поред проблема, увек вам саопштавају и **идеје за решење проблема**. Размотрите са њима предложене опције и донесите одлуке.

Смејте се и шалите. У животу постоје и друге ствари, а не само посао. Сви памте судије који нису схватили посао тако круто и озбиљно, и који су се шалили и тиме улепшавали рад, а посао чинили подношљивим.

9. Етички кодекс, који је донео Високи савет судства, одређује основна правила понашања судија.

Етичност у комуникацији уопште подразумева да:

- не оговарате колеге;
- не дајете лажне информације;
- не пребацујете одговорност на друге и не подмећете;
- не износите поверљиве информације и др.

На послу се свакодневно суочавамо са моралним изборима. Тада је потребно:

- проценити да ли је то законито поступање, да ли је у складу са културом, основним начелима која имамо у животу, посебним околностима, односима, стратегијом правосуђа, емоцијама, вредностима, наклоностима, религијом и др.;
 - оклевати пре доношења важне одлуке;
 - потражити савет када сте у недоумици, али од честитих људи које уважавате.
- То ће вам омогућити добре односе са колегама и другим запосленима.

⁵¹ <http://www.stress.org/stress-effects/>
<http://www.medicalnewstoday.com/articles/145855.php>

Закључак

Сваки судија се, на почетку своје каријере, среће са пуно изазова. Битно је да грешке не настају из немара, зато што нисмо спремни да уложимо потребан напор да се посао добро обави, и да не понављамо грешке. То је посао који подразумева стално учење и напредовање. Можда нећемо увек бити психофизички способни и задовољни својим радом, али је битно да се трудимо да будемо најбољи колико је то могуће у том тренутку. Сваки труд који уложимо у стицање нових знања и вештина омогућиће нам да с лакоћом обављамо посао и да боље и сигурније радимо. То је интерес свих: судије, суда, грађана и државе.

ОБРАСЦИ РЕШЕЊА И ДОПИСА

Суд доноси

Р Е Ш Е Њ Е

УТВРЂУЈЕ СЕ вредност предмета спора на износ од нпр. 1.000.000,00 динара (може се ради јасноће додати: што чини противвредност од _____ евра по данашњем средњем курсу НБС).

Делегација надлежности по предлогу странке

Р Е Ш Е Њ Е

ПРИХВАТА СЕ предлог туженог Р. Р. из Крагујевца за делегацију надлежности овог суда Основном суду у Крагујевцу.

О б р а з л о ж е њ е

Тужилац је поднео тужбу ради накнаде штете против тужених Основном суду у Б_____, полазећи од опште месне надлежности за првотуженог.

Друготужени Р. Р. је, у одговору на тужбу, предложио да се овај предмет уступи Основном суду у Крагујевцу, као стварно надлежном, а полазећи од тога да сви сведоци чије је саслушање предложено на спорне околности имају пребивалиште на територији Основног суда у Крагујевцу, на чијој територији је и пребивалиште друготуженог. С обзиром да и тужилац сада борави у Крагујевцу, а да има само пријављено пребивалиште у Београду, то је истакао да је целисходно делегирати предмет Основном суду у Крагујевцу, полазећи од тога да би се поступак далеко брже спровео пред тим судом, а и трошкови поступка били би далеко мањи.

Суд је, у смислу одредбе члана 62. став 4. ЗПП, доставио овај предлог тужиоцу и првотуженом, те како се они нису изјаснили у остављеном року, то је суд приступио оцени основаности овог предлога.

Одлучујући о постављеном предлогу за делегацију надлежности, суд је ценио истакнуте разлоге за делегацију суда, те је нашао да би се поступак по поднетој тужби далеко брже спровео пред Основним судом у Крагујевцу, полазећи од тога да је предложено саслушање сведока који имају пребивалиште на територији тог суда, а такође је предложено и извођење доказа увиђајем, што је такође везано за територију суда у Крагујевцу. Осим тога, из навода тужбе произлази да и тужилац сада борави на територији Крагујевца.

Стога, полазећи од напред наведеног, те како би се поступак далеко брже спровео пред Основним судом у Крагујевцу, а и трошкови поступка били би далеко мањи, то је поступајући суд, у смислу одредбе члана 62. ст. 1. и 6. ЗПП, одлучио као у изреци овог решења.

СУДИЈА

Наталија Баровић

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Против овог решења није дозвољена жалба у смислу одредбе члана 62. став 6. Закона о парничном поступку.

Д-на:

- Решење доставити:

1. тужиоцу
2. заступнику првотуженог
3. друготуженом

- По здружењу повратница и доставнице о уручењу решења, предмет доставити Врховном касационом суду Србије уз допис.

СУДИЈА

**ВРХОВНОМ КАСАЦИОНИМ СУДУ СРБИЈЕ
ПРЕДЛОГ
ЗА ДЕЛЕГАЦИЈУ НАДЛЕЖНОСТИ**

Пред овим судом у току је поступак по тужби тужиоца П. П. из Београда, против тужене Републике Србије, Министарства правде коју заступа Републички јавни правобранилац, Београд, ул. Немањина 22–26 и туженог Р. Р. из Крагујевца, ради накнаде штете.

Одлучујући о предлогу туженог за делегацију надлежности Други основни суд у Београду донео је решење 1 П. бр. 1111/16 од 12. 09. 2016. године, којим је прихватио овај предлог.

У складу са одредбом члана 62. ст. 1. и 7. Закона о парничном поступку, достављамо Вам предмет, ради одлучивања о предлогу за одређивање другог стварно надлежног суда за поступање у овом предмету.

СУДИЈА

Наталија Баровић

Д-на:

- Решење доставити:

1. тужиоцу
2. заступнику првотуженог
3. друготуженом

- По здружењу повратница и доставнице о уручењу предмет доставити Врховном касационом суду Србије.

Сукоб надлежности првостепеног суда и Вишег суда када је по други пут укинута пресуда

Апелационом суду у Београду

СУКОБ НАДЛЕЖНОСТИ

Решењем Вишег суда у Београду Гж бр. 222/15 од 15. 04. 2016. године укинута је пресуда Другог основног суда у Београду П. бр. 357/13 од 17. 02. 2015. године у ставовима првом и трећем изреке, и у том делу списи су враћени првостепеном суду на поновно суђење.

Међутим, превидом, веће Вишег суда у Београду, приликом одлучивања решењем Гж бр. 222/15 од 15. 04. 2016. године, није узело у обзир чињеницу да је у овој правној ствари већ раније пресуђивано у погледу дела тужбеног захтева у односу на који је наведеним решењем укинута пресуда. Наиме, раније је већ било одлучивано првостепеном пресудом 02. 12. 2012. године, која је пресудом Апелационог суда у Београду Гж бр. 620/12 од 19. 09. 2012. године потврђена у ставу првом и другом изреке, а укинута у трећем ставу изреке, и у том делу је предмет враћен на поновно суђење.

Како је дана 17. 02. 2015. године поново донета првостепена пресуда, Други основни суд није стварно надлежан за одлучивање, а сходно одредби члана 387. став 3. ЗПП.

С обзиром на све напред изложено, достављамо Вам наведене списе, сходно одредби члан 21. став 1. и члан 22. став 1. Закона о парничном поступку, ради разрешења насталог сукоба надлежности.

СУДИЈА

Зорица Банковић

Д-на:

1. Предмет доставити Апелационом суду

СУДИЈА

ФОРМА РЕШЕЊА О ПОСТАВЉАЊУ ПРИВРЕМЕНОГ ЗАСТУПНИКА

ПРВИ ОСНОВНИ СУД У БЕОГРАДУ, и то судија Драгана Марчетић, судија појединац, у парници тужиоца Компанија Дунав осигурање а.д.о. Београд, против туженог Петра Петровића из Београда, ул. Рудничка бр. 6, ради регреса, вредност предмета спора _____ донео је дана 09. 12. 2016. године

РЕШЕЊЕ

ПОСТАВЉА СЕ ПРИВРЕМЕНИ ЗАСТУПНИК туженом Петру Петровићу из Београда, ул. Рудничка бр. 6, и то адвокат Момчило Момчиловић из Београда, ул. Чика Љубина 15/1, који ће у овом поступку имати сва права и дужности законског заступника.

Образложење

У току поступка Суд је утврдио да је тужени непознатог боравишта, да би поступак за постављање стараоца за посебан случај или законског заступника дуго трајао, због чега би за тужиоца могла да наступи штетна последица, па је нашао да су испуњени услови предвиђени одредбом члана 82. ЗПП, и туженом је поставио привременог заступника, и то адвоката.

Привремени заступник у овом поступку има сва права и дужности законског заступника, које ће вршити све док се друготужени или његов пуномоћник не појаве пред Судом, односно све док орган старатељства не обавести Суд да је поставио стараоца у смислу члана 83. ЗПП.

СУДИЈА

Драгана Марчетић

ПРАВНА ПОУКА:

Против овог Решења није дозвољена посебна жалба.

Д-на:

- пуномоћнику тужиоца
- привременом заступнику
- Центру за социјални рад, уз доставу дописа

ОБРАЗАЦ ДОПИСА ЦЕНТРУ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД И СЛУЖБЕНОМ ГЛАСНИКУ И
ОГЛАСА КОЈИ СЕ УЗ ДОПИС ШАЉЕ СЛУЖБЕНОМ ГЛАСНИКУ РАДИ
ОБЈАВЉИВАЊА

ПРВИ ОСНОВНИ СУД У БЕОГРАДУ
ГРАДСКОМ ЦЕНТРУ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД
Одељење – ЗВЕЗДАРА

Достављамо вам Решење овог Суда 30 П. бр. 19450/14 од 09. 12. 2016. године, којим је туженом Петру Петровићу из Београда – Општина Звездара, ул. Рудничка бр. 6, сада непознатог боравишта, а с последњим пребивалиштем на подручју вашег центра, постављен привремени заступник.

СУДИЈА

Драгана Марчетић

ЈП "Службени гласник РС"

Б е о г р а

д

Улица Јована Ристића бр. 1

Достављамо вам оглас о постављању привременог заступника у предмету тужиоца Компанија Дунав осигурање а.д.о. Београд, против туженог Петра Петровића из Београда – Општина Звездара, ул. Рудничка бр. 6, сада на непознатој адреси, да бисте га објавили у првом наредном броју "Службеног гласника РС" и да нам доказ о извршеном објављивању, као и рачун за ваше услуге, доставите.

СУДИЈА

Драгана Марчетић

О Г Л А С

Први основни суд у Београду, у предмету тужиоца Компанија Дунав осигурање а.д.о. Београд, против туженог Петра Петровића из Београда – општина Звездара, ул. Рудничка бр. 6, ради регреса поставио је привременог заступника првотуженом, и то адвоката Момчила Момчиловића из Земуна, ул. Чика Љубина 15/1, а у смислу члана 82. ЗПП, јер је тужени непознатог боравишта, а нема пуномоћника, па би редован поступак око постављања законског заступника и стараоца за посебан случај дуго трајао, тако да би могле наступити штетне последице за странке, с тим да ће постављени привремени заступник заступати туженог све док се он или његов пуномоћник не појаве пред Судом, односно док Орган старатељства не обавести Суд да је поставио стараоца.

Пример решења:

РЕШЕЊЕ

ЗАКАЗУЈЕ СЕ рочиште за _____. 2017. године у _____ часова у судници број _____, па Вам ово решење има служити уместо позива.

О б р а з л о ж е њ е

Применом члана 294.
став 2. ЗПП суд је донео одлуку као у изреци.

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Против овог решења
није дозвољена жалба.

Судија

Тачност преписа

потврђује:

ДНА: Решење доставити:

- пуномоћнику тужиоца

КАТАЛОГИЗАЦИЈА